Publikacija Zgodovinskega arhiva v Celju

ŠTUDIJE 1

Milko Mikola

SODNI PROCESI NA CELJSKEM 1944-1951

Celje 1995

Po mnenju Ministrstva za kulturo št. 415-946/94 z dne 21.12.1994 se publikacija šteje med proizvode, za katere se plačuje 5% davek od prometa proizvodov.

UVODNA BESEDA

V sistemu revolucionarnega sodstva, ki je bilo v Sloveniji vzpostavljeno leta 1945, so sodišča dobila povsem specifično vlogo. Če se izrazimo z besedami, ki jih je leta 1948 zapisal takratni predsednik celjskega okrožnega sodišča, je sodišče v tistem času predstavljalo "borbeni organ, ki se mora boriti zoper razredne sovražnike."Takšna vloga sodišč je prišla do izraza predvsem v izvajanju političnih in zrežiranih sodnih procesov, ki so bili v Sloveniji množični zlasti v obdobju 1945-1951, kar pa nikakor ni bilo slučajno, saj je to tisto obdobje v slovenski povojni zgodovini, ki ga lahko označimo kot obdobje stalinizma. Za vsak stalinizem, tudi za slovenskega, pa so bili politični in zrežirani sodni procesi ena njegovih osnovnih značilnosti.

Povojni politični in zrežirani sodni procesi so bili še do nedavna za večino pravnikov in zgodovinarjev tabu tema in so se jih izogibali, kot da jih v Sloveniji nikoli ni bilo. Če pa so se jih že lotevali, je bila njihova pozornost usmerjena skoraj izključno samo k nekaterim najbolj znanim, kot so bili npr. t. i. Dachauski procesi, Nagodetov proces, Božični proces itd. Do danes pa so še skoraj povsem neobdelani tisti povojni politični in zrežirani sodni procesi, katerih žrtve so bili kmetje, trgovci, obrtniki, industrialci, duhovniki itd. Ravno teh pa je bilo v Sloveniji po vojni, zlasti pa še v obdobju 1945-1951, obsojenih na tisoče. Za raziskovalca, ki bi se hotel iz prve roke seznaniti z oblikami in načini izvajanja represije komunistične oblasti v Sloveniji v prvih povojnih letih, bodo zato nepogrešljiv vir zlasti kazenski spisi tedanjih sodišč. V njih se skrivajo usode tisočev, ki so zašli v kolesje tedanjega revolucionarnega sodstva in postali njegove žrtve.

Število političnih in zrežiranih sodnih procesov je v Sloveniji začelo upadati šele po letu 1951. Tako je v letih 1948-1950, ko je njihovo izvajanje doseglo višek, bilo v Sloveniji letno okrog 1.000 političnih obsojencev, leta 1952 207, leta 1953 pa "samo" še 91 (Ljubo Bavcon, Ko se

pojavijo kljukasti križi, Delo, 11. 9. 1993). Razloga za to sta bila predvsem dva. Enega je treba iskati v dejstvu, da se je po IV. plenumu CK KPJ junija 1951 tudi v Jugoslaviji začelo postopoma uveljavljati načelo neodvisnosti sodstva, ki pa se v enopartijskem sistemu seveda nikoli ni moglo v celoti uveljaviti. Glavni razlog za to, da je v začetku petdesetih let v Sloveniji število političnih in zrežiranih sodnih procesov začelo hitro upadati, je bil dejansko ta, da je oblast do takrat z raznimi razlastitvenimi ukrepi (zaplembami, agrarno reformo in nacionalizacijo) ekonomsko že povsem uničila vse tiste družbene sloje, ki jih je štela za glavne sovražnike nove družbene ureditve. S tem pa je izvajanje množične represije s pomočjo sodišč postalo nepotrebno.

Seveda bi bilo napačno, če bi trdili, da kasneje v Sloveniji političnih in zrežiranih sodnih procesov ni bilo več. Do njih je prihajalo tudi še v šestdesetih in v sedemdesetih letih, le da jih je bilo neprimerno manj kot v obdobju 1945-1951. Žrtve kasnejših političnih in zrežiranih sodnih procesov so bili predvsem intelektualci.

Tudi pred sodišči na Celjskem je zlasti v prvih povojnih letih prišlo do številnih političnih in zrežiranih sodnih procesov. Sam sem se z njimi prvič srečal, ko sem proučeval povojne zaplembe premoženja na Celjskem. V okviru proučevanja povojnih zaplemb sem seveda obdelal le nekaj najpomembnejših izmed njih. Že takrat sem razmišljal, da bi bilo treba te sodne procese sistematično in v celoti obdelati. Rezultat več kot tri leta trajajočih raziskovanj je ta knjiga. Za njen nastanek je bilo potrebno pregledati ne le stotine kazenskih spisov vojaških in civilnih sodišč, ki so na Celjskem delovala v obdobju 1944-1951, ampak tudi precej drugega arhivskega gradiva. Predvsem je pomembno gradivo, ki je v tistem času nastalo pri delu partijskih organov in organov za notranje zadeve (OZNE in UDV), saj so pri organiziranju in izvajanju takšnih sodnih procesov ravno ti organi imeli odločilno vlogo.

V knjigi so obdelani nekateri najpomembnejši procesi, ki so bili v prvih povojnih letih pred vojaškimi sodišči v Celju, pred senatom Sodišča narodne časti v Celju in pred celjskim okrožnim ter okrajnim sodiščem.

Pri obravnavanju procesov pred vojaškimi sodišči se ni bilo mogoče omejiti samo na čas po končani vojni, ampak je bilo treba poseči v čas narodnoosvobodilne borbe, kajti vojaško sodstvo na Celjskem ni nastalo šele po končani vojni leta 1945, ampak že leta 1944.

V okviru problematike delovanja vojaških sodišč na Celjskem je obdelana tudi problematika izvensodnih usmrtitev, ki so bile na Celjskem dokaj številne že med vojno, naravnost množične pa v prvih mesecih po končani vojni. Zaradi pomanjkanja pisnih virov je ta problematika obdelana samo okvirno in na celovitejšo obdelavo še čaka.

Na koncu bi se rad zahvalil Zgodovinskemu arhivu v Celju, ker mi je omogočil ne le pisanje te knjige, ampak tudi njeno izdajo.

Celje, oktobra 1994 Avtor

DELOVANJE PARTIZANSKIH VOJAŠKIH SODIŠČ NA CELJSKEM V LETIH 1944-1945

Začetki partizanskega sodstva na Celjskem

Redna partizanska vojaška sodišča so bila na Celjskem ustanovljena šele leta 1944, dotlej pa so v kazenskih zadevah sodila kar poveljstva tistih partizanskih enot, ki so delovale na tem območju. Tako so poveljstva v kazenskih zadevah sodila ne le pripadnikom partizanskih enot, ampak tudi civilnim osebam. Ta sodišča so sestavljali komandir enote, politični komisar in še en član. Takšna tričlanska partizanska vojaška sodišča so sodila civilnim osebam; v primerih, ko so bili storilci kaznivega dejanja borci partizanskih enot, pa je o kazni odločala celotna partizanska enota.

Osnovna predpisa, na osnovi katerih so poveljstva partizanskih enot storilcem kaznivih dejanj sodila in jim izrekala kazni, sta bila Partizanski zakon (iz julija 1941) in Odlok Slovenskega narodnoosvobodilnega odbora o zaščiti slovenskega naroda in njegovega gibanja za osvoboditev in združitev (z dne 16. 9.1941).[1] Ta odlok je imel to hudo pomanjkljivost, da je za vsa kazniva dejanja, ne glede na njihovo težo, predvidel samo eno, to je smrtno kazen. Glede postopka z osumljencem pa je določal: "Postopanje je naglo, ustno in tajno. Posebno zaslišanje krivca ni potrebno, izvede pa se, če je dana možnost brez škode za narodno-osvobodilno gibanje. Proti sodbi sodišča ni pritožbe. Kazen se izvrši takoj, na način in po osebah, ki jih določi sodišče." Razumljivo, da spričo takšnega sodnega postopka v zvezi s posameznimi primeri sojenja ni nastala nobena pisna dokumentacija, zato tudi ni mogoče ugotavljati dejanske krivde oseb, ki so bile obsojene pred tedanjimi partizanskimi sodišči.

Prve smrtne obsodbe so poveljstva partizanskih enot, ki so delovale na širšem celjskem območju, izrekla že leta 1941. Tako je npr. avgusta 1941 Savinjska četa na Dobrovljah izvršila smrtno obsodbo nad Alojzem Dežnikarjem, ki naj bi izdajal pristaše narodnoosvobodilnega gibanja.[2]

O večini usmrtitev, ki so jih partizanske enote na Celjskem izvedle pred vzpostavitvijo rednih vojaških sodišč, imamo zelo malo ohranjenih podatkov. So pa tudi izjeme. Ena tistih, o kateri je bilo po vojni precej napisanega, je bila npr. usmrtitev zakoncev Ivana in Štefanije Čmak ter njunega vrtnarja Ivana Bobeka iz Štrosneka pri Gomilskem. Usmrtitev navedenih treh je izvedel I. štajerski bataljon. Pripadniki te enote so v noči s 25. na 26. oktober 1941 vdrli v Čmakovo graščino Štrosnek pri Gomilskem in tam zajeli zgoraj navedene ter jih skupaj s plenom odpeljali na Dobrovlje, kjer so jih ustrelili. Iz pričevanj nekaterih borcev I. štajerskega bataljona je mogoče domnevati, da jih najprej sploh niso nameravali ustreliti, ker so jih z nemškimi oblastmi želeli zamenjati za nekatere komuniste, ki so bili v nemških zaporih.[3] Tako npr. borec I. štajerskega bataljona Ludvik Zupanc-Ivo navaja: "Čakali so nestrpno, če bo prišlo sporočilo od gestapa iz Celja, da naj Nemci zamenjajo te tri za naše talce v Starem Piskru. Če bi Nemci to storili, ne bi prišlo do likvidacije...".[4] Iz tega je mogoče sklepati, da je bila odločitev o njihovi ustrelitvi sprejeta šele potem, ko Nemci zamenjave niso sprejeli in so proti I. štajerskemu bataljonu organizirali hajko. Zupanc tudi navaja, da se je pred izvršitvijo usmrtitve "objavila ustna obsodba."

Seveda bi bilo za objektivno obravnavo upravičenosti usmrtitve obeh Čmakov in Bobeka potrebno tudi ugotoviti, kaj so zakrivili. Za Bobeka imamo podatke, da je bil šturmfirer pri vermanšaftu. Ivana Čmaka nekateri borci I. štajerskega bataljona označujejo kot izdajalca in sodelavca nemškega okupatorja. Že omenjani borec Ludvik Zupanc-Ivo v svojem intervjuju časopisu TV-15 naš TOVARIŠ 22. 1. 1987 npr. glede Čmaka navaja: "Bil je eden najbolj zagrizenih kulturbundovcev tega kraja. Zaradi njegove zagrizenosti je moralo veliko domoljubov v zapore, bili pa so tudi ustreljeni." Seveda je pri teh izjavah potrebno upoštevati, da so lahko močno subjektivne, in jih je zato treba obravnavati s potrebno kritičnostjo. Z gotovostjo je mogoče trditi samo, da je Ivan Čmak pri nemških okupacijskih oblasteh veljal za "Nemcem posebno prijaznega Slovenca." Tako ga namreč označuje poročilo orožniške postaje v Braslovčah z dne 26. 10. 1941, naslovljeno na političnega komisarja za okrožje Celje.[5] Če je torej za Ivana Bobeka in Ivana Čmaka mogoče

Ivan in Štefanija Čmak, ustreljena na Četi 26. oktobra 1941.

trditi, da je pri njima določena krivda nedvomno obstajala, pa tega ni mogoče trditi tudi za Štefanijo Čmak. V nobenem delu, ki obravnava te dogodke, ni nobenih navedb ali podatkov o njeni eventualni krivdi. Edino iz česar bi se dalo sklepati, da je bila nemškim okupacijskem oblastem verjetno naklonjena, je to, da je izhajala iz nemške družine Findeisen iz Celja. Vendar že samo nemško poreklo nikakor ne bi smelo predstavljati razloga za njeno usmrtitev.

Iz zgoraj navedenih primerov je mogoče ugotoviti, da je bilo kazensko sodstvo v začetku NOB na Slovenskem v pristojnosti ne le poveljstev bataljonov, ampak celo poveljstev čet. To se je kmalu pokazalo kot neprimerno, ker so le-ta pogosto izrekala smrtne obsodbe, za katere ni bilo pravega razloga. Do tega je prihajalo predvsem zato, ker poveljstvo slovenskih partizanskih čet vse do poletja 1942 ni sprejelo nobenih navodil za kazensko sodstvo pri partizanskih enotah, ki bi predpisovala postopek pred partizanskimi vojaškimi sodišči. To je omogočalo, da je pri izvajanju kazenskega sodstva prihajalo tudi do samovolje posameznikov. Do številnih neupravičenih in samovoljnih usmrtitev je prišlo zlasti spomladi in poleti 1942 na osvobojenem ozemlju v Ljubljanski pokrajini.[6]

Poveljstvo slovenskih partizanskih čet je šele 30. 7. in 8. 8. 1942 sprejelo predpisa, s katerima je določilo enotni postopek pred partizanskimi vojaškimi sodišči.[7] Štabom čet in bataljonov je bila odvzeta pravica izrekati smrtne obsodbe civilnim osebam. Civilistom so odslej smeli soditi samo štabi odredov in grup odredov. Čete in bataljoni so odslej tistega, za katerega je obstajal sum, da je storil kaznivo dejanje, smeli samo aretirati in ga zaslišati. Če se je pokazalo, da je sum utemeljen, so osumljenca morali takoj odpeljati v štab odreda, kjer so mu sodili; če pa se je izkazalo, da sum ni utemeljen, so morali osumljenca nemudoma izpustiti. Če je šlo za težje kaznivo dejanje, pa je bilo treba osumljenca skupaj z dokazi odvesti v štab grupe odredov.

Prvi predpisi, s katerimi so bila v Sloveniji ustanovljena stalna partizanska vojaška sodišča, so bili sprejeti šele avgusta in septembra 1943.

5. 8. 1943 je Glavni štab NOV in POS sprejel Odlok o postavitvi brigadnih in odrednih vojaških sodišč.[8] Brigadna in odredna vojaška sodišča je ustanavljal Glavni štab NOV in POS, sestavljena pa so bila iz treh članov in njihovih namestnikov ter tožilca in njegovega namestnika. Poleg rednih brigadnih in odrednih sodišč pa so za sojenje v določenih posebnih primerih lahko ustanovili tudi izredna (pomnožena) bataljonska sodišča, ki jih je sestavljalo šest članov in tožilec. Izredna bataljonska sodišča so ustanovili samo v primerih, ko je bil bataljon izločen iz brigade oz. odreda in se je gibal samostojno, tako da osumljenca ni mogel izročiti brigadnemu oz. odrednemu sodišču. Istega dne, ko je bil sprejet Odlok o postavitvi brigadnih in odrednih vojaških sodišč, je oddelek za sodstvo pri Glavnem štabu NOV in POS sprejel tudi Pravilnik za organizacijo, poslovanje in postopek brigadnih in odrednih vojaških sodišč. 16. 10. 1943 je bil delno spremenjen in dopolnjen, odtlej se je imenoval Pravilnik za organizacijo in poslovanje brigadnih vojaških sodišč (Pravilnik BOVS).[9] Odloku o postavitvi brigadnih in odrednih vojaških sodišč sta 15. 9. 1943 sledila še Odlok o postavitvi stalnih vojaških sodišč in Odlok o postavitvi Višjega vojaškega sodišča.[10]

S prvim odlokom so bila v zaledju pri komandah področij ustanovljena stalna vojaška sodišča, ki so jih, prav tako kot brigadna in odredna sodišča, sestavljali trije člani in tožilec; razlika je bila v tem, da je eden izmed članov področnega vojnega sodišča po stroki moral biti pravnik. Z drugim odlokom pa je bilo kot drugostopenjsko sodišče ustanovljeno Višje vojaško sodišče, kateremu so morala sodišča pri komandah področij ter brigadna in odredna sodišča vsako sodbo, ki so jo izrekla, dostaviti v potrditev. Tudi organizacijo in poslovanje sodišč pri komandah področij ter Višjega vojaškega sodišča sta določala posebna pravilnika. Dokončno pa je bila ureditev vojaškega partizanskega sodstva v Sloveniji določena z Uredbo o vojaškem kazenskem sodstvu, ki jo je oddelek za sodstvo pri Glavnem štabu NOV in POS sprejel 20. 4. 1944.[11] Ta uredba je na področju vojaškega sodstva prinesla predvsem dve novosti: odpravila je Višje vojaško sodišče pri Glavnem štabu NOV in POS in namesto njega kot sodišča druge stopnje uvedla Višja vojaška sodišča pri štabih korpusov; namesto prejšnjih tožilcev je za vodenje

preiskave uvedla javne tožilce, ki niso bili člani vojaških sodišč in so delovali neodvisno od njih. Poleg navedenih predpisov pa so poslovanje partizanskih vojaških sodišč določala tudi še posebna navodila, ki jih je izdal sodni oddelek pri Glavnem štabu NOV in POS.

Vojaška sodišča so izvrševala sodno kazensko oblast za vsa kazniva dejanja, ki so jih izvršili pripadniki partizanskih enot in civilne osebe. V pristojnost vojaških sodišč so spadala kazniva dejanja:

1. po Odloku o zaščiti slovenskega naroda (vsako sodelovanje z okupatorjem, aktiven poseg v borbo na strani okupatorja, ovaduštvo, ogleduštvo, propaganda in agitacija v korist okupatorja itd.);
2. po Odloku o edini slovenski narodni vojski (organiziranje bele garde, plave garde, domobrancev in drugih vojaških formacij izven OF in v nasprotju z NOV in POS);
3. zoper narod ali posameznike, ki so presegala navadne prestopke;
4. vojaška kazniva dejanja, ki so presegala običajne disciplinske prestopke (samovoljna odstranitev iz vojske, dezertiranje, širjenje lažne propagande sovražnika v vojski, nepravilno vršenje straže, neizpolnjevanje vojaških povelj, tatvina, umor itd.).

Preiskavo zoper osumljenega je opravil tožilec oz. kasneje javni tožilec, ki je tudi sestavil obtožnico in jo vložil pri predsedniku sodišča. Razprava je lahko bila javna ali pa tajna. Obtoženec je imel pravico do branilca. Sodišča so obsojencem izrekala naslednje kazni: a) ukor, b) zaplembo imovine, c) izgon iz bivališča, č) prisilno delo, d) težko prisilno delo, e) izgubo državljanskih pravic, f) smrtno kazen.

Vzpostavitev partizanskega vojaškega sodstva na območju IV. operativne cone spomladi in poleti 1944

Na osnovi zgoraj navedenih predpisov je tudi na širšem celjskem območju začelo nastajati partizansko sodstvo. Njegovega nastajanja in razvoja na celjskem območju pa ni mogoče prikazati povsem ločeno, ampak le v okviru razvoja partizanskega sodstva na območju celotne IV. operativne cone. Na območju IV. operativne cone NOV in POS, ki

je poleg celotne slovenske Štajerske obsegalo še del Gorenjske in Koroške, so vojaška sodišča pri nekaterih enotah (brigadah XIV. divizije in v Šlandrovi brigadi) obstajala že v prvi polovici leta 1944, vendar je bila organizacija partizanskega vojaškega sodstva na tem območju dokončno vzpostavljena šele v drugi polovici leta 1944.

Prve podatke o stanju partizanskega vojaškega sodstva na območju IV. operativne cone imamo šele iz marca 1944. Oddelek za sodstvo pri Glavnem štabu NOV in POS je v svojem poročilu sodnemu oddelku pri Vrhovnem štabu NOV in POJ z dne 11. 3. 1944 takole opisal takratno stanje sodstva na področju IV. operativne cone: "Organizacija vojaškega sodstva v IV. operativni zoni ni na isti višini kot drugod. Vse brigade XIV. divizije, ki je zdaj vključena v IV. operativno zono, imajo brigadna vojaška sodišča. Sicer pa nameravamo zaradi organizacije vojaških sodišč v kratkem odposlati v IV. zono sodnega inštruktorja. Zaenkrat vojaška sodišča edinic IV. operativne zone ne pošiljajo Glavnemu štabu NOV in POS, oddelku za sodstvo nikakih poročil o svojem poslovanju in tudi Višje vojaško sodišče kot sodišče II. in zadnje stopnje s tega področja ne dobiva nikakih zadev v reševanje nedvomno zaradi stalnih vojaških operacij in težkega vojaškega položaja, ki onemogočajo redno poslovanje vojaških sodišč na tem območju."[12] Tudi v dopisu štabu IV. operativne cone z dne 4. 4. 1944 oddelek za sodstvo pri Glavnem štabu NOV in POS ugotavlja, da do takrat niso "prejeli še nikakega poročila o stanju vojaškega sodstva in o poslovanju vojaških sodišč pri ustrezajočih vojaških edinicah /brigadah, bataljonih, odredih/ v območju IV. operativne cone."[13] V istem dopisu pa oddelek za sodstvo pri Glavnem štabu NOV in POS tudi navaja, da so po njegovi vednosti "svoječasno že delovala brigadna vojaška sodišča v vseh brigadah XIV. divizije in v VI. UB "Slavka Šlandra" in je bilo v teh edinicah tudi več pravnikov, ki bi jih lahko razmestili po posameznih vojaških sodiščih in jih uporabili za sodne inštruktorje."

Ker vzpostavljanje partizanskega sodstva na območju IV. operativne cone očitno ni potekalo dovolj hitro, je oddelek za sodstvo pri Glavnem štabu NOV in POS 4. 4. 1944 štabu IV. operativne cone priporočal: "V

svrho čimprejšnje organizacije vojaških sodišč /v mejah možnosti/ na vašem območju, bi bilo najuspešneje in najbolje, če bi za to nalogo poverili tov. dr. Modica Helija, ki je bil pred časom premeščen k vam. Tov. dr. Modic pozna ustroj in poslovanje vojaških sodišč, ker je v svoji prejšnji edinici aktivno sodeloval v vojaškem sodstvu."[14] Vendar naloga organiziranja vojaškega sodstva na območju IV. operativne cone ni bila poverjena dr. Heliju Modicu, ampak dr. Jožetu Žabkarju, sodnemu inštruktorju pri Glavnem štabu NOV in POS in javnemu tožilcu pri vojaških sodiščih XV. divizije. 30. 5. 1944 je oddelek za sodstvo pri Glavnem štabu NOV in POS s posebno odredbo imenoval dr. Jožeta Žabkarja za sodnega referenta pri štabu IV. operativne cone.[15]

Kakšno je bilo stanje v sodstvu na območju IV. operativne cone, ko je prevzel to funkcijo, dr. Žabkar opisuje takole: "Ob mojem prihodu na področje IV. operativne cone so obstajala tam le pri nekaterih operativnih enotah vojaška sodišča, pa tudi od teh niso vsa imela polnega sestava, ker so mnogi člani sodišč v hudih borbah z nemško vojsko pozimi in spomladi 1944 padli. Zato je bilo treba znova formirati vojaška sodišča pri vseh štabih operativnih enot (komand vojnih področij takrat še ni bilo). V kratkem času sem obiskal skoraj vse štabe brigad in odredov ter se z njimi dogovoril glede predlogov za imenovanje članov sodišč in javnih tožilcev. V operativnih enotah je bilo tedaj le malo pravnikov, zato so bili predlagani in kasneje imenovani za člane sodišč in za javne tožilce skoraj izključno nepravniki."[16]

Do 6. 8. 1944 so na območju IV. operativne cone že bila ustanovljena vojaška sodišča pri naslednjih partizanskih enotah: VI. SNOUB Slavka Šlandra, XI. SNOB M. Zidanška, I. SNOUB T. Tomšiča, pri Kamniško-zasavskem odredu in pri zaščitnem bataljonu pri štabu IV. operativne cone.[17] Pri ostalih enotah, ki so delovale na območju IV. operativne cone: II. SNOUB Ljube Šercerja, XIII. SNOB M. Bračiča, pri Pohorskem odredu, Kozjanskem odredu in pri Grupi Koroških odredov do takrat vojaška sodišča še niso bila ustanovljena.[18] Sodni odsek pri štabu IV. operativne cone je 6. 8. 1944 oddelku za sodstvo pri Glavnem štabu NOV in POS poročal, da bi "razen pri Kozjanskem odredu in Zapadno-

Koroškem odredu bila sodišča ustanovljena pri vseh ostalih edinicah, toda so to preprečile akcije koncem prejšnjega meseca in v začetku tega meseca."[19]

Razen navedenih vojaških sodišč, ki so delovala pri posameznih brigadah in odredih, pa so na območju IV. operativne cone ob koncu julija 1944 ustanovili tudi področno vojaško sodišče pri komandi moravškega področja.

Glede samega poslovanja navedenih sodišč pa zgoraj navedeno poročilo sodnega odseka pri štabu IV. operativne cone z dne 6. 8. 1944 ugotavlja: "V bistvu poslujejo sodišča pravilno. Na vse napake, ki jih sodišča narede pri svojem poslovanju, takoj sodišča opomnimo./.../ Pripominjamo, da nam zelo primanjkuje kadra, ki bi ga zaposlili pri sodstvu. Če so v sestavi sodišča samo taki člani, ki vrše poleg sodne funkcije tudi kako drugo, se ne vrši sodno poslovanje tako, kot bi bilo treba. Zato bi bilo nujno potrebno, da bi vsaj en član sodišča ali v.d. javnega tožilca ne vršil nobene druge funkcije kakor sodne. Le tako bi se hitro, dobro oziroma pravilno poslovalo."[20]

V obdobju od 16. 8. do 18. 9. 1944 so posamezna vojaška sodišča na območju IV. operativne cone obravnavala naslednje število kazenskih zadev in izrekla obsojencem naslednje kazni:[21]
Vojaško sodišče II. SNOUB Ljube Šercerja je obravnavalo 2 primera. Enemu obsojencu je zaradi izmikanja vojaški službi izreklo smrtno kazen, enega pa je zaradi "surovega nastopa napram civilom in nemarnega vršenja stražarske službe" obsodilo na težko prisilno delo po osvoboditvi.
Vojaško sodišče VI. SNOUB Slavka Šlandra je obravnavalo 6 primerov. Kar v petih primerih je šlo za dezerterstvo oziroma za poskus pobega, v enem primeru pa je šlo za tatvino. Dvema obsojencema je sodišče izreklo smrtno kazen, štirim obsojencem pa ukor in prisilno delo po osvoboditvi.
Vojaško sodišče XI. SNOB Miloša Zidanška je obravnavalo samo 3 primere. Enemu obsojencu je sodišče "zaradi dezertacije in izdajstva

važnih dejstev in ker je vodil sovražnike proti položajem NOV in POS," izreklo smrtno kazen, dvema obsojencema pa ukor in prisilno delo po osvoboditvi, in sicer enemu zaradi samovoljne zapustitve enote, drugemu pa zaradi prekoračitve bolezenskega dopusta.
Vojaško sodišče pri Kamniško-zasavskem odredu je v tem času od vseh sodišč na območju IV. operativne cone obravnavalo največ primerov, in sicer kar 14. Smrtno kazen je izreklo samo enemu obsojencu, in to "zaradi sodelovanja z okupatorjem, izdajstva, ovaduštva in ogleduštva." Enega obtoženca je sodišče v celoti oprostilo vsake krivde, ostalih 12 pa je obsodilo na razne druge kazni: ukor, prisilno delo, težko prisilno delo in zaplembo imovine. Obsojeni so bili zaradi storitve različnih kaznivih dejanj: tatvine, rekvizicije brez dovoljenja, agitacije in propagande v korist okupatorja, odtegovanja vojaški službi itd.
Področno vojaško sodišče pri komandi Moravškega vojnega področja je obravnavalo 6 primerov. Proti štirim obdolžencem je bil kazenski postopek zaradi neutemeljene ovadbe oziroma pomanjkanja dokazov ustavljen. Obsojena sta bila samo dva obtoženca, in sicer oba zaradi agitacije in propagande v korist okupatorja. Enega je sodišče obsodilo na zaplembo imovine in izgon iz bivališča, enega pa na izgon iz bivališča in odvzem državljanskih pravic.

Reorganizacija partizanskega vojaškega sodstva na območju IV. operativne cone jeseni 1944

Ko je s 1. 9. 1944 tudi v Sloveniji stopila v veljavo Uredba o vojaških sodiščih, ki jo je Vrhovni štab NOV in POJ sprejel 24. 5. 1944, je tudi na območju IV. operativne cone prišlo do sprememb v organizaciji partizanskega sodstva. Uredba o vojaških sodiščih (dalje UVS) je uvedla nova vojaška sodišča, in to: Višje vojaško sodišče pri glavnem štabu, vojaška sodišča pri štabu korpusa, vojaško sodišče pri korpusni oblasti ter vojaška sodišča pri štabih divizij. UVS je tako odpravila prvostopenjska vojaška sodišča pri štabih brigad in odredov, ki so dotlej delovala v Sloveniji. Le izjemoma je UVS dopuščala, da je lahko vojaško sodišče korpusa formiralo sodne senate tudi pri posameznih brigadah,

pa še to samo v primeru, če so brigade imele samostojno nalogo in so bile oddaljene od divizije. V nobenem primeru pa UVS ni dopuščala ustanavljanja sodnih senatov pri odredih. Vendar je oddelek za sodstvo pri Glavnem štabu NOV in POS v Navodilih št. 6 k Uredbi o vojaških sodiščih, ki jih je sprejel 9. 8. 1944, določil, "naj vojaška sodišča korpusov predlagajo ustanovitev senatov izjemoma pri poedinih odredih, kadar in dokler bi bilo redno izvrševanje sodstva brez tega nemogoče."[22]

Oddelek za sodstvo pri Glavnem štabu NOV in POS je prevod Uredbe o vojaških sodiščih poslal sodnemu odseku pri štabu IV. operativne cone že 25. 7. 1944. Od njega je zahteval, da se z uredbo seznani ter da v skladu z njenimi določili pripravi načrt za reorganizacijo sodstva na območju IV. operativne cone.[23] Ker UVS ni predvidela vojaških sodišč con, je oddelek za sodstvo pri Glavnem štabu NOV in POS sporočil Vrhovnemu štabu NOV in POJ "namero, da se ustanovi začasno vojaško sodišče IV. operativne zone z analogno kompetenco, kakor vojaško sodišče korpusa in korpusne vojne oblasti skupaj."[24]

V novi organizaciji vojaškega sodstva na območju IV. operativne cone je bilo predvideno, da se kot prvostopenjsko sodišče formira vojaško sodišče IV. operativne cone, ki bo imelo več senatov, in to: en senat pri štabu IV. operativne cone, senat pri štabu XIV. divizije, senat pri komandi vsakega vojnega področja ter po potrebi tudi pri posameznih brigadah.[25] Sodni odsek pri štabu IV. operativne cone pa je bil mnenja, da bi bolj kot senati pri brigadah na območju IV. operativne cone bili potrebni senati pri nekaterih odredih. Po njegovem mnenju bi "nujno in neobhodno potrebno bilo, da se ustanovi senat pri Kozjanskem odredu ter pri Kokrški Grupi odredov ali pri enem odredu te grupe."[26] Za ustanovitev senata pri Kozjanskem odredu je sodni odsek pri štabu IV. operativne cone navajal naslednje razloge: "Kozjanski odred kontrolira ozemlje v trikotniku med Savo in Sotlo ter se v glavnem zadržuje v okolici Kozjega. Na to ozemlje ne pride nobena druga edinica t.j. brigada, še manj pa divizija. Najbližje brigade so od odreda oddaljene od šest do deset dni, tako da bi bilo zelo težavno dovesti osumljence iz odreda v najbližnji senat zaradi prevelike razdalje." Na primeru Kozjanskega

odreda je sodni odsek pri štabu IV. operativne cone dokazoval potrebo, da bi se ustanovili senati tudi pri nekaterih odredih.

Po izvedbi reorganizacije vojaškega sodstva na osnovi UVS, so že septembra 1944 na območju IV. operativne cone večino brigadnih in odrednih vojaških sodišč ukinili. Le nekatera sodišča, kot npr. sodišče pri Lackovem odredu in sodišče pri II. SNOUB Ljube Šercerja, so delovala še do novembra 1944, ker so zaradi oddaljenosti šele takrat prejela navodila o njihovi ukinitvi.

Septembra 1944 sta bili na območju IV. operativne cone ustanovljeni dve vojaški sodišči, in sicer: *Vojaško sodišče IV. operativne cone NOV in POS* in *Vojaško sodišče vojne oblasti IV. operativne cone NOV in POS*. Navedeni sodišči sta do 31. 10. 1944 ustanovili sodne senate pri:[27]
1. štabu IV. operativne cone NOV in POS
2. vojni oblasti IV. operativne cone NOV in POS
3. štabu XIV. divizije
4. štabu XI. SNOB Miloša Zidanška
5. komandi Zgornjesavinjskega vojnega področja
6. komandi Kamniško-zasavskega vojnega področja
7. komandi Kozjanskega vojnega področja

Poleg senatov pri zgoraj navedenih komandah vojnih področij pa so v prvi polovici novembra 1944 začeli ustanavljati še senat pri komandi Pohorskega vojnega področja.

Ali so sodne senate ustanovili tudi pri štabih vseh ostalih brigad in odredov, ki so delovali na področju IV. operativne cone, ni mogoče ugotoviti. Verjetno jih niso. Enote, pri katerih sodnih senatov niso ustanovili, so obravnavanje kazenskih zadev prepuščale ali senatom pri komandah vojnih področij ali pa senatom pri štabih drugih enot. Tako npr. sodnega senata niso ustanovili pri štabu Šlandrove brigade, zato je za to brigado sodno funkcijo opravljal sodni senat pri štabu Zidanškove brigade. Obstajajo pa podatki, da so ustanovili senata tudi pri štabih Kozjanskega in Kokrškega odreda, vendar pa so senat pri štabu Kozjanskega odreda

Štab IV.oper.zone
NOV in PO Slovenije
Na položaju, dne 18.9.1944
Štev.: 1127

Sestav sodnega senata vojaškega sodišča IV.oper.zone
NOV in POS pri Komandi Gornjega Savinjskega področja.

1.Predsednik: tov. K u c l e r Leopold- Modras, rojen 29.lo.1918 biv,Drenov grič, pristojen v Vrhniko, izobrazba: osnovna šola, 3 razrede gimnazije in 3 razrede obrtne šole, po poklicu izdelovatelj harmonike, v NOV vstopil prostovoljno dne 26.avgusta 1942,član KPS, po činu kapetan, komandant.

namestnik: tov. H r i b e r Ignac- Domine, roj.31.7.1913, biv. Zlato polje, občina Lukovica, prist.v Zlato Polje, izobrazba: 8 razredov osnovne šole, po poklicu kmet, v NOV vstopil prostovoljno dne 15.6.1942, član KPS, politkomisar.komande gornje-savinjskega podrocja.

2. Član senata: tov. V e v p o t i č Ivan- Sloser, roj.22.12.1918 Preserje štev.14, občina Homec pri Kamniku, izobrazba: 3 razrede osnovne šole, po poklicu kovač, v NOV vstopil dne 6.7.1943 prostovoljno, član KPS, komandant mesta v Gornjem gradu.

namestnik: tov.P u n g e r t n i k Ivan, komandant komande mesta Ljubno, roj.6.11.1907 v Ivanju, obč.Ljubno, izobrazba: 3 razrede osnovne šole, po poklicu granicarski podoficir, v NOV vstopil prostovoljno dne lo.lo.1943, član KPS.

3.Član senata: tov. Ž e v h i Franc, vojak zaščite pri komandi gornje-savinjskega vojaškega podrocja, roj.3o.1.1914 v [illegible] obč.Blagojce, izobrazba: 4 razredne osnovne šole, po poklicu delavec, v NOV vstopil prostovoljno dne 15.8.1944, član KPS .

namestnik: tov.K o l e n c Stanko, vojak zaščite pri komandi gornje-savinjskega podrocja, roj. 3.8.1918 v Homcu , pristojen na Recico ob Savinji, srez Gornji grad, izobrazba: 4 razrede osnovne šole, po poklicu sodar, v NOV vstopil dne 6.8.1944 prostovoljno, član KPS ni.

4.Preiskovalec: tov.K o c i j a n Jože, ima do sedaj vrhilen dosti- nosnijevnega tozilca pri brig.vojaškega sodišca, roj.24.8.1919, pristojen St.Vid nad Ljubljano, po poklicu kand.juris, v NOV vstopil dne 7.13.1943, izobrazba: osnovna šola, klasična gimnazija z maturo, 6 semestrov prava, 5 let glasbenega studija

5.Sekretar: tov.L e s j a k Juro, roj.lo.1.19oo v Slivnici pri Celju, po poklicu sodnik/na prehranjevalnem uradu v Celju, izobrazba: 3 drzv.izpiti na jurid.fak.v Ljubljani, art.porocnik, v NOV vstopil dne 27.8.1944, član Sokola-Celje.

Smrt fašizmu - Svoboda narodu !

Politkomisar: Gregorij Žnidar

Komendant: Ivo Brešnik

že 14. oktobra 1944 ukinili, njegovo vlogo pa je v celoti prevzel senat pri komandi Kozjanskega vojnega področja.

Sodni senati na območju IV. operativne cone so samo oktobra 1944 obravnavali skupaj kar 132 primerov, stanje pa je bilo naslednje:[28]

I.postopek je bil končan:

1. z obsodbo: ..... 55 primerov
2. z oprostitvijo od obtožbe: ..... 2 primera
3. s prekinitvijo: ..... 24 primerov
4. z odstopom discipl. organom: ..... 6 primerov
5. z odstopom Ozni: ..... 1 primer

II.postopek je še v teku: ..... 44 kazenskih primerov

III.Izrečene kazni:

1. strogi ukor: ..... 3 primeri
2. imovinska kazen: ..... 2 primera
3. prisilno delo: ..... 14 primerov
4. prisilno delo pogojno: ..... 4 primeri
5. težko prisilno delo: ..... 4 primeri
6. smrtna kazen: ..... 19 primerov
7. disciplinska kazen: ..... 3 primeri

IV. vrsta kaznivih dejanj:

1. ovaduštvo: ..... 4 primeri
2. ovaduštvo in ogleduštvo: ..... 13 primerov
3. agitacija in ogleduštvo: ..... 2 primera
4. pomoč okupatorju: ..... 5 primerov
5. dezerterstvo: ..... 17 primerov
6. dezerterstvo, ovaduštvo in pomoč okupatorju: ..... 1 primer
7. sodelovanje z okupatorjem: ..... 7 primerih
8. grožnja z ovaduštvom: ..... 1 primer
9. tatvina: ..... 4 primeri
10. nasilstvo in nedisciplinirano: ..... 2 primera
11. umor: ..... 1 primer

Od zgoraj navedenih sodnih senatov je največ primerov kaznivih dejanj obravnaval senat pri komandi Zgornjesavinjskega vojnega področja, njemu pa sta sledila senat pri komandi Kozjanskega vojnega področja in senat pri komandi Kamniško-zasavskega vojnega področja.[29] Tako je npr. senat pri komandi Zgornjesavinjskega vojnega področja oktobra 1944 obravnaval 65 primerov in izrekel 26 sodb (v 12 primerih je izrekel smrtno kazen, v 13 primerih prisilno delo in v enem primeru strogi ukor).[30]

Kot vidimo, so senati Vojaškega sodišča IV. operativne cone in Vojaškega sodišča vojne oblasti IV. operativne cone izrekali dejansko vse kazni, ki so bile predvidene z UVS, med njimi tudi prisilno in težko prisilno delo, neredko pa tudi smrtno kazen. Obsojenci, ki so bili obsojeni na prisilno in težko prisilno delo, so kazen prestajali v posebni kazenski četi. Takšna kazenska četa je bila do 11. 11. 1944 ustanovljena samo na teritoriju Kozjanskega vojnega področja, medtem ko so z ostalih vojnih področij IV. operativne cone takšne obsojence pošiljali na Dolenjsko, vendar je bilo predvideno, da kazenske čete ustanovijo tudi tukaj.[31]

Iz ohranjenih sodb in nekaterih poročil vojaškega sodišča IV. operativne cone je razvidno, da so posamezni senati izrekli zelo veliko število smrtnih kazni. V izrekanju smrtnih kazni je prednjačil zlasti senat pri komandi Zgornjesavinjskega vojnega področja, ki je samo oktobra 1944 izrekel smrtno kazen kar v dvanajstih primerih. Med tistimi, ki jih je ta senat obsodil na smrt, so bili tudi mladoletniki, kot npr.: Jože Smrečnik iz Spodnjih Gorč, Pavel Jelen iz Braslovč in Angela Meh iz Slatin pri Šmartnem ob Paki. Prva dva sta bila stara 17 oz. 16 let, Angela Meh pa komaj 15 let.[32]

Iz sodnega spisa Angele Meh je razvidno, da ji je zaradi mladoletnosti Višje vojaško sodišče pri Glavnem štabu NOV in POS smrtno kazen spremenilo v pet let težkega prisilnega dela.[33] Kljub takšni odločitvi Višjega vojaškega sodišča pa je bila Angela Meh v prvih dneh po končani vojni umorjena. Njena sestra Francka Meh, por. Brunet, ki sedaj živi v vasi Gorenje pri Velenju, se teh dogodkov takole spominja: " S sestro

Vojaško sodišče vojne oblasti
IV.oper.cone NOV in PO Slovenije
Senat pri komandi Zg.Sav.vojnega področja
Na položaju, dne 2.11.1944.

Sod. 74/44

S O D B A

" V I M E N U N A R O D O V J U G O S L A V I J E "

Vojaško sodišče vojne oblasti IV.oper.cone NOV in PO Slovenije, senat pri komandi Zg.Sav.vojnega področja je pod predsedstvom tovariša K u o l e j a Leopolda v prisotnosti tovariša G r a b n a r Draga, in tovariša Z a v b i j a Franca kot članov senata, ter tovariša K o c i j a n a Jožeta kot tožilca, v prisotnosti obtoženke M e h Angele, na obtožbo tožilca z dne 2.11.1944 na glavni javni ustni razpravi dne 2.11.1944.

r a z s o d i l o :

j e k r i v a :

da je 12.9.1943 v Šmartnem ob Paki kot domačinka v okupatorjevi službi v svojstvu ovaduhinje izdala narodno borbo s tem, da je naznanila nemškim orožnikom, da je v gozdu "Klečter" naletela in se sestala s partizanema Striglom Ivanom in Elo Letenjevo, vsled česar je naslednjega dne nemška patrola z njenim sodelovanjem izvršila hajko, v kateri je bil med tem baš vstopivši švabski dezerter Plešnik ranjen in ujet, najdena pa tudi steklenica, last Kovača Ivana, ki je bil radi tega aretiran in odpeljan v koncentracijsko taborišče.

S tem je zakrivila kaznivo dejanje po čl.14 UVS in se v smislu čl.18/h UVS kot narodni sovražnica

O b s o d i n a s m r t n o k a z e n s s t r e l j a n j e m .

V smislu čl.17, odst.4.UVS se hkrati izreče izguba državljanske časti in konfiskacija obtoženkine imovine v korist Narodno-osvobodilnega fonda.

O b r a z l o ž i t e v :

Obtoženka dejanje v celem obsegu priznava soglasno z vsebino in še pristavlja, da je partizanki obljubila, da ne bo šla naznanit, vendar je je partizanka spustila, ji je zapretila, da jo za slučaj ovadbe stane glavo. Obtoženka pa je kljub temu šla naznanit nemškim orožnikom, ki so poslali patrolo v gozd "Klečetr", kjer je bil med tem mobiliziran švabski dezerter Plešnik. V bunkerju je bila najdena steklenica, katero je orožnik spoznal za last posestnika Kovača Ivana iz Lubija. Radi tega je bil ta aretiran, in se še sedaj nahaja v koncentracijskem taborišču.

Podani so v objektivnem in subjektivnem oziru vsi znaki inkriminiranega dejanja, vsled česar je krivdorekni utemeljen.

Pri odmeri kazni je sodišče upoštevalo obtoženkino maloletnost, pomankljivo vzgojo, neoporečnost in pa polno priznanje, vendar pa tudi zavrnost in nevarnost dejanja ter smatralo izrečeno kazen za krivdi primerno.

Ostali izreki temelje na zgoraj citiranih določilih.

Smrt fašizmu - svobodo narodu !

Sekretar :

Jiri Lovjak

Predsednik sodišča :

Vinko Leopold

II Sod 49/44.

Višje voj. sodišče NOV in POJ. sestal pri Gl. štabu NOV in PO Slovenije. P., 11/11.1944.

Komisiji pri Predsedstvu SNOS za upravo narodne imovine

na položaju.

Pošiljamo Vam zgornje svobo.

S.G. - S.N.!

Za predsedništvo,
Kapitan :

Clavo

NOV. IN PO. SLOVENIJE
VIŠJE VOJAŠKO SODIŠČE

L/ 426
DNE 20.11. 1944

Rešitev v spisu 452010.
26.IV.46.

Rok 27.V.

Angelo sva že zgodaj ostali brez matere. Ko je prišla vojna, sem jaz živela pri starih starših, Angela pa je živela pri očetu v Slatinah. Kmalu so k hiši začeli zahajati terenci, za katere je Angela morala skrbeti. Bila je lepo dekle in so jo, čeprav je bila še zelo mlada, ti terenci nadlegovali. Ker si ni vedela drugače pomagati, jih je dejansko prijavila nemški policiji. Za to dejanje je bila od partizanskega sodišča novembra 1944 obsojena na smrt, nato pa ji je bila smrtna kazen spremenjena v pet let težkega prisilnega dela. Na osvobojenem ozemlju v Zgornji Savinjski dolini je morala opravljati težka fizična dela. Bilo je pozno jeseni in zelo mrzlo, ona pa je bila slabo oblečena in bosa, tako da je bila od mraza vsa modra. Z nemško ofenzivo na osvobojeno ozemlje v Zgornji Savinjski dolini, decembra 1944, je Angela odšla skupaj z neko partizansko enoto na območje Zasavja. Po končani vojni se je vrnila domov, kar je bilo za njo usodno. Na dom jo je namreč maja 1945 prišel iskat znani medvojni likvidator Alojz J. - Lubo iz Dobrovelj in jo odpeljal v gozd pri Radmirju, kjer jo je ustrelil. Vendar jo je tako slabo zadel, da je bila le ranjena in se je privlekla do doma. Ko je bil likvidator o tem obveščen, je ponovno prišel po njo in jo s strelom pokončal v gozdu v bližini Slatin, kjer je še sedaj pokopana. Ko je za to zvedel tisti major (njegovega priimka in imena se ne spominja več), ki jo je odpeljal s seboj v partizansko enoto, je zahteval, da pove, kdo je to storil, da mu bodo sodili. Čeprav je za storilca dobro vedela, si majorju ni upala povedati njegovega imena, saj se je bala maščevanja. Tako je storilec do danes ostal za svoj zločin nekaznovan."

Strahu pred likvidatorjem svoje sestre se Francka Brunet vse do danes še ni znebila v celoti, kar dokazuje tudi to, da je šele sedaj upala o tem prvič spregovoriti. Pa tudi posmrtnih ostankov sestre Angele si do danes ni upala dati prenesti iz groba v gozdu na pokopališče.

29. člen UVS je sicer določal, da se smrtna kazen ne sme izvršiti, preden je ne potrdi Višje vojaško sodišče, vendar pa je tudi dopuščal, da se v izjemnih primerih lahko izvrši tudi brez predhodne potrditve Višjega vojaškega sodišča. V takšnih primerih je moralo sodišče, ki je izreklo smrtno kazen, naknadno poslati spis Višjemu vojaškemu sodišču z

obrazložitvijo, zakaj je tako postopalo. Sodni senat pri komandi Zgornjesavinjskega vojnega področja je vsaj v enem primeru dal ukaz, naj se smrtna kazen nad štirimi na smrt obsojenimi izvrši takoj, ne da bi se čakalo, kako bo odločilo Višje vojaško sodišče. Ti obsojenci so bili: Ivan Scheer iz Mozirja, Frančiška Lešnik iz Mozirja, Antonija Rezar iz Črne in Franc Krulej iz Kaplje vasi.[34] Takšno odločitev je Vojaško sodišče IV. operativne cone senatu Višjega vojaškega sodišča pri Glavnem štabu NOV in POS v dopisu z dne 7. 10. 1944 utemeljilo z naslednjimi razlogi: "Komanda področja (mišljena je komanda Zgornjesavinjskega vojnega področja-op. M. M.) se je nahajala na položaju v neposredni bližini sovražnih edinic in je bila prisiljena položaj menjati, ker ne razpolaga z zadostno zaščito, taista je pa slabo oborožena, kar je sodišču znano, in ker se v bližini niso nahajale druge edinice naše vojske. Povsem zanesljivo zavarovanje obsojencev na pokretu bi bilo težko izvedljivo. Razen tega so dejanja, radi katerih so bili obtoženi Šer Ivan, Rezar Antonija, Krulej Franc in Lešnik Frančiška obsojeni na smrt, tako težke narave, da smo bili prepričani, da bi tudi senat Višjega sodišča potrdil prvostopno sodno odločbo."[35]

Da so nekatera vojaška sodišča na območju IV. operativne cone smrtno kazen nad obsojenci izvršila, še preden jo je potrdilo Višje sodišče, se je zgodilo tudi zato, ker je nekaterim obsojencem v času, ko so v zaporu čakali na odločitev Višjega sodišča, uspelo pobegniti. Tako je npr. senat pri komandi Zgornjesavinjskega vojnega področja 8. 11. 1944 predsedniku vojaškega sodišča IV. operativne cone poročal: "V noči od 6. na 7. novembra so pobegnili iz tukajšnjih zaporov sledeči obsojenci, oziroma preiskovanci: Hramec Franc, obsojen na smrt; Ježovnik Ivan, obsojen na smrt; Granda Danilo, v preiskavi radi vohunstva in Kaker Anton, v preiskavi radi dezerterstva, ropov in vlomov."[36]

Velika večina tistih, ki so bili obsojeni pred vojaškimi sodišči na območju IV. operativne cone, je bila civilistov, precej pa je bilo tudi borcev partizanskih enot. Medtem ko so sodišča civilnim osebam sodila predvsem zaradi ovaduštva, pa so borcem sodila predvsem zaradi dezerterstva, le v nekaterih primerih pa tudi zaradi ropanja imovine in zaradi umora.

Da so bila vojaška sodišča na območju IV. operativne cone izredno stroga ne le do civilistov, ampak tudi do borcev, dokazuje kar precej primerov, ko so borcem izrekla tudi smrtne kazni. Tako je npr. senat pri Kozjanskem odredu 4. 10. 1944 izrekel smrtno obsodbo komandirju kurirske postaje Kozjanskega odreda Martinu Molanu "zaradi kaznivih dejanj odvzema življenja, ogrožanja življenja in imovine ljudi in surovega ravnanja z ljudstvom."[37] Iz sodbe je razvidno, da je Molan v Rudnici ustrelil partizana Franca Tepeža, ker ga je ta opozoril, naj ne prireja veselice, saj bi bili zaradi bližine Nemcev ogroženi prebivalci Rudnice. Višje sodišče pri Glavnem štabu NOV in POS je sodbo 18. 10. 1944 v celoti potrdilo, kar pomeni, da je bila smrtna obsodba nad Molanom tudi izvršena.

Pred senatom pri komandi Zgornjesavinjskega vojnega področja sta bila npr. oktobra oz. novembra 1944 obsojena na smrt dva borca, in sicer eden zaradi prisvajanja raznih premičnin in vojaške opreme, eden pa zaradi dezerterstva in ropanja imovine pri kmetih ter nasilnega nastopanja proti ljudem.[38] Med osebami, ki so bile obsojene pred vojaškimi sodišči na območju IV. operativne cone, so bili tudi pripadniki nemških okupacijskih oblasti. Eden takšnih je bil npr. mozirski župan Franc Roeger. Sodni proces proti njemu je bil 21. 9. 1944 pred senatom pri štabu IV. operativne cone. Sodišče ga je obsodilo na smrt z ustrelitvijo, na izgubo častnih državljanskih pravic in na zaplembo premoženja. Sodbo je 5. 10. 1944 potrdilo tudi Višje vojaško sodišče pri Glavnem štabu NOV in POS. Spremenilo jo je le v toliko, da je kazen z ustrelitvijo spremenilo v smrtno kazen z obešanjem.[39]

Zgoraj navedena partizanska vojaška sodišča so delovala do junija 1945, ko so bila ukinjena, vendar o njihovem delovanju za obdobje od januarja do maja 1945 ni ohranjenih poročil.

Medvojne izvensodne usmrtitve na Celjskem

Čeprav je bilo leta 1944 na območju IV. operativne cone vzpostavljeno partizansko sodstvo, pa je tudi potem prišlo do številnih usmrtitev, ne da bi usmrčenim prej sodili pred sodiščem. Za te izvensodne usmrtitve v dokumentih običajno uporabljajo izraz "likvidacija". Koliko je bilo vseh takšnih likvidacij na območju celotne IV. operativne cone, je težko oceniti, ker se je o njih ohranilo le malo pisnih virov. Največ podatkov o teh likvidacijah dobimo iz zaplembnih spisov pri povojnih okrajnih sodiščih. Po členu 28 Zakona o zaplembi imovine in o opravljanju zaplembe z dne 9. 6. 1945 so namreč okrajna sodišča vsem, ki so bili med vojno likvidirani, zaplenila njihovo premoženje. Nekaj podatkov o likvidacijah dobimo tudi v gradivu, ki je nastalo pri delovanju VOS-a in OZNE. Pomembni so seveda tudi ustni viri, kajti spomini o likvidacijah so zlasti med starejšimi ljudmi še zelo živi, le da so zaradi strahu o njih doslej molčali.

Za širše celjsko območje je na osnovi pisnih virov mogoče dokazati preko 100 takšnih izvensodnih usmrtitev, izvedenih pa jih je bilo neprimerno več. To lahko trdimo na osnovi nekaterih dejstev, ki jih je mogoče tudi dokazati. Iz vpisnika zaplembnih spisov Okrajnega sodišča Celje je npr. razvidno, da je v letih 1945-1946 samo to sodišče izdalo 160 odločb o zaplembi premoženja osebam, ki so bile med vojno kot t. i. narodni sovražniki likvidirane. Žal se sami zaplembni spisi niso ohranili, ker jih je sodišče iz neznanih razlogov uničilo. Kako številne so bile medvojne likvidacije na Celjskem, dokazuje dejstvo, da je bilo npr. samo na območju Solčave brez vsakega predhodnega sodnega postopka v letih 1943-1945 usmrčenih 12 oseb.

Likvidacij niso izvajali borci partizanskih enot, ampak predvsem pripadniki Varnostnoobveščevalne službe (VOS) OF, pripadniki Vojske državne varnosti (VDV), pripadniki Oddelka za zaščito naroda (OZNA), pripadniki Narodne zaščite in terenci.

Vsekakor so bile takšne izvensodne usmrtitve v osnovi v nasprotju s

predpisi, ki so urejali partizansko sodstvo, in so tudi pomenile grobo kršitev le-teh. Eden izmed ciljev vzpostavitve partizanskih sodišč je bil namreč ravno ta, da se preprečijo samovoljne likvidacije. Vzpostavitev partizanskega sodstva na območju IV. operativne cone je zato nedvomno pomenila velik napredek pri zagotavljanju pravnega varstva prebivalstva, izvensodne usmrtitve pa so pomenile ohranjanje brezpravja, ko so posamezniki lahko samovoljno odločali o življenju in smrti ljudi. Izvensodne usmrtitve so bile ne le v nasprotju s predpisi, ki so urejali partizansko vojaško sodstvo, ampak tudi z nekaterimi drugimi predpisi, ki so jih sprejeli organi NOB. Tako je npr. Poveljstvo Vojske državne varnosti (ta je predstavljala naslednico bivšega VOS-a) v svoji Naredbi št. 1 z dne 15. 3. 1944, ki je določala organizacijo in osnovne naloge VDV, posebej poudarilo: "Samovoljne obsodbe se ne smejo izvrševati".

Problem izvensodnih usmrtitev ni bil značilen samo za celjsko območje oz. za območje IV. operativne cone, ampak tudi za druga območja v Sloveniji. V poročilu o pregledu poslovanja področnih sodišč v Novem mestu, Ribnici in Črnomlju z dne 15. 12. 1943 naletimo tudi na ugotovitev "da med ljudmi silno neugodno vplivajo likvidacije s strani VOS brez sodne preiskave ter temu sledečega sodnega postopanja."[40] Avtor tega poročila pa se tudi pritožuje, kako je moral poslušati očitke, "da tiste svoje politične nasprotnike, katerim ne moremo ničesar dokazati "pospravimo", kar lepo na tihem brez preiskave in s pavšalno obdolžitvijo, da so bili veleizdajalci."[41]

Na probleme izvensodnih likvidacij so opozarjali tudi nekateri sekretarji vojaških sodišč na konferenci 18.1.1945.[42] Sekretar senata pri štabu XV. divizije je na tej konferenci npr. poročal, "da hočejo komandanti vzdrževati red neglede na sodišča. Osumljence, za katere po svojem mnenju smatrajo, da jih je treba likvidirati, samovoljno streljajo in nato fingirajo, da je na begu ustreljen." Tudi za štab XII. brigade je bilo na tej konferenci povedano, da je "obsodil na smrt in tudi likvidacijo izvršil brez sodelovanja sodišča." Na omenjeni konferenci so nekateri sekretarji vojaških sodišč opozarjali tudi na samovoljne postopke pripadnikov Ozne in za njih ugotovili, da so do vojaških sodišč "nedostopni in domišljavi."

Nedvomno je tudi na območju IV. operativne cone pri izvajanju likvidacij imela posebno velik delež ravno Ozna. To je bilo povezano z vlogo, ki jo je imela v preiskovalnem postopku do osumljencev. Sodni oddelek pri Glavnem štabu NOV in POS je 4. 11. 1944 Vojaškemu sodišču IV. operativne cone poslal okrožnico, v kateri ga je med drugim opozarjal: " V slučaju, da je iz prijave razviden sum političnega kaznivega dejanja oziroma političnega ozadja dejanja /špijonaže, sabotaže itd./, morajo prijavo sodišča nemudoma odstopiti pristojnemu organu Ozne ter ne smejo iz lastnega /brez predhodnega sporazuma z Ozno/ ničesar ukrepati, dokler ne odstopi Ozna zadeve sodišču."[43] Kot pa je razvidno iz poročil Ozne, ta osumljencev po opravljenem zaslišanju običajno sploh ni izročala sodiščem, ampak jih je enostavno likvidirala. Tako npr. poročilo pripadnika Ozne iz aprila 1945 navaja kar devet oseb z območja IV. operativne cone, ki so jih pripadniki Ozne po zaslišanju likvidirali.[44]

Kakšen je bil postopek Ozne z osumljencem zvemo npr. iz poročila o postopanju z Alojzem Štahelom iz Ločice pri Polzeli. Njega je aprila 1945 partizanska patrulja aretirala v Št. Andražu pri Polzeli. O nadalnjem postopanju z aretiranim Alojzom Štahelom pripadnik kontraobveščevalne službe V. operativne cone poroča:[45] "Čim je naša patrola odpeljala dotičnega tovariša, so se pojavili naši stari in zanesljivi civilisti, in zagotavljali patroli, da je omenjeni človek gestapovec in da stalno izdaja naše položaje. Patrola je omenjenega pripeljala v naš kontuman in ga dala pod stražo. Obveščevalni center našega štaba me je izvestil o tej zadevi. Začel sem ga takoj zasliševati, nato pa sem ga likvidiral."

Precej likvidacij na Celjskem so izvedli terenci in skrivači. Ena takšna skupina terencev in skrivačev je v letih 1944-1945 izvajala likvidacije na območju Spodnjih in Zgornjih Selc ter Ponkvice (vasi na območju med Grobelnim, Ponikvo in Šentvidom pri Grobelnem). To skupino so sestavljali: Franc K. iz Stopč pri Grobelnem, Franc S. iz Sp. Selc pri Ponikvi, Franc S. iz Sp. Selc pri Grobelnem in Stanko B. iz Maribora. Zaradi likvidacije nekega aktivista in več drugih oseb ter zaradi ropanja premoženja pri kmetih, so navedenim po vojni sodili pred vojaškim sodiščem divizije KNOJ v Ljubljani.[46] Ker sodba, ki jim jo je izreklo vo-

K.O.oficir
IV.operativne zone JA in PO
S l o v e n i j e
Na polozaju dne 25.IV.1945.

A443 1 14

T.-120

P o l o z a j !

Dne23.t.m. je nasa obvescevalna patrola na izvrsevanju svoje sluzbe ujela STAHEL ALOJZA- roj.16.VI.1904 v Locici pri Polzeli,sedaj bivajocega v Bocici-poklic,mizarš sin Alojza in matere Marije S ster. Oceta 5 otrokš,Adolfa,Romana,Lidi,Malcka in Nezke.

Omenjeni tovaris je bil namenjen na St.Andraz,kjer se je ravno tedaj nahajal stab zone.Ko ga je nasa patrola vprasala cemu je namenjen na ta sektor,se je on izgovoril da je prisel kupovati most.Ker je nasa patrola odpeljala dotocnega tovarisa so se pojavili nasi stari i zanesljivi civilisti,in zagotavljali patroli,da je omenjeni clovek gestapovec in da stalno izdaja nase polozaje.Patrola je omenjenega pripeljala v nas kontuman inga ala pod strazo.Obvescevalni center nasega staba ne je izvestil o tej zadevi . Zacel sem ga takoj zaslisevaati /zaslisanje prilagam/,nato pa sem ga likvidiral:

Smrt fasizmu - svoboda narodu!

K.O.oficir:

jaško sodišče, ni dostopna, se je pri ugotavljanju likvidacij, ki so jih izvedli zgoraj navedeni, mogoče nasloniti le na ustne vire. Na osnovi pričevanj nekaterih domačinov je mogoče ugotoviti, da so pripadniki te skupine likvidirali: kovača Leopolda Wirtha iz Sp. Selc pri Grobelnem, poštarja Ivana Dečmana iz Završ pri Grobelnem, Ivano Mejavšek iz Sloma pri Ponikvi (tam je služila, doma pa je bila iz Kostrivnice pri Rog. Slatini) in več ujetih nemških vojakov.

Nekaj več podatkov imamo tudi o nekaterih likvidacijah, ki so jih izvedli terenci na območju med Pristavo pri Mestinju, Sv. Petrom na Medvedjem selu (sedanji Kristanvrh) in Rogaško Slatino. Ti terenci so bili: Fric I. iz Topol, Leon Č. iz Velikih Roden, Jože T. iz Sv. Petra na Medvedjem selu in Stanka T. iz Sv. Petra na Medvedjem selu. Med tistimi, ki so jih likvidirali zgoraj imenovani, so bili: Anton Čakš iz Cest pri Rog. Slatini, Alojz Žolgar iz Kačjega dola in član posadke sestreljenega zavezniškega letala, ki je pozimi 1944/45 s padalom odskočil nekje nad Dolom pri Pristavi. Sestreljeni letalec je dobil dobil zvezo z zgoraj navedenimi terenci, ki so ga peljali h Gašperju Černošu v Gaberce, da se je z njim pogovoril (znal je angleško, ker je bil nekaj časa v Ameriki). Med potjo od Černoša pa so ga na samotnem kraju ubili. Po pripovedovanju domačinov so to storili zato, da so se polastili stvari, ki jih je imel pri sebi.

Navedeni terenci so tudi posilili dekle Rozalijo Verk iz Kačjega dola, ki si je zaradi tega sama vzela življenje, tako da se je vrgla pod vlak. Tudi ti naj bi bili po vojni, kot se spominjajo nekateri starejši domačini, za ta dejanja obsojeni pred vojaškim sodiščem.

Večina likvidiranih je bila civilistov, v posameznih primerih pa je šlo za ujete pripadnike nemških vojaških enot in celo borce partizanskih enot. Med likvidiranimi so bili celo mlajši otroci. Za celjsko območje imamo podatke o dveh primerih, ko so žrtve likvidacij postali mlajši otroci. En tak primer se je zgodil v Solčavi v Zgornji Savinjski dolini, ko je neki terenec 23. 7. 1943 na hišnem pragu ustrelil Marijo Fedran in njenega osemmesečnega sina Milana, ki ga je držala v naročju.[47] Po pripovedovanju Jožeta Fedrana, sina ubite Marije Fedran, naj bi bil

razlog za usmrtitev njegove matere to, da je prala perilo pripadnikom vermanšafta, v kar pa je bila prisiljena, saj je bilo pri hiši sedem malih otrok, ona pa, razen tega zaslužka, drugih sredstev za preživljanje družine ni imela. Iz neznanega razloga so terenci februarja 1944 ubili še njenega moža, Franca Fedrana, tako da je preostalih šest otrok ostalo brez obeh staršev.

Drugi znani primer, ko je bil žrtev likvidatorjev otrok, se je na Celjskem zgodil v Št. Ilju pri Dramljah. Najprej je bil 3. 11. 1944 likvidiran Jože Urbanček, nato pa 12. 12. 1944 še njegova žena Helena ter njuna komaj trinajstletna hčer Karolina. Likvidacije naj bi izvršil Ivan Laubič-Palček.[48]

Na podatek o likvidaciji otroka naletimo tudi v poročilu pripadnika Ozne iz aprila 1945, nanaša pa se na ljutomersko okrožje.[49] Iz navedenega poročila je razvidno, da je pomočnik pooblaščenca Ozne za okrožje Ljutomer likvidiral komaj 12-letnega sina nekega gestapovca Križanca. Okoliščine, v katerih je prišlo do te likvidacije, pa oznovec v svojem poročilu takole opisuje: "Tov. Štefka, članica OBKOM za Štajersko, je napravila svojo zaščitno akcijo, pri kateri je zajela Križanca in njegovega 12 letnega sina. Akcijo je napravila zato, ker je gestapo ujel njeno sestro Dano, ki je bila naš organ in se hotela na ta način maščevati. Gestapovec Križanec pa jo je pregovoril, da bo posredoval pri gestapu v Ptuju, da sestro izpustijo. Temu je Štefka nasedla in ga izpustila. Gestapo temu ni nasedel, nego je za talce za ugrabljenega Križancovega sina postrelil 20 ljudi. Kasneje so naši organi Križancovega sina likvidirali."

Do likvidacij ujetih pripadnikov nemških oboroženih sil je na Celjskem v večjem številu prišlo poleti 1944, ko so enote IV. operativne cone izvajale operacije za osvoboditev Zgornje Savinjske doline. Tako so npr. borci VI. SNOUB Slavka Šlandra ob zavzetju okupatorjeve postojanke v Ljubnem zajeli 28 pripadnikov t.i. Forstschutza, gestapovca Gitnerja, župana občine Ljubno ter 10 članov skupine raztrgancev (t.i. Revsova skupina). Vsi ti so bili po zaslišanju predani bataljonu VDV in ustreljeni.[50]

Kakšno je bilo sicer postopanje z vojnimi ujetniki, ki so bili zajeti v operacijah za osvoboditev Zgornje Savinjske doline poleti 1944, zvemo iz poročila, ki ga je štab IV. operativne cone NOV in POS dne 6. 8. 1944 poslal Glavnemu štabu NOV in POS. Navedeno poročilo glede postopanja z ujetniki navaja: "Vsi ujeti vermani so prostovoljno stopili v naše vrste. Razporejeni so po naših edinicah. Nekaj ujetih sovražnikov nemške narodnosti smo poslali na Dolenjsko, nekaj jih je ostalo v naših edinicah. Ostale smo na njihovo željo po predhodnem pogajanju izpustili. Ker so se Nemci v Ljubnem borili do zadnjega in se predali, ko so bili tako rekoč že podsuti, smo vse streljali. V Lučah so na naš pismeni poziv, da se predajo, ker se bo z njimi sicer isto zgodilo, kakor v Ljubnem, bili pripravljeni predati se s pogojem, da jih pustimo brez orožja v Celje. Zato smo pustili vse razen treh in to komandanta vermanov, šturmfirerja Puklna iz Celja-Slovenca in orožnika Lazova /Rus/. Ti so bili likvidirani, ker smo dobili podatke od civilov, vermanov, ki so se predali in samih nemških žandarjev, da so bili zagrizeni in delali svinjarije. Nemce iz Luč, ki so se predali, pustivši jim obleko, je naša četa peljala v Gornji grad radi tega, da bi oni vplivali in pozivali posadko v Gornjem gradu, ki do takrat še ni padla, na predajo. Po padcu Gornjega gradu smo jih s spremstvom poslali do Nazarjev, mimo katerih so korakali z belo zastavo in jih je nemška posadka v Nazarjih začudeno gledala in jih pustila naprej proti Mozirju. To smo pustili zaradi tega, da vnesejo demoralizacijo med ostalo nemško vojsko na Štajerskem ter pobijali nemško propagando, da partizani vse pobijejo. V Gornjem gradu smo isto postopali kot v Lučah. Zadržali in likvidirali smo gornjegrajskega župana, ki je bil znan terorist nad našim ljudstvom in Slovenca-gestapovca, desno roko tega župana. Mislimo, da je bil naš postopek pravilen. V Ljubnem smo postrelili vse do zadnjega, v Lučah in v Gornjem gradu smo na njihov pismen dopis, da se predajo pod pogojem, da jih izpustimo domov, vse izpustili, razen takih, ki so imeli grehe nad našim narodom..."[51]

Do likvidacij je prihajalo tudi v partizanskih enotah, ki so delovale na območju IV. operativne cone. Največ jih je bilo nedvomno v Pohorskem odredu oz. v Pohorski (Zidanškovi) brigadi konec leta 1943 in v začetku leta 1944. Žrtve likvidacij v tej partizanski enoti so bili predvsem novo-

mobilizirani borci iz vzhodne Slovenije, ki so bili osumljeni, da so plavogardisti. Ti dogodki so v zgodovini NOB na Slovenskem znani kot t.i. *Pohorska afera*.

Do posamičnih samovoljnih likvidacij borcev je prihajalo tudi v drugih partizanskih enotah. O eni takšnih likvidacij, ki se je zgodila v XIII. SNOB zvemo iz poročila pripadnika OZNE z dne 24. 10. 1944: "Prav tako se je zgodilo, da je sekretar Dravograjskega okrožja potegnil iz XIII. SNOB nekega tovariša, ki je bilo za njega javljeno, da je nezanesljiv z namenom, da bo šel na teren. To je bil samo izgovor, da dotični tovariš tega ne bi sumil. Komandant brigade je tega tovariša razorožil in ga prepustil sekretarju Gašperiču, ki ga je po kasnejših ugotovitvah pustil likvidirati in to kljub temu, da je on to vedel, da tega ne sme storiti in, da to ni njegovo delo. Sekretar je imel z njim neke stare račune in izgleda, da je to napravil iz osebne mržnje, ali pa iz kakih posebnih razlogov."[52] Iz zadnjega stavka citiranega poročila je mogoče ugotoviti, da je do likvidacije omenjanega borca XIII. brigade prišlo izključno iz osebnega maščevanja.

Ker pri izvajanju likvidacij ni nastala nobena dokumentacija, za veliko večino likvidiranih ni mogoče ugotoviti razloga za njihovo likvidacijo. Samo domnevamo lahko, da je pri posameznih likvidirancih določena krivda obstajala, lahko pa tudi domnevamo, da je bilo veliko primerov likvidacij, ko zanje ni bilo nobenih razlogov.
Primer likvidacije, za katero je razlog nedvomno obstojal, je bila likvidacija že omenjenega Jožeta Urbančka. Iz podatkov, ki jih France Filipič navaja v knjigi Pohorski bataljon, je bil Jože Urbanček logar iz Lukanje na Pohorju in je svojo logarsko službo izkoriščal za vohunjenje za borci Pohorskega bataljona. Zaradi tega ga je partizansko sodišče obsodilo na smrt, vendar mu je takrat uspelo pobegniti. Z družino se je nato naselil v Št. Ilju pri Dramljah, kjer je bil, kot smo navedli, 3. 11. 1944 likvidiran. Tudi za njegovo ženo, ki so jo partizani likvidirali 12. 12. 1944, obstojajo podatki, da je bila likvidirana, ker naj bi na orožniško postajo v Sv. Jurij pri Celju nesla pisno obvestilo, da se na Slemenih nahajajo partizani. Če je torej za likvidaciji Jožeta in Helene Urbanček

mogoče trditi, da sta bili upravičeni, pa tega nikakor ni mogoče trditi tudi za likvidacijo njune komaj trinajstletne hčere Karoline, saj je bila še otrok.

Zaradi česa so lahko koga likvidirali, vidimo iz primera likvidacije Marije Weiss iz Spodnjih Kraš v Zgornji Savinjski dolini. Njo in njenega brata Ferdinanda je pripadnik VDV Alojz J.-Lubo ustrelil 27. 5. 1944 na Dobrovljah. Iz ohranjene dokumentacije obveščevalne službe IV. operativne cone je razvidno, da je bila Marija Weiss likvidirana samo zato, ker naj bi dejala, "naj na njeno odgovornost vzamejo padlemu partizanu slovensko zastavo, s katero je bil okrašen".[53] Težko bi trdili, da si je za te besede Marija Weiss zaslužila likvidacijo. Razen tega je šlo v tem primeru še za mlajšo osebo. Po pripovedovanju njene setre Antonije Weiss, por. Jeraj, iz Nizke pri Rečici ob Savinji, je po vojni Alojz J. - Lubo njeni materi izrazil obžalovanje, ker je usmrtil njenega sina in hčer, in ji pokazal njun grob. Ker sta bila Ferdinand in Marija Weiss pri oblasti zapisana kot t. i. narodna sovražnika, ta svojcem po vojni njunih posmrtnih ostankov ni dovolila prenesti z Dobrovelj na pokopališče. Tudi nagrobnik, ki so jima ga postavili ob grobu na Dobrovljah, so morali Weissovi, na zahtevo oblasti, odstraniti.

V mnogih primerih je do likvidacij prihajalo verjetno zaradi lažnih ovadb, neredko pa tudi zaradi osebnega maščevanja in poravnavanja starih računov. Na takšno ozadje nekaterih likvidacij je opozarjala celo OZNA. Politično poročilo pripadnika OZNE z dne 2. 12. 1944, ki se nanaša na območje Ptuja, Slovenskih goric, Prekmurja in Koroške, se npr. med drugim navaja: "Po teh okrožjih najdeš veliko ljudi, kateri so polni osebnega sovraštva in se hočejo sedaj maščevati nad posameznimi ljudmi, zlasti nad ljudmi, pri katerih so bili do nedavna v službah. Ti ljudje mislijo, da je sedaj čas, ko lahko likvidirajo bogatejše ljudi in si njih premoženje prilastijo."[54]

Čeprav se je o likvidacijah ohranilo le malo dokumentacije, pa je kljub temu za nekatere med njimi mogoče dokazati, da so bile neupravičene, in da zanje ni bilo razloga. Navedli bomo nekaj takšnih primerov.

Ena tistih likvidacij, za katero lahko trdimo, da zanjo ni bilo razlogov in da je bila neupravičena, je bila npr. likvidacija Ivana Ropa, posestnika in organista iz Luč v Zgornji Savinjski dolini. Imenovani je bil likvidiran novembra 1944 (po nekaterih podatkih pa novembra 1943). Da je šlo v tem primeru za likvidacijo brez pravega razloga, dokazuje dopis, ki ga je Krajevni narodni odbor Luče 27. 11. 1945 poslal Okrajnemu narodnemu odboru Gornji grad. V njem avtor navaja: "Podpisani krajevni odbor v Lučah izjavlja, da je bil Rop Ivan, posestnik v Lučah, ustreljen od narodno osvobodilne vojske dne 4. novembra 1943. Imenovani je bil poštenjak in zaveden Slovenec. To dokazuje smrt njegovega sina Ivana, kateri je padel kot partizanska žrtev od okupatorjeve roke. Njegovega sina Ivana ml. je okupator zaprl 3 tedne, mučil, nakar ga je ustrelil. Sinova smrt je dovolj jasen dokaz, da oče nikoli ni mogel biti na strani okupatorja, saj mu je bil pokojni najstarejši sin v družini njegov ponos in že tudi njegova podpora v starosti. Udarec je bil hud za očeta, a še hujši za mater. Ni še prebolela sinove smrti, zadela jo je še hujša nesreča, to je smrt moža, ki je padel kot nedolžna žrtev nepremišljenega in naglega napada. Tisti, kateri je izrekel smrtno kazen nad Ivanom st., je žal mrtev, kateri bi nam edini mogel povedati, zakaj je to sodbo izrekel. Bil je namreč ustreljen od partizanov...".[55]

Drug primer likvidacije, za katero je mogoče trditi, da je bila izvedena brez pravega razloga, je bila likvidacija Jožeta Purnata iz Vologa v Zgornji Savinjski dolini, ki so ga partizani (verjetno pripadniki VOS) ustrelili 3. 2. 1944. Po izjavi njegovega sina Ivana, so prišli sredi noči k njim partizani in zahtevali, da oče odide z njimi v delavnico blizu hiše. Kmalu zatem, ko so očeta odpeljali, so se zaslišali streli in mati je s petimi malimi otroki sredi noči zbežala k sorodnikom v Letošč. Naslednji dan so Jožeta Purnata našli mrtvega. Likvidacije Jožeta Purnata ne bi kazalo posebej izpostavljati, če bi ne imeli na razpolago podatkov, da je bil pred vojno eden izmed voditeljev delavskega gibanja na območju Zgornje Savinjske doline (bil je namreč tajnik Jugoslovanske strokovne zveze (JSZ) za Šmartno ob Dreti), deloval pa je tudi v tamkajšnji Zvezi kmečkih fantov in deklet[56], kar izključuje skoraj vsako možnost, da bi med vojno deloval proti narodnoosvobodilnemu boju in sodeloval z okupa-

torjem. Morda pa je ravno to, da je bil Purnat krščanski socialist in aktivist JSZ, bil razlog za njegovo likvidacijo. V tem primeru je imela njegova likvidacija politično ozadje. Vendar dokazov za to nimamo.

V nekaterih primerih je po vojni oblast za kakšnega likvidiranca sama priznala, da je bila njegova likvidacija neupravičena in je njegovim svojcem na določen način krivico skušala popraviti.

To se je zgodilo npr. v zvezi z likvidacijo Karla Novaka iz Motnika. Njega so 2. 2. 1944 terenci likvidirali, ker ga je njegov sovaščan Franc Homšak ovadil, češ da v Motniku organizira belo gardo in da je okupatorjev sodelavec. Jožefa Novak, žena likvidiranega Karla Novaka, je po vojni po pokojnem možu prejemala pokojnino, ki pa ji jo je Zavod za socialno zavarovanje LRS leta 1950 odvzel, z obrazložitvijo, da je bil njen mož "kot organizator bele garde in sodelavec okupatorja justificiran." Jožefa Novak se je na odločbo Zavoda za socialno zavarovanje pritožila na Vrhovno sodišče LRS in v postopku, ki je sledil, so prišla na dan nekatera dejstva, ki so dokazovala, da Karel Novak ni bil okupatorjev sodelavec in da na območju Motnika ni organiziral bele garde. Nasprotno, dokazalo se je, da je bil Karel Novak celo "pristaš in sodelavec OF in NOB, česar pa kot občinski tajnik ni mogel javno kazati."[57] Franc Homšak, ki je v tem postopku nastopil kot priča, je namreč povedal, "da je usodnega dne izjavil borcem, da ne ve, če je Karel Novak delal za belo gardo in, da je šele v tem času, ko je bil v NOV, slišal, da je bil pokojni pristaš bele garde, dokazov za to pa nima in ne more dati."[58] Da je bila ovadba Franca Homšaka zoper Karla Novaka neresnična, sta po vojni potrdila tudi Krajevni ljudski odbor Motnik (7. 1. 1947) in vaški odbor SZDL Motnik (3. 6. 1953). Vprašanje Novakove krivde so obravnavali tudi krajani Motnika na množičnih sestankih in ugotovili, "da nikomur ni karkoli znanega, kar bi potrjevalo le sumnjo o takem delovanju Novaka". Sodišče je vsa zgoraj navedena dejstva upoštevalo in odločbo Zavoda za socialno zavarovanje LRS razveljavilo. V obrazložitvi svoje odločitve je sodišče med drugim navedlo: "Nad pokojnim nikoli ni bila izrečena kaka sodba, temveč je očitno postal žrtev nesporazuma in nesrečnega naključja."

Opisali bomo še en primer, ko je oblast šele več let po vojni priznala neupravičenost likvidacije, in je svojcem likvidiranega vrnila njegovo že zaplenjeno premoženje. To se je zgodilo v zvezi z likvidacijo Alojza Šeliha iz Tolstega vrha pri Špitaliču. Imenovanega so leta 1944 likvidirali partizani, po vojni pa mu je okrajno sodišče v Slovenskih Konjicah na osnovi 28. člena Zakona o zaplembi imovine in o opravljanju zaplembe zaplenilo njegovo premoženje. Takšna odločitev konjiškega okrajnega sodišča je bila na predlog Okrožnega javnega tožilstva v Celju leta 1953 razveljavljena, ker se je le-to prepričalo, da je bila neosnovana.[59]

Novembra 1952 je namreč Franc Šelih na Okrožno javno tožilstvo v Celju naslovil zahtevo za razveljavitev zaplembe premoženja njegovega likvidiranega sorodnika Alojza Šeliha. V svoji vlogi je v zvezi z njegovo likvidacijo zapisal: "Postal je žrtev od NOV. Da bi bil izdajal jedinice NOV, in da bi bile postale kakšne koli žrtve zaradi njega, to absolutno ne drži. V avgustu mesecu le 1944 je bil mobiliziran od strani NOV (Šercerjeva brigada), da jo povede iz Tolstega vrha proti Kamni gori na Slemene pri Špitaliču. Na gotovem mestu so se ustavili in je bil imenovani izpuščen, da lahko gre domov. Čakal je tovarišico iz Konjiške vasi, ki je vozila omenjeni brigadi hrano, da bi šla skupaj domov. Malo za tem je bil poklican nazaj od strani neke ženske (partizanke). Ker ni imel ničesar slabega na vesti, se je hladnokrvno vrnil nazaj in tako izgubil življenje, brez odobrenja in vednosti komandanta (majorja Milenkota). Bil je zopet izpuščen in ga je spremljal neki partizan iz Slemen z naperjenim avtomatom in mu je tako vzel po nedolžnosti življenje. Ker imenovanega ni bilo več nazaj, je povpraševala njegova žena Šelih Terezija po svojem možu, kje je, in momentalno ni izvedela ničesar o njemu. Ko se je prepričala o smrti svojega moža, je povpraševala tamkajšnje kurirje, zakaj so mu vzeli življenje. Nato je neznan partizan odgovoril, saj ni ničesar hudega napravil, vsemu temu se morate vašim "dobrim sosedom" zahvaliti. Da je navedeno dejansko stanje resnično, in da ni bil imenovani narodni sovražnik-zločinec, lahko pritrde osebe, katere poznajo njegovo zadržanje za časa okupacije in prej."

Na zahtevo Okrožnega javnega tožilstva v Celju je Ljudski odbor mestne

občine Slovenske Konjice opravil zaslišanje predlaganih prič in na osnovi njihovega pričevanja prišel do zaključka, "da je pokojni Šelih Alojz bil likvidiran v resnici v zmoti ter da ni bilo dokazano njegovo sodelovanje z okupatorjem, niti ni bilo konkretnih dokazov, radi katerih bi bila opravičena likvidacija imenovanega."

V nekaterih primerih pa se je oblast na Celjskem po vojni očitkom zaradi neutemeljenih likvidacij skušala izogniti tako, da jih je pripisala Nemcem. To se je npr. zgodilo v zvezi z likvidacijo Rudolfa Kneza iz Solčave. Njega so pripadniki Koroškega VDV bataljona usmrtili 12. 7. 1944. Kot se spominja Alojzija Vršnik iz Solčave, žena likvidiranega Rudolfa Kneza, so njenega moža kakšen teden pred likvidacijo mobilizirali partizani. Ker je na kmetiji pustil ženo samo s šestimi majhnimi otroki (najstarejšemu je bilo 12 let, najmlajši pa je bil star le nekaj mesecev), je pri komandirju izprosil, da se je smel vrniti. Vendar so po nekaj dnevih ponj prišli pripadniki VDV in ga zasliševali. Pri tem so ga tako pretepali, da se je onesvestil in so ga morali polivati z vodo. Ko je prišel k zavesti, so ga odpeljali s seboj, ne da bi ji povedali, kam ga ženejo in kaj nameravajo z njim storiti. Ko je od štaba IV. operativne cone zahtevala pojasnilo, kaj je z njenim možem in česa ga dolžijo, so ji odgovorili, da je živ in da so ga poslali na Dolenjsko. Širile so se tudi govorice, da suši seno pri kmetu Na Špehovem. Šele po dveh mesecih ji je neki partizan povedal, da so njenega moža ustrelili in ji pokazal, kje je njegov grob. Krajevni narodnoosvobodilni odbor Solčava ji ni dovolil, da bi posmrtne ostanke svojega moža prenesla na pokopališče. Med ofenzivo na Zgornjo Savinjsko dolino so Nemci 24. decembra 1944 Knezovo domačijo požgali, njo pa skupaj z otroki odpeljali v taborišče, najprej v bližino Beljaka, nato pa v bližino Nuernberga, kjer je dočakala konec vojne. Medtem so domačini njenega moža odkopali in ga pokopali na domačem pokopališču. Po vojni je oblast likvidacijo Rudolfa Kneza obravnavala kot da so ga ustrelili Nemci, kar je bilo za Knezove po svoje celo ugodno, ker bi jim bilo sicer premoženje zaplenjeno.

V zvezi z likvidacijami se postavlja tudi vprašanje, kako so bile izvršene.

Posamezni primeri likvidacij dokazujejo, da so likvidatorji svoje žrtve pobijali tudi na izredno okrutne načine. Primer izredno okrutne usmrtitve je bila usmrtitev že omenjanega Karla Novaka iz Motnika.Po pričevanju njegovega sina Franca je mati po vojni, ko je zvedela za grob svojega moža, dala moževe posmrtne ostanke naskrivaj prenesti najprej k cerkvi v Beli, od tod pa kasneje na domače pokopališče na Motniku. Ko so posmrtne preostanke Karla Novaka odkopali, so njegovo lobanjo našli položeno na prsi, kar dokazuje, da so ga usmrtili tako, da so mu odsekali glavo. To so potrdili tudi nekateri domačini, ki so tudi povedali, da so to storili terenci F. H. iz Špitaliča, M. iz Nove Rebri, C. D. iz Jastrobl in še dva, za katera pa imen ni zvedel. Imenovani so Karla Novaka usmrtili v kleti nekega kmeta v Novi Rebri.

Tudi že omenjani likvidatorji, ki so likvidacije izvajali na območju Ponkvice ter Zg. in Sp. Selc, so nekatere svoje žrtve usmrtili na zelo okruten način. Po pričevanju več domačinov, so zlasti okrutno umorili 21-letno Ivano Mejavšek iz Kostrivnice, ki je med vojno kot služkinja delala najprej pri kmetu Francu Senici iz Sp. Selc, nato pa na posestvu na Slomu pri Ponikvi. Njo so februarja 1945 na silo odvedli v Senicov mlin na Sp. Selcah, kjer je bila več dni zaprta brez hrane in vode. Tam so jo posiljevali, nato pa odpeljali v gozd, kjer so jo usmrtili, njeno truplo pa skrili v lisičji rov, kjer ga je 18. februarja 1945 odkril Anton Golež iz Jerebinjeka (sedaj Ponkvica), ko je šel lisicam nastavljat pasti. Mrtvo dekle so domačini le s težavo prepoznali, ker je imela del obraza povsem zmaličen, kar dokazuje, da so jo usmrtili z udarcem z nekim topim predmetom.

Na zelo okruten način je bila npr. umorjena tudi Dragica Šibanc iz Belega potoka pri Frankolovem. Po pripovedovanju njene sestre Štefke Šibanc so septembra ali oktobra 1944 po Dragico Šibanc prišli domači terenci in jo odpeljali z izgovorom, da bo odšla na osvobojeno ozemlje na Dolenjsko, kjer bo poučevala v šoli, ker tam učiteljev zelo primanjkuje. Ker se po vojni njena sestra ni vrnila, so domači začeli za njo poizvedovati. Bivši partizanski kurir V. U. jim je povedal, da ni bila poslana na Dolenjsko, marveč da so jo terenci odpeljali v kraj Lipa

(Podgora), kjer so jo imeli več dni zaprto v kleti pri nekem kmetu in jo posiljevali, nato pa so jo na neki jasi usmrtili, in sicer tako, da so ji streljali v trebuh in se je mučila dlje časa, preden je umrla. Po mnenju Štefke Šibanc so njeni sestri streljali v trebuh zato, ker so vedeli, da je bila noseča z nekim Vaupotičem, ki je bil v službi pri nemški žandarmeriji in s katerim se je nameravala tudi poročiti. Ravno ta poroka naj bi tudi bila povod in razlog za njeno likvidacijo. Kot Štefka Šibanc sama priznava, je bila njihova družina dejansko pronemško usmerjena, saj je bila njena mati Avstrijka, vendar, kot pravi, niso domačinom med vojno storili nič zlega.

Na izredno okruten način so npr. usmrtili tudi Josipa Kosmusa, trgovca iz Loke pri Žusmu. Po pričevanju nekaterih domačinov so ga (verjetno terenci) 24. 7. 1944 odgnali na Rudnico, kjer so ga usmrtili tako, da so ga privezali k drevesu in mu prerezali trebuh. Na podoben način kot Kozmusa so, po pripovedovanju domačinov usmrtili tudi Josipa Grasellija, trgovca iz Sv. Jakoba pri Sv. Juriju pri Celju.

Seznam nekaterih na smrt obsojenih oseb s širšega celjskega območja[60]

Senat pri štabu IV. operativne cone

Priimek in ime obsojenca	*Bivališče*	*Datum izreka sodbe*
Bogataj Alojz	Vransko	24. 09. 1944
Roeger Franc	Mozirje	21. 09. 1944

Senat pri komandi Zgornjesavinjskega vojnega področja

Priimek in ime obsojenca	*Bivališče*	*Datum izreka sodbe*
Bezovšek Alojz	Št. Lenart	12. 10. 1944
Biederman Peter	Frankolovo	07. 10. 1944
Gregorc Majda	Kamnik	12. 10. 1944
Hramec Franc	Šmartno ob Paki	02. 12. 1944
Janc Andrej	Vrbje pri Žalcu	22. 11. 1944
Jelen Pavel	Braslovče	19. 10. 1944
Ježovnik Ivan	Veliki vrh	02. 12. 1944
Krulej Franc	Kaplja vas	03. 10. 1944
Kaker Anton	Podter/Ljubno	13. 11. 1944
Lešnik Frančiška	Mozirje	03. 10. 1944
Meh Angela	Slatine	02. 11. 1944
Natlačen Franc	Radmirje	10. 11. 1944
Nemec Amalija	Šmihel/Laško	26. 10. 1944
Prelogar Karl	Prevalje	17. 10. 1944
Rezar Antonija	Črna	04. 10. 1944
Scheer Ivan	Mozirje	04. 10. 1944
Slakan Gizela	Gomilsko	26. 10. 1944
Smrečnik Jože	Sp. Gorče	19. 10. 1944
Uršič Fani	Graben	21. 10. 1944
Veninšek Ludvik	Rečica	22. 11. 1944

Senat pri komandi Kozjanskega vojnega področja

Priimek in ime obsojenca	*Bivališče*	*Datum izreka sodbe*
Volf Nikolaj	Jurklošter	25. 11. 1944

Senat pri komandi Kamniško-zasavskega vojnega področja

Priimek in ime obsojenca	*Bivališče*	*Datum izreka sodbe*
Anžur Zdenko	Litija	07. 10. 1944
Golob Marija	Godič pri Kam.	17. 11. 1944
Grobeljšek Simon	Loke/Trbovlje	02. 10. 1944
Grum Rudolf	Litija	07. 10. 1944
Jager Franc	Sv. Katerina	19. 11. 1944
Kimovec Franc	Zagradec/Litija	24. 09. 1944

Priimek in ime obsojenca	*Bivališče*	*Datum izreka sodbe*
Pintar Branko	Kamnik	01. 12. 1944
Sušnik Primož	Stiška vas	17. 11. 1944

Vojaško sodišče pri Kozjanskem odredu

Priimek in ime obsojenca	*Bivališče*	*Datum izreka sodbe*
Arlič Mihael	Podpristava/Kozje	10. 09. 1944
Demšar Lovro	Senovo	02. 09. 1944
Dobrina Karl	Pregrada	28. 07. 1944
Erkar Jožef	Raka pri Krškem	02. 09. 1944
Falknar Rudolf	Sevnica	17. 09. 1944
Gorjanc Martin	Sevnica	13. 09. 1944
Hitztaler Mihael	Arneško/Brežice	02. 09. 1944
Jenko Ladislava	Sevnica	01. 09. 1944
Jonke Rudolf	Šmarje/Sevnici	12. 09. 1944
Kolman Andrej	Gubno	10. 09. 1944
Krunski Aleksander	Donsko(Ukrajina)	02. 09. 1944
Kuhar Jožef	Ledina	10. 09. 1944
Kunej Hinko	Rakek pri Ljubl.	10. 09. 1944
Lubej Drago	Lesično	30. 08. 1944
Molan Martin	Sromlje	04. 10. 1944
Prebil Jakob	Imeno	01. 09. 1944
Srebočan Uršula	Pišece/Brežice	10. 07. 1944
Teršak Martin	Huda jama/Laško	16. 08. 1944
Vengušt Janez	Senovo	22. 09. 1944
Vrečko Franc	Mrzlo polje	20. 09. 1944
Vrečko Jožefa	Pišece	10. 07. 1944

Vojaško sodišče Kamniško-zasavskega odreda

Priimek in ime obsojenca	*Bivališče*	*Datum izreka sodbe*
Dežman Albin	Polšnik	21. 08. 1944

Vojaško sodišče Kokrškega odreda

Priimek in ime obsojenca	*Bivališče*	*Datum izreka sodbe*
Praprotnik Janez	Ljubno	25. 10. 1944

Vojaško sodišče I. SNOUB Toneta Tomšiča

Priimek in ime obsojenca	*Bivališče*	*Datum izreka sodbe*
Filej Blaž	Dramlje	08. 07. 1944
Hribernik Jakob	Raka	10. 05. 1944

Vojaško sodišče II. SNOUB Ljube Šercerja

Priimek in ime obsojenca	*Bivališče*	*Datum izreka sodbe*
Jernejšek Franc	Majšperk	28. 09. 1944
Novinšek Ivan	Škalske Cerknice	18. 08. 1944

Priimek in ime obsojenca	*Bivališče*	*Datum izreka sodbe*
Stahowiak Štefan	Poljska	08. 9. 1944

Vojaško sodišče VI. SNOUB Slavka Šlandra

Priimek in ime obsojenca	*Bivališče*	*Datum izreka sodbe*
Mohor Franc	Merinca	14. 7. 1944
Ojstršek Mihael	Javornik/Teharje	08. 8. 1944
Žuntar Ivan	Trnovec/Rečica	29. 8. 1944

Vojaško sodišče XI. SNOB Miloša Zidanška

Priimek in ime obsojenca	*Bivališče*	*Datum izreka sodbe*
Čančar Jože	Loka/Sv. Jurij ob T.	25. 8. 1944
Haudeck Ernest	Gornji grad(župan)	02. 8. 1944
Hriberšek Jože	Radmirje	02. 8. 1944
Hriberšek Marija	Radmirje	02. 8. 1944
Junger Ivan	Dravinjski vrh	05. 8. 1944
Lukan Karel	Gornji grad	02. 8. 1944
Lukan Marija	Gornji grad	02. 8. 1944
Rup Oto	Gornji grad	02. 8. 1944
Slevec Ivan	Volčji potok/Kamnik	08. 8. 1944
Šehl Franc	Gornji grad	05. 8. 1944
Vrankovič Franc	Rakovlje/Braslovče	31. 8. 1944

Seznam nekaterih med vojno izvensodno usmrčenih oseb s širšega celjskega območja[61]

Šaleška dolina

Priimek in ime likvidiranega	*Bivališče*	*Stan, poklic*	*Datum likvidacije*
Blazinšek Franc	Št. Lenart	posestnik	?
Bolha Ivan	Gaberke	posestnik	28. 6. 1942
Bolha Ivan (ml.)	Gaberke	pos.sin	28. 6. 1942
Galof Franc	Šoštanj	gostilničar	?
Irman Lovro	Veliki vrh	posestnik	?
Jamnik Primož	Stari trg		?
Javornik Karl	Turiška vas	posestnik	?
Jelen Jakob	Laze,Št.Ilj	posestnik	?
Kasesnik Ferdinand	Dobrič	posestnik	?
Kodrun Anton	Škale	posestnik	?
Kodrun Baltazar	Družmirje	krojač	21. 4. 1944
Kosi Viljem	Šoštanj	trgovec	?
Krevzelj Antonija	Skorno	posestnica	02. 4. 1942
Maurer Franc	Št. Andraž	posestnik	14. 7. 1942
Močnik Franc	Skorno	posestnik	?
Novak Anton	Družmirje	posestnik	?
Petek Jožef	Stara vas	slaščičar	?

Priimek in ime likvidiranega	*Bivališče*	*Stan, poklic*	*Datum likvidacije*
Petrič Ana	Skorno	posestnica	?
Plevnik Ivan	Ravne/Šoštanj	delavec	?
Polanec Jože	Topolščica	čevljar	?
Stopar Alojz	Ravne/Šoštanj	posestnik	25. 4. 1944
Stropnik Ivan	Bele Vode	posestnik	20. 7. 1942
Tbter Franc	Šoštanj	natakar	?
Zabukovnik Franc	Dobrič	posestnik	13. 2. 1943
Zoršak Jakob	Dovže	posestnik	?

Zgornja Savinjska dolina

Seznam likvidiranih na območju Solčave

Priimek in ime likvidiranega	*Stan, poklic*	*Datum likvid.*	*Likvidatorji*
Pernat Jurij	tesar	marec 1943	terenci
Komar Elizabeta	gospodinja	21. 7. 1943	terenci
Fedran Marija	gospodinja	23. 7. 1943	terenci
Fedran Milan		23. 7. 1943	terenci
Fedran Franc	žagar	februar 1944	terenci
Kramar Franc	cestar	20. 2. 1944	Vzh. Kor.odred
Prodnik Marija	služkinja	februar 1944	Vzh. Kor.odred
Rihtarič Vinko	dninar	april 1944	Kor.VDV bat.
Štebe Jožefa	šol.služk.	9. 2. 1944	Kor.VDV bat.
Grešovnik Barba	preužitkar	junij 1944	Kor.VDV
bat. Knez Rudolf	kmet	julij 1944	Kor.VDV bat.
Orešnik Marija	posestnica	avgust 1944	Kor.VDV bat.

Seznam likvidiranih na območju Ljubnega

Priimek in ime likvidiranega	*Bivališče*	*Datum likvidacije*
Cirej Rudolf	Prihova	27. 07. 1942
Ermenc Ivan	Radmirje	27. 07. 1942
Hriberšek Jože	Radmirje	02. 08. 1944
Hriberšek Marija	Radmirje	02. 08. 1944
Krajnc Vincenc	Rečica	29. 09. 1943
Praprotnik Janez	Ljubno	15. 10. 1944
Slatinšek Franc	Ljubno	27. 07. 1942

Seznam likvidiranih na območju Rečice ob Savinji

Priimek in ime likvidiranega	*Bivališče*	*Datum likvidacije*
Bitenc Jožef	Zg. Pobrežje	25. 01. 1944
Bitenc Roza	Šentjanž	19. 06. 1942
Cajner Rafael	Šmartno/Dreti	1944
Glušič Alojz	Dol Suha	11. 07. 1943
Grobelnik Ivan	Poljane	07. 08. 1942
Richter Jakob	Tirosek	07. 11. 1943

Priimek in ime likvidiranega	*Bivališče*	*Datum likvidacije*
Zaveršnik Jožef	Homce	20. 05. 1943
Zaveršnik Ana	Homce	20. 05. 1943
Žunter Ivan	Trnovec	29. 08. 1944

Seznam likvidiranih na območju Mozirja

Priimek in ime likvidiranega	*Bivališče*	*Datum likvidacije*
Cokan Anton	Loke	junij 1942
Marovt Ivan	Radegunda	03. 01. 1944
Marovt Neža	Radegunda	03. 01. 1944
Naraločnik Sebastjan	Šmihel	25. 05. 1944
Port Jože	Brezje	15. 10. 1944
Zupan Anton	Lepa Njiva	1944

Seznam likvidiranih na območju Nazarij

Priimek in ime likvidiranega	*Bivališče*	*Datum likvidacije*
Bric Franc	Rovt	?
Ježovnik Franc	Kokarje	07. 06. 1942
Purnat Jože	Volog	03. 02. 1944
Slapnik Anton	Rovt	13. 12. 1944
Weiss Ferdinand	Sp. Kraše	28. 05. 1944
Weiss Marija	Sp. Kraše	28. 05. 1944

Seznam likvidiranih na območju Luč

Priimek in ime likvidiranega	*Bivališče*	*Datum likvidacije*
Ajnik Franc	Luče	27. 03. 1944
Blajer Hinko	Luče	08. 12. 1943
Funtek Janez	Luče	avgust 1942
Golob Neža	Luče	04. 11. 1943
Hofbauer ?	Luče	03. 08. 1944
Mlačnik Fortunat	Podvolovjek	08. 06. 1944
Prepadnik Jože	Luče	11. 08. 1942
Rop Ivan	Luče	04. 11. 1943
Sedmak Martin	Zg. Jerovčnik	03. 08. 1944

Spodnja Savinjska dolina

Priimek in ime likvidiranega	*Bivališče*	*Stan, poklic*	*Datum likvidacije*
Bobek Ivan	Gomilsko	vrtnar	26. 10. 1941
Brišnik Jože	Braslovče	posestnik	?
Brlečič Jurij	Liboje	posestnik	03. 08. 1942
Čmak Ivan	Gomilsko	podjetnik	26. 10. 1941
Čmak Štefanija	Gomilsko	posestnica	26. 10. 1941
Jelen Ludvik	Polzela	elektroteh.	?
Krašek Jožef	Liboje	rudar	?
Matko Franc	Podvrh		januar 1944

Priimek in ime likvidiranega	*Bivališče*	*Stan, poklic*	*Datum likvidacije*
Novak Karel	Motnik	posestnik	1944
Opršnik Jože	Tabor	posestnik	?
Osojnik Ivan	Rakovlje	posestnik	?
Sušec Jožefina	Polzela	babica	april 1945
Štahel Alojz	Ločica	mizar	april 1945
Turnšek Antonija	Podvrh	posestnica	januar 1944
Turnšek Alojzija	Podvrh	posest. hči	januar 1944
Žgank Jožef	Sv. Pongrac	posestnik	?

Območje Dobrne, Frankolovega in Vojnika

Priimek in ime likvidiranega	*Bivališče*	*Stan, poklic*	*Datum likvidacije*
Falnoga Josip	Verpete	kmečki sin	1944
Jamnikar Vinko	Gorica/Dobrni	posestnik	?
Mastnak Leopold	Klanec/Dobrni	mesar	?
Medved Ivan	Frankolovo	gostilničar	1944
Murgelj Peter	Škofja vas	delavec	1944
Šibanc Dragica	Beli potok		septem. 1944
Zotl Adolf	Vojnik	trgovec	1944

Območje Blagovne, Dramelj, Ponikve in Jakoba

Priimek in ime likvidiranega	*Bivališče*	*Stan, poklic*	*Datum likvidacije*
Dečman Mirko	Zaverše	poštar	april 1945
Fidler Anton	Blagovna	posestnik	?
Grasselli Josip	Sv.Jakob	trgovec	1944
Lotrič Jože	Dramlje	posestnik	?
Mejavšek Ivana	Sp. Selce, Slom	služkinja	februar 1945
Urbanček Helena	Št. Ilj/Dramlje	posestnica	12. 12. 1944
Urbanček Jožef	Št. Ilj/Dramlje	posestnik	03. 11. 1944
Priimek in ime likvidiranega	*Bivališče*	*Stan, poklic*	*Datum likvidacije*
Urbanček Karolina	Št. Ilj/Dramlje	posest. hči	12. 12. 1944
Wirth Leopold	Sp. Selce	kovač	21. 12. 1944

Območje Laškega in Jurkloštra

Priimek in ime likvidiranega	*Bivališče*	*Stan, poklic*	*Datum likvidacije*
Bence Anton	Sv. Rupert	posestnik	?
Bratec Mihael	Paneče/Laškem	posestnik	03. 04. 1944
Gobec Josip	Debro/Laškem	upok.podč.	april 1945
Herman dr. Leon	Laško		?
Horvat Franc	Ojstro/Laškem	posestnik	?
Horvat Marija	Ojstro/Laškem	posestnica	?
Jagodič Jožef	Polana/Jurkloš.	posestnik	julij 1944
Podkoritnik Angela	Gornja Rečica	posestnica	?
Pušnik Jakob	Vel. Grahovše	posestnik	?
Ribič Pavel	Paneče/Jurkl.	posestnik	03. 04. 1944

Konjiško območje

Priimek in ime likvidiranega	*Bivališče*	*Stan, poklic*	*Datum likvidacije*
Črešnar Anton	Špitalič	kmet	?
Črešnar Terezija	Špitalič	kmetica	?
Hlačer Jožef	Breg	kmet	?
Hlačer Peter	Breg	kmet	?
Kostanjšek Eleonora	Slov. Konjice	hišna posest.	?
Pirš Franc	Sv. Jernej	kmet	?
Posek Franc	Loče	posestnik	?
Pukl Avgust	Zreče	podjetnik	?
Pukl Rika	Zreče	podjetnica	?
Ribič Blaž	Ličenca	kmet	?
Ribič Marija	Ličenca	kmetica	?
Šelih Alojz	Tosti vrh	delavec	1944

Kozjansko območje

Priimek in ime likvidiranega	*Bivališče*	*Stan, poklic*	*Datum likvidacije*
Bračun Anton	Zagorje	gostilničar	avgust 1944
Bokalič Rok	Belo pri Kozju	posestnik	?
Čakš Anton	Ceste	kmečki sin	1944
Jazbinšek Milan	Št. Vid/Planina	trgovec	10. 04. 1943
Kaluder Franc	Hrastje	posestnik	23. 02. 1945
Kaluder Ljudmila	Hrastje	posestnica	23. 02. 1945
Kosmus Josip	Loka pri Žusmu	trgovec	24. 07. 1944
Kukovič Olga	Planina	kmečko dekle	1944
Leskovšek Franc	Krivice/Prevorje	kmet	januar 1945
Mavrin Andrej	Šmarje/Jelšah	pek	oktober 1944
Napotnik Ana	Buče	posestnica	15. 08. 1944
Napotnik Anton	Buče	posestnik	15. 08. 1944
Pratkar Jože	Sv. Mihael/Šmarje	delavec	april 1945
Riga Alojzija	Strmec/Rogatec	kmetica	19. 04. 1945
Strašek Ivan	Pilštanj	kmet	?
Vajdec Jakob	Sv. Vid/Planini	logar	16. 08. 1944
Žolgar Alojz	Kačji dol	posestnik	1944
Žuraj Franc	Javorje	posestnik	februar 1944

PROCESI PRED VOJAŠKIMA SODIŠČEMA JULIJA IN AVGUSTA 1945 V CELJU

Maja 1945 so vsa dotedanja vojaška sodišča v Sloveniji ukinili in ustanovili nova. Za celjsko območje so ustanovili Vojaško sodišče mesta Celje in Vojaško sodišče Mariborskega vojnega področja, senat v Celju. Območje, ki sta ga pokrivali ti dve sodišči, je bilo tedanje celjsko okrožje, ki je do konca avgusta 1945 poleg celjske regije obsegalo še Mislinjsko dolino ter Posavje in Zasavje. Obe vojaški sodišči sta sodili v senatih. Sodni senat so tvorili predsednik in dva člana. Funkcijo predsednika senata pri obeh vojaških sodiščih sta opravljala podp. Franc Zupančič in por. Janez Lotrič. Obtožnico je pred sodiščem zastopal javni tožilec. Funkcijo javnega tožilca so v procesih pred obema vojaškima sodiščema v Celju opravljali: podp. Franc Sok, dr. Jože Požar in dr. Marjan Bele. Javni tožilec je obtožnice sestavljal na osnovi dokaznega materiala, ki ga je o obtožencu zbrala Ozna. Ta je takoj po končani vojni maja 1945 na osnovi prijav začela sestavljati sezname oseb, ki so bile osumljene, da so med vojno storile kaznivo dejanje po 13. oz. 14. členu Uredbe o vojaških sodiščih ter jih aretirala. Aretirani so čakali na sojenje v zaporih in v teharskem taborišču. Obe vojaški sodišči sta imeli sicer sedež v Celju, kjer so tudi izvajali večino razprav, vendar so njuni senati lahko sodili tudi izven Celja. Tako je npr. senat Vojaškega sodišča mesta Celje 15. 7. 1945 posloval v Slovenj Gradcu, kjer bi moral opraviti sojenje 22. obtožencem.[62]

Seveda se postavlja vprašanje, koliko oseb je bilo julija in avgusta 1945 obsojenih pred obema vojaškima sodiščema v Celju in kdo so bili ti obsojenci. O številu primerov, ki sta jih obravnavali obe vojaški sodišči, nimamo natančnih in dokončnih podatkov, ker dokumentacija (sodni vpisniki, poročila o delu sodišč, kazenski spisi) ni dosegljiva. Iz nekaterih naključno ohranjenih dokumentov o delu obeh vojaških sodišč, ki jih hrani Zgodovinski arhiv v Celju, je razvidno, da je bilo do 14. julija 1945 pri Vojaškem sodišču mesta Celje vloženih 322 primerov kaznivih dejanj, od tega le 12 primerov običajnega kriminala, v vseh ostalih primerih pa je šlo za politične delikte.[63] Imenovano sodišče je do takrat

izreklo naslednje kazni: smrt z obešenjem v 5 primerih; smrt s streljanjem v 6 primerih; "robijo" v 6 primerih, in sicer 2 dosmrtni, ostalo pa skupaj 45 let; težko prisilno delo v 4 primerih (skupaj 19 let); prisilno delo v 35 primerih, in sicer od 1 meseca do 5 let; zaplembo imovine v 19 primerih; izgon iz države v 1 primeru; izgon iz kraja bivališča v 6 primerih; 6 primerov je bilo ustavljenih, 2 primera sta bila prekinjena, 15 primerov pa je odstopilo Sodišču slovenske narodne časti.[64] Do 27. julija 1945 je Vojaško sodišče mesta Celje otvorilo 693 primerov, od katerih je bilo s sodbo že rešenih 117 primerov, 32 primerov je bilo ustavljenih, 11 primerov pa je bilo odstopljenih Sodišču slovenske narodne časti, senatu v Celju.[65] Do 31. 7. 1945 pa je število vloženih primerov pri Vojaškem sodišču mesta Celje naraslo že na 765.[66]

Iz ohranjenih sodb, ki sta jih izrekli Vojaško sodišče mesta Celje in Vojaško sodišče mariborskega vojnega področja, senat v Celju, je mogoče ugotoviti, da so bili pred navedenima sodiščema obsojeni predvsem: pripadniki slovenskega domobranstva, člani Kulturbunda, člani nacistične stranke (NSDAP), funkcionarji Štajerske domovinske zveze (Steirische Heimatbund) itd. Največ podatkov imamo o sojenju pripadnikom Slovenskega domobranstva in nemškim industrijskim podjetnikom, zato bomo te sodne procese skušali nekoliko natančneje obdelati.

Procesi proti pripadnikom Slovenskega domobranstva

Podatke imamo za 405 pripadnikov Slovenskega domobranstva (dalje: domobranci), ki so bili julija 1945 obsojeni pred vojaškima sodiščema v Celju.[67] Nedvomno gre za tiste domobrance, ki so jih po prihodu v teharsko taborišče uvrstili v t. i. skupino A in ki so jih zaradi njihove mladoletnosti (nekateri so bili stari komaj 16 ali celo šele 15 let) izvzeli iz likvidacij. Pri večini teh 405 domobrancev navajajo, da so kazen začeli prestajati že 12. 5. 1945. Ta datum verjetno pomeni datum, ko so se na Koroškem predali Angležem. Sojenje tem domobrancem je potekalo med 19. in 24. 7. 1945, torej potem, ko so bile likvidacije domobrancev, ki so jih uvrstili v skupini B in C, že izvršene.

Eden tistih, ki je bil med temi 405 obsojenimi domobranci, je bil tudi Pavel Kogej. V članku "Leto 1945-paranoja zmagovalcev ali logika neke ideje", ki ga je objavil v reviji Zaveza (št. 6, str. 8), se takole spominja tega sojenja: "Iz Celja so prišli nekaki sodniki in zapisnikarica. Namestili so se v baraki zunaj žične ograje. Tja so nas potem kar v vrstah gonili naši partizanski stražarji. Kaj so nas izpraševali, se niti dobro več ne spominjam, kajti vse skupaj je bilo silno neresno. Vem le, da sem bil obsojen na 18 mesecev prisilnega dela. To se mi je zdelo toliko kot nič nasproti dotedanjim množičnim pomorom...".

Iz tega pričevanja je mogoče zaključiti, da je vojaško sodišče sojenje tem 405 domobrancem opravilo kar v teharskem taborišču. Vseh 405 domobrancev je bilo obsojenih na odvzem svobode s prisilnim delom (v večini primerov za nekaj mesecev do največ enega leta), le nekateri med njimi pa tudi na odvzem volilne pravice. Že avgusta 1945 je bilo vseh teh 405 domobrancev amnestiranih, in sicer na osnovi Ukaza o splošni amnestiji in pomilostitvi, ki ga je predsedstvo AVNOJ sprejelo 3. 8. 1945.

Leto: 1945

Vojaško sodišče: mesta Celje *Rodbinsko ime:*

Kazenski list

1. Rodbinsko in rojstno ime (vzdevek če ga ima):
2. Kraj, država, dan, mesec in leto rojstva: Fara, Jugoslavija, 15.5.1927
3. Državljan, država, okraj, kraj: jugosl., Jugoslavija, Bloke, Fara
4. Vera: r.k.
5. Rodbinsko stanje: *a)* neoženjen da neomožena *b)* oženjen — omožena
   c) vdovec — vdova *d)* sodno ločen — razvezan
6. Poklic: kmecki delavec
7. Solska izobrazba: ?
8. Imovinsko stanje: *a)* nima imovine: ne *b)* ima nekaj imovine
   c) je imovit:
9. Ali je bil že kaznovan in kolikokrat:
   zaradi:
10. Dan, ko je prestal poslednjo kazen:
11. Obsodba sodišča prve stopnje, datum in številka: Vojasko sodisce marib. vojne a podr. senat v Celju 24.7.1945. Sod 863/45/3
12. Obsodba višjega sodišča, datum in številka:
13. Pogojna obsodba, datum in številka:
14. Kaznivo dejanje (kratek opis dejanja, zakonita označba): clan slov. nomobranstva kaznjivo dejanje po cl. 14 OVS
15. Pravomočno izrečena kazen: odvzem svobode s prisilnim delom za dobo 1 leta
16. Stranske kazni in očuvalne odredbe: izguba aktivne in pavsivne volilne pravice za dobo 3 let
17. Poslednje bivališče: Fara 14 obc. Bloke
18. Očetovo rodbinsko in rojstno ime (materinsko dekliško rodbinsko ime): Baraga Janez in Ivane roj. Strle

Na vprašanje v 5., 7. in 8. je odgovoriti zgolj z „da".

19. Začetek kazni: 12.maj 1945 Konec kazni: _____

20. Pogojna obsodba: _____

21. Pomilostitev: ~~Odlok o amnestiji~~ z dne 3.8.1945, amenatiran

22. Izprememba sodbe z obnovo kazenskega postopanja: _____

23. ***Prefanje kazni***

	Sodišče, ki je izreklo sodbo	Datum sodbe	Oznaka spisa	Kaznivo dejanje	Kazen	Očitvalne odredbe
1						
2						
3						
4						
5						
6						
7						
8						
9						
10						
11						
12						
13						
14						
15						

24. Pripombe: _____

Podpis

861—48

Seznam 405 obsojenih domobrancev

Zap.št.	*Priimek in ime*	*Bivališče*	*Poklic, stan*
1.	Adamič Stanko	Hojce pri Sodražici	klep. vajenec
2.	Adamič Štefan	Dobrepolje-Kompolje	dijak
3.	Anžič Marjan	Bizovik pri Ljubljani	plesk. vajenec
4.	Anžlovar Avgust	Mleščevo pri Stični	posest. sin
5.	Arnšek Ivan	Ljubljana	dijak
6.	Aškerc Jože	Globoko/Rim.Toplice	kmečki sin
7.	Ausec Justin	Zalog	dijak
8.	Avsec Vinko	Kleče pri Dolu	posestnik
9.	Bajec Franc	Podkraj	delavec
10.	Bajec Ivan	Ljubljana	dijak
11.	Baloh Janez	Mali hrib	mizar
12.	Bambič Anton	Travnik	delavec
13.	Ban Franc	Jesenice	posest. sin
14.	Baraga Franc	Fara	delavec
15.	Bartol Franc	Dol. Rakovnica	polj. delavec
16.	Belaj Jože	Celje	polj. delavec
17.	Bergant Mirko	Ljubljana	dijak
18.	Berle Anton	Gornji Kamnj	posest. sin
19.	Bernard Franc	Gabrovka pri Litiji	občin. uradnik
20.	Bevc Franc	Ljubljana	žebljar
21.	Bežek Ivan	Črnuče	zavar. uradnik
22.	Bizjak Janko	Podgriže pri Idriji	kovač
23.	Blatnik Jože	Hinje	delavec
24.	Blažič Alojz	Ješevci pri Trebnjem	posest. sin
25.	Boh Alojz	Grosuplje	dijak
26.	Boh Alojz	Jurjevica	dijak
27.	Bole Janez	Brezovica	dijak
28.	Božoič Franc	Dobrava	ključ. vajenec
29.	Brdovnik Zoran	Sp. Zadobrova	dijak
30.	Brecelj Stanko	Devica Marija v Polju	delavec
31.	Brezovar Franc	Mali Lipoglav	kmet. delavec
32.	Bricelj Milan	Bizovik	zid. vajenec
33.	Burnik Ciril	Vodice pri Kamniku	kolar
34.	Cajhen Andrej	Podgorica pri Kamniku	posestnik
35.	Cankar Avgust	Dobrunje	strug. vajenec
36.	Car Alojz	Retje	kmet. delavec
37.	Cerar Anton	Beljak	elektrikar
38.	Cerar Ivan	Dobrlice pri Črnomlju	kmet. delavec
39.	Cerar Karl	Dob	kmet. delavec
40.	Cibašek Ivan	Klanc, Komenda	mlinar
41.	Cukajn Janez	Št. Jernej na Dol.	delavec

Zap.št.	*Priimek in ime*	*Bivališče*	*Poklic, stan*
42.	Čadeš Boris	Škofja Loka	?
43.	Čampa Danijel	Sodražica pri Kočevju	kmet. delavec
44.	Čandek Franc	Tabor, Ljubljana	dijak
45.	Čebular Franc	Grm, Št. Vid/Stični	kmet. delavec
46.	Čerček Ivan	Gor. Selce pri N. m.	kmet. delavec
47.	Čuden Jože	Dragomerje pri Logu	posest. sin
48.	Čuk Franc	Predgriže	delavec
49.	Čuk Franc	Lože pri Idriji	čevlj. vajenec
50.	Debeljak Alojz	Retje pri Kočevju	kmeč. delavec
51.	Debevc Anton	Zgornji Logatec	čevlj. mojster
52.	Debevc Franc	Ljubljana	tapetnik
53.	Debevc Rudolf	Laze pri Borovnici	delavec
54.	Deželak Franc	Stopče pri Laškem	delavec
55.	Deželan Janez	Gaberje pri N. m.	delavec
56.	Dolenc Franc	Dol pri Borovnici	delavec
57.	Dolenc Ivan	Tkalce	delavec
58.	Dolinar Blaž	Brakovci pri Logatcu	delavec
59.	Drobnič Alojz	Pijava pri Gorici	dijak
60.	Drofenik Jože	Ptuj	uradnik
61.	Dular Ivan	Cegelnica pri N. m.	dijak
62.	Duša Janez	Grosuplje	posestnik
63.	Erjavec Alojz	Kriška vas	delavec
64.	Fabijan Ciril	Lopata pri Hinjah	posest. sin
65.	Fajdiga Benjamin	Sobrače	delavec
66.	Fičur Roman	Bozidi (Italija)	delavec
67.	Fifolt Jože	Jurka vas	kmet. delavec
68.	Finžgar Leon	Ljubljana	dijak
69.	Flajsar Jože	Ljubljana	črkostavec
70.	Flek Franc	Jerneja vas pri Črnom.	kmet
71.	Florjančič Darko	Draga pri N. m.	polj. delavec
72.	Frijan Franc	Volavlje pri Litiji	kmet. delavec
73.	Fujan Franc	Klanc pri Komendi	čevljar
74.	Funda Pavel	Borovnica	posest. sin
75.	Gale Franc	Volavlje pri Litiji	kov. pomočnik
76.	Gantar Viktor	Medvedje brdo	kov. vajenec
77.	Garantin Janez	Klenik pri Litiji	polj. delavec
78.	Gazvoda Jože	Sv. Jošt pri Stopičah	posest. sin
79.	Glac Stane	Bruhanja vas pri Vidmu	kmet. delavec
80.	Glavič Jože	Malolipje	delavec
81.	Glazar Marko	Ljubljana	dijak
82.	Glazar Miran	Dolnji Logatec	dijak
83.	Gostiša Anton	Logatec	delavec
84.	Grdadolnik Jožef	Horjul pri Ljubljani	delavec
85.	Gregorin Janez	Ihan	čev. pomočnik

Zap.št.	*Priimek in ime*	*Bivališče*	*Poklic, stan*
86.	Grm Feliks	Breg pri Zagradcu	kmet. delavec
87.	Grozdnik Drago	Ljubljana	miz. vajenec
88.	Groznik Alojz	Dolenja vas	?
89.	Grum Ignac	Logatec	ključ. vajenec
90.	Grum Jože	Rakitna	posest. sin
91.	Heglar Edvard	Videm	mlinar
92.	Hiti Franc	Hiten pri Blokah	posest. sin
93.	Hočevar Henrik	Pijavice pri Tržiču	kmeč. sin
94.	Hočevar Ludvik	Sajenici pri Mirni	posestnik
95.	Hočevar Milan	Trebnja gorica	kmet. delavec
96.	Homšak Jože	Bela vas pri Motniku	kmet. delavec
97.	Hribar Jože	Ihan	miz. vajenec
98.	Hribljan Franc	Ravne pri Št. Ilju	posest. sin
99.	Hrovat Anton	Ambruž pri Žužem.	poljedelec
100.	Hrovat Dominik	Dol. Sušica	delavec
101.	Ilnikar Franc	Gor. Ravne pri Mirni	kroj. vajenec
102.	Intihar Janez	Bočkovo pri Blokah	delavec
103.	Jaklič Andrej	Ravnik, Bloke	kmet. delavec
104.	Jaklič Jože	Šmihel pri N.m.	delavec
105.	Jakomin Roman	Potok na Primorskem	kmet
106.	Jakopin Matevž	Goričica pri Preserju	kme. delavec
107.	Janez Franc	Cirkuše pri Litiji	delavec
108.	Janežič Ernest	Dolenja vas	kov. vajenec
109.	Janežič Franc	Šmarje Sap	vrvar
110.	Jemec Franc	Klopče	klučavničar
111.	Jerant Anton	Gaberje pri Litiji	pos. sin
112.	Jere Feliks	Dobrunje	pos. sin
113.	Jesenšek Albin	Peče pri Moravčah	kmet. delavec.
114.	Judnič Anton	Gradnik pri Črnomlju	posestnik
115.	Jurič Slavko	Lipa pri Ljubljani	posest. sin
116.	Jurjevič Gregor	Žire	delavec
117.	Kambič Jakob	Semič	kmet. delavec
118.	Kanc Alojz	Pokojnica	mizar. vajenec
119.	Kandare Jože	Podgora, Stari trg	kmet. delavec
120.	Kastelic Jože	Brezov dol	kmečki sin
121.	Kavčič Anton	Bezovljak	delavec
122.	Kavčič Karl	Lomeh, Črni vrh	kmečki delavec
123.	Kavka Karl	Št. Pavel, Domžale	kolar. vajenec
124.	Kendič Alojz	Ljubljana	delavec
125.	Kenk Martin	Notranje gorice	posest. sin
126.	Kepič Milan	Klanc pri Komendi	posest. sin
127.	Keršič Anton	Ljubljana	dijak
128.	Klemenčič Anton	Razbor pri Veliki Loki	čevlj. vajenec
129.	Klemenčič Florjan	Svinjsko pri N. m.	delavec

Zap.št.	*Priimek in ime*	*Bivališče*	*Poklic, stan*
130.	Klemenčič Franc	Raduhova vas	kmet. delavec
131.	Klemenčič Stanko	Mlake pri Kočevju	posest. sin
132.	Klinc Franc	Zdenska vas	kmet. delavec
133.	Klopčič Viljem	Loke pri Kamniku	delavec
134.	Knap Alojz	Mahneta pri Cerknici	kmečki sin
135.	Knez Alojz	Tolsti vrh pri Litiji	polj. delavec
136.	Kobal Avgust	Gorenja vas	delavec
137.	Kočar Andrej	Gora pri Komendi	tes. pomočnik
138.	Kocjančič Franc	Dobrunje	mizar. vajenec
139.	Kočevar Henrik	Kozaršče/ Starem trgu	?
140.	Kočevar Jože	Višjevek /Starem trgu	kmet. delavec
141.	Kogej Pavel	Logatec	dijak
142.	Kogovšek Anton	Horjul	delavec
143.	Kogovšek Ciril	Rovte	posest. sin
144.	Kogovšek Stanislav	Horjul	čevlj. vajenec
145.	Kokalj Franc	Velika vas	delavec
146.	Kokalj Franc	Sv. Helena	kmečki sin
147.	Kokalj Janez	Bišče pri Kamniku	kmet. delavec
148.	Kokalj Valentin	Srednje Jarše	tkalec
149.	Kokolj Vili	Gradec pri Litiji	poštar
150.	Kolar Miroslav	Planina pri Rakeku	kmet. delavec
151.	Komlanc Franc	Polje pri Tržišču	kmečki sin
152.	Kompoš Ciril	Rakek	ključ. vajenec
153.	Končar Jože	Gabrije pri Litiji	posestnik
154.	Kopač Anton	Prikrnica pri Moravčah	kmečki sin
155.	Koplenk Franc	Toplice	delavec
156.	Kordiš Ivan	Retje pri Loš. potoku	delavec
157.	Korošec Alojz	Rakek	kmet. delavec
158.	Korošec Alojz	Ljubljana	železničar
159.	Korošec Franc	Štrukljeva vas	posest. sin
160.	Korošec Izidor	Krašnja	kmečki sin
161.	Korošec Stanko	Nemška vas/Bloke	kmečki sin
162.	Kostelec Peter	Stična	dijak
163.	Kosten Franc	Metnej pri Stični	posest. sin
164.	Košak Anton	Sp. Jarše	delavec
165.	Košenina Franc	Gomilsko	brivec
166.	Košiček Anton	Žužemberk	posest. sin
167.	Košir Ludvik	Nove Jarše	?
168.	Košmrl Karol	Retje	delavec
169.	Kotnik Alojz	Vrh pri Starem trgu	kmet. delavec
170.	Kotnik Ivan	Topol	posest. sin
171.	Kovač Franc	Ljubljana	dijak
172.	Kovačič Anton	Dolenja vas	posest. sin
173.	Kovačič Ivan	Dob pri Stični	delavec

Zap.št.	*Priimek in ime*	*Bivališče*	*Poklic, stan*
174.	Kozina Janez	Dolenja vas	posest. sin
175.	Koželj Anton	Ljubljana	?
176.	Koželj Florjan	Tunjice pri Kamniku	delavec
177.	Krajnc Jože	Kočevska reka	polj. delavec
178.	Krajnc Miro	Begunje pri Cerknici	posest. sin
179.	Kralj Jože	Mleščevo	mlinar
180.	Krampelj Anton	Turke pri Vel. Laščah	polj. delavec
181.	Krašovec Janez	Ulake pri Blokah	posest. sin
182.	Kregar Janez	Dobrunje	polj. delavec
183.	Kresal Dušan	Ljubljana	dijak
184.	Kreže Franc	Mengeš	delavec
185.	Krivec Jože	Zagorje	krojač
186.	Križaj Miroslav	Ljubljana	medicinec
187.	Krnc Franc	Hom	vajenec
188.	Kušar Ivan	Dražovnik pri Dobravi	posest. sin
189.	Kužnik Jože	Reva pri Dobrniču	delavec
190.	Lah Franc	Mali Kal	delavec
191.	Lah Ivan	Rakek	vajenec
192.	Lampič Jakob	Bizovik	vajenec
193.	Lampret Miran	Stična	mlinar
194.	Lavrič Anton	Retje	kmet
195.	Lavrič Jože	Retje	delavec
196.	Lavrič Vinko	Zaršče pri Starem trgu	kmet. delavec
197.	Lavrisa Janez	Horjul	delavec
198.	Lenček Andrej	Brezje pri Dobu	posestnik
199.	Lesar Ivan	Ljubljana	trg. pomočnik
200.	Leskovec Ivan	Hotedrščica	kmet. delavec
201.	Leskovec Jakob	Farna vas	kuhar
202.	Leskovec Jožef	Podkraj pri Logatcu	delavec
203.	Leskovec Roman	Gorenja vas	delavec
204.	Levstik Alojz	Ljubljana	dijak
205.	Lipovec Alojz	Babno polje	delavec
206.	Lokač Janez	Laze pri Litiji	kmet. delavec
207.	Lovše Anton	Dobrunje	vajenec
208.	Lovše Ivan	Dobrunje	posest. sin
209.	Luin Benjamin	Ljubljana	dijak
210.	Magister Jože	Zg. Hrušica	?
211.	Majer Albin	Dolnji križ	kmet. delavec
212.	Mali Franc	Dolsko	delavec
213.	Malin Leopold	Ljubljana	sluga
214.	Mandelc Franc	Potoška vas	rudar
215.	Mandl Damjan	Marinča vas	posest. sin
216.	Marka Franc	Ljubljana	vajenec
217.	Markel Ciril	Rdečka pri Stični	kmet. delavec

Zap.št.	*Priimek in ime*	*Bivališče*	*Poklic, stan*
218.	Markovič Adolf	Ljubljana	vajenec
219.	Marolt Jože	Veliki vrh pri Blokah	kmet. delavec
220.	Maver Anton	Drašča vas	vajenec
221.	Medved Jože	Mrzlo polje pri Stični	posest. sin
222.	Meden Anton	Zavrh pri Borovnici	delavec
223.	Mervar Franc	Kleček pri Žužemberku	kmet. delavec
224.	Merzel Franc	Ljubljana	dijak
225.	Mihelič Alojz	Brod pri Logatcu	žagar
226.	Mihevc Anton	Logatec	vajenec
227.	Mihevc Anton	Cerknica	šofer
228.	Miklavčič Ignac	Vinica	posest. sin
229.	Miklavec Alojz	Bloke	polj. delavec
230.	Miklič Franc	Gradenc pri N. m.	posest. sin
231.	Mirtič Alojz	Dvor pri N. m.	delavec
232.	Mirtič Božidar	Gradenc pri Hinju	kmet. delavec
233.	Mirtič Lado	Dvor pri N. m.	posest. sin
234.	Mišmaš Rafael	Rebrce pri Zagradcu	kmet. delavec
235.	Mlakar Maks	Kamnik	delavec
236.	Mlakar Mirko	Rudolfovo	posest. sin
237.	Mlinar Stanko	Vrstnik pri Idriji	delavec
238.	Modic Alojz	Rakek	uradnik
239.	Modic Franc	Bloke	kmeč. delavec
240.	Moher Jože	Mali log	posest. sin
241.	Moravs Bojan	Laporje	delavec
242.	Morela Valentin	Dol pri Ljubljani	pek. pomočnik
243.	Možaj Jakob	Logatec	vajenec
244.	Mravlje Luka	Škofja Loka	kmet
245.	Mravlje Pavel	Kamnik	kovač
246.	Mrgole Franc	Kresniški vrh	železničar
247.	Munda Marjan	Ljubljana	dijak
248.	Murn Anton	Ljubljana	kmet. delavec
249.	Nagode Ivan	Gornji Logatec	delavec
250.	Nagode Niko	Gorenja vas	delavec
251.	Ogulin Alojz	Osojna vas	delavec
252.	Oman Jože	Ljubljana	dijak
253.	Orehek Franc	Češnjice pri Moravčah	kmet
254.	Osec Rafael	Mala štanga pri Litiji	polj. delavec
255.	Ovca Zdravko	Vranka pri Blakovici	kmet. delavec
256.	Palcar Jožef	Velika Račna	delavec
257.	Pečak Anton	Plešivica	posest. sin
258.	Pečkaj Andrej	Brod pri Logatcu	delavec
259.	Pečnik Franc	Sloka gora	posest. sin
260.	Pelc Martin	Ljubljana	vajenec
261.	Per Franc	Veliki Cerovec	delavec

Zap.št.	*Priimek in ime*	*Bivališče*	*Poklic, stan*
262.	Perh Jožef	Male Lašče	pek. pomočnik
263.	Peršin Mihael	Stožice pri Ježici	kmet. delavec
264.	Pešelj Peter	Zagozdec	delavec
265.	Petek Ludvik	Dol. Laze	delavec
266.	Peterka Jože	Hosta pri Vačah	delavec
267.	Pevec Ivan	Šmartno ob Savi	kmet. delavec
268.	Pinosa Julij	Kompolje pri Vidmu	vajenec
269.	Pintar Ivan	Topol pri Logatcu	kmet. delavec
270.	Pirnat Ludvik	Zbore pri Šmarjeti	polj. delavec
271.	Pišek Alojz	Zazerje pri Horjulu	kmet. delavec
272.	Planinšek Ciril	Dob	delavec
273.	Podgornik Alojz	Černice pri Ajdovščini	polj. delavec
274.	Podgoršek Janez	Vodice pri Ljubljani	zidar
275.	Podrebšek Milan	Podgora pri Dolu	kmet. delavec
276.	Pogačnik Franc	Sela pri Ihanu	kmet. delavec
277.	Pograjc Jože	Zagradec	vajenec
278.	Porenta Karl	Šentvid pri Stični	delavec
279.	Potokar Anton	Luče	delavec
280.	Prašnikar Avgust	Klenik pri Vačah	kmet. delavec
281.	Praznik Alojz	Hrastovo	kmet. delavec
282.	Praznik Večeslav	Boršt pri Ajdovcu	polj. delavec
283.	Prešel Franc	Zagorje ob Savi	rudar
284.	Prhavc Jože	Ljubljana	dijak
285.	Primožič Ivan	Selšče pri Begunjah	delavec
286.	Prosen Anton	Dob pri Št. Vidu	železničar
287.	Pungertnik Marjan	Lukovica pri Kamniku	trg. pomočnik
288.	Rački Jožef	Vas pri fari	kmet. delavec
289.	Rahle Franc	Kresnice	posestnik
290.	Ravnikar Ciril	Selo pri moravčah	posest. sin
291.	Ravšelj Franc	Viševek	vajenec
292.	Razpotnik Janez	Kresnice	delavec
293.	Rebolj Franc	Ljubljana	uradnik
294.	Remškar Janez	Log. pri Ljubljani	ključavničar
295.	Repar Stane	Preserje	kmet. delavec
296.	Robič Jože	Planina pri Sevnici	posestnik
297.	Rode Jože	Lačni vrh pri Kamniku	kmečki sin
298.	Rode Ignac	Rodiči pri Homcu	posest. sin
299.	Rogel Zdravko	Turniše pri Domžalah	železničar
300.	Rogina Alojz	Črnomelj	posest. sin
301.	Rome Jože	Volovlje pri Litiji	kmet. delavec
302.	Rot Ivan	Rakitna	vajenec
303.	Roter Ivan	Štance	polj. delavec
304.	Rupar Alojz	Zahrib pri Cerknici	posest. sin
305.	Rupar Jože	Lašnjaki	kmeč. delavec

Zap.št.	*Priimek in ime*	*Bivališče*	*Poklic, stan*
306.	Rupnik Adolf	Loh pri Brezovici	delavec
307.	Rupnik Franc	Gornja vas pri Logatcu	delavec
308.	Rus Franc	Dob	kmet. delavec
309.	Rus Ivan	Log pri Ljubljani	delavec
310.	Rus Karol	Srednja vas	delavec
311.	Saje Franc	Novo mesto	dijak
312.	Sedaj Stanko	Horjul pri Ljubljani	delavec
313.	Selič Jurij	Trbovlje-Loke	rudar
314.	Seliškar Stanko	Dvor pri Polhovgradcu	hlapec
315.	Senčur Franc	Žiberše pri Logatcu	delavec
316.	Sesek Franc	St.Pavel pri Domžalah	kmet. delavec
317.	Sever Avgust	Kresnice	žel. delavec
318.	Sintič Jože	Ostrc pri Kostanjevici	kmet. sin
319.	Skubic Jakob	Metnaj pri Stični	kmet. delavec
320.	Skušek Anton	Bistrica	posest. sin
321.	Slabe Pavel	Zazarje pri Horjulu	kmet. delavec
322.	Slapničar Danijel	Ljubljana	miz. pomočnik
323.	Slovnik Ivan	Videm pri Dolu	delavec
324.	Slovnik Nikolah	Ihan	mlinar
325.	Sluga Franc	Ljubljana	posest. sin
326.	Smolič Milan	Dobrnič	posest. sin
327.	Smrdelj Ivan	Zabiče	posest. sin
328.	Smrekar Franc	Drašča vas	posest. sin
329.	Sodnel Ludvik	Vid nad Cerknico	kmet. delavec
330.	Sošic Jožef	Gazon pri Trstu	delavec
331.	Sotler Anton	Vodice pri Litiji	kmet
332.	Srebot Alojz	Gorica	kmet. sin
333.	Srebot Miroslav	Hrušča pri Logatcu	delavec
334.	Stanovnik Justin	Lesno brdo	delavec
335.	Starin Ivan	Bišče pri Ihanu	delavec
336.	Strah Alojz	Šmartno pri Litiji	kmet
337.	Stupica Alojz	St.Vid pri Lukavici	miz. pomočnik
338.	Šajn Stane	Male Lašče/Vel.Laščah	čevljar
339.	Šarc Anton	Volčji potok	sedlar
340.	Šekula Alojz	Jurna vas/Novem mestu	posestnik
341.	Šircelj Janez	Račica pri Litiji	kmečki sin
342.	Škerjanc Stanko	Sv. Jurij/Grosupljem	polj. delavec
343.	Škrabanja Jakob	Hrastje pri Litiji	kmet
344.	Škvarce Janez	Rovte pri Logatcu	kolar
345.	Šošteršič Ludvik	Ljubljana	dijak
346.	Špec Janez	Dol.Selci/ Dobrniču	posest. sin
347.	Špelko Mohor	Žužemberk	kmet
348.	Štebe Jože	Podboršt pri Komendi	miz. pomočnik
349.	Štefančič Franc	Kamnik	delavec

Zap.št.	*Priimek in ime*	*Bivališče*	*Poklic, stan*
350.	Štibernik Ivan	Slivnica	delavec
351.	Štih Vinko	Mala Račna/Ljubljani	delavec
352.	Štrle Alojz	Gradež pri Vel.Laščah	posest. sin
353.	Šuštaršič Stanko	Rdečka pri Žužemb.	delavec
354.	Švigelj Alojz	Bezovljak pri Begunju	kmet. delavec
355.	Tenik Anton	Domžale	sed. vajenec
356.	Tičar Stanko	Gradec pri Litiji	strojni kurjač
357.	Tisovec Anton	Gor. Straže	čevljar
358.	Tomažin Alojz	Kukmak pri Vel.Laščah	kmečki sin
359.	Tomšič Ciril	Ljubljana	miz. pomočnik
360.	Topolšek Janez	Rove pri Vačah	posestnik
361.	Tratnik Janez	Vrholje pri Kamniku	kmet
362.	Trček Jakob	Drahomer	delavec
363.	Trdan Franc	Dolenja vas	delavec
364.	Turk Franc	Črnec pri Soderšici	kmet. delavec
365.	Udovč Vinko	Podlisec pri Dobrniču	posest. sin
366.	Ulcar Janez	Gaberje pri Litiji	kmet
367.	Urbančič Jože	Žužemberg	delavec
368.	Urbančič Maks	Ljubljana	briv. vajenec
369.	Urbanija Maks	Serjuče pri Moravčah	tesar
370.	Uršič Florjan	Soteska	kmet. delavec
371.	Uršič Ivan	Jezero pri Tomišlju	vajenec
372.	Uršič Pavel	Logatec	vajenec
373.	Uršič Pavle	Ljubljana	dijak
374.	Valant Marijan	Ljubljana	vajenec
375.	Verhovc Janez	Horjul	delavec
376.	Videtič Mirko	Stara Lipa/Vinici	kmet. delavec
377.	Vidmar Anton	Doljne Mraševo	kmet. delavec
378.	Virant Alojz	Ljubljana	kmečki sin
379.	Virt Rudolf	Vinje pri Kamniku	delavec
380.	Vodlan Anton	Kresniški vrh	kmet. delavec
381.	Vodbnik Anton	Grčve pri Mirni peči	delavec
382.	Vovk Albin	Soteska/Dol.Toplicah	delavec
383.	Vračko Marjan	Ljubljana	dijak
384.	Vratarič Mirko	Topol pri Blokah	posest. sin
385.	Zagorc Franc	Žlinja vas	delavec
386.	Zajc Alojz	Slivnica pri Ljubljani	delavec
387.	Zajc Ivan	Stožice pri Ježici	vajenec
388.	Zakonjšek Janez	Novo mesto	dijak
389.	Zakrajšek Alojz	Dolnji Podboršt	žel. delavec
390.	Zakrajšek Franc	Hudi vrh pri Blokah	posest. sin
391.	Zalar Alojz	Mramorovo pri Blokah	delavec
392.	Zalar Anton	Lešnjak pri Sv.Vidu	posest. sin
393.	Zalar Anton	Bezovljak	delavec

Zap.št.	*Priimek in ime*	*Bivališče*	*Poklic, stan*
394.	Zalar Ludvik	Breže pri Ribnici	sod. pomočnik
395.	Zalatele Alojz	Podbukovje	delavec
396.	Zarnik Anton	Moste pri Komendi	polj. delavec
397.	Zidar Janez	Gaberska gora/Litiji	kmet. delavec
398.	Zorenc Mihael	Teharje	žagar
399.	Zupan Vinko	Stražberk/Tržišču	vajenec
400.	Zupančič Stane	Luže pri Dobrniču	kmečki sin
401.	Žavbi Franc	Mengeš pri Kamniku	kmet
402.	Žirovnik Ciril	Moste pri Komendi	trgovec
403.	Živalič Franc	Przan pri Ljubljani	miz. mojster
404.	Žnidaršič Leopold	Primsko pri Litiji	delavec
405.	Žnidaršič Viktor	Nemška vas pri Blokah	kmet. delavec

Procesi proti nemškim industrijskim podjetnikom

Med procesi, ki so bili julija in avgusta 1945 pred vojaškima sodiščema v Celju, so po pomembnosti izstopali zlasti tisti proti lastnikom industrijskih podjetij na Celjskem, ki so bila pretežno ali pa v celoti v rokah nemškega kapitala. Velika večina teh lastnikov je bila obsojena zato, ker so njihova podjetja med vojno proizvajala za potrebe nemške vojske, nekateri med njimi pa so bili obsojeni tudi zaradi članstva v Kulturbundu ali v nacistični stranki (NSDAP). Večini teh lastnikov industrijskih podjetij so sodili v odsotnosti, zato v takšnem primeru v sodbi navajajo, da je obtoženčevo bivališče "neznano", ali pa, da je obtoženec "na begu". Ker so se sodbe, ki sta jih vojaški sodišči v Celju izrekli lastnikom nemških industrijskih podjetij na Celjskem, v celoti ohranile, si lahko vse te sodne procese ogledamo.[68]

Proces proti ing. Edmundu Ungerju-Ullmannu - lastniku podjetja Celjske opekarne, Sp.Hudinja (22. 8. 1945)

Ing. Edmund Unger-Ullmann je bil obtožen, da je že pred okupacijo "pristopil v zloglasni Kulturbund in je vzdrževal zveze z društvom inozemskih Nemcev v Stuttgartu." Sodišče ga je v odsotnosti obsodilo na odvzem svobode s prisilnim delom za dobo desetih let, na zaplembo celotnega premoženja in na izgon iz države. Pri odmeri kazni je sodišče kot obtežilno okoliščino upoštevalo "obtoženčevo vneto sodelovanje v omenjeni službi, s katerim je povzročil tako posameznikom kot slovenskemu narodu v celoti neizmerno gorja in nepopravljivo škodo." Tudi obtoženčev beg je sodišče štelo za dodatno obremenilno okoliščino, "kajti s tem je sam dokazal, da se zaveda svoje krivde in da je zbežal pred pravično ljudsko sodbo."

Proces proti Gustavu Neufeldtu-Schoellerju, dr. Filipu Neufeldtu-Schoellerju in Dezideriju Bitzyju - lastnikom podjetja Rudnik in železarna Štore (22. 8. 1945)

Zgoraj navedeni so bili obtoženi, da so zato, "da bi lahko širili ekspanzivnost nemštva, zlasti pa nacionalsocializma, postavili v svojem podjetju kot vodilne uradnike ljudi, ki so bili nemško orientirani in ki

so propagirali že pred vojno za nacionalsocializem." Kot takšne vodilne uradnike obtožnica navaja: ing. Antona Hruško, njegovega sina Emila Hruško, ing. Josefa Handla, Herberta Stermanna in Helmuta Grutschreiberja. Za navedene je obtožnica navajala, da "so bili vsi člani veleizdajniškega društva Kulturbund. Kot taki so že v bivši Jugoslaviji zbirali okoli sebe in nastavljali v tovarni le ljudi, ki so bili nemško orientirani. Tudi plače so odmerjali nemškim somišljenikom višje, kakor ostalim domačim."

Poleg zgoraj navedenih kaznivih dejanj pa je obtožnica obtoženim očitala tudi, da je njihovo podjetje že v bivši Jugoslaviji ne le "najožje sodelovalo z Nemci, saj je bilo nemško podjetje, /.../ ampak je tudi med okupacijo popolnoma preuredilo tovarno in isto prikrojilo za izdelovanje bomb in specialnih cilindrov za lokomotive." Po podatkih, ki jih navajajo v obtožnici, naj bi se v tovarni "izdelalo dnevno 6.000 bomb in mesečno 6 do 10 specialnih cilindrov za vojne lokomotive v težini ca. 2.000 kg." Obtoženi so bili v odsotnosti obsojeni na naslednje kazni: Gustav Neufeldt in Deziderij Bitzy sta bila obsojena na odvzem svobode s prisilnim delom za dobo treh let; dr. Filip Neufeldt pa na odvzem svobode s prisilnim delom za dobo petih let. Vsi trije pa so bili obsojeni še na izgon iz države ter na zaplembo celotnega premoženja. Razen lastnikov podjetja Rudnik in železarna Štore pa so bili pred Vojaškim sodiščem mariborskega vojnega področja, senat v Celju avgusta 1945 obsojeni tudi nekateri vodilni uradniki tega podjetja, in sicer: Anton Hruška, ravnatelj podjetja (obsojen 22. 8. 1945); ing. Emil Hruška, podravnatelj podjetja (obsojen 22. 8. 1945) in Josef Handl, tehnični vodja podjetja (obsojen 5. 9. 1945).

Proces proti Avgusti Pacchiaffo-solastnici podjetja Knez & Pacchiaffo v Gaberjah (22. 8. 1945).

Obtožnica je Avgusti Pacchiaffo kot edino kaznivo dejanje očitala njeno predvojno članstvo v Kulturbundu. Kot oteževalno okoliščino je sodišče upoštevalo dejstvo, da je bila obtoženka hči Antona Hruške, ravnatelja štorske železarne in znanega celjskega kulturbundovca. Glede na to bi ji, po mnenju sodišča, morali biti cilji Kulturbunda dobro poznani.

Sodišče jo je v odsotnosti obsodilo na odvzem svobode s prisilnim delom za dobo dveh let, na zaplembo celotnega premoženja in na izgubo državljanstva.

Proces proti Maksu in Valterju Bergmannu - lastnikoma Celjske tekstilne tovarne (22. 8. 1945)

Obtožena sta bila, da sta svoje podjetje "zavestno vključila v nemško vojno industrijo. Nabavila sta 26 novih strojev s čimer naj bi se podjetje moderniziralo in doseglo čimvečje kapaciteto v izdelavi potrebščin za nemško vojsko. Podjetje je izdelovalo za nemško vojsko blago za šotore in nahrbtnike za SS vojake." Obtoženca sta bila v odsotnosti obsojena vsak na odvzem svobode s prisilnim delom za dobo enega leta, na zaplembo celotnega premoženja in na izgon iz države.

Proces proti članom upravnega odbora podjetja Mautner, jugoslovenske tekstilne tvornice d.d., Ljubljana in proti voditeljem Litijsko-Preboldske tekstilne tovarne d. d. Maribor (22. 8. 1945)

V tem sodnem procesu se je med obtoženci znašlo 22 oseb. Od teh je sodni obravnavi prisostvoval samo en obtoženec (Emerih Kieslinger), ostalim enaindvajsetim obtožencem pa je sodišče sodilo v odsotnosti. Med obsojenimi je bilo 17 članov upravnega odbora predvojnega podjetja Mautner, jugoslovenske tekstilne tvornice d. d., Ljubljana, v sestavu katerega sta bili predilnica v Litiji in tkalnica v Št. Pavlu pri Preboldu. To so bili: Jindrich Belohribek, Benzion Bully, Fran Pavlin, Rudolf Steiner, Leon Souvan, Makso Antič, dr. Nikola Konstrenčič, Oton Deutsch, Josip Lukman, dr. Jaroslav Preiss, dr. Vladimir Pevec, dr. Cvetko Gregorič, Rado Hribar, Ivo Mohorič, Oskar Barth, ing. Evgen Erhart in dr. Hans Friedel. Vsi navedeni so bili obtoženi, da so "kot člani upravnega odbora Jugoslovanskih tekstilnih tovarn Mautner, d.d. Ljubljana in kot predstavniki Dunajske banke Kreditanstalt-Bankverein kot 100 % - nega lastnika predaprilske delniške družbe stavili navedeno podjetje na razpolago in gospodarsko izkoriščanje nemškemu okupatorju s tem, da so upravičevali okupacijo in dne 20. 5. 1941 odstopili kot upravni svetniki, s tem pa povzročili, da je isto podjetje, med vojno spremenjeno v Litijsko-Preboldske tekstilne

tovarne d.d. v Mariboru, zadobilo popolnoma rajhovski upravni svet ter hitlerjanskega ravnatelja Kieslingerja Emeriha."

Hkrati z zgoraj navedenimi so bili na tem sodnem procesu obsojeni tudi ravnatelj in drugi člani vodstva Litijsko-Preboldske tekstilne tovarne d. d., Maribor, ki so to podjetje upravljali v času okupacije. To so bili: Emerih Kieslinger, Friedrich Redlhammer, Viktor Hradek, Jožef Pacak in dr. Erih Hulek. Emerih Kieslinger je bil obtožen, da je kot ravnatelj tekstilne tovarne v Št. Pavlu pri Preboldu in v Litiji med okupacijo "nadzoroval in priganjal k čimvečji produkciji blaga za okupatorja ter se na ta način stavil na razpolago nemškemu okupatorju, ki je podjetje gospodarsko izkoriščal." Ostali štirje pa so bili obtoženi, "da so kot odgovorni predstavniki že navedenega podjetja in kot zastopniki Pettendorfer Spinnerei und Felixdorfer Weberei A.G. Dunaj IX., Endlergasse 16, kot 100 %-ne lastnice imenovanega podjetja stavili med okupacijo to podjetje na razpolago in v gospodarsko izkoriščanje okupatorjem s tem, da so jim dobavljali celokupno produkcijo tovarne, deloma v vojaške svrhe deloma za potrebe rajhovskega prebivalstva." Vseh 22 obtožencev je sodišče sicer spoznalo za krive, da so storili kazniva dejanja po 14. členu UVS, vendar jih je vse oprostilo. Emeriha Kieslingerja je sodišče oprostilo krivde in kazni, "ker se je prepričalo o resničnosti njegovega zagovora, da ni sledil pozivu okupatorske oblasti marca 1945 in odposlal v Reich vso zalogo blaga, temveč ta nalog sabotiral tako, da se je ob zlomu Nemčije nahajalo v tovarni 470.000 metrov blaga. Tudi naloga, ki ga je prejel septembra 1944, da mora demontirati stroje tovarne in iste odpeljati v Nemčijo, obtoženec ni storil, ker je bil pač mnenja, da je tovarna z vsem inventarjem last jugoslovanskega naroda." Ostalih 21 obtožencev pa je sodišče oprostilo krivde in kazni z naslednjo utemeljitvijo: "Ker se pa sodišče ni moglo prepričati, v koliko enega ali drugega upravnega svetnika zadene individualna krivda pri tem, da je podjetje kot celota gospodarsko služilo okupatorju, jim ni odmerilo kazni, pač pa je z ozirom na to, da so obtoženci izvrševali kot kolektiv svoja kazniva dejanja s pomočjo Litijsko-Preboldske tekstilne tovarne d.d. Maribor, izreklo zaplembo te tovarne, kar je v skladu z zakonskimi predpisi kot tudi s pravnim čutom delovnega ljudstva."

Proces proti Valdemarju Ogrisgu in Francu Themlu - lastnikoma podjetja Ogriseg & Themel, Savinjska tkalnica, barvarna in apretura, Sv. Peter v Savinjski dolini (22. 8. 1945)

Obravnavi je prisostvoval samo Franc Themel, medtem ko je Valdemarju Ogrisgu sodišče sodilo v odsotnosti. Obtožena sta bila naslednjih kaznivih dejanj: "Že pred okupacijo je Ogriseg postal član veleizdajniškega društva Kulturbund. Napram slovenskemu življu ni bil nikdar prijazen in se je posebno ob prihodu okupatorja pokazal za zagrizenega hitlerjanca. Pred razpadom Nemčije, nekako sredi aprila 1945, je zbežal v Avstrijo, od koder se ni več vrnil. Za časa okupacije je podjetje stavil v službo okupatorja in v tovarni se je izdelovalo blago za nemško vojsko. Drugoobtoženi Themel Franc je v času okupacije zavzemal vse mogoče gospodarske in vojaške funkcije. Bil je Zellenfuehrer. Od leta 1942 pa do konca leta 1943 pa tudi Sturmfuehrer, leta 1944 pa je bil sprejet tudi v NSDAP. Tudi on je z gospodarskim podjet-jem, čigar solastnik je, sodeloval z okupatorjem." Sodišče je oba obtoženca spoznalo za kriva in je Valdemarja Ogrisga v odsotnosti obsodilo na odvzem svobode s prisilnim delom za dobo treh let, na zaplembo celotnega premoženja in na izgubo državljanstva. Franca Themla pa je sodišče obsodilo samo na zaplembo njegovega deleža pri podjetju. Kot vidimo, je sodišče Francu Themlu izreklo precej milejšo kazen kot pa Valdemarju Ogrisgu. Pri Themlu je namreč ugotovilo olajševalne okoliščine, "da se je ves čas okupacije zadržal do slovenstva korektno, dalje, da je podpiral OF materialno in tudi drugače vzdrževal zvezo s partizani ter jim pošiljal razna obvestila."

Proces proti dr. Erihu Zeschku, Herti Blaškovič in Hani Mehlen - lastnikom podjetja Tekstilna industrija d. z o.z. Laško (22. 8. 1945)

Obtožnica jim je očitala več kaznivih dejanj. Dr. Erih Zeschko in Herta Blaškovič sta bila obtožena članstva v Kulturbundu, Hana Mehlen pa članstva v NSDAP. Vsi trije pa so bili obtoženi tudi, da so med okupacijo "vključili svojo tovarno v nemški organizem in dobavljali blago v pretežni meri za vojne svrhe." Razen tega pa jim je obtožnica očitala, da so dosegli, "da so nemške oblasti dovolile prestavitev strojev iz Gerkmanove tekstilne tovarne, katera se nahaja v neposredni sosedščini

in katere lastnik je bil pregnan. S tem so uničili Gerkmanovo podjetje in zakrivili ropanje slovenske narodne imovine. Iz Gerkmanove tovarne prevzeto delavstvo je bilo v novem podjetju terorizirano predvsem po obtoženki Blaškovič Herti. Nekaj skupin delavcev pa je bilo dogovorno z nemškim delovnim uradom poslano na prisilno delo v Lipnico, na Dunaj in v druge kraje, čeprav bi jim lahko obtoženci preskrbeli namestitev v svoji tovarni."

Eriha Zeschka in Herto Blaškovič je sodišče obsodilo na odvzem svobode s prisilnim delom za dobo petih let, na zaplembo celotnega premoženja in na izgubo državljanstva; Hano Mehlen pa na odvzem svobode s prisilnim delom za dobo enega leta, na zaplembo celotnega premoženja in na izgubo državljanstva.

Proces proti Alfredu Laurichu - lastniku tovarne usnja v Slovenskih Konjicah (22. 8. 1945)

Alfred Laurich je bil obtožen naslednjih kaznivih dejanj: "Bil je predstavnik onega nemškega kapitala, ki si je že pred okupacijo zadal nalogo, da germanizira Spodnjo Štajersko in pripravi pot okupatorju. Pristopil je v veleizdajniško društvo Kulturbund in kot finančno dobro stoječ tovarnar izdatno financiral hitlerjevsko propagando in celo plačeval globe, na katere so bili obsojeni radi nacistične propagande njegovi uslužbenci v predvojni Jugoslaviji. Sam se direktno ni izpostavljal, pač pa je stal v ozadju in izza kulis dirigiral vse politično življenje v Slov. Konjicah. Na njegov nasvet so Nemci postavili njegovega bratranca Karla Lauricha za Ortsgruppenfuehreja. Pri obtoženem so se sestajali člani komisije za preseljevanje in izseljevanje Slovencev in on je imel tudi odločilno besedo. Obtoženec pa ni samo sodeloval z okupatorjem na političnem in kulturnem polju, temveč tudi na gospodarskem, saj je svojo tovarno usnja takoj vključil v nemški gospodarski sistem in je tovarna za časa vojne producirala vse, kot v mirnih časih. Izdelano usnje je bilo na razpolago okupatorskim vojaškim in civilnim oblastem. V namenu, da reši del svojega premoženja in da istega odtegne Federativni demokratični Jugoslaviji, je obtoženec že za časa vojne premestil svojo tovarno za jermene iz Konjic v Gradec. Iz tega

namena je tudi v letu 1944 spremenil svoje podjetje v delniško družbo, vendar je 99 % delnic ostalo v njegovi posesti. Okupator je nagradil obtoženčevo vnemo za nacionalsocializem s tem, da ga je sprejel v zloglasno NSDAP stranko..."

Sodišče je Alfreda Lauriucha v odsotnosti obsodilo na odvzem svobode s prisilnim delom za dobo dvajsetih let, na zaplembo celotnega premoženja in na odvzem državljanstva.

Razen Alfreda Lauricha so bili pred Vojaškim sodiščem mariborskega vojnega področja, senat v Celju, avgusta 1945 obsojeni tudi nekateri njegovi ožji sorodniki, in sicer: Karl Laurich, strojar in trgovec z usnjem iz Slov. Konjic (obsojen 20. 8. 1945); Anton Laurich, bivši ravnatelj tovarne usnja v Slov. Konjicah in njegova žena Elza Laurich (obsojena 21. 8. 1945); Ana Laurich, trgovska pomočnica iz Slov. Konjic (obsojena 20. 8. 1945). Vsi zgoraj navedeni so bili obsojeni zaradi članstva v Kulturbundu.

Proces proti ing. Emilu Bregarju - lastniku tovarne upognjenega pohištva v Zbelovem pri Ločah (18. 8. 1945)

Obtožnica je Emilu Bregarju očitala, da je storil naslednja kazniva dejanja: "Dr. Bregar Emil je bil član veleizdajniškega društva Kulturbund ter kot tak ideološki pobudnik, organizator in vodja Kulturbunda za časa predvojne Jugoslavije. Za časa okupacije je bil župan v Ločah in je kot tak bil pobudnik, organizator in pomagač množičnega prisilnega izseljevanja prebivalstva ter aretacij zavednih Slovencev, vršil je mobilizacijo Slovencev za okupatorjevo vojaško formacijo ter je bil Sturm-bannfuehrer Wehrmannschafta, torej višji poveljnik Wehrmannschafta, in je kot tak v tem svojstvu pošiljal oborožene odrede na hajke nad partizane, bil je v času okupacije ideološki vodja in propagator nacizma v Ločah in okolici ter je bil kot bivši jugoslovanski državljan član nacistične stranke NSDAP." Ing. Emila Bregarja je sodišče v odsotnosti obsodilo na odvzem svobode s prisilnim delom za dobo dvajsetih let, na zaplembo celotnega premoženja in na izgubo držaljanstva.

Proces proti ing. Valterju Machu - ravnatelju in solastniku podjetja Štajerska železoindustrijska družba, Zreče (22. 8. 1945)
Razen tega, da je bil član nacistične stranke, mu je obtožnica očitala tudi, "da je kot zagrizen fašist stremel za tem, da je svoje podjetje vključil v nemško gospodarstvo, priganjal delavstvo in izdeloval orodje za nemško vojsko." Sodišče ga je v odsotnosti obsodilo na odvzem svobode s prisilnim delom za dobo dveh let ter na zaplembo celotnega premoženja.

Proces proti Francu Koellnerju - lastniku tovarne kos, Slovenj Gradec (18. 8. 1945).
Franc Koellner je bil obtožen, da je bil član Kulturbunda in njegov glavni organizator v Slovenj Gradcu ter da je bil "Ortsgruppenfuehrer v Slovenj Gradcu in kot tak idejni vodja in propagator nacionalsocializma v Slovenj Gradcu in okolici, bil je član izseljevalne komisije, torej pobudnik, organizator in pomagač prisilnega izseljevanja prebivalstva in njegovega odgona v taborišča, bil je član komisije za nadzorovanje dela internirancev v posameznih taboriščih, udeleževal se je hajk proti partizanom ter ujete partizane pretepaval in bil je član NSDAP.
Sodišče je Franca Koellnerja v odsotnosti obsodilo na odvzem svobode s prisilnim delom za dobo petnajstih let, na izgubo državljanstva in na zaplembo celotnega premoženja.

Proces proti članom družine Woschnagg - lastnikom Tovarne usnja Franc Woschnagg in sinovi d. d., Šoštanj (11. 8. 1945)
Glavni obravnavi je prisostvoval samo Herbert Woschnagg, ostala dva obtoženca pa sta bila odsotna. Vsi trije so bili obtoženi, da so bili od leta 1940 člani Kulturbunda. Sodišče jih je obsodilo na zaplembo imovinskih pravic, katere so imeli kot delničarji odnosno solastniki pri industrijskem podjetju Woschnagg in sinovi d.d. v Šoštanju.
Medtem ko bi pri vseh dotlej obravnavanih sodnih procesih težko ocenili, ali je bila kateremu od obsojenih storjena krivica, pa je za sodni proces proti Woschnaggom to mogoče trditi. Woschnaggi so sicer res leta 1940 postali člani Kulturbunda, vendar so že leta 1942 začeli aktivno sodelovati v narodnoosvobodilni borbi, zaradi česar je bil Herbert

Vojaško sodišče mesta
Celje.
Celje, dne 11. 8. 1945.

Obr. sod. št. Kls 87 - 45 Sod 901/45
15

S o d b a .

V IMENU NARODOV JUGOSLAVIJE!

Vojaško sodišče mesta Celje je pod predsedstvom tov. Letnik Janez kot predsednika senata v prisotnosti tov. por.Zupancic Stanete in tov. st.v. Krsevan Isidorja kot članov senata, tov. por. dr. Bele Ivana kot tožilca, tov. podp.Kostanjevec Bogomira kot zapisnikarja in v prisotnosti obtoženca Woschnagg Herberta, ter v odsotnosti obtožencev Woschangg Mariane , ~~Woschnaggx~~Herberta in Woschnagg Walterja , na obtožbo javnega tožilca z dne 11. 8. 1945, na glavni javni ustni raspravi dne 11. 8. 1945

r a z s o d i l o :

1/ Woschnagg Mariana , hčerka Viljema in Mine roj. Meleer , rojena 6. 3. 1879 na Dunaju, vdova, r. k., stanujoca v Sostanju-Ravne st. 1 , posestnica in industrijalka, nemške narodnosti, Jugoslovanska državljanka, se ne kaznovana, na prostosti,

2/ Woschnagg Herberta, sin Franca in Marijane, roj. Meleer, rojen 3. 3. 1903 v Sostanju, stanujoc v Ravnah st. 1 pri Sostanju, oženjen, industrijalec, r. k., Avstrijsko-nemške narodnosti, Jugoslovanski državljan,, vdovec, se nekaznovan , na prostosti in

3/ Woschnagg Walter , rojen 8. 3. 1906 v Sostanju, sin Franca in Marije, rojene Meleer, stanujoc preje v Sostanju - Ravne st.1, sedaj na begstvu neznano kje v Švici

s o k r i v i

da so bili od leta 1940 dalje člani veleizdajniškega društva KB.
S tem so zakrivili kaznivo dejanje po čl. 13 UVS in se v zmislu čl. 16 in 17 UVS v zvezi s čl. 1 Zakona o vrstah kazni z dne 5. 7. 1945

o b s o d i j o

na zaplembo pripadajocega jim stevila delnic , lastninskih deležev in ostalih imovinskih pravic , katere imajo kot delničarji občnosmo solastniki pšk industrijskem obratu " Woschnagg in sinovi d.d.v Sostanju"..

Obrazložitev.

Rodbina Woschangg je stara nemška druzina na Spodnje Stajerskem. V svojem obratu so lastniki tvrdke Woschnng se od nekdaj nastavljali predvsem nemške strokovnjake in vršili pritisk na delavstvo v zmislu germanizacije. Kakor so se ostali Nemci in nemourji ~~[illegible]~~ snasli se pred okupacijo Jugoslavije v veleizdajniškem kulturbundov, tako se tudi se v to društvo vpisali tudi obtoženci . Zagovor,da so bili k temu primorani in da so bili mnenja, da gre zgolj za kulturno

organizacijo, je neutemeljen. Kot intelegentni in poslovni ljudje so pac bili in morali biti pravilno informirani o ciljih in delovanju Kulturbunda. Saj je notorieno, da je bas Kulturbund bil drustvo, kjer se je pred okupacijo uganjala petokolonaska politika in kjer so se delali nacrti za rusenje stare Jugoslavije in za prihod okupatorja . Vsak clan Kulturbunda je imel tocno dolocseno mesto in delokrog. Eni so bili dolocseni, da delujejo na propagandnem in politicnem, drugi na upravnem ali gospodarskem polju. Za casa okupacije pa so bili clani Kulturbunda stebri okupatorjevega nasilja. Vsakdo ki je savestno stopil k omenjeni organizaciji in vstrajal v njej, se mora smatrati za veleizdajnika in za sokrivca vseh zlocinov, katerih pobudnik je bilo to drustvo. Ker je v pripadnistva pri Kulturbundu zagreti vse kazniveznake zakonite znake kaznivega dejanja po cl. 13 UVS , je krivdorek glede vseh obtozencev utemeljen.

Upostevajoc obtozencevzagovore in ostala dokazila je sodisce ni moglo prepricati da bi bila obtozenca Woschnagg Herbert in Valter organizatorja KB in idejna voditelja nacizma ter propagatorja germanizacije Spodnja Stajerska, kotilmo to edito obtozenca Prilo Vrabic Pepca, Lasic Fridolin, Cerkovnik Ivan, Kuderic Stefka, Marta Fanj, Leupel Alojz, Handl Jozo in druge sicer slikajo obtozenega Vosnjak Herberta in Valterja kot propagatorja nacizma in organizatorja Kulturbunda, vendar sodisce na njihove izpovedbe ni polagalo odlocilne vaznosti, kajti dejstva da niz m so obtozenci sele leta 1940 se upisali v Nemsko KB, dalje da v tem drustvu niso imeli nobenih funkcij, da niso bili sprejeti v NSDAP in da so tudi pri okupatorju uzivali nezanpanje,govore obtozencem v prid .

Pri odmeri kazni je sodisce nasle in upostevalo mnogo olajsilnih okolnosti in sicer vsi obtozenci so se od leta 1942 dalje stalno in v veliki meri podpirali narodno osvobodilni pokret, dajali partizanom med drugim tudi orozje. Kot lastniki tovarne so svoje nameseence in delavce scitili in v nekoliko slucajih uspesno intervenirali pri gestapi in drugih nemskih oblasteh v prid svojih delavcev. Med vojno se produkcija v tovarni , cigar lastniki so bili obtozenci, ni prevec forsirala, pac pa so lastniki skrili precejsne zaloge usnja , bencina in drugih surovin, ki so jih potem stavili na razpolago narodnim oblasti. Pri Vosnjak Mariani je sodisce upostevalo za obtesilno, kajti tozadevno verjame izpovedbi obtozenega Vosnjak Herbeta, da je Valter odsel v Svico sato, ker se je bal zasledovanja gestape, ker je bila njegova zena rodom Svicarka, clanica komunistisne partije .Skrbno ocenjujoc vse gori navedeno je sodisce prislo do zakljucka, da je izrocena kazen krivdi obtozencev povsem primerna in da je tudi popolnoma v skladu s ljudskim pravnim cutom.

konec

Zapisnikar: Predsednik:

Podp. Kostanjevec, l.r . Por. Lotric , l.r.

Prepis je tocen.

Celje, dne 14. 8. 1945.

Predsednik:

Woschnagg jeseni 1944 interniran v Dachau, njegova žena Malvina pa je bila aprila 1945 celo ustreljena kot talka v Mariboru. Za ta dejstva je vedelo tudi sodišče, kar je razvidno iz obrazložitve sodbe. Obrazložitev sodbe namreč navaja: "Pri odmeri kazni je sodišče našlo in upoštevalo mnogo olajševalnih okolnosti in sicer: vsi obtoženci so že od leta 1942 dalje stalno in v veliki meri podpirali narodno osvobodilni pokret, dajali partizanom med drugim tudi orožje. Kot lastniki tovarne so svoje nameščence in delavce ščitili in v nekoliko slučajih uspešno intervenirali pri gestapu in drugih nemških oblasteh v prid svojih delavcev. Med vojno se produkcija v tovarni, katere lastniki so bili obtoženci, ni preveč forsirala, pač pa so lastniki skrili precejšnje zaloge usnja, bencina in drugih surovin, ki so jih potem stavili na razpolago narodni oblasti. Woschnagg Herbertu se je štelo v prid njegovo aktivno partizanstvo, zaradi katerega je bil poslan tudi potem, ko so ga Nemci ujeli, v Dachau, kjer je prebolel tifus. Pobeg obtoženega Woschnagg Valterja leta 1944 v Švico sodišče ni smatralo za obtežilno, kajti tozadevno verjame izpovedbi obtoženca Woschnagg Herberta, da je Valter odšel v Švico zato, ker se je bal zasledovanja gestapa, ker je bila njegova žena rodom Švicarka članica komunistične partije."
Postavlja se vprašanje, zakaj zgoraj navedena dejstva niso zadoščala, da bi sodišče obtožene v celoti oprostilo. Najverjetneje je bil glavni razlog za to v težnji, da se zapleni Woschnaggovo podjetje, ki je predstavljalo največjo tovarno usnja na območju Jugoslavije. Tudi okrajna zaplembna komisija Šoštanj dejstva, da so Herbert, Valter in Mariana Woschnagg aktivno sodelovali v narodnoosvobodilni borbi, ni upoštevala in jim je izrekla zaplembo celotnega premoženja, čeprav je Odlok AVNOJ o prehodu sovražnikovega premoženja v državno svojino z dne 21. 11. 1944 izrecno določal, da se tiste osebe nemške narodnosti, ki so aktivno sodelovale v narodnoosvobodilni borbi, iz zaplembe izvzamejo.

Nekateri lastniki nemških industrijskih podjetij na Celjskem pa niso bili obsojeni pred vojaškim sodiščem v Celju, ampak pred drugimi vojaškimi sodišči v Sloveniji. To so bili : Viljem Abel - lastnik podjetja Zedinjene tovarne stekla, d.d., Hrastnik; Avgust Westen, Adolf Westen in ing. Max Adolf Westen - lastniki podjetja A. Westen d.d., Celje in

solastniki Tovarne kemičnih izdelkov d.d. Hrastnik; Josef Pfeiffer - upravni svetnik podjetja A. Westen d.d., Celje in član upravnega odbora Tovarne kemičnih izdelkov d.d., Hrastnik; člani nadzorstvenega sveta Tvornice za dušik d.d. Ruše, v sestavi katere je bilo tudi podjetje Apnenik d. z o.z., Zagrad pri Celju.

Proces proti Viljemu Ablu je bil 5. 7. 1945 pred Vojaškim sodiščem Ljubljanskega vojnega področja v Ljubljani.[69]
Na tem procesu je bilo poleg Viljema Abla obsojenih še 7 drugih, to so bili: dr. Franc Schley iz Celja, Karl Sommer iz Laškega, Leopold Kovač z Babnega pri Celju, Koloman Lamprecht iz Celja, Ivan Guček iz Lok pri Trbovljah, Peter Klemenčič iz Zagorja ob Savi in Gabriel Zimmerman iz Celja. Vsi navedeni so se v času procesa nahajali v priporu. Viljem Abel je bil obtožen, "da je bil pred okupacijo zagrizen Hitlerjanec in član Kulturbunda v Hrastniku in da je kot tak postal avtomatično član Heimatbunda in dobil kot Nemec in bivši Kulturbundovec za politično delovanje priznanje-rdečo legitimacijo, da je bil član NSDAP." Sodišče ga je obsodilo na odvzem svobode za dobo petih let in na zaplembo celotnega premoženja.

Tudi vsi ostali, ki so bili obsojeni v tem procesu, so bili obtoženi, da so bili člani Kulturbunda ali celo NSDAP. Štiri (dr. Franca Schleya, Karla Sommerja, Leopolda Kovača in Gabriela Zimmermana) je sodišče obsodilo na več let odvzema svobode s prisilnim delom, na zaplembo premoženja ter na odvzem državljanskih časti; trem (Kolomanu Lamprechtu, Ivanu Gučku in Petru Klemenčiču) pa je izreklo smrtno kazen, izgubo državljanskih časti in zaplembo premoženja.

Proces proti Avgustu Westnu, Adolfu Westnu in ing. Maxu Adolfu Westnu ter proti Josefu Pfeifferju pred Vojaškim sodiščem Ljubljanskega vojnega področja v Ljubljani (23.8.1945).[70]
Na obravnavi je bil prisoten samo ing. Max Adolf Westen, ostalim trem obtožencem pa je sodišče sodilo v odsotnosti. Obotožnica proti njim je bila zelo obširna. Ker je šlo v tem primeru za sojenje najvidnejšim predstavnikom nemškega kapitala, ne le na Celjskem, ampak v Sloveniji

sploh, bomo obtožnico proti njim v celoti navedli. Navajala je, da so zgoraj navedeni storili naslednja kazniva dejanja:

"1. da so kot predstavniki A.Westen d.d. v Celju in Tovarne kemičnih izdelkov d.d. v Hrastniku stavili ti svoji podjetji na razpolago in gospodarsko izkoriščanje okupatorju s tem, da so v tovarni A. Westen v Celju zgradili nov objekt, ki je služil izključno v vojno produkcijske svrhe, da je bilo celotno podjetje vključeno v nemško vojno industrijo ter izdelovalo dele za letala, morske mine ter razne druge dele za nemški vojni aparat, da so apnenice, last Tovarne kemičnih izdelkov v Hrastniku, polno obratovale in dobavljale apno za Tvornico dušika d.d.v Rušah., katere lastnik in eksploatator je bil nemški nacistični velekoncern I.G. Farbenindustrie, eden od največjih proizvajalcev vojne industrije;

2. da so obtoženci: Westen Avgust, Westen Adolf, dipl. ing. Westen Maks-Adolf, čeprav jugoslovanski državljani, bili člani izdajalske politične organizacije Kulturbunda že pred zlomom Jugoslavije, da sta obtoženc Westen Avgust in Adolf prispevala v letu 1940 Din 60.000 članarine, obtoženec Maks-Adolf pa Din 4.000 članarine Kulturbunda, da je obtoženec Westen Avgust od Heimatbunda dobil rdečo legitimacijo, da je obtoženec Westen Adolf od leta 1936 bil Parteigenosse in da je ob zlomu Jugoslavije navdušeno sprejemal okupatorje, da je obtoženec Westen Maks-Adolf bil član NSDAP, da je takoj po zasedbi Celja prišel v tovarno v nemški uniformi in hodil po tovarni v spremstvu vodilnih osebnosti nacistične vojske in civilne uprave in da je prirejal pojedine, ki so izzvenele v manifestacijo Fuehrerju;

3. da so obtoženci Westen, Avgust, Westen Adolf in ing. Westen Maks-Adolf imeli že v času pred zlomom Jugoslavije nameščene v podjetju A. Westen d.d. Celje vodilne uradnike petokolonaše, da se je v podjetju vodila kartoteka Kulturbunda, da je bil občevalni jezik v tovarni izključno nemški, da je bilo vse dopisovanje in naročila internega značaja v nemščini, da je podjetje podpiralo nemške prireditve v Celju in zanje delilo brezplačne vstopnice, da so bili slovenski delavci veliko slabše plačani od nemških, da so bili leta 1938 iz podjetja odstranjeni predstav-

niki delavsko-športnega društva Olimp, zavedni Slovenci in delavski športniki;

4. da so kot odgovorni predstavniki Tovarne kemičnih izdelkov d.d. v Hrastniku imeli v času pred zlomom Jugoslavije nameščene v tem podjetju kot vodilne uradnike znane petokolonaše, da je bil občevalni jezik v podjetju nemški, da sta bila knjigovodstvo in korespondenca nemška, medtem ko se je slovenščina uporabljala edino le v občevanju z uradi, da so prejemali slovenski uslužbenci dva do trikrat nižje plače od Nemcev, da so nemški nameščenci prejemali še posebne nagrade, katere slovenski nameščenci niso dobili."

Ing. Maks Adolf Westen je bil obsojen na odvzem svobode s prisilnim delom za dobo petnajstih let, na izgubo državljanstva in na zaplembo celotnega premoženja. Ostali trije obtoženci pa so bili v odsotnosti obsojeni na smrtno kazen s streljanjem, na izgubo državljanskih in političnih pravic in na zaplembo celotnega premoženja.

Proces proti članom načelstva Tvornice dušika d.d., Ruše, v katero je bilo že od leta 1921 vključeno tudi podjetje Apnenik d. z o. z., Zagrad pri Celju, je bil 22. 8. 1945 pred Vojaškim sodiščem mariborskega vojnega področja, senat za mesto Maribor. Na tem procesu je bilo obsojenih 24 oseb, med njimi so bili nekateri obsojeni tudi na smrt s streljanjem oz. z obešanjem.[71]

Vojaško sodišče mesta Celje in Vojaško sodišče Mariborskega vojnega področja sta svoje delo zaključili koncem avgusta 1945. Z Zakonom o ureditvi in pristojnosti vojaških sodišč v Jugoslovanski vojski z dne 24. 8. 1945 sta bili obe navedeni sodišči ukinjeni.[72] V Celju je sicer tudi potem še obstajalo vojaško sodišče (Vojaško sodišče 43. divizije IV. Jugoslovanske armade), ki pa je bilo pristojno v glavnem za obravnavanje kaznivih dejanj, ki so jih storile vojaške osebe.

Povojne izvensodne usmrtitve na Celjskem

V prvih mesecih po končani vojni leta 1945 je v Sloveniji prišlo do množičnih izvensodnih usmrtitev. Celjsko območje spada med tista območja v Sloveniji, kjer je bilo število takšnih usmrtitev največje. Žrtve povojnih izvensodnih usmrtitev na Celjskem, teh pa je bilo več tisoč, so bili predvsem pripadniki Slovenskega domobranstva in njihovi svojci, ki so bili maja 1945 v teharsko taborišče pripeljani iz Vetrinja na Koroškem, in pripadniki nemške manjšine iz Celja in drugih krajev. O povojnih izvensodnih usmrtitvah na Celjskem sicer že obstaja nekaj del, ki pa so v glavnem pisana na osnovi ustnih pričevanj preživelih iz teharskega taborišča.[73] Ker ta problematika znanstveno še ni obdelana, se bomo omejili na prikaz samo nekaterih dejstev.

Na Celjskem so po končani vojni leta 1945 največ množičnih izvensodnih usmrtitev izvedli na območju sedanje občine Celje, ker je bilo na njenem območju teharsko taborišče in ker so večino zapornikov iz tega taborišča usmrtili v neposredni bližini samega Celja. Rezultat tega so številna grobišča ne le na območju nekdanjega teharskega taborišča, ampak tudi v neposredni bližini Celja in v nekaterih drugih krajih celjske občine. Iz Odloka o zavarovanju in začasnem urejanju grobišč in grobov vojnih in povojnih žrtev na območju občine Celje, ki ga je skupščina občine Celje sprejela 19. 2. 1993, je razvidno, da je bilo na območju celjske občine poleg množičnih grobišč na območju Spominskega parka Teharje ugotovljenih še 29 drugih grobišč.[74] Torej je na območju celjske občine evidentiranih skupaj 30 grobišč, v katerih so pokopane žrtve povojnih pobojev. Ta grobišča se nahajajo v naslednjih krajih celjske občine (glej priloženo skico):

0. območje Spominskega parka Teharje, ki zajema obstoječe odlagališče trdnih odpadkov in odpadne sadre Cinkarne Celje in pretežni zahodni del obstoječega komunalnega odlagališča v Bukovžlaku;
1. Bežigrad-Gaje-Čret
2. Mlinarjev Janez
3. Zgornja Hudinja-Nova vas
4. Košnica
5. Selce-razdelilna treansformatorska postaja
6. Mestno pokopališče Mirna pot
7. Tumova ulica
8. Tudrež
9. Babno
10. Socka
11. Zgornje selo
12. Trnovlje pri Socki
13. Čatrova hosta
14. Sončni park
15. Bezovica
16. Vojnik-pokopališče
17. Višnja vas
18. Šmarjeta-Hmezad
19. Medlog-Slovenijales
20. Medlog-Lipovškov travnik
21. Vojnik-hmeljišče 22. Vojnik pod gozdom
23. Lindek-pod gradom
24. Bukovje
25. Rakova steza-pod Stražo
26. Rakova steza-Stražica
27. Kozjek
28. Mestni park
29. Na gričku-Petriček

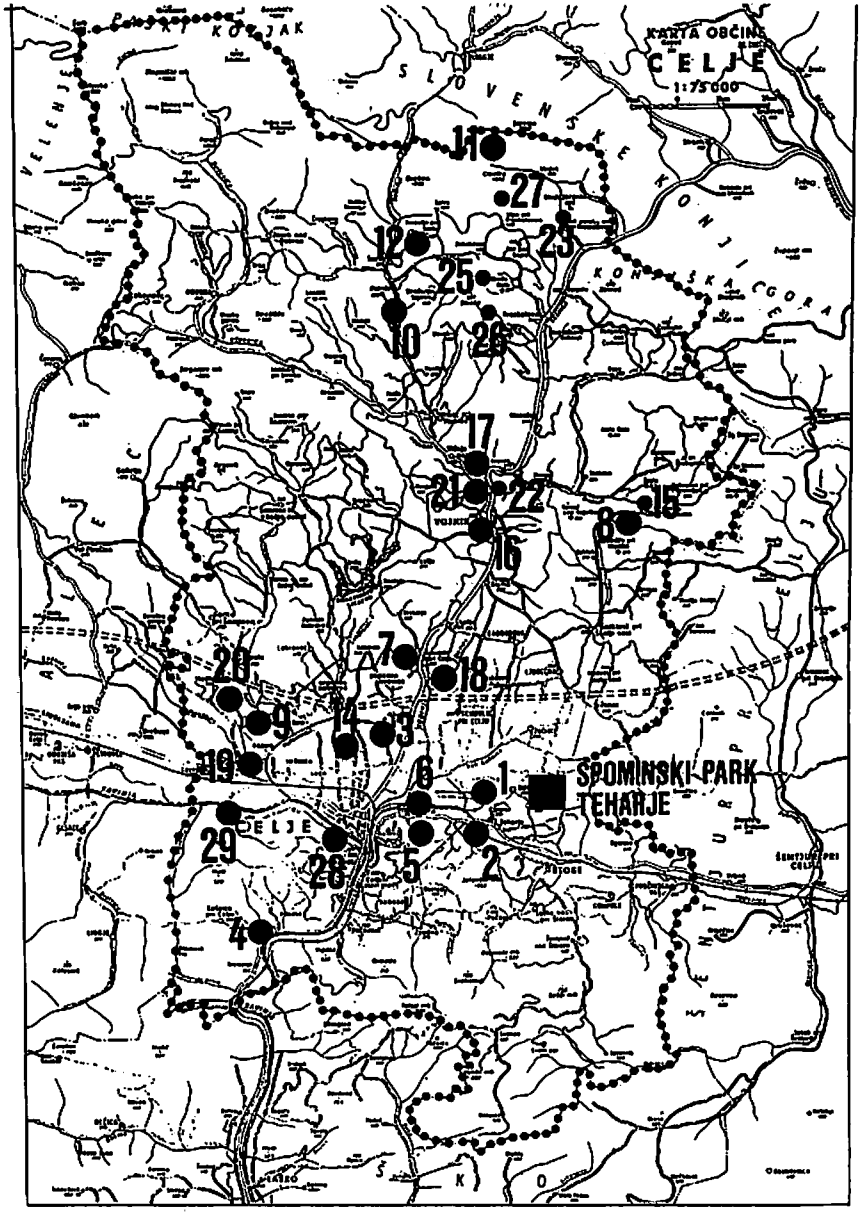

● GROB ● GROBIŠČE ■ SPOMINSKI PARK

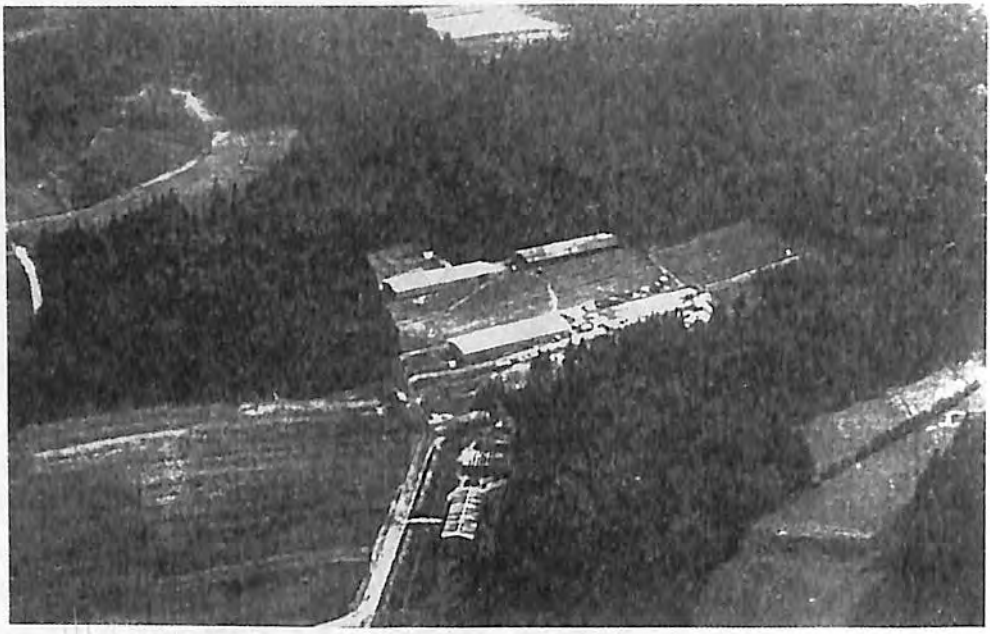

Teharsko taborišče (posnetek je bil verjetno narejen med vojno)

Razen na območju celjske občine so množična grobišča šena območjih nekaterih drugih občin na Celjskem. To velja zlasti za laško in hrastniško občino. Eno največjih grobišč na Celjskem, ki leži izven sedanje celjske občine, je npr. rudniški jašek Barbara v Hudi jami pri Laškem.

Kot smo že navedli, je bilo največ žrtev povojnih izvensodnih pobojev na Celjskem iz vrst pripadnikov Slovenskega domobranstva in celjskih Nemcev. Nihče pa doslej ni opozoril na dejstvo, da so bili žrtve povojnih izvensodnih pobojev tudi Slovenci iz Celja in njegove bližnje ter širše okolice, zato bomo v nadaljevanju spregovorili nekoliko več ravno o tem.

O povojnih pobojih domačinov-Slovencev zvemo predvsem iz pričevanj še živečih svojcev pobitih, le izjemoma pa tudi iz ohranjenih dokumentov o zaplembi njihovega premoženja. Večino izvensodno usmrčenih Slovencev s Celjskega so namreč proglasili za osebe nemške narodnosti in jim premoženje zaplenili na osnovi odloka AVNOJ z dne 21. 11. 1944. Iz zaplembnih spisov je mogoče ugotoviti, da so bili med Slovenci s Celjskega žrtve teh povojnih izvensodnih pobojev predvsem premožnejši ljudje. Iz tega bi lahko sklepali, da je bil glavni motiv za njihovo likvidacijo predvsem zaplemba njihovega premoženja. Če so ti ljudje bili česa resnično krivi, bi jih namreč lahko postavili pred vojaško sodišče ali pa Sodišče slovenske narodne časti in jim krivdo tudi dokazali. Na zaplembnih odločbah je v rubriki "kraj bivanja" običajno navedeno "bivališče neznano", pri nekaterih pa tudi "odpeljan po OZNI", kar je zanesljivo pomenilo, da takšna oseba ni bila več med živimi.

Opisali bomo samo nekaj primerov povojnih pobojev na Celjskem, katerih žrtve so bili domačini - Slovenci.

Eden tistih primerov, za katerega imamo zelo dobro ohranjeno dokumentacijo, je bila likvidacija Rudolfa Hermana, kmeta iz Podgore 16 pri Galiciji.[75] Na osnovi ohranjene dokumentacije je mogoče natančno ugotoviti ne le, kdo je navedenega umoril, ampak tudi, kako in kdaj se je to zgodilo. Kmeta Hermana je v noči z 12. na 13. junij 1945 umorila skupina, ki so jo sestavljali: Ivan Zupanc-Petruška iz Kasaz (član okraj-

nega odbora OF Žalec), Anton Žager-Težak iz Migojnic (član okrajnega odbora OF Žalec), Albin Privšek-Branko iz Sv. Lovrenca v Savinjski dolini (pripadnik narodne milice v Žalcu) in Jože Hrvatin-Jurič iz Liboj (komandir narodne milice v Žalcu). Po podatkih, ki so jih navedeni dali na zaslišanju v preiskovalnem postopku, jih je h kmetu Rudolfu Hermanu poslala Ivanka Caselj (por. Vipotnik) - Sonja, tedanja sekretarka okrajnega odbora OF Žalec, in sicer z namenom, da pri njem opravijo preiskavo in mu odvzamejo material, ki naj bi si ga pripeljal domov ob kapitulaciji Nemčije. Neki sosed je Hermana namreč prijavil, da je ta ob razsulu nemške vojske iz Zaloga nad Arjo vasjo odpeljal domov večjo količino različnega blaga: 9 vreč bele moke, 1 vrečo riža, 1 vrečo sladkorja in nekaj kant olja.

Navedena četverica se je oborožena 12. 6. 1945 napotila h kmetu Rudolfu Hermanu v Podgoro in opravila preiskavo. Med preiskavo so Rudolfa Hermana in njegovo ženo Frančiško ter njuna otroka pretepali. Ko tega blaga niso našli, so od njega zahtevali, naj jim pokaže bunker, kjer ga ima skritega. Ker jim je Herman zagotavljal, da takšnega blaga sploh nima, so ga odpeljali s seboj in se ustavili pri kmetu Ignacu Osetiču, kjer so ga zaprli v klet. Kaj so z njim počeli tam, pa je eden izmed navedenih v preiskovalnem postopku takole opisal: "Po večerji je dejal Petruška (Ivan Zupanc-opomba M.M.) na vsak način bomo izsilili, da nam pove, kje ima bunker. Petruška mu je dal najprej dve klofuti in mu dejal: "Boš povedal". Pred kletjo smo našli brezove že precej debele šibe in smo ga z njimi mlatili. /.../ Ker je bilo že pozno in je bila policijska ura, smo bili soglasni v tem, da prespimo in se naslednjega dne vrnemo v Žalec. Drugi dan zgodaj smo vstali in je šel Petruška buditi Hermana v klet, pa pride nazaj z besedami: "Pred vratmi leži in se za nič ne zmeni." Težak in Petruška sta potem s silo odrinila in ker je bila še tema, smo ga odnesli v hosto, kjer smo izkopali jamo. V kleti smo našli rovnico in lopato (šafla) in izkopali jamo."

Tudi ostali storilci so v preiskovalnem postopku enako opisali postopanje z Rudolfom Hermanom. Njihove izpovedi se razlikujejo v glavnem le glede tega, kako debele so bile brezove šibe, s katerimi so ga tepli. Si-

Rudolf Herman z ženo Frančiško, kmet iz Podgore pri Galiciji.
12. junija 1945 so ga usmrtili aktivisti in pripadniki Narodne milice.

cer pa so osumljenci v preiskovalnem postopku dejanje v celoti priznali. Nekateri izmed njih so se izgovarjali, da Rudolf Herman ni umrl zaradi posledic udarcev s šibami, ampak da je v kleti zaužil strup, ki naj bi ga imel s seboj v steklenički. Da bi svojo krivdo zmanjšali, so skušali dokazati, da je bil Rudolf Herman med vojno sovražno razpoložen do narodnoosvobodilne borbe in da naj bi celo organiziral nekakšno vaško stražo (Landwache). Takšne njihove trditve so bile verjetno povsem neresnične. Rudolf Herman je bil namreč nekaj časa celo v Tomšičevi brigadi, iz katere pa je bil zaradi bolezni (bil je gluh) odpuščen. Za partizane je dal tudi večje količine hrane (med drugim enega vola), za kar mu je potrdila izdal ravno eden izmed njegovih kasnejših morilcev, in sicer Ivan Zupanc. Kot je mogoče ugotoviti, mu ta sprva teh potrdil sploh ni hotel izdati; to je storil šele, ko je to Rudolf Herman izrecno zahteval. Slednjega je namreč na to, da mora za oddane prispevke partizanom dobiti potrdila, opozoril neki kurir. Tako potrdilo o odpustu iz partizanske brigade kot potrdila o oddanih prispevkih za partizane je Ivan Zupanc Rudolfu Hermanu, preden so ga odgnali od doma, vzel in jih sežgal, s čimer je, očitno z določenim namenom, hotel uničiti dokaze o njegovem materialnem podpiranju narodnoosvobodilne borbe.

To je ugotovil tudi javni tožilec in zagovora osumljencev ni upošteval. Zoper osumljene je vložil obtožnico pri okrajnem sodišču v Celju. Pri tem je treba povedati, da je obtožnico vložil šele 17. 6. 1947 (in sicer na pisno zahtevo, ki mu jo je v imenu Frančiške Herman 9. 7. 1946 poslal celjski odvetnik dr. Alojz Goričan), čeprav je bil preiskovalni postopek zoper osumljence opravljen že decembra 1945. Glavna razprava je bila razpisana za 8. 7. 1947, vendar do nje nikoli ni prišlo. Okrožno javno tožilstvo v Celju je namreč okrajno sodišče v Celju 2. 7. 1947 obvestilo, da obtožnico zoper Ivana Zupanca, Jožeta Hrvatina, Antona Žagarja in Albina Privška umika in mu predlagalo, da kazensko postopanje zoper navedene ustavi. S tem je bil ta primer za sodne oblasti ad acta, morilci kmeta Rudolfa Hermana pa se za svoje dejanje niso nikoli zagovarjali pred sodiščem.

Razloga, da sta javno tožilstvo in okrajno sodišče v Celju v tem primeru

Alojz Čater, trgovec iz Šmarjete pri Celju.
Po vojni je bil odpeljan v teharsko taborišče, od koder se ni več vrnil.

tako postopala, ni težko ugotoviti. Kot smo videli, so bili storilci predstavniki tedanje oblasti, saj sta bila dva med njimi člana okrajnega odbora OF Žalec, dva pa pripadnika narodne milice. Vsi štirje so bili tudi bivši partizani in partijci. V umor kmeta Hermana pa je bila posredno vpletena tudi sekretarka okrajnega odbora OF Žalec. V tistem času se pač ni moglo zgoditi, da bi predstavniki t.i. ljudske oblasti, zlasti še, če je šlo za bivše partizane in komuniste, bili kaznovani, četudi jim je bil zločin povsem dokazan in so ga tudi sami priznali.

Med slovenskimi domačini, ki so po končani vojni postali žrtve povojnih izvensodnih usmrtitev, je bil npr. tudi Alojz Čater, trgovec iz Šmarjete pri Celju. Po pripovedovanju njegove žene Olge Čater je OZNA njo in njenega moža aretirala 18. 6. 1945 in ju odpeljala v taborišče Teharje. Njo so po enem mesecu izpustili, mož pa je ostal v taborišču in se ni več vrnil. Šele pred nekaj leti jim je grobar v Vojniku povedal, da je bil skupaj z nekaterimi drugimi 2. 8. 1945 ustreljen ob zidu vojniškega pokopališča. Olga Čater tudi danes ne ve pravega razloga za moževo smrt, saj od oblasti nikoli ni dobila niti obvestila o njegovi mrti, kaj šele, da bi ji pojasnili razloge za njegovo usmrtitev. Edino, kar bi njo in njenega moža lahko obremenjevalo, je bilo, da sta oba obvladala nemški jezik, kar je bil v tistem času lahko dovolj velik razlog, da sta bila tretirana kot Nemca.

Resnice o moževi smrti si še do pred nekaj leti ni upala javno povedati. Leta 1964 je npr. občinskemu organu v Celju glede moža navedla: "Moj mož je izginil brez sledu ob osvoboditvi in do danes nismo mogli ugotoviti, če še živi."[76] Premoženje Alojza Čatra je okrajna zaplembna komisija Celje 24. 8. 1945 zaplenila z obrazložitvijo, da je oseba nemške narodnosti in da kot tak zapade pod odlok AVNOJ-a z dne 21. 11. 1944. Iz tega je mogoče zaključiti, da so Alojza Čatra odpeljali na Teharje in nato usmrtili izključno zato, da bi se oblast polastila njegove trgovine in drugega premoženja. Da pa bi se za zaplembo njegovega premoženja našla pravna osnova, so ga proglasili za osebo nemške narodnosti.

Razen Alojza in Olge Čater so bili v teharsko taborišče iz Šmarjete

odpeljali še več drugih domačinov-Slovencev. Nekateri so se vrnili, nekateri pa so doživeli enako usodo kot Alojz Čater. Eden tistih Šmarjetčanov, ki se iz teharskega taborišča niso več vrnili, je bil npr. tudi mizar Anton Zupančič. Tudi njega so proglasili za osebo nemške narodnosti, okrajna zaplembna komisija Celje pa mu je premoženje zaplenila.[77] Enaka usoda kot trgovca Čatra in mizarja Zupančiča je doletela npr. tudi celjskega gostilničarja Albina Bergerja. Njega je že maja 1945 aretirala OZNA in se ni nikoli več vrnil. Naknadno (po njegovi usmrtitvi) so ga proglasili za osebo nemške narodnosti in mu premoženje zaplenili, čeprav se je v postopku izkazalo, da je bil Slovenec in da se nikoli ni izjavljal za Nemca, še manj pa kakor koli sodeloval z nemškim okupatorjem.[78]

Primer povojne izvensodne usmrtitve Rudolfa Novaka, pečarskega mojstra iz Celja, dokazuje, da so žrtve teh usmrtitev lahko postali tudi tisti, ki jim je vojaško sodišče kot kazen izreklo samo odvzem prostosti, ne pa smrtne kazni. Rudolfa Novaka je Vojaško sodišče mariborskega vojnega področja, senat v Celju 8. 7. 1945, zaradi domnevnega članstva v Kulturbundu, obsodilo na štiri leta in šest mesecev odvzema prostosti, na odvzem posameznih državljanskih pravic in na zaplembo premoženja.[79] Čeprav ga vojaško sodišče ni obsodilo na smrt, se Rudolf Novak iz teharskega taborišča, kjer je bil zaprt, ni nikoli več vrnil, ker je bil neugotovljenega dne usmrčen. Tudi njega so proglasili za osebo nemške narodnosti in mu zaplenili premoženje.

To je le nekaj primerov. Dejansko je bilo med Slovenci na Celjskem takšnih žrtev izvensodnih povojnih pobojev verjetno več sto. Po vojni se je na račun teh pobojev celo razvila posebna oblika kriminala. Posamezniki so namreč zlorabljali svojce usmrčenih in jim lagali, da so le-ti še živi, od njih so izvabljali denar s pretvezo, da ga bodo izročili zaprtim v taborišču, v resnici pa so si ga sami prisvojili. Žrtev takšne zlorabe je bila npr. Terezija Cerovšek iz Sv. Mihaela nad Laškim. Njej so po vojni odpeljali neznano kam ne le moža, ampak tudi obe hčeri; nihče se ni več vrnil. Za to je izvedel neki Viljem Sterman iz Zg. Šiške-Draga pri Ljubljani, ki se je leta 1946 zdravil v laškem zdravilišču.

Obiskal je Terezijo Cerovšek in jo prepričal, "da ima v Ljubljani poznanega nekega doktorja (mišljen je advokat-opomba M. M.), ki je pooblaščenec UDV in da ima le edini on možnost poiskati njeno družino".[80] Cerovškova je njegovim besedam nasedla ter mu na račun stroškov, ki naj bi jih imel v zvezi z iskanjem njenih svojcev, v več obrokih izročila skupaj 24.500 dinarjev.

OPOMBE

1. Makso Šnuderl, Dokumenti o razvoju ljudske oblasti v Sloveniji, Ljubljana 1949 (dalje: Dokumenti), dok. št. 6, str. 22-23.
2. Stane Terčak, Dobrovlje v borbi in svobodi, 1959, str. 21.
3. Pričevanja nekaterih udeležencev napada na Čmakovo graščino Štrosnek pri Gomilskem so objavljena v delu Med Mrzlico in Dobrovljami.
4. Nova doba, 14. 10. 1992.
5. Med Mrzlico in Dobrovljami, str. 93.
6. Tone Ferenc, Ljudska oblast na Slovenskem 1941-1945, 1, Ljubljana 1985, str. 352-385.
7. Dokumenti, dok. št. 49, str. 58. Tone Ferenc, Ljudska oblast na Slovenskem 1941-1945, Ljubljana 1985, str. 346-347.
8. Dokumenti, dok. št. 60, str. 73.
9. Dokumenti, dok. št. 91, str. 109-113.
10. Dokumenti, dok. št. 70 in 71, str. 81-82.
11. Dokumenti, dok. št. 139, str. 177-184.
12. Arhiv Inštituta za novejšo zgodovino, Glavni štab NOV in POS, (dalje: Arhiv INZ), fasc. 117, mapa IV.
13. Arhiv INZ, fasc. 118, mapa IV, dok. Sd 209/44.
14. Prav tam.
15. Arhiv INZ, fasc. 118, mapa IV, dok. Sd 360/44.
16. Jože Žabkar, Vojaško sodstvo na področju IV. operativne cone NOV in POS, Pravnik 1964, str. 395-396.
17. Arhiv INZ, fasc. 118, mapa IV, poročilo sodnega odseka pri štabu IV. operativne cone NOV in POS oddelku za sodstvo pri Glavnem štabu NOV in POS z dne 6. 8. 1944.
18. Prav tam.
19. Prav tam.
20. Prav tam.
21. Arhiv INZ, fasc. 118, mapa IV, poročilo sodnega odseka pri štabu IV. operativne cone NOV in POS oddelku za sodstvo pri Glavnem štabu NOV in POS z dne 18. 9. 1944.
22. Dokumenti, dok. 146, str. 194-195.
23. Arhiv INZ, fasc. 118, mapa IV, dopis oddelka za sodstvo pri Glavnem štabu NOV in POS štabu IV. operativne cone z dne 25. 7. 1944, dok. Sd 469/44.
24. Arhiv INZ, fasc 118, mapa IV, dopis oddelka za sodstvo pri Glavnem štabu NOV in POS štabu IV. operativne cone z dne 11. 8. 1944, dok. Sd 497/44.
25. Prav tam.
26. Glej opombo 23.
27. Arhiv INZ, fasc. 118, mapa IV, poročili Vojaškega sodišča IV. operativne cone oddelku za sodstvo pri Glavnem štabu NOV in POS z dne 31. 10. 1944 in z dne 11. 11. 1944, dok. Sod 111/44 in dok. Sod 146/44.
28. Arhiv INZ, fasc. 118, mapa IV, poročilo Vojaškega sodišča IV. operativne cone oddelku za sodstvo pri Glavnem štabu NOV in POS z dne 11. 11. 1944, dok. Sod 146/44.
29. Prav tam.
30. Prav tam.
31. Prav tam.

32. Zgodovinski arhiv v Celju (dalje: ZAC), Okrajno sodišče Celje, spisa Zp 412/46 in Zp 413/46; OLO Šoštanj, fasc. 131, zaplembni spis Angele Meh.
33. ZAC, OLO Šoštanj, fasc. 131, zaplembni spis Angele Meh.
34. Arhiv INZ, fasc. 118, mapa IV, dopis Vojaškega sodišča IV. operativne cone senatu Višjega sodišča pri Glavnem Štabu NOV in POS z dne 7. 10. 1944.
35. Prav tam.
36. Arhiv INZ, fasc. 352, mapa IV, poročilo senata pri komandi Zgornjesavinjskega vojnega področja predsedniku Vojaškega sodišča IV. operativne cone z dne 8. 11. 1944, dok. Sod 105/44.
37. ZAC, OLO Krško, sig. 358.
38. ZAC, OLO Šoštanj, fasc. 130, zaplembni spis Alojza Bezovška; fasc.131, zaplembni spis Franca Natlačena.
39. ZAC, OLO Šoštanj, fasc. 132, zaplembni spis Franca Roegerja.
40. Arhiv INZ, fasc. 117, mapa IV.
41. Prav tam.
42. Arhiv INZ, fasc. 122, mapa II.
43. Arhiv INZ, fasc. 118., mapa IV, dok. SA 115/44.
44. Arhiv Ministrstva za notranje zadeve RS (dalje Arhiv MNZ), 301-70/ZA, mapa IV, ovoj A, dok. A 407386 in dok. A 407387.
45. Arhiv MNZ, 301-94/ZA, dok. A 443114.
46. Da so navedenim štirim zaradi kaznivih dejanj, ki so jih storili med vojno, leta 1946 sodili pred sodiščem divizije KNOJ v Ljubljani, je razvidno iz vpisnika za KO spise okrožnega sodišča v Celju za leto 1946 (zap. št. vpisa: 257).
47. Novi tednik, 8. 10. 1992. Podatke o likvidaciji Marije Fedran in Franca Fedrana vsebuje tudi seznam med vojno likvidiranih oseb na območju Solčave, ki ga hrani ZAC v fondu OLO Mozirje, fasc. 1.
48. Nova doba, 5. 8. 1992. Podatke o likvidaciji Jožeta in Helene Urbanček ter njune hčere Karoline najdemo tudi v zaplembnem spisu okrajnega sodišča Celje, Zp 260/45, ki se nahaja v ZAC, Okrajno sodišče Celje.
49. Arhiv MNZ, 301-70/ZA, mapa IV, ovoj A, dok. 407386.
50. ZAC, Zbirka Aleksandra Videčnika, IV. operativna cona, poročilo štaba IV. operativne cone Glavnemu štabu NOV in POS z dne 6. 8. 1944. 51. Prav tam.
52. Arhiv MNZ, fasc. 301-70/Za, mapa V, ovoj 6, dok. A 392509.
53. Arhiv MNZ, fasc. 301-94/ZA, dok. A 443025.
54. Arhiv MNZ, fasc. 301-70/ZA, mapa IV., dok. A 408708.
55. ZAC, OLO Šoštanj, fasc. 132, zaplembni spis Ivana Ropa.
56. Predvojno delovanje Jožeta Purnata v delavskem gibanju na območju Šmartnega ob Dreti je opisano v delu Aleksandra Videčnika, Delavsko gibanje v Gornji Savinjski dolini, Mozirje 1983, str. 84-85.
57. ZAC, Okrajno sodišče Celje, spis Zp 337/46.
58. Prav tam.
59. ZAC, Okrajno sodišče Celje spis J 449/53.
60. Seznam oseb, ki so jih vojaška sodišča na Celjskem leta 1944 obsodila na smrt, je narejen predvsem na osnovi vpisnika Vojaškega sodišča IV. operativne cone, ki ga hrani Muzej novejše zgodovine v Celju, deloma pa tudi na osnovi ohranjenih sodb

vojaških sodišč, ki jih hrani ZAC, in na osnovi Seznamov obsojencev na zaplembo imetja, ki jih je leta 1945 izdajala Komisija za upravo narodne imovine (KUNI).

61. Večino podatkov o osebah, ki so jih med vojno 1941-1945 usmrtili brez vsakega predhodnega postopka pred sodiščem, je avtor dobil iz dokumentacije o povojni zaplembi njihovega premoženja, ki jo hrani ZAC, in sicer predvsem v naslednjih fondih: Okrajno sodišče Celje, Zp spisi za leti 1945 in 1946;Okrajno sodišče Šmarje pri Jelšah Zp spisi za leti 1945 in 1946, OLO Šoštanj, fasc. 130-132, zaplembni spisi; OLO Celje, KUNI, sig. 32/3, 39/4 in 48/4.
62. ZAC, Vojaško sodišče mesta Celje, sig. 14.
63. ZAC, Vojaško sodišče mesta Celje, sig. 20.
64. Prav tam.
65. Prav tam.
66. Prav tam.
67. ZAC, Vojaško sodišče mesta Celje, sig. 24.
68. ZAC, MLO Celje, sig. 953.
69. ZAC, Okrajno sodišče Celje, spis Zp 9/46.
70. ZAC, Okrajno sodišče Celje, spis Zp 443/46.
71. ZAC, MLO Celje, sig. 953.
72. Ur. l. DFJ, št. 65/1945.
73. Med deli, ki na poljuden način obravnavajo problematiko povojnih pobojev na Celjskem, je treba omeniti predvsem: Roman Leljak, Teharske žive rane, Ljubljana 1990; Nikolaj Tolstoj, Tomaž Kovač, Matjaž Klepec, Trilogija: Vetrinje-Teharje-Rog, Založba za alternativno teorijo, Maribor 1990; Ivan Korošec, Teharje krvave arene, Založba Ilex-Impex,1994.
74. Ur. l. RS, 12/1993.
75. ZAC, Okrajno sodišče Celje, spis Ks 456/47.
76. ZAC, Okrajno sodišče Celje, spis Zp 490/45.
77. ZAC, Okrajno sodišče Celje, spis Zp 488/45.
78. ZAC, MLO Celje, fasc. 119, zaplembni spis Albina Bergerja.
79. ZAC, MLO Celje, sig. 953, Sod 331/45-7.
80. ZAC, Okrajno sodišče Celje, spis Ks 56/47.

PROCESI PRED SENATOM SODIŠČA SLOVENSKE NARODNE ČASTI JULIJA IN AVGUSTA 1945 V CELJU

Hkrati s sojenjem t. i. vojnim zločincem in narodnim sovražnikom julija in avgusta 1945 pred vojaškima sodiščema je pred senatom Sodišča slovenske narodne časti v Celju potekalo sojenje tistim, ki so bili obtoženi, da so se med vojno s svojimi dejanji prekršili zoper narodno čast. Sodišče slovenske narodne časti (dalje: SNČ) je bilo za celotno Slovenijo ustanovljeno z Zakonom o kaznovanju zločinov in prestopkov zoper slovensko narodno čast, ki ga je Predsedstvo SNOS sprejelo 5. 6. 1945.[1] Po navedenem zakonu so kot zločin oziroma prestopek zoper slovensko narodno čast šteli "vsa namerno izvršena dejanja, ki jih sicer ni mogoče označiti za veleizdajo ali za pomoč okupatorju pri izvrševanju vojnih zločinov, ki pa so škodila ali bi utegnila škodovati ugledu in časti slovenskega naroda in njegovi odpornosti." Kot takšna je navedeni zakon navajal naslednja kazniva dejanja: "a) politično, propagandno, kulturno, umetniško, gospodarsko, pravno ali upravno sodelovanje z okupatorjem ali domačimi izdajalci..., b) prijateljski stiki s pripadniki okupatorske vojske in oblasti, c) delovanje na odgovornih mestih v letu 1941, ki je prispevalo k sramotnemu porazu in kapitulaciji Jugoslavije."

Za navedena kazniva dejanja je SNČ obsojencem lahko izrekalo naslednje kazni: a) izgubo narodne časti, b) lahko ali težko prisilno delo, c) popolno ali delno zaplembo imetja v korist države. Redno kazen je predstavljala kazen izgube narodne časti, ki se ji je lahko dodajala ena ali druga ali pa obe ostali kazni. Izguba narodne časti je obsegala izključitev iz javnega življenja, izgubo pravice do javnih služb, poklicev in dostojanstev, izgubo vseh državljanskih in političnih pravic. Kazen izgube narodne časti je SNČ lahko izreklo za določen čas ali pa za trajno, kazen prisilnega dela pa največ za dobo desetih let. Kazen težkega prisilnega dela in popolne zaplembe premoženja je lahko izreklo samo v primeru, če je kaznivo dejanje ocenilo kot zločin. V primerih, ko je SNČ ugotovilo, da gre za težje kaznivo dejanje, ki je imelo značaj vojnega zločina, je moralo primer odstopiti pristojnemu vojaškemu sodišču.

Postopek proti obtožencu je SNČ začelo na prijavo javnega tožilca, Oddelka za zaščito naroda (OZNA), narodnoosvobodilnih odborov oziroma odborov OF ali posameznika. Preiskovalni postopek je vodil poseben preiskovalec, obtožnico pa je vložil in zastopal javni tožilec. Obtoženi je imel pravico do zagovornika, ki mu ga je moralo sodišče obvezno določiti, če je bil odsoten. Sodne obravnave pred senati SNČ so bile javne.

To, da je SNČ lahko sodni postopek začelo tudi na osnovi ovadbe, ki jo je dal katerikoli posameznik, je vsaj pri nekaterih vzbujalo določene pomisleke, saj se je ljudi s tem vzpodbujalo k ovajanju. Ljudska pravica je 8. 6. 1945 objavila članek Josipa Vidmarja O narodni časti, v katerem ta takšne pomisleke zavrača, ko pravi: "Pri izsledovanju nevrednih izražajo nekateri svoje pomisleke, češ, ovajanje je nečasten posel. Ta ničevi pomislek izrekajo celo, ko gre za očitne narodne izdajalce. Toda ali se ljudje te miselnosti zavedajo, da gre pri tem za usodo naroda, za njegovo nemoteno delo, za njegov notranji mir in za naše moralno zdravje? Gre za samopouk naroda, za njegove najbolj prvobitne varnostne ukrepe in pri teh je vsak posameznik globoko zavezan sodelovati, prav tako kakor naša skupna oblast. Proč tedaj s krivimi in ničevimi pomisleki! Gre za našo narodno čast in zdravje. Nobenega omahovanja, nobene nezdrave popustljivosti. Tvor mora biti izrezan!"

V članku z naslovom Sodišče narodne časti bo v bližnjih dneh pričelo z delom, ki ga je Ljudska pravica objavila 21.6.1945, je nepodpisani avtor glede pomislekov v zvezi z ovajanjem med drugim zapisal: "Zato nobenega omahovanja, nobene popustljivosti. Sleherni Slovenec je dolžan, da sodeluje pri tem zdravem čiščenju slovenskega narodnega telesa..."

Kot smo že omenili, je bilo za celotno federalno Slovenijo ustanovljeno eno samo SNČ. Sestavljali so ga: predsednik, predsedstveni tajnik, člani in določeno število tajnikov pravnikov, ki jih je imenovalo Predsedstvo SNOS. S posebnim odlokom Predsedstva SNOS z dne 13. 6. 1945 bil za predsednika SNČ imenovan Alojzij Žigon, sodnik okrožnega sodišča v Ljubljani, za predsedstvenega tajnika pa Jože Černe, referent za pravo-

sodje pri NOO Novo mesto.[2] Z istim odlokom je Predsedstvo SNOS imenovalo tudi 15 članov in štiri tajnike senatov SNČ. Novi člani in tajniki senatov SNČ so bili z odloki Predsedstva SNOS imenovani še naknadno, in sicer : 29. 6. 1945, 13. 7. 1945 in 20. 7. 1945.[3] SNČ je imelo sedež v Ljubljani, sodilo pa je v senatih petih sodnikov. Ti so običajno sodili na sedežih okrožnih NOO oziroma okrožnih odborov OF. Eden izmed senatov SNČ je bil ustanovljen tudi za celjsko okrožje; le-to pa je takrat poleg območja, ki ga danes označujemo kot "celjska regija", obsegalo še celotno Posavje in Zasavje ter Mislinjsko dolino s Slovenj Gradcem. Veliko večino obravnav je SNČ, senat v Celju opravil v Celju kot sedežu celjskega okrožja, nekatere pa tudi na svojem poslovanju izven Celja, običajno na sedežih nekaterih okrajev tega okrožja, v nekaterih primerih pa celo v teharskem taborišču. SNČ, senatu v Celju je bilo v postopek predlaganih skupaj 790 primerov, vendar jih je obravnavalo nekaj manj, saj je več kot trideset primerov odstopilo vojaškemu sodišču.[4] Ker je v posameznih primerih sodilo hkrati več osebam, je mogoče trditi, da je bilo pred senatom SNČ v Celju obsojenih okrog 1000 oseb.

Iz sodb, ki jih je izreklo SNČ, senat v Celju, je razvidno, da so bili med obsojenci tega sodišča pripadniki vseh družbenih slojev: od delavcev, kmetov, inteligence pa do podjetnikov. Po narodnosti so bili obsojenci brez izjeme Slovenci. Nekaj je bilo med njimi sicer takšnih, ki so se med okupacijo izjavljali za Nemce, ali so celo že pred vojno stopili v Kulturbund, vendar so bili tudi ti dejansko slovenske narodnosti. Največ jih je bilo obsojenih predvsem zaradi navduševanja in agitiranja za nemško okupacijsko oblast in Hitlerja. Privrženost nemškim okupacijskim oblastem so posamezniki kazali na najrazličnejše načine: od dosledne uporabe nemškega jezika doma in v javnosti, pozdravljanja z nacističnim pozdravom Heil Hitler in z iztegnjeno desnico, do druženja in sodelovanja s predstavniki nemških oblasti itd. Dogajalo se je, da so posamezniki v svoji zaslepljenosti šli tako daleč, da so celo pretepali svoje otroke, če so govorili slovensko in ne nemško in ovajali nemškim okupacijskim oblastem tiste, ki bi se kakorkoli kritično izrazili o Nemcih. Navduševanje za nemške okupatorje in Hitlerja je bilo med posamezniki veliko zlasti prvo leto okupacije, kasneje pa se je precej zmanjšalo.

Navedli bomo samo nekaj konkretnih primerov, kako so posamezniki izražali svoje navdušenje nad nemškim okupatorjem in Hitlerjem: A. S. iz bližnje okolice Celja je npr. ob prihodu Nemcev aprila 1941 nad vhodna vrata svoje hiše izobesil napis: "Ein Volk, Ein Reich, Ein Fuehrer."[5] Ko so Nemci začeli z represalijami nad slovenskim življem, je A. S. spoznal, da je bil zaslepljen z nacistično propagando in je napis sam odstranil. I. O. iz Šaleka pri Velenju pa je bila tako navdušena nad Hitlerjem, da je izjavljala, "da bi Hitlerja še rada videla, potem pa lahko umre."[6] A. J. iz Topolščice je nemška propaganda o nepremagljivosti nemške vojske tako prevzela, da je izjavljal, "da imajo Nemci takšne topove, da lahko z njimi streljajo v Ameriko."[7]

Med obsojenimi je bilo tudi precej deklet in žena, ki so se med okupacijo družile z nemškimi vojaki, gestapovci in uradniki. V večini primerov je šlo za ljubezenska razmerja, ki so včasih imela za rezultat tudi rojstvo otroka, neredko pa je šlo za prostitucijo. Nekaj takšnih deklet, ki so se javno družile z Nemci, so partizani v opomin ostrigli.

Nemalo jih je bilo obsojenih pred SNČ, senat v Celju tudi zato, ker so se med vojno zaničujoče izražali o partizanih in narodnoosvobodilni borbi ali pa so se celo udeleževali zasramovanja ujetih partizanov. Posebno skupino obsojencev so predstavljali funkcionarji Steierische Heimatbunda in njenih organizacij, vendar je šlo tu predvsem za nižje funkcionarje, ki so bili po narodnosti Slovenci in so te funkcije opravljali preveč goreče in dosledno. V tej kategoriji obsojencev so prevladovali predvsem Blockfuehrerji in Zellenfuehrerji, voditelji tečajev nemščine, aktivisti nemškega Rdečega križa, zbiralci t.i. "zimske pomoči" itd.

V večini primerov je bila krivda obtoženim dokazana in so jo ti tudi priznali, zato vsaj za veliko večino sodnih procesov pred SNČ, senatom v Celju ni mogoče trditi, da so bili zrežirani. To dokazuje že dejstvo, da je sodišče v več kot 170 primerih obtožence v celoti oprostilo, v več kot 80 primerih je obtožbo kot neutemeljeno zavrnilo, v blizu 40 primerih pa je postopek zoper obtožence ustavilo.[8]

V določenih primerih pa je bila obsojenim nedvomno storjena krivica, in to iz več razlogov. Največkrat je bila kakšnemu obsojencu storjena krivica zaradi lažne ovadbe. Do teh je prihajalo iz različnih razlogov, največkrat verjetno iz maščevalnosti in zaradi poravnavanja osebnih računov. Da je lahko prišlo do obsodb na osnovi lažnih ovadb, je bilo krivo tudi to, da so pred sodiščem v večini primerov bile zaslišane samo obremenilne priče, le izjemoma pa tudi priče, ki so pričale v korist obtoženca. V določenih primerih je bila motiv za lažno ovadbo težnja, da bi obtoženca obsodili na zaplembo premoženja, kar je bilo aktualno še zlasti tedaj, če je imel obtoženi večje premoženje. Takšen primer je bila ovadba zoper Vilka Senico, posestnika in podjetnika iz Žalca. V ovadbi, ki jo je nekdo podal SNČ, senatu v Celju, je med drugim zapisano: "Senica Vilko je bil eden največjih bogatašev v Žalcu. Imel je posojilnico, tovarno, elektrarno, hmeljarno itd. Bil je velik prijatelj Nemcev /.../ Delavce je plačeval slabo"[9] Iz teh navedb je jasno razvidno, da je bila ovadba napisana s težnjo, da se Vilko Senica obsodi, ker je bil kapitalist, in da se mu premoženje zapleni. Da so bile navedbe v ovadbi povsem neutemeljene in nesmiselne, se vidi že iz tega, da so Vilka Senico Nemci izselili, njegovo premoženje pa zaplenili. Le kako bi potem mogel biti "velik prijatelj Nemcev", kot je bilo navedeno v ovadbi? To je spoznalo tudi sodišče in je postopek zoper Senico umaknilo. Vendar pa je bil namen lažne ovadbe kljub temu dosežen. Vilko Senica je namreč najverjetneje prav zaradi maltretiranja v zvezi s to lažno obtožbo sam "prostovoljno" izročil državi svoj delež pri tekstilnem podjetju v Žalcu (sedanji Juteks Žalec).

V posameznih primerih je bila tistim, ki so bili pred SNČ, senatom v Celju obsojeni na osnovi lažnih ovadb, krivica popravljena. Nekaterim od teh je namreč že leta 1945 ali pa kasneje uspelo doseči obnovitev procesa pred okrožnim sodiščem v Celju.[10] V mnogih primerih je okrožno sodišče v Celju sodbo SNČ-senata v Celju razveljavilo in obsojenca oprostilo; največkrat zato, ker so priče, ki jih je predložil obtoženi, dokazale, da so bile navedbe ovadbe neresnične.

Krivica se je nekaterim obsojencem zgodila tudi s tem, da so bili obsojeni na kazen, ki ni ustrezala teži kaznivega dejanja, ki so ga storili. V dolo-

čenih primerih je namreč SNČ, senat v Celju obsojencem izreklo izredno ostre kazni, čeprav dejanja, ki so jih storili, niso spadala med težja kazniva dejanja. To se je dogajalo predvsem v tistih primerih, ko je šlo za obsojence, ki so pripadali premožnejšemu družbenemu sloju. To se je npr. zgodilo Alojzu Urabiču, lastniku industrijskega podjetja za predelavo železa in žice v Celju. Imenovani je bil že 19.5.1945 aretiran in zaprt v taborišču Teharje. Na razpravi pred SNČ, senatom v Celju, ki je bila 23. 7. 1945 v teharskem taborišču, je bil obsojen na trajno izgubo narodne časti, na težko prisilno delo za dobo dveh let in na popolno zaplembo premoženja v korist države. Edini razlog za takšno obsodbo je bil ta, da je Alojz Urabič leta 1940 stopil v Kulturbund, med okupacijo pa je bil funkcionar pri športnem odseku Štajerske domovinske zveze. Sodišče v primeru Alojza Urabiča ni upoštevalo nekaterih olajševalnih okoliščin, ki bi njegovo krivdo bistveno zmanjšale. Več prič je namreč pred sodiščem povedalo, "da je bil obtoženec sicer član K. B. in nemško usmerjen, da pa je bil drugače napram Slovencem dostojen ter da je celo pustil v svoji tovarni govoriti slovensko /.../, mnogo pa jih je rešil pred vermanšaftom in pred izselitvijo."[11] Ne glede na takšna dejstva, je sodišče njegovo članstvo v Kulturbundu ocenilo kot zločin in mu izreklo strogo kazen. Domnevati je mogoče, da je sodišče pri tem imelo cilj, da mu zapleni njegovo podjetje.

Da so takšne težnje SNČ, senata v Celju dejansko obstajale, se kaže tudi v velikem številu zaplemb premoženja, ki jih je izreklo. Na to kazen je bilo obsojenih okrog 90 obsojencev. Nekateri so bili obsojeni na popolno, nekateri pa samo na delno zaplembo premoženja. V slučaju, da je bil obtoženec lastnik pomembnejšega premoženja, je sodišče vedno izreklo popolno zaplembo. Tako je z zaplembami, ki jih izreklo SNČ, senat v Celju, prešlo na Celjskem v državno last tudi nekaj industrijskih in drugih podjetij. Poleg že omenjenega Urabičevega podjetja za predelavo železa in žice v Celju je SNČ, senat v Celju zaplenilo tudi podjetje za izdelavo usnja Franca Kolenca v Rečici v Zgornji Savinjski dolini in lesno podjetje Franca Bačuna v Ljubnem ob Savinji.[12] Slednja sta bila obtožena predvsem gospodarskega sodelovanja z nemškim okupatorjem in vojnega dobičkarstva.

SNČ 287/45

S o d b a .

V imenu slovenskega naroda!

Sodišče slovenske narodne časti senat v Celju je pod predsedstvom Burgerja Franceta kot sodnika in ob sodelovanju sodnikov Šarn Ivana, Šoster Viktorja, Fuka Helene in Šmalca Leopolda v prisotnosti tajnika Dr. Dečman Tončeta, nam. javnega tožilca za okrožje Celja Fink Marjane in priprtega obtoženca U r a b i š Alojza v kazenski stvari zoper imenovanega obtoženca zaradi kaznivega dejanja po zakonu o kaznovanju zločinov in prestopkov zoper slovensko narodno čast z dne 5.6.1945, na obtožbo javnega tožilca za okrožje Celje z dne 22.7.1945 po javno opravljeni ustni razpravi v taborišču Teharje dne 23.7.1945

r a z s o d i l o :

U r a b i š Alojz, sin Ignaca in Matilde, roj. Fajbauer, roj. 19.6.1900 v Storah pri Celju, priatojen v Celje, solastnik toverne v Spodnjem Lanožu, stanujoč v Celju Zrinskega št. 3, pismen, vdovec, s 3 otroci, slovenske narodnosti, nekaznovan, v priporu od 19.5. . 1945

j e k r i v :

da je bil od leta 1940 član K.B. ter da je bil funkcijonar pri športnem odseku hajmatbunde, da je torej politično in kulturno sodeloval z okupatorjem.

S tem je obtoženec zakrivil zločinstvo po čl. 2 a zakona o kaznovanju zločinov in prestopkov zoper slovensko narodno čast in se

o b s o d i :

po čl. 3 v zvezi s členom 8 cit. zakona na:

trajno izgubo narodne časti
težko prisilno delo za dobo 2 let
in na popolno zaplembo njegovega premoženja
v korist države nekvarno zakonitim upravicam
njegove družine.

Obtožencu se vračuna v kazen pripor od 19.5 do 23.7.1945.
Sodba je po čl. 15 cit. zakona takoj izvršna.

R a z l o g i :

Obtoženec priznava, da je bil po pastorju Dr. May v letu 1940 vpisan kot član v K.B. v Celju. Zagovarja se, da je smatral K.B. kot absolutno nepolitično društvo, ven ar pa priznava, da je imel sum, da delajo drugače. Tudi priznava, da je bil funkcijonar pri športnem odseku - nogometu hajmatbunda, ki pa ni imel s političnim delom nikake veze. Povdarja, da pa je izgubil vsako simpatijo za okupatorje že leta 1941, ko je spoznal kaj je začel delati na zasedenem ozemlju.

Priče Kislinger Stanko, Pfeferer Minka in Glinšek Adolf izpovedo, da je bil obtoženec sicer član K.B. in nemško usmerjen, da pa je bil drugače napram slovencem dostojen ter da je celo pustil v njegovi tovarni govoriti slovensko. Tudi izpovedujejo, da jih je mnogo rešil pred vermenšeftom in pred izselitvijo.

Sodišče se na podlago gori navedenih dokazov in obtoženčevega priznanja prepričalo, da je bil obtoženec že leta 1940 v bivši Jugoslaviji član K.B. v Celju, vzled česar mu je bila mora biti znana sedanja politična in izdajalska usmerjenost tega društva. Že samo dejstvo, da je bil član K.B. pred okupacijo smatra sodišče za zločinstvo. Dokazano pa je nadalje, da je obtoženec tudi namerno kulturno sodeloval z okupatorjem, ko je bil funkcijonar pri športnem oddelku hajmatbunda. Pri odmeri kazni je kot olajšilno sodišče upoštevalo že dobo okupacije obtoženčevo postopanje proti slovencem kakor je to dokazano po izpovedbah navedenih prič. Sodišče smatra, da je odmerjena kazen krivdi obtožence primerna.

Sodba je tedaj utemeljena.

Smrt fašizmu - svoboda narodu!

Teharje, dne 23.7.1945.

Tajnik:

Predsednik:

1.
2.
3.
4.

Sodišče slovenske narodne časti je delovalo do 24. 8. 1945, ko je bilo s posebnim zakonom Predsedstva SNOS SNČ ukinjeno.[13] S tem je bil ukinjen tudi senat tega sodišča v Celju. Hkrati z zakonom o ukinitvi SNČ, je Predsedstvo SNOS 24. 8. 1945 sprejelo tudi Ukaz o pomilostitvi oseb, obsojenih po Zakonu o kaznovanju zločinov in prestopkov zoper slovensko narodno čast.[14] S tem ukazom Predsedstva SNOS, ki je bil izdan na osnovi Zakona o podeljevanju amnestije in pomilostitve za dejanja, kazniva po zakonih federalne Slovenije, so bili vsi, ki so bili obsojeni pred SNČ, oproščeni kazni lahkega in težkega prisilnega dela, kazen izgube narodne časti pa se jim je omejila samo na izgubo političnih državljanskih pravic. Ni pa ukaz o pomilostitvi obsojence oprostil tudi kazni zaplembe premoženja, ki so tako ostale veljavne in so jih tudi izvedli.

OPOMBE

1. Uradni list SNOS in NV Slovenije, št. 7/1945.
2. Uradni list SNOS in NV Slovenije, št. 9/1945.
3. Uradni list SNOS in NV Slovenije, št. 13/45, 17/45 in 19/45.
4. To je razvidno iz vpisnika SNČ, senat v Celju in iz kazenskih spisov tega sodišča, ki jih hrani Zgodovinski arhiv v Celju (dalje: ZAC). Omenjeni vpisnik in kazenski spisi so v fondu Okrožnega sodišča Celje, fasc. 35 in fasc. 330-337)
5. ZAC, Okrožno sodišče Celje, spis SNČ 1/45.
6. ZAC, Okrožno sodišče Celje, spis SNČ 226/45.
7. ZAC, Okrožno sodišče Celje, spis SNČ 228/45.
8. Glej opombo št. 4.
9. ZAC, Okrožno sodišče Celje, spis SNČ 366/45.
10. Spisi, ki se nanašajo na obnovo procesov, se nahajajo med KO spisi Okrožnega sodišča Celje, ki jih hrani ZAC.
11. ZAC, Okrožno sodišče Celje, spis SNČ 287/45.
12. ZAC, Okrožno sodišče Celje, spis SNČ 207/45 in spis SNČ 205/45.
13. Uradni list SNOS in NV Slovenije, št. 29/45.
14. Prav tam.

PROCESI PRED OKROŽNIM IN OKRAJNIM SODIŠČEM V CELJU V OBDOBJU 1945-1951

Ustanovitev okrožnega in okrajnega sodišča v Celju leta 1945

V prvih mesecih po končani vojni leta 1945 v Sloveniji redna civilna sodišča niso obstajala, ampak so takrat delovala vojaška sodišča in Sodišče slovenske narodne časti, ki so izvajala samo kazensko sodstvo. Minister za pravosodje Narodne vlade Slovenije je že 15. 5. 1945 izdal posebno uredbo, s katero je bilo ustavljeno poslovanje vseh sodišč v Sloveniji, ki niso bila ustanovljena na osnovi Odloka Predsedstva SNOS o začasni ureditvi narodnih sodišč in o narodnih sodnikih z dne 3. 9. 1944.[1] Vse tekoče sporne zadeve pri okrožnih in okrajnih sodiščih so se morale prekiniti, vse tekoče izvršbe pa odložiti. Nepravdni oddelki okrajnih in okrožnih sodišč so poslovali dalje samo v nujnih zadevah. Kazensko sodstvo so opravljala samo vojaška sodišča in Sodišče slovenske narodne časti. Na sedeže bivših okrožnih in okrajnih sodišč so s posebno odredbo ministra za pravosodje Narodne vlade Slovenije z dne 18. 5. 1945[2] postavili delegate, ki so imeli dolžnost, da so sodišče, za katerega so bili postavljeni, začasno vodili, in to po navodilih in pod nadzorstvom ministrstva za pravosodje. Za delegata pri okrožnem sodišču v Celju je bil z zgoraj navedeno odredbo ministra za pravosodje imenovan dr. Ivan Šketa. Za območja okrožnih sodišč v Celju, Mariboru in v Murski Soboti je minister za pravosodje 18. 5. 1945 imenoval svojega posebnega delegata.[3] Na to funkcijo je bil imenovan dr. Jože Juhart, odvetnik v Celju. Njegova naloga je bila, da je po navodilih in pod nadzorstvom ministrstva za pravosodje "vodil izgradnjo narodne oblasti pravosodne stroke" na območju navedenih treh okrožnih sodišč.

Do vzpostavitve rednih civilnih sodišč, ne le v Sloveniji, ampak v vsej Jugoslaviji, je prišlo šele, ko je 26. 8. 1945 Začasna Narodna skupščina DFJ sprejela Zakon o ureditvi narodnih sodišč.[4] Na osnovi tega zakona je ministrstvo za pravosodje Narodne vladeSlovenije 21. 9. 1945 sprejelo Uredbo o ustanovitvi narodnih in likvidaciji dosedanjih sodišč v Slo-

veniji.[5] S to uredbo so bila v Sloveniji poleg Vrhovnega sodišča Slovenije, ki je imelo sedež v Ljubljani, ustanovljena še okrožna sodišča v Celju, Ljubljani, Mariboru in v Novem mestu. Na območju navedenih okrožnih sodišč pa so bila ustanovljena okrajna sodišča. Na območju okrožnega sodišča v Celju so bila takrat ustanovljena okrajna sodišča v Celju, Gornjem gradu, Slovenskih Konjicah, Šmarju pri Jelšah, Šoštanju in v Trbovljah. Vsako izmed navedenih okrajnih sodišč je bilo pristojno za območje pripadajočega upravnega okraja, izjema je bilo samo okrajno sodišče v Celju, ki je bilo pristojno za dva upravna okraja, in sicer za okraj Celje-mesto in okraj Celje-okolica.

Stalne sodnike okrožnega sodišča v Celju je imenoval Okrožni odbor OF Celje na svoji seji 22. 8. 1945. Imenovani so bili:[6] dr. Ivan Šketa, bivši sodnik okrajnega sodišča v Krškem; Jakob Božič in dr. Ludvik Lobe, bivša sodnika okrožnega sodišča v Celju; Alojzij Šmid, bivši sodnik okrajnega sodišča v Slovenj Gradcu; Matevž Mohorič, bivši sodnik okrajnega sodišča v Ljubljani, in Marjan Bele, bivši javni notar v Marenbergu (sedaj Radlje ob Dravi). Za vršilca dolžnosti predsednika okrožnega sodišča v Celju je bil imenovan dr. Ivan Šketa.

Stalne sodnike in prisednike okrajnega sodišča v Celju sta izvolili skupščini okrajnih narodnoosvobodilnih odborov Celje-mesto in Celje-okolica na svojih zasedanjih 12. 8. oziroma 30. 8. 1945. Za stalne sodnike so bili izvoljeni[7]: Vladimir Kraut, bivši sodnik okrajnega sodišča v Celju; Franc Zupančič, sodniški pripravnik pri okrožnem sodišču v Celju; dr.Ivan Stojan, bivši javni notar v Celju; dr. Josip Požar, bivši državni tožilec v Celju; Juro Lesjak, sodnik okrajnega sodišča v Celju; Ivan Lesjak, bivši okrajni podnačelnik iz Pondorja; Franc Sok, bivši notarski pripravnik v Celju, in Bogomir Roš, bivši sodnik okrajnega sodišča v Laškem. Za vršilca dolžnosti predsednika okrajnega sodišča v Celju je bil imenovan Vladimir Kraut.
Sodnikov-prisednikov je bilo izvoljenih skupaj 151. Od tega jih je izvolila okrajna skupščina Celje-mesto 48, okrajna skupščina Celje pa 103. Od teh sodnikov prisednikov jih je bilo kasneje 31 delegiranih k okrožnemu sodišču v Celju.

Z izvolitvijo sodnikov in sodnikov prisednikov sta bili okrožno in okrajno sodišče v Celju znova vzpostavljeni in sta začeli s poslovanjem. Medtem ko je okrajno sodišče v Celju kontinuirano delovalo do leta 1965, ko je bilo ukinjeno, pa je bilo okrožno sodišče v Celju maja 1949 ukinjeno in je bilo ponovno ustanovljeno junija 1951. V letih 1949-1951 je večina območja ukinjenega celjskega okrožnega sodišča spadala pod okrožno sodišče v Ljubljani, manjši del pa pod okrožno sodišče v Mariboru.

Nekatere značilnosti delovanja okrožnega in okrajnega sodišča v Celju na področju kazenskega sodstva v prvih povojnih letih

V pristojnost okrožnega in okrajnega sodišča v Celju je seveda spadalo tudi kazensko sodstvo, ki je bilo od konca vojne pa do jeseni 1945 izključno v pristojnosti vojaških sodišč in Sodišča slovenske narodne časti. Tudi pred tema sodiščema je v prvih povojnih letih prišlo do številnih političnih in zrežiranih sodnih procesov. O tem pričajo tudi revizije nekaterih izmed njih, do katerih je prišlo v zadnjih letih, ko se je v Sloveniji začel proces demokratizacije. Do zdaj je npr. že prišlo do revizije sodnih procesov proti celjskim trgovcem (Stermeckemu, Dobovičniku, Pšeničniku), celjskemu industrialcu Ivanu Čatru ter njegovi ženi Tereziji in še nekaterih drugih. Navedeni so bili v prvih povojnih letih pred celjskim okrožnim sodiščem obsojeni na težke kazni; dva med njimi (Pšeničnik in Dobovičnik) pa sta bila nato pred posebnim senatom Vrhovnega sodišča Slovenije za isto kaznivo dejanje obsojena celo na smrt. V vseh teh primerih revizij sodnih procesov se je izkazalo, da so bili prizadeti obsojeni po krivem in so bile sodbe razveljavljene.

Žrtve takšnih političnih in zrežiranih sodnih procesov so bili predvsem pripadniki tistih družbenih slojev, ki so po mnenju Partije predstavljali dejanske ali pa potencialne nasprotnike nove družbene ureditve oz. t. i. ljudske oblasti. To pa so bili predvsem: industrialci, obrtniki, trgovci, kmetje, duhovščina itd. Za pripadnike teh slojev so takrat tudi sodišča običajno uporabljala nazive: razredni sovražniki, kapitalistični elementi, reakcionarji, kulaki itd.

Če hočemo razumeti, kako je do takšnih zrežiranih sodnih procesov lahko sploh prišlo, je seveda treba poznati osnovne značilnosti tedanjega kazenskega sodstva. Celoviti prikaz značilnosti kazenskega sodstva v Jugoslaviji v prvih povojnih letih bo bralec lahko našel v nekaterih delih in razpravah, ki podrobneje obravnavajo to problematiko[8], tukaj pa bomo navedli samo nekatere njegove najosnovnejše značilnosti.

Na splošno lahko ugotovimo, da je leta 1945 prišlo v Sloveniji do vzpostavitve povsem novega sistema kazenskega sodstva, v katerem so bila sodišča povsem podrejena Partiji, in so predstavljala samo njeno podaljšano roko. Kazensko sodstvo je temeljilo na povsem novih predpisih, kajti že 3. 2. 1945 je Predsedstvo AVNOJ sprejelo odlok, s katerim so bili razveljavljeni vsi pravni predpisi, ki so bili izdani med okupacijo, prav tako pa tudi vsi tisti pravni predpisi, ki so veljali pred 6. aprilom 1941, če so nasprotovali "pridobitvam narodnoosvobodilne borbe". Ta odlok je bil z deloma dopolnjeno in spremenjeno vsebino potrjen 23. 10. 1946 kot Zakon o razveljavljenju pravnih predpisov, izdanih pred 6. aprilom 1941 in med sovražnikovo okupacijo. Peti člen navedenega zakona je izrecno določal, da se razveljavljeni zakoni in drugi pravni predpisi ne morejo v nobenem primeru več "uporabljati za organizacije državne oblasti, državnih ustanov in državnih podjetij". To je pomenilo, da so prenehali veljati tudi vsi predpisi iz obdobja pred 6. aprilom 1941, ki so urejali področje kazenskega sodstva. S tem je tudi na področju sodstva prišlo do popolne diskontinuitete.

V letih 1945 in 1946 je bila zato sprejeta vrsta zakonov, ki so urejali področje sodstva. Sprejeti so bili tudi novi predpisi s področja kazenske zakonodaje. To področje bi moral urejati nov kazenski zakonik, vendar je bil ta v celoti sprejet šele leta 1951, medtem ko je decembra 1947 izšel samo njegov splošni del.[9] Do takrat pa so veljali posebni specializirani zakoni, ki so se nanašali na posamezna kazniva dejanja, ki so bila za oblast tedaj najbolj aktualna. Najpomembnejši zakoni, na osnovi katerih so sodišča do leta 1951 izrekala kazni, so bili:

1. Zakon o kaznivih dejanjih zoper narod in državo z dne 25. 8. 1945[10]

2. Zakon o pobijanju nedopustne špekulacije in gospodarske sabotaže z dne 23. 4. 1945[11]
3. Zakon o zaščiti in upravljanju narodnega imetja z dne 24. 5. 1945[12]
4. Zakon o prepovedi izzivanja narodne, plemenske in verske mržnje in razdora z dne 24. 5. 1945[13]

Vsi ti zakoni so bili po sprejetju ustave FLRJ z njo usklajeni in delno spremenjeni. Veljati so prenehali 1. 7. 1951, ko je stopil v veljavo kazenski zakonik.

V večini povojnih procesih pred okrožnim in okrajnim sodiščem v Celju, ki jih lahko označimo kot politične in montirane, so bili obsojenci obsojeni na osnovi Zakona o kaznivih dejanjih zoper ljudstvo in državo ali pa na osnovi Zakona o pobijanju nedopustne špekulacije in gospodarske sabotaže. Zoper dejanske in domnevne politične nasprotnike nove državne in družbene ureditve je bil naperjen predvsem Zakon o kaznivih dejanjih zoper ljudstvo in državo (ZKLD), ki se je zgledoval po kazenskem zakoniku RSFSR iz leta 1926. Za kaznivo dejanje zoper ljudstvo in državo se je po drugem členu tega zakona štelo "vsako dejanje, katerega cilj je, da bi se z nasiljem zrušila ali spravila v nevarnost obstoječa državna ureditev FLRJ, ali da bi se spravila v nevarnost njena varnost na zunaj ali temeljne demokratične, politične, narodne in gospodarske pridobitve osvobodilne vojne: federativna ureditev države, enakopravnost in bratstvo jugoslovanskih narodov in ljudska oblast". ZKLD je dejansko nadomestil Uredbo o vojaških sodiščih z dne 24. 5. 1944, po kateri so do avgusta 1945 sodila vojaška sodišča t.i. vojnim zločincem in narodnim sovražnikom. Po tem zakonu so okrožna sodišča, takoj ko so jeseni 1945 začela delovati, sodila tudi tistim, ki so storili kazniva dejanja še med okupacijo. To pomeni, da je ZKLD v teh primerih veljal tudi za dejanja, ki so bila storjena že pred njegovim sprejetjem.

Zakon o pobijanju nedopustne špekulacije in gospodarske sabotaže, ki se je po uskladitvi z ustavo leta 1946 imenoval Zakon o zatiranju nedovoljene trgovine, nedovoljene špekulacije in gospodarske sabotaže, je bil naperjen proti tistim, ki bi skušali izkoristiti pomanjkanje blaga

široke porabe za ustvarjanje prekomernega dobička, in proti tistim, ki bi skušali izvajati gospodarske sabotaže. Za gospodarsko sabotažo se je po tem zakonu štelo "vsako dejanje oziroma opustitev z namenom, da se ovira, onemogoči ali spravi v nevarnost pravilno in hitro poslovanje državnih, zadružnih ali zasebnih gospodarskih in prometnih podjetij (obratov) ali kmetijskih gospodarstev, kakor tudi vsako dejanje, ki ima za cilj oškodovanje interesov narodnega gospodarstva ali ogrožanje državne gospodarske politike". Kot bomo videli, so pod udar tega zakona prišli predvsem kmetje, trgovci in celo delavci v podjetjih.

Da je šlo pri sodnih procesih, v katerih so obtoženim sodili na osnovi teh dveh zakonov, za politične sodne procese, dokazuje že dejstvo, da so obsojence v njih obravnavali kot politične nasprotnike tedanje oblasti in jih označevali npr. za razredne sovražnike, kulake, kapitalistične elemente in podobno. Politično ozadje teh sodnih procesov je mogoče spoznati že iz samih vsebin obtožnic in obrazložitev sodb. V njih namreč uporabljajo predvsem politične argumente. Obtožnice in obrazložitve sodb so pravi politični diskurzi o tem, kakšno nevarnost predstavljajo obtoženci oz. obsojenci za državo in obstoječo družbeno ureditev. Na politično ozadje teh procesov kaže tudi to, da je bila v večini primerov obsojencem izrečena tudi zaplemba premoženja. Ta kazen se je izrekala dosledno v primerih, ko je bil obsojeni lastnik večjega premoženja. To pa pomeni, da je bil glavni cilj takšnih procesov dejansko povsem politične narave, to je razlastiti čimveč premoženja in tako uničiti zasebni gospodarski sektor.

V sistemu t.i. revolucionarnega sodstva je bil uveden tudi povsem nov kazenski postopek. Določal ga je Zakon o kazenskem postopku, ki je bil sprejet oktobra 1948 in je veljal do 1. 1. 1954. Po tem zakonu je bilo za izvedbo preiskovalnega postopka proti osumljencu pristojno javno tožilstvo, kadar je šlo za kaznivo dejanje s političnim ozadjem, pa organi za notranje zadeve (OZNA oz. UDV). Sodišče je imelo samo nalogo pripraviti in izvesti glavno obravnavo. Ker je bilo kot dokaz za krivdo dovolj že lastno priznanje osumljenca, so organi za notranje zadeve v preiskovalnem postopku od osumljencev hoteli na vsak način izsiliti

priznanje; pri tem so se posluževali tudi inkvizitorskih metod. Že iz samih zapisnikov zaslišanj osumljencev je razvidno, da so bila zaslišanja dosledno ponoči, trajala pa so včasih več ur zdržema. Nad osumljenci so preiskovalci izvajali psihično in fizično nasilje, ki se je običajno stopnjevalo, dokler niso osumljenca psihično zlomili, in je bil pripravljen priznati tudi takšna dejanja, ki jih dejansko sploh ni storil.
Mnogi, ki so bili žrtve takšnih povojnih procesov pred celjskim okrožnim sodiščem, so mi v razgovoru opisovali, kako so jih v preiskovalnem postopku mučili. Ena izmed takšnih žrtev mi je npr. povedala, da so ji udbovci, ker ni hotela priznati, da je sodelovala z ilegalno vojaško skupino (križarji), glavo priprli pod pokrov zaboja za premog in ga stiskali tako dolgo, da je klonila, in podpisala vnaprej napisano izjavo o svojem sodelovanju s križarji.

Da sta tudi okrožno in okrajno sodišče v Celju v tem obdobju predstavljala organa revolucionarnega sodstva, se vidi že iz samih polletnih in letnih poročil o delu obeh sodišč, ki sta jih njegova predsednika pošiljala skupščinama Mestnega ljudskega odbora Celje in Okrajnega ljudskega odbora Celje-okolica. Tako npr. Franc Sok, predsednik okrožnega sodišča v Celju, v svojem poročilu o delu tega sodišča v prvem polletju 1948 med drugim navaja: "Brez dvoma je sodišče borbeni organ, ki se mora boriti zoper razredne sovražnike. Posebej mora paziti na ostanke kapitalizma, ki se pojavljajo v kakršnikoli obliki, paziti mora na zakrite sovražnike, ki na rafiniran način delujejo proti interesom ljudstva in na prikrit način, bilo neposredno bilo posredno po raznih kanalih služijo in podpirajo mednarodno reakcijo. Sodišče mora biti ostro orodje v rokah delovnega ljudstva, s katerim se isto bori proti nasprotnikom in s katerim bije boj za zmago socializma /.../ Zlomiti in popolnoma zadušiti odpor strmoglavljenih in razlaščenih zemljiških gospodov in kapitalistov je nujna potreba, če se hočejo delovne množice obdržati na oblasti, kajti buržoazija strmoglavljena v deželi je še vedno močnejša od proletariata, ki jo je strmoglavil. Za dosego tega se delovno ljudstvo v svoji borbi poslužuje svojega borbenega organa sodišča, zlasti pa kazenskega sodnika. Radi tega je tudi težišče sodobnega sodstva v kazenskem oddelku." Glede kaznovalne politike, ki jo je vodilo okrožno

sodišče v Celju, pa navedeno poročilo zavrača očitke, da sodi premilo in poudarja, da je bilo v polletju 1948 izrečenih 12 smrtnih obsodb, kar je predstavljalo 4,4 % vseh izrečenih kazni. Kot razlog za tolikšno število izrečenih smrtnih kazni poročilo navaja, da je po teh kaznih sodišče poseglo "pri onih storilcih, ki so zagrešili za družbo skrajno nevarna dejanja in kjer je smatralo, da prostostna kazen na storilca ne more več prevzgojno vplivati. Z druge strani pa tudi radi tega, da druge državljane odvrne od sličnih grehov."[14]

Na podobno pojmovanje vloge sodišč, kot ga je v citiranem poročilu podal predsednik celjskega okrožnega sodišča, naletimo tudi v poročilih o delu celjskega okrajnega sodišča. Njegov predsednik dr. Marjan Pavlič je npr. v poročilu o delu tega sodišča v 2. polletju 1948 zapisal: "Poostrena borba za izvedbo socializma, ki je karakteristična za vse družbeno ustvarjanje v dobi, na katero se nanaša poročilo, je našla vidnega izraza v delu sodišča pri izvajanju njegovih osnovnih nalog, to je pri zavarovanju državne družbene ureditve./.../ Tudi v dobi zaostrovanja razredne borbe so se naši razredni sovražniki posluževali najrazličnejših načinov in metod, da bi zavirali našo socialistično graditev in so poleg direktnih napadov na to ureditev zlasti se posluževali enako nevarnih in še bolj zavrženih metod prikritega delovanja v najrazličnejših oblikah. Naloga sodišča je bila zato tudi prodreti v te nove oblike družbeno nevarnih delovanj ljudskih sovražnikov ter zatreti ostanke odpora včerajšnjega izkoriščevalca."

Številni politični in zrežirani procesi pred okrožnim in okrajnim sodiščem v Celju iz prvih povojnih let dokazujejo, da sta obe sodišči skrbno izpolnjevali naloge v boju proti razrednim sovražnikom, ki jima jih je postavljala oblast oziroma Partija. Njuna kaznovalna politika je temeljila na politični segregaciji državljanov v privilegirane in neprivilegirane. Medtem ko sta industrialcem, trgovcem, obrtnikom, kmetom, duhovnikom in celo delavcem že za najmanjša kazniva dejanja izrekali najostrejše kazni (več let odvzema prostosti, zaplembe premoženja in celo smrtne kazni), pa sta pripadnikom vladajočih struktur (partijcem) tudi za najhujša kazniva dejanja (umore) izrekali izredno mile kazni.

Tako je npr. okrožno sodišče v Celju avgusta 1949 Rudolfa Hribarja, odposlanca Ljudske skupščine LRS in ravnatelja preboldske tekstilne tovarne, zaradi umora obsodilo samo na eno leto odvzema prostosti.[15] Imenovani je namreč 1. maja 1949 "v kuhinji menze tekstilne tovarne v Št. Pavlu pri Preboldu v navzočnosti več oseb manipuliral s svojo pištolo tako nepravilno, da je sprožil strel v komandirja NM Guna Ivana baš v trenutku, ko je ta nepričakovano stopil v kuhinjo, pri čemer je imenovani dobil izstrelek v levo stran trebuha, česar posledica je bila, da je Guna Ivan dne 7. maja 1949 v celjski bolnici umrl." V obrazložitvi sodbe se navaja, da bi obtoženi za storjeno kaznivo dejanje sicer zaslužil višjo kazen, "vendar pa je sodišče upoštevalo kot olajšilno, da izhaja obtoženec iz absolutno pozitivne družine, ki se je vselej zalagala, borila in žrtvovala za pravice delovnega ljudstva, nadalje da je bil obtoženec pod reakcijonarnimi režimi večkrat preganjan, saj je bil leta 1933 kaznovan na dve leti in tri mesece ječe po zakonu o zaščiti države, katero kazen je izdržal v Sremski Mitrovici, leta 1936 pa se je nahajal dva meseca v preiskovalnem zaporu radi suma po zakonu o zaščiti države in da je bil v tem času večkrat upravno kaznovan zaradi kršitev volilnega in društvenega zakona. Ob vdoru okupatorja je že takoj v letu 1941 odšel v partizane, kjer je bil vse do osvoboditve v mesecu maju 1945. Po osvoboditvi pa je vselej uspešno deloval za utrjevanje ljudske oblasti in izgrajevanje socializma."

Primer umora kmeta Rudolfa Hermana iz Podgore pri Galiciji, ki smo ga opisali pri obravnavanju povojnih izvensodnih usmrtitev na Celjskem, pa dokazuje, da se je dogajalo celo to, da morilci za svoje dejanje sploh niso prišli pred sodišče, čeprav je bil primer raziskan in so v preiskovalnem postopku svoje dejanje v celoti priznali.

Za povojne politične in zrežirane sodne procese nedvomno nosijo velik del odgovornosti tudi sodniki in javni tožilci. Velika večina se jih je sprijaznila z vlogo, ki jim jo je namenila oblast in je aktivno sodelovala pri izvajanju teh procesov. Te trditve pa nikakor ne gre posploševati, kajti bili so tudi posamezniki, ki so ostali pokončni in tako ohranili sodniško čast. Tudi med celjskimi sodniki so bile takšne svetle izjeme.

Eden takšnih je bil npr. sodnik okrajnega sodišča v Celju Franc Zupančič. Njega in sodnika prisednika Počkajevo in Lazarinija je skupščina Mestnega ljudskega odbora Celje na zasedanju 31. 1. 1946 na predlog sekretarke okrožnega odbora OF Celje Emilije Gabrovec odpoklicala, "ker niso sodili po želji ljudstva in so vsodni obravnavi črnoborzijanca Karla Levarta izdali oprostilno sodbo."[16] Podobno se je zgodilo sodniku okrajnega sodišča v Šmarju pri Jelšah Francu Gubenšku, ki ga je skupščina Okrajnega ljudskega odbora Šmarje pri Jelšah na zasedanju 30. 1. 1946 razrešila, ker naj bi "podpiral špekulanta Debelaka."[17] Iz teh dveh primerov se vidi, da je sodnika, ki je hotel soditi nepristransko, lahko doletel odpoklic.

Sodnika, ki je, po mnenju oblasti, izrekel kakšnemu obsojencu premilo kazen, je navadno ostro napadlo tudi tedanje časopisje in ga javno ožigosalo. Celjski tednik je npr. 12. 2. 1949 objavil članek z naslovom "Kako sodi dr. Bele Marjan", v katerem imenovanega sodnika celjskega okrožnega sodišča ostro napada, ker naj bi izrekel premilo kazen žalskemu kaplanu Francu Lasbaherju. Nepodpisani avtor članek končuje z besedami: "Ni nam jasno, zakaj je sodnik dr. Bele izrekel tako kazen, ki je v popolnem nasprotju z njegovo obrazložitvijo, smatramo pa, da se temu še bolj čudi vse ljudstvo Žalca in okolice in da bo terjalo tudi odgovor na to." Iz omenjenega članka je tudi razvidno, da je bilo pred sojenjem kaplanu Lasbaherju v Žalcu organiziranih več masovnih sestankov in da je na enem izmed njih bila sestavljena tudi resolucija,"s katero je prebivalstvo v Žalcu obsodilo njegovo izdajalsko delovanje in rovarjenje proti ljudski oblasti ter je zahtevalo strogo toda pravično kazen. Isto zahtevo je prebivalstvo ponovilo potom izvoljenih delegatov na plenumu OF okraja Celje-okolica."

Ker oblast ni imela zaupanja v sodnike, jih je bilo seveda treba prevzgojiti. Sodniki so morali študirati marksizem in leninizem ter se seznanjati s sovjetskim sodnim sistemom in kazenskim pravom. Tudi na področju prevzgoje sodnikov obe celjski sodišči nista zaostajali za drugimi sodišči v Sloveniji. V poročilu o delu okrajnega sodišča v Celju za leto 1945 njegov tedanji predsednik Vladimir Kraut ugotavlja: "Da

Kako sodi dr. Bele Marijan

Po aretaciji kaplana Lazbaher Franca, so se vršili v Žalcu množični sestanki, na katerih je ljudstvo spregovorilo o vseh protiljudskih dejanjih tega protiljudskega duhovnika. Na masovnem sestanku je bila sestavljena tudi resolucija, s katero je prebivalstvo v Žalcu obsodilo njegovo izdajalsko delovanje in rovarjenje proti ljudski oblasti ter je zahtevalo strogo, toda pravično kazen. Isto zahtevo je prebivalstvo ponovilo potom izvoljenih delegatov na plenumu OF okraja Celje-okolica.

Dne 9. februarja pa se je vršila pred okrožnim sodiščem v Celju pod predsedstvom sodnika dr. Bele Marjana glavna obravnava zoper Lazbaher Franca, ki je bil obtožen, da je v januarju 1948. leta sodeloval z Milač Simonom, že obsojenim profesorjem iz Žalca, na ta način, da je Milač prišel k obtoženemu Lazbaherju in mu povedal, da se že obsojeni špijon in vojni zločinec, bivši profesor Bitenc Mirko skriva v Ljubljani ter namerava ilegalno priti v območje Celja, da bi tudi tu uspostavil svojo špijonsko organizacijo. Preudarila sta vse možnosti in končno, tako Milač Simon kakor Lazbaher Franc sklenila, da ni mogoče dobiti v Žalcu ali okolici kakega primernega skrivališča za Bitenc Mirka, ker je to prenevarno, ker ga ljudje preveč poznajo. Milač je tudi Lazbaherju povedal ob isti priliki, da bo ta sklep javil Bitenc Mirku potom njegove žene Bitenc Jožice, s katero se bo v par dnevih sestal v Celju.

Na Glavni obravnavi je obtoženec sicer skušal svojo krivdo zmanjševati s tem, da je dajal le nekonkretne in meglene odgovore, vendar pa je v bistvu priznal svoje dejanje, kar je potrdila tudi v končnem govoru obramba. Na obravnavi se je razen tega še pokazalo, da je Lazbaher špioniral za raznimi SKOJ-evskimi sestanki, da je velikokrat pridigal proti udarniškemu delu, civilni poroki in da je v celoti protiljudski duhovnik.

Kljub vsemu jasnemu dokaznemu materialu in tudi priznanju obtoženca, pa je predsednik senata dr. Bele Marjan razglasil sodbo, s katero je bil Lazbaher Franc obsojen le na dve leti poboljševalnega dela, kar bi kazalo na malo družbeno nevarnost storilčevega dejanja, dočim je v obrazložitvi popolnoma jasno in točno ter pravilno poudaril veliko družbeno nevarnost obtoženca-duhovnika, ki je na eni strani izrabljal verska čustva vernikov, na drugi strani pa se udinjal tuji špijonažni službi in rovaril proti ljudski oblasti.

Ni nam jasno, zakaj je sodnik dr. Bele izrekel tako kazen, ki je v popolnem nasprotju z njegovo obrazložitvijo, smatramo pa, da se temu še bolj čudi vse ljudstvo Žalca in okolice in da bo terjalo tudi odgovor za to.

Članek, ki ga je 12.02.1949 objavil Celjski tednik.

bodo sodniki res taki, kakršne zahteva naše ljudstvo, so seveda tudi oni sami potrebni vzgoje, zlasti politične vzgoje in bo potrebno tudi pri nas še bolj povezati sodnike in sploh vse uslužbence sodišča z ljudstvom samim. Vsak narodni sodnik si mora postaviti za cilj, da hoče postati aktivist OF v pravosodni stroki."

O tem, kakšni so bili rezultati prevzgoje celjskih sodnikov je leta 1949 tedanji predsednik okrajnega sodišča v Celju dr. Marjan Pavlič poročal: "Pri sojenju in odločanju so se že poznali učinki sistematičnega študija naše družbene problematike v zvezi s teorijo marksizma-leninizma, kateremu smo povečali največjo pažnjo v obliki organiziranih seminarjev, predavanj in kritičnega obravnavanja dobrih in slabih strani dela sodišča na delovnih sestankih. Jasno je, da bomo morali v bodoče vztrajno odpravljati napake, se mnogo učiti in do kraja odpraviti ostanke starega birokratičnega sodstva, ki sem pa tja še najde izraza v delu sodišča oz. posameznega uslužbenca."[18]

Pri nekaterih sodnikih obeh celjskih sodišč tudi ta prevzgoja ni rodila sadov. Takšni so bili obsojeni na vegetiranje in niso imeli nobenih možnosti za napredovanje, zlasti še, če so povrh vsega bili še verni in so si to celo upali javno pokazati. Eden takšnih je bil npr. dr. Peter Pavlič, ki se je zaradi udeleževanja verskih obredov moral vsak mesec zagovarjati; onemogočili so mu kakršnokoli napredovanje.

Iz kazenskih spisov je razvidno, da sta okrožno in okrajno sodišče v Celju vodenje vseh procesov, za katere lahko trdimo, da so imeli politično ozadje, zaupali le nekaj sodnikom, ki so pri režimu uživali popolno zaupanje. Od sodnikov okrožnega sodišča so to bili predvsem dr. Ivan Šketa, Franc Sok (oba predsednika tega sodišča) in Viktor Lesjak; med sodniki okrajnega sodišča pa dr. Marjan Pavlič, Vladimir Kraut in Adolf Reya.

Za izvajanje povojnih političnih in zrežiranih sodnih procesov pred celjskim okrožnim in okrajnim sodiščem so bili odgovorni tudi javni tožilci. Njihova odgovornost za te procese je bila dejansko še celo večja

od tiste, ki so jo imeli sodniki. Javni tožilci so namreč skupaj z UDV takšne procese ne le pripravili, ampak tudi skrbeli, da so se realizirali po zamišljenem scenariju. Na političnih in zrežiranih procesih pred celjskim okrožnim in okrajnim sodiščem v prvih povojnih letih so v funkciji javnega tožilca nastopili predvsem: Jože Pernuš, dr. Jože Žabkar, Štefan Simončič, Mara Kuzmin, Sonja Zdešar, Slavo Černelič, Ivan Šelih in Bogdan Jereb. Med temi je izstopal zlasti Jože Pernuš, ki je zastopal obtožnico v vseh tistih sodnih procesih pred celjskim okrožnim sodiščem, ki bi jih lahko označili za največje in najpomembnejše. Vsekakor je treba omeniti še majorja Jerneja Stanteta, ki je kot javni tožilec nastopil v procesih proti celjskim trgovcem pred posebnim senatom Vrhovnega sodišča LR Slovenije v Ljubljani.

Statistični pregled poslovanja kazenskega oddelka okrožnega sodišča v Celju v letih 1945-1948[19]

Leto: 1945

Do 20. 10. 1945 javni tožilec kazenskemu oddelku okrožnega sodišča v Celju še ni predložil nobenega kazenskega spisa z obtožnico, predvidevalo pa se je, da bo " predloženih okrog 600 kazenskih primerov, v katerih je v okrog 400 primerih zapor." Do 31. 12. 1945 je kazenskemu oddelku okrožnega sodišča v Celju pripadlo 182 primerov kazenskih zadev, od katerih jih je bilo do takrat 149 že rešenih, 33 pa jih je ostalo še nerešenih.

Leto: 1946

Postopanje na	Nerešeno ostalo iz prejšnjega leta	Prispelo v teku leta	Rešeno skupaj tekom leta	Ostalo nerešeno
I. stopnji	76	524	578	22
od tega po ZKLD	68	376	431	13

Leto: 1947

	Število obravnavanih zadev v posameznih mesecih											
Vrsta kaznivih dejanj	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
kazniva dejanja zoper ljudstvo in državo	7	11	13	?	5	6	59	7	2	5	6	13
kazniva dejanja zoper obče ljudsko in zadružno imovino	19	10	3	?	18	18	12	15	13	12	13	21
kazniva dejanja zoper pravosodje	0	1	0	?	3	0	0	1	0	1	2	0
kazniva dejanja zoper splošno varnost ljudi in javnega prometa	14	8	5	?	8	5	6	10	6	9	10	4
kazniva dejanja zoper uradno dolžnost	1	3	2	?	-	-	-	-	-	-	-	-
ponarejanje listin, mer in denarja	4	5	1	?	1	1	2	1	1	0	3	1
špekulacije, sabotaže in ostali kriminal	1	1	0	?	1	1	4	5	5	2	1	5

Opomba: Podatki za mesec april 1947 niso ohranjeni, zato je gornja tabela nepopolna.
Iz gornje tabele je razvidno, da je okrožno sodišče v Celju v 11. mesecih leta 1947 obravnavalo na prvi stopnji skupaj 432 kazenskih zadev, od tega jih je odpadlo:

134 na kazniva dejanja zoper ljudstvo in državo,
154 na kazniva dejanja zoper splošno ljudsko premoženje in zadružno lastnino,
8 na kazniva dejanja zoper pravosodje,
84 na kazniva dejanja zoper splošno varnost ljudi, imovine in javnega prometa,
6 na kazniva dejanja zoper uradno dolžnost,
20 na kazniva dejanja zoper ponarejanje listin, mer in denarja,
26 na kazniva dejanja špekulacije, sabotaže in ostalega kriminala.

Leto: 1948

	Število obravnavanih zadev v posameznih mesecih											
Vrsta kaznivih dejanj	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
kazniva dejanja zoper ljudstvo in državo	4	22	34	13	20	39	32	18	10	10	66	25
kazniva dejanja zoper obče ljudsko in zadružno imovino	35	42	61	28	5	4	5	31	8	3	3	1
kazniva dejanja zoper pravosodje	2	2	1	0	2	1	0	0	0	0	0	0
kazniva dejanja zoper splošno varnost ljudi in javnega prometa	14	13	5	13	5	8	17	7	7	6	9	7
kazniva dejanja zoper ponarejanja listin	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
špekulacija in sabotaža	7	9	5	2	1	1	7	30	3	1	1	3
kazniva dejaja zoper službeno dolžnost	2	1	1	1	0	2	0	24	6	1	0	0
kazniva dejanja zoper ljudsko oblast	0	0	1	2	0	0	0	0	0	0	0	0
ostali kriminal	7	16	22	7	0	5	6	29	3	0	0	3

V letu 1948 je kazenski oddelek okrožnega sodišča v Celju na prvi stopnji obravnaval skupaj 810 primerov kaznivih dejanj, od tega jih je odpadlo:

293 na kazniva dejanja zoper ljudstvo in državo,
226 na kazniva dejanja zoper obče ljudsko in zadružno premoženje,
8 na kazniva dejanja zoper pravosodje,
111 na kazniva dejanja zoper splošno varnost ljudi, imetja in javnega prometa,
1 na kazniva dejanja ponarejanja listin,
70 na kazniva dejanja špekulacije in sabotaže,
3 na kazniva dejanja zoper ljudsko oblast,
98 na ostala kazniva dejanja (kriminal),

Statistični pregled poslovanja kazenskih oddelkov okrajnih sodišč zobmočja celjskega okrožnega sodišča za leto 1946[20]

Opomba:
V tem statističnem pregledu so podani samo podatki za leto 1946, ker za ostala povojna leta nimamo ohranjenih podatkov za vsa okrajna sodišča, ki so takrat delovala na območju celjskega okrožnega sodišča. Od kaznivih dejanj, ki so jih obravnavala okrajna sodišča, so zajeta samo kazniva dejanja po Zakonu o zatiranju nedovoljene trgovine, nedovoljene špekulacije in gospodarske sabotaže, ker so okrajna sodišča po vojni največjo pozornost posvečala ravno preganjanju kaznivih dejanj na osnovi navedenega zakona.

Okrajno sodišče	Število vseh rešenih kazenskih zadev v letu 1946	Od tega odpadlo na kazniva dejanja po Zakonu o zatiranju nedovoljene trgovine, nedovoljene špekulacije in gospodarske sabotaže
Celje	1134	137
Gornji grad	169	54
Slovenske Konjice	221	82
Šmarje pri Jelšah	492	91
Trbovlje	417	60

PREGLED NEKATERIH POMEMBNEJŠIH PROCESOV PRED OKROŽNIM IN OKRAJNIM SODIŠČEM V CELJU V LETIH 1945-1951

Kakšno je bilo poslovanje okrožnega in okrajnega sodišča v Celju na področju kazenskega sodstva v obdobju 1945-1951, bomo lahko najbolje spoznali na posameznih primerih sodnih procesov, ki so bili pred tema sodiščema v navedenem obdobju. Tu seveda mislimo samo na tiste sodne procese, za katere lahko ugotovimo, da so bili politične narave ali celo zrežirani. Vseh tovrstnih sodnih procesov, ki so bili v tem obdobju pred temi sodišči na Celjskem seveda ni mogoče obdelati, zato se bomo v tem pregledu omejili samo na pregled nekaterih najpomembnejših.

Za to, da se pri pregledu povojnih sodnih procesov pred okrožnim in okrajnim sodiščem v Celju omejujem samo na obdobje 1945-1951, sta predvsem dva razloga. Prvi razlog je ta, da je bila v teh letih velika veči-na povojnih političnih in montiranih sodnih procesov, in da jih je bilo po letu 1951 neprimerno manj. Drug pomemben razlog je ta, da se kazenski spisi celjskega okrožnega in okrajnega sodišča iz tega obdobja že nahajajo v Zgodovinskem arhivu v Celju in so tako raziskovalcu lažje dosegljivi, medtem ko se kazenski spisi teh dveh sodišč iz obdobja po letu 1951 še nahajajo v arhivu Temeljnega sodišča v Celju. Pri tem je seveda treba tudi upoštevati, da je bilo maja 1949 celjsko okrožno sodišče ukinjeno, in je v letih 1949-1951 večji del njegovega območja spadal pod okrožno sodišče v Ljubljani, manjši del pa pod okrožno sodišče v Mariboru. Celjsko okrožno sodišče je bilo ponovno ustanovljeno leta 1951, zato v letih 1949-1951 dejansko ne moremo govoriti o sodnih procesih pred celjskim okrožnim sodiščem, ampak o sodnih procesih pred senatom ljubljanskega okrožnega sodišča, ki pa so bili v Celju.

Pojasniti je treba tudi, zakaj se med sodnimi procesi, ki so bili v letih 1945-1951 pred okrajnimi sodišči z območja celjskega okrožnega sodišča, omejujem samo na tiste, ki so bili pred okrajnim sodiščem v Celju. Razlog je predvsem v tem, da so se edino pri tem sodišču kazenski spisi iz tega obdobja v celoti ohranili, medtem ko se pri okrajnih sodiščih

Gornji grad, Slovenske Konjice, Šmarje pri Jelšah, Šoštanj in Trbovlje niso.

Zaradi večje preglednosti bomo sodne procese, ki so bili pred celjskim okrožnim in okrajnim sodiščem ter pred senatom ljubljanskega okrožnega sodišča v Celju v letih 1945-1951, obravnavali po skupinah, v katere lahko razvrstimo obsojence, in sicer:

1. procesi proti industrialcem in obrtnikom,
2. procesi proti trgovcem,
3. procesi proti kmetom,
4. procesi proti delavcem,
5. procesi proti duhovnikom in redovnikom,
6. procesi proti pripadnikom ilegalnih skupin in organizacij.

1. Procesi proti industrialcem in obrtnikom

Lastniki industrijskih podjetjih so predstavljali tisti družbeni sloj, ki ga je komunistična oblast nameravala v čim krajšem času v celoti ekonomsko uničiti. To je dosegla dejansko že v letih 1945-1946, ko je s konfiskacijami premoženja razlastila večino zasebnih industrijskih podjetij v Sloveniji. Poleg zaplembnih komisij, ki so izvajale zaplembe t. i. nemškega premoženja, so pri razlaščanju zasebnih industrijskih podjetij odločilno vlogo imela tudi tedanja sodišča. Pri tem so imela vojaška sodišča neprimerno pomembnejšo vlogo kot pa civilna. Procesi proti industrialcem, ki so bili v prvih povojnih letih pred vojaškimi in civilnimi sodišči, so bili zato brez izjeme politične narave. Bili so namreč organizirani in izvedeni z enim samim ciljem: obsojencem zapleniti njihova industrijska podjetja in na ta način še pred izvedbo nacionalizacije industrijo podržaviti. Na ta način je država hkrati dosegla dva cilja: lastnike je razlastila brez vsake pravice do odškodnine, hkrati pa jih je pred javnostjo moralno in politično diskreditirala kot t. i. narodne sovražnike.

Na območju celjskega okrožja skoraj ni bilo lastnika kolikor toliko pomembnega industrijskega obrata, ki bi v prvih povojnih letih ne bil obsojen ali pred vojaškim sodiščem ali pred Sodiščem slovenske narodne časti ali pa pred civilnim sodiščem in ki bi mu sodišče ne izreklo zaplembe njegovega podjetja. Le redki posamezniki so ušli tej usodi in so ostali lastniki podjetja do druge nacionalizacije zasebnih gospodarskih podjetij aprila 1948. V tem primeru je šlo za lastnike manjših podjetij, ki so imela dejansko obrtni značaj. Vendar je tudi večina teh bila v letih 1948-1949 postavljenih pred sodišče in obsojenih.

Prvi lastnik industrijskega podjetja, ki je bil leta 1945 obsojen pred okrožnim sodiščem v Celju, je bila Frančiška Fuks, lastnica Prve jugoslovanske kovinske industrije d. z o. z., Celje.[21] Obtožena je bila, da je kot lastnica zgoraj navedenega podjetja "v času okupacije izdelovala za nemške vojaške potrebe ušesa za krampe ter priprave, potrebne rudnikom, sladkornim tovarnam in mlinom v Nemčiji in

Hrvatski, da je torej dala svoje industrijsko podjetje sovražniku na razpolago, oz. sama v njem izdelovala predmete, ki so krepili gospodarsko moč in vojni potencial sovražnika ter tako v času vojne gospodarsko sodelovala s sovražnikom." Glavna javna obravnava proti Frančiški Fuks je bila pred senatom okrožnega sodišča v Celju 21. 11. 1945. To je bila leta 1945 sploh druga obravnava na kazenskem oddelku tega sodišča. Fuksova je bila v odsotnosti obsojena na kazen odvzema prostosti s prisilnim delom za dobo enega leta, na izgubo političnih in ostalih državljanskih pravic za dobo treh let in na zaplembo vsega imetja v korist države.

Zaradi domnevnega gospodarskega sodelovanja z nemškim okupatorjem je bila pred okrožnim sodiščem v Celju obsojena tudi Ruša Kunej, lastnica Prve jugoslovanske šamotne tovarne d. z o. z. v Celju in podobne tovarne v Mladenovcu[22]. Javna obravnava proti navedeni je bila 31. 12. 1946. Spoznana je bila za krivo, da je med okupacijo storila kaznivo dejanje po Zakonu o kaznivih dejanjih zoper ljudstvo in državo, ker je "gospodarsko sodelovala z okupatorjem s tem, da je kot edina družabnica prve jugoslovanske šamotne tovarne d. z o. z. Celje-Mladenovac stavila šamotno tovarno Štore, katero je okupator v letu 1941 proglasil za vojno gospodarsko podjetje na razpolago okupatorju za proizvodnjo in se zadovoljila z mesečno rento 500-600 RM." Obsojena je bila "samo" na zaplembo obeh podjetij. Zaplemba njenih podjetij je bila dejansko že brezpredmetna, saj sta bili obe že 6. 12. 1946 nacionalizirani. Učinek zaplembe je bil ta, da razlaščenki za razlaščeni podjetji ni pripadala nobena odškodnina, do katere bi bila sicer upravičena, če bi bila razlastitev izvedena samo z nacionalizacijo. Takšna razsodba celjskega okrožnega sodišča je bila povsem brez osnove. Ruša Kunej je bila namreč hči znanega slovenskega podjetnika Petra Majdiča iz Celja, ki je že v obdobju Avstrije predstavljal narodno zavednega Slovenca in sploh enega stebrov slovenstva v Celju. O njenem zadržanju med okupacijo je Krajevni ljudski odbor Gornja Radgona, na čigar območju je živela v času okupacije, dal sledečo karakteristiko: " Za časa njenega biyanja med okupacijo v Gornji Radgoni je živela in se napram okupatorskim oblastem zadržala sovražno, v začetku narodno-

osvobodilnega gibanja sodelovala in materialno podpirala OF, ter bila v letu 1944/45 zaprta od strani gestapa radi njene pripadnosti in političnega odelovanja v OF." Ruša Kunej je bila zaradi sodelovanja z OF marca 1945 skupaj z obema svojima hčerama že določena za transport v taborišče Ravensbrueck, vendar se je tej usodi zaradi bližajoče se fronte izognila. Razen tega pa je bil njen sin v partizanih.

Sodišče se je s temi dejstvi sicer v celoti seznanilo, vendar jih je le delno upoštevalo in jo je kljub vsemu spoznalo za krivo, da je storila kaznivo dejanje po Zakonu o kaznivih dejanjih zoper ljudstvo in državo. V obrazložitvi sodbe je sodišče ugotovilo, da bi bilo treba obdolženki kazen "odmeriti po čl. 10. ZKLD z odvzemom prostosti s prisilnim delom do 10 let in z zaplembo imovine." Zaradi zgoraj navedenih olajševalnih okoliščin ji je izreklo "samo" zaplembo imetja, oprostilo pa jo je kazni odvzema prostosti s prisilnim delom.

Obtožnici, ki ju je javni tožilec vložil proti Frančiški Fuks in Ruši Kunej, sta bili skoraj identični s tistimi, ki so jih tožilci julija in avgusta 1945 vložili zoper industrijske podjetnike pred vojaškima sodiščema v Celju. Tudi njim so očitali gospodarsko sodelovanje z okupatorjem. Tovrstne obtožbe so bile v osnovi vprašljive, če že ne kar nesmiselne. Nemške okupacijske oblasti za to, da je neko podjetje proizvajalo za njihove vojaške potrebe, niso potrebovale nikakršnega dovoljenja lastnika podjetja. Na noben način tudi ni mogoče pojasniti, kako bi lastnik nemškim okupacijskim oblastem sploh lahko preprečil, da bi njegovega podjetja ne vključile v vojno industrijo. Tovrstne obtožbe, ki so bile več ali manj popolnoma neutemeljene, so dejansko bile samo kritje za načrtno izvajanje zaplemb industrijskih podjetij.

Do novih in hkrati zadnjih sodnih procesov proti tedaj že bivšim lastnikom industrijskih podjetij je pred okrožnim in okrajnim sodiščem v Celju ponovno prišlo v letih 1948-1949. V teh sodnih procesih so bili z izjemo Ivana Čatra in njegove žene Terezije obsojeni tisti celjski industrijski podjetniki, katerih podjetja so bila decembra 1946 ali aprila 1948 že nacionalizirana. Ti podjetniki so bili: Matija Miklavžina, Ivan

Knez, Ivan Štandekar, Anton Planinšek, Franjo Grein in Adolf Rode. Sodni procesi proti navedenim podjetnikom so bili nedvomno posledica dodatne zaostrene politike do predstavnikov zasebnega sektorja, ki jo je komunistični režim začel izvajati leta 1948 in se je odražala tudi v poostreni kaznovalni politiki sodišč. Ker navedeni tedaj že niso bili več lastniki podjetij, saj so bila njihova podjetja že nacionalizirana, je smisel teh sodnih procesov mogoče videti edinole v tendenci režima, da se jih po razlastitvi še politično in moralno diskreditira in se jih tako izenači s tistimi podjetniki, ki so bili kot vojni zločinci že leta 1945 obsojeni pred vojaškimi sodišči. S tem je tudi večina slovenskih industrijskih podjetnikov na Celjskem doživela enako usodo, kot je leta 1945 doletela nemške.

Edini v tej skupini obsojenih lastnikov industrijskih podjetij, ki ni bil iz Celja, je bil Matija Miklavžina. Bil je lesni trgovec iz Preserij pri Braslovčah in je imel lesno podjetje v Gornjem gradu. Le-to so mu decembra 1946 nacionalizirali. Sodni proces proti njemu in še dvema soobtoženima je bil 14. 4. 1948 pred okrožnim sodiščem v Celju.[23] Vsi trije so bili obtoženi nepravilnosti pri prevzemanju lesa iz državnega gozda, ker naj bi navedli manjše količine prevzetega lesa, kot pa so bile dejansko prevzete. To kaznivo dejanje naj bi storili v začetku leta 1946, torej še pred nacionalizacijo Miklavžinovega podjetja. Iz kazenskega spisa je razvidno, da Matija Miklavžina pri samem kaznivem dejanju neposredno sploh ni bil udeležen in da od njega tudi ni imel nobene materialne koristi. Kljub temu ga je sodišče obsodilo na odvzem prostosti za dobo štirih mesecev in petnajst dni ter na zaplembo odškodnine za nacionalizirano podjetje. Miklavžina se je na sodbo pritožil na Vrhovno sodišče LRS, ki pa je njegovo pritožbo zavrnilo. Zaradi težke bolezni ga je Prezidij LS FLRJ novembra 1948 pomilostil tako, da mu je kazen odvzema prostosti štirih mesecev in petnajst dni spremenil v dve leti pogojne zaporne kazni.

Med celjskimi industrijskimi podjetniki, ki so jim bila podjetja razlaščena z nacionalizacijo decembra 1946 oziroma aprila 1948, je bil med prvimi postavljen pred sodišče in obsojen Ivan Knez, solastnik podjetja Knez

& Pacchiaffo, ki se je ukvarjalo s predelavo zlatnine in srebrnine in drugih izdelkov iz dragih kovin. Medtem ko je bil Pacchiaffov delež pri podjetju s sodbo Vojaškega sodišča mariborskega vojnega področja, senat v Celju in z zaplembno odločbo mestne zaplembne komisije Celje že avgusta 1945 zaplenjen, pa je bil Knezov delež na osnovi Zakona o nacionalizaciji zasebnih gospodarskih podjetij decembra 1946 nacionaliziran. Sodni proces proti njemu je bil 29. 9. 1948 pred okrajnim sodiščem v Celju.[24] Hkrati z njim je bila pred sodišče postavljena tudi njegova hči Minka Knez in še pet drugih uslužbencev podjetja Knez & Pacchiaffo. Ivan Knez in njegova hči Minka sta bila obtožena prikrivanja večje količine zlatih in srebrnih izdelkov (nakita), "v nameri, da zmanjšata vrednost nacionaliziranega premoženja in da s kasnejšo preprodajo dosežeta nesorazmerno imovinsko korist." Okrajno sodišče je vseh sedem obtožencev spoznalo za krive. Ivana Kneza je obsodilo na sedem mesecev odvzema prostosti s prisilnim delom in na 10.000 din denarne kazni. Ko so se Ivan Knez, Minka Knez in še eden od obsojenih (Albert Prodan) na sodbo pritožili na okrožno sodišče v Celju, je le-to njihove pritožbe glede krivde v celoti zavrnilo, ugodilo pa je njihovi pritožbi zoper višino odmerjene kazni. Ivanu Knezu je kazen odvzema prostosti s sedmih mesecev zmanjšalo na pet mesecev.[25]

Septembra 1948 je bil pred okrajnim sodiščem v Celju tudi sodni proces proti Ivanu Štandekarju, lastniku zlatarskega podjetja v Celju, ki je bilo aprila istega leta že nacionalizirano. Podobno kot Ivana Kneza je tudi Štandekarja sodišče na glavni javni obravnavi, ki je bila 24. 9. 1948, spoz-nalo za krivega, da je v nameri, da zmanjša vrednost nacionaliziranega premoženja, ob nacionalizaciji svoje delavnice v aprilu 1948 v Celju, zatajil večje količine zlatarskih izdelkov ter zlatarskega orodja.[26] Obsodilo ga je na 300 dni poboljševalnega dela in na 5.000 din denarne kazni. Na izrečeno kazen se je pritožil javni tožilec in okrožno sodišče v Celju je kot drugostopenjsko sodišče njegovi pritožbi ugodilo ter Štandekarju kazen spremenilo v pet mesecev odvzema prostosti; pustilo pa je denarno kazen v višini 5.000 din.[27]

V zvezi z Ivanom Štandekarjem je treba povedati tudi to, da je bil pred

okrajnim sodiščem v Celju obsojen že januarja 1947.[28] Takrat je bil obsojen na 50 dinarjev denarne kazni, ker "ni prijavil pristojnemu državnemu organu jazz orkestra, ki ga je ustanovil v Celju v maju 1945 in z njim nastopal na raznih prireditvah do decembra 1946." Ta sodni proces je tipični produkt tistega časa, ko se je preganjalo vse, kar je prihajalo z Zahoda, tudi glasbo. Da je Ivan Štandekar dobil tako nizko kazen, je bil razlog v tem, ker je sodišču dokazal, da je jazz orkester dejansko ustanovil po ukazu komande mesta Celje ter da ni šlo za pravo društvo, ki bi moralo imeti svoja pravila in katerega ustanovitev bi bilo treba prijaviti oblastem.

2. 2. 1949 je bila pred okrajnim sodiščem v Celju obravnava proti Antonu Planinšku, bivšemu lastniku aprila 1948 nacionaliziranega ključavničarskega podjetja v Celju. Obtožen je bil, da ob nacionalizaciji svojega podjetja ni prijavil nekaj strojev in drugega orodja ter terjatev, ki jih je imelo njegovo podjetje do dolžnikov.[29] Obsojen je bil na deset mesecev odvzema prostosti in na 20.000 dinarjev denarne kazni. V obrazložitvi sodbe je sodnik Adolf Reya zapisal: "Sodišče je mnenja, oziraje se na stopnjo nevarnosti izvršenega kaznivega dejanja in storilca za družbo, da je prisojena kazen krivdi primerna, ob upoštevanju, da vsa izvršena kazniva dejanja po obtožencu izvirajo iz njegovega družbenega položaja, njegove ekonomske baze in s tem v zvezi iz njegove kapitalistične miselnosti. Taka dejanja pa so zelo nevarna za družbeni red v državi, ki gradi socializem. Ne smatra pa sodišče obtoženca v toliki meri nevarnega za družbeni red, da bi bila potrebna daljša izločitev, kajti ravno kapitalistično-ekonomska baza je bila obtožencu izpodbita z nacionalizacijo podjetja ter mora obtoženec priti v ljudski državi do prepričanja, da je splošna ljudska lastnina nad proizvajalnimi sredstvi glavna opora države v razvoju narodnega gospodarstva ter pričakuje, da bo obtoženec stavil svojo strokovno usposobljenost na razpolago državi v njenih naporih za uspešnejšo izvedbo petletnega plana."[30] Iz citirane obrazložitve sodbe je lepo razvidno, da je imel ta sodni proces povsem politični značaj.

Sodni proces, ki je tudi imel politično ozadje in ki je bil v celoti zrežiran

s povsem določenim ciljem, je bil proces proti Ivanu Čatru in njegovi ženi Tereziji. Imenovana sta bila pred vojno lastnika tovarne mila in parne žage na Sp. Hudinji, posestva in gradu Bežigrad ter nove opekarne v Bukovžlaku. Nemške okupacijske oblasti so oba že leta 1941 izselile v Srbijo, njuno premoženje pa zaplenile. Po končani vojni sta isto doživela tudi od strani komunistične oblasti. Najprej jima je okrajna zaplembna komisija Celje zaplenila opekarno v Bukovžlaku, ker naj bi šlo za investicijo nemškega rajha in s tem za nemško premoženje. Dejansko pa sta opekarno v Bukovžlaku že pred vojno postavila Ivan in Terezija Čater in so jo nemške okupacijske oblasti med vojno samo še dokončale. Na enak način jima je bila zaplenjena tudi bivša milarna oziroma tovarna za predelavo sadja. Nemške okupacijske oblasti so med vojno naprave iz Čatrove milarne na Sp. Hudinji odpeljale v Avstrijo, v njeni zgradbi pa ustanovile obrat za predelavo sadja. Ker bi naj šlo za nemško lastnino,je ta obrat leta 1945 okrajna zaplembna komisija Celje na osnovi odloka AVNOJ z dne 21. 11. 1944 zaplenila. Večina zemljišč in grad Bežigrad pa jima je bil leta 1946 odvzet z agrarno reformo. Ker je bil Ivan Čater obveščen, da ga bodo aretirali in postavili pred sodišče, je v začetku leta 1946 pobegnil v Avstrijo, za njim pa sta v Avstrijo pobegnila tudi njegova žena Terezija in njun sin Ivo. Verjetno pa je bil razlog za pobeg Ivana Čatra v Avstrijo predvsem strah, da ne bi doživel enake usode, kot jo doživel njegov brat Alojz Čater iz Šmarjete, ki so ga leta 1945 odpeljali v taborišče Teharje in ga nato brez vsakega sojenja usmrtili. Na odločitev Ivana Čatra, da pobegne v Avstrijo, je nedvomno vplivala tudi usoda, ki sta jo malo pred tem doživela celjska trgovca Franc Dobovičnik in Miloš Pšeničnik, ki ju je sodišče obsodilo na smrt. Zaradi bega v Avstrijo je okrajno sodišče v Celju celotno premoženje Ivana Čatra in njegove žene Terezije oktobra 1947 na osnovi Zakona o odvzemu državljanstva zaplenilo.[31]

Vendar očitno sama zaplemba Čatrovega premoženja za oblast ni bila dovolj. V okviru poostrene gonje proti predstavnikom zasebnega sektorja, ki se je začela leta 1948, je bil naslednje leto proti zakoncema Čater v odsotnosti organiziran sodni proces. Iz sodnega spisa je razvidno, da so ta proces začeli pripravljati že v začetku 1946 in je bil torej

Ivan Čater kar pravilno obveščen, kaj se proti njemu pripravlja. Javno tožilstvo za okrožje Celje je že od začetka tega leta zbiralo različne ovadbe in obremenilne dokaze zoper Ivana Čatra in njegovo ženo. Njegov namen je bil, da ju obtoži za kazniva dejanja, ki naj bi jih storila v času izgnanstva v Srbiji. Kakšni so bili ti obremenilni dokazi, vidimo iz ene od podanih ovadb: "Vso ogromno bogastvo katerega poseduje (I. Čater namreč-op. M.M.) si ga je pridobil v prejšnji svetovni vojni in pozneje v bivši Jugoslaviji, ko je izkoriščal slovenske delavce in kmete. Bil je največji izkoriščevalec slovenskega naroda..."[32] Kljub temu da je javno tožilstvo obremenilne dokaze zoper Ivana Čatra in njegovo ženo Terezijo začelo zbirati že v začetku leta 1946, je obtožnico zoper njiju sestavilo šele marca 1949. Obtožnica ju je bremenila dveh kaznivih dejanj:

"1. da sta od poletja 1941 do spomladi 1945 v Beogradu kot imetnika in dejanska voditelja nakupovalnega in posredovalnega podjetja "Export-Import" stavila svoje strokovno znanje in svoje trgovsko podjetje na razpolago nemškemu Generalnemu pooblaščenstvu za gospodarstvo v okupirani Srbiji s tem, da sta kot grosista nakupovala in posredovala nabavljanje življenskih in vojaških potrebščin, pri čemer sta vzpostavila trgovske vezi z nemškimi oblastmi, sodelujočimi okupatorskimi trgovskimi podjetji v Bolgariji, Romuniji in Madžarski, ter s tem krepila gospodarsko moč in vojni potencial nemškega okupatorja v Srbiji.
2. da sta neugotovljenega dne 1946 z namenom, da se v inozemstvu vključita v združbo s fašističnimi cilji zoper ustavni red FLRJ, pobegnila iz naše države v Avstrijo."[33]

Glavna obravnava zoper oba obtoženca je bila v njuni odsotnosti 11. 3. 1949 pred okrožnim sodiščem v Celju. Sodni senat navedenega sodišča, ki mu je predsedoval Marjan Bele, je oba obtoženca spoznal za kriva in ju v odsotnosti obsodil vsakega na 15 let odvzema prostosti s prisilnim delom, na izgubo državljanskih pravic (volilne pravice, pravice do pridobitve ali opravljanja funkcij v družbenih organizacijah in društvih, pravice javnega nastopanja in pravice do državne ali druge javne službe) za dobo petih let po prestani kazni ter na zaplembo celotnega premo-

ženja. Sodbo je potrdilo tudi Vrhovno sodišče LR Slovenije.[34] Da je šlo pri sodnem procesu proti Čatroma v celoti za zrežiran sodni proces, je bilo dokazano tudi v obnovitvenem sodnem postopku, do katerega je prišlo leta 1992 pred Vrhovnim sodiščem Republike Slovenije.[35] Vrhovno sodišče je namreč v celoti ovrglo vse točke obtožnice zoper Ivana in Terezijo Čater in razveljavilo sodbo, ki jima jo je 11. 3. 1949 izreklo celjsko okrožno sodišče.

Zadnji sodni proces proti celjskim industrijskim podjetnikom je bil t. i. Greinov proces, ki je bil 7. in 8.1.1949 pred okrožnim sodiščem v Celju. V tem sodnem procesu je bilo poleg ing. Franja Greina, bivšega lastnika gradbenega podjetja iz Čreta pri Celju, in njegove žene Marije obsojenih še sedem drugih, to so bili: Adolf Rode, bivši solastnik tiskarne Rode & Martinčič v Celju, in njegova žena Aga; Ivan Tončič, lastnik lekarne v Celju; Božidar Ravnikar, posestnik in bivši trgovec iz Celja; Karel Kralj, strojni tehnik iz Guštanja (sedanje Ravne na Koroškem); Štefan Kralj, posestnik v Holmcu na Koroškem; Viktorija Očko iz Debra nad Laškim.[36] Vsi navedeni so bili obtoženi, da so sodelovali pri organizaciji pobega Todorja Lazareviča, bivšega ravnatelja celjske Cinkarne d. d. in lastnika podjetja Teharska lesna industrija, ter še nekaterih drugih oseb iz Jugoslavije. Ing. Franjo Grein in Ivan Tončič pa sta bila obtožena še nekaterih drugih kaznivih dejanj: ing. Franjo Grein, da je ob nacionalizaciji svojega podjetja v Slovenj Gradc prikrival gradbeni material in stroje; Ivan Tončič pa, da oblastem ni prijavil raznega lekarniškega materiala ter da je prikril lekarniški material pri raznih osebah v Celju in v Zagrebu.

Sodni senat okrožnega sodišča v Celju, ki mu je predsedoval sodnik Franc Sok, je vse obtožene spoznal za krive in jih obsodil na visoke zaporne kazni s prisilnim delom za dobo od treh do dvajset let in na odvzem državljanskih pravic. Vsi, razen Viktorije Očko in Karla Kralja, so bili obsojeni tudi na zaplembo celotnega premoženja. Razlog za to, da tudi Viktorija Očko in Karel Kralj nista bila obsojena na zaplembo premoženja, je bil preprost: premoženja sploh nista imela. V obrazložitvi sodbe je sodnik Franc Sok navajal predvsem politične razloge, zakaj se

je sodišče odločilo za tako stroge kazni. Za izredno visoko kazen, ki jo je sodišče izreklo ing. Franju Greinu (dvajset let odvzema prostosti s prisilnim delom in zaplemba premoženja), je npr. navedel naslednje razloge: "Pri odmeri kazni (ing. Franju Greinu-op. M. M.) je sodišče upoštevalo na eni strani družbeno nevarnost dejanja samega, na drugi strani pa nevarnost storilca samega za družbo. Pri prvoobtoženemu Grein Franju gre za razrednega sovražnika, za človeka, ki mu ukrepi ljudske oblasti, kakor že rečeno, ne gredo v račun in je tedaj svoja dejanja izvrševal zavestno v nameri, da se spremeni ustavni red FLRJ. Povrh vsega je še intelektualec s širokim poznanstvom, zlasti med delovnim ljudstvom. Z ozirom na to je on družbi skrajno nevaren..."[37]

Povedati je treba, da je večini obsojenih v teh procesih bila zaporna kazen skrajšana, vendar to še ni pomenilo, da je bilo to zanje konec trpljenja. Mnogi izmed njih so se po odsluženju zaporne kazni znašli v zelo težkih gmotnih razmerah, saj jim je bilo razen podjetja običajno zaplenjeno tudi ostalo premoženje. Tako so se iz uglednih in dobro situiranih ljudi preko noči spremenili v reveže in celo v socialne podpirance. Razen tega so bili ti ljudje po vrnitvi iz zapora zaradi ostarelosti in izčrpanosti v večini primerov nesposobni za delo. Tako sta npr. Adolf Rode in njegova žena Aga morala po izpustitvi iz zapora leta 1952 zaprositi Mestni ljudski odbor (MLO) Celje za socialno pomoč, ker se nista imela s čim preživljati. MLO Celje se je obrnil na Prezidij LS LR Slovenije z vlogo, naj zakoncema Rode na račun nacionaliziranega podjetja nakazuje akontacije, da bosta imela od česa živeti. V svoj vlogi je MLO ugotavljal: "Rode Adolf in Aga sta stara in za pridobitno delo nesposobna. Prejemata iz socialnega fonda MLO Celje mesečno podporo din 4.000 in obremenjujeta v znatni meri naš fond za socialne podpore. Smatramo zato, da bi se ne glede na izrečeno zaplembo moglo ugoditi predlogu Rode Adolfa glede izplačila za nacionalizirano podjetje v obliki mesečnih akontacij v višini eksisten-čnega minimuma za vzdrževanje dveh starih in za pridobitveno delo nesposobnih oseb..."[38] Vse prošnje Adolfa Rodeta, da bi mu država nakazovala akontacije za nacionalizirano podjetje, so bile zavrnjene z obrazložitvijo, da je bila z naknadno zaplembo njegovega podjetja zaplenjena tudi še neizplačana

K 422/48
32

~~Kl 295/48~~

V I M E N U L J U D S T V A !

Okrožno sodišče v Celju je kot pritožbeno sodišče, pod pravsedstvom predsednika okrožnega sodišča Soka Franca, ob sodelovanju s.o.s. dr.Šmida Jožeta in s.o.s. Lenjeka Jura kot sodnikov in sodnega pravnika dr.Dolničarja Josipa kot zapisnikarja v kazenski stvari zoper N o v a k a Mihaela in dr. radi kaznivega dejanja iz čl.3 stče vsled pritožb obtožencev in javnega tožilstva v Celju zoper sodbo okrajnega sodišča v Celju z dne 12.7. 1948 K 422/48-29, po zaslišanju pozočnika javnega tožilca v Celju Simončiča Stefana, v seji

o d l o č i l o :

I./ Pritožba obtožencev Novaka Mihaela, Alojza in Marije radi odločbe o krivdi se zavrne.

II./ Pritožbi javnega tožilstva radi odločbe o kazni glede prvoobtoženca Novaka Mihaela in pritožbi tretjeobtoženke Novak Marije radi odločbe o kazni se ugodi, pobijana sodba v izreku o kazni tako spremeni, da se ta dva obtoženca radi v podsodnem krivdereku navedenih kaznivih dejanj po st.2. odst.I./čl. 4. stče

o b s o d i t a :

1./ Prvoobtoženec N o v a k Mihael, poleg v pobijani sodbi navedene kazni še za:

z a p l e m b o s l i n a

z vsemi k slinu spadajočimi napravami, in

2./ Tretjeobtoženka N o v a k Marija,

pa z uporabo čl.62 kz in z ozirom na čl.66 kz za:

6 /š e s t/ m e s e c e v p o b o l j š e v a l n e g a d e l a.

Kot predmet nedovoljene špekulacije se v smislu odst. IV./ čl.4. stče zapleni: 158 kg pšenice, 995 kg ješprenja, 405 kg pšenične moke in 3240 kg strebov.

III./ Pritožba javnega tožilstva radi odločbe o kazni glede drugoobtoženca Novaka Alojza in pritožba le-tega radi kazni se zavrneta.

IV./ Pritožba javnega tožilstva radi odločbe o kazni glede tretjeobtoženke Novak Marije in pritožba prvoobtoženca Novaka Mihaela radi kazni se nakažeta na gornji izrek pod II./

odškodnina. Tako sta bila bivši podjetnik Adolf Rode in njegova žena Aga še naprej odvisna od socialne podpore MLO Celje, kar je bilo za njiju nedvomno ponižujoče.

Razen teh industrijskih podjetnikov in obrtnikov pa je bilo zlasti leta 1948 pred okrajnim sodiščem v Celju obsojenih tudi več obrtnikov, predvsem pekov in mlinarjev. To so bili: Rudolf Mlakar, pekovski mojster v Celju; Edvard Kohne, pekovski mojster v Celju; Ferdinand Krašovec, pekovski mojster v Celju; Karl Mavrin, pekovski mojster v Sv. Juriju pri Celju; Franc Turk, lastnik mlina v Marija Gradcu; Mihael Novak, lastnik mlina v Vrbnem; Janez Zupanc, lastnik mlina v Brodnicah pri Št. Lenartu nad Laškim; Anton Kresnik, lastnik mlina v Turnem pri Slivnici.[39]Zaradi domnevne špekulacije so bili obsojeni po Zakonu o zatiranju nedovoljene trgovine, nedovoljene špekulacije in gospodarske sabotaže. Vsi so bili obsojeni na kazni odvzema prostosti, na prepoved izvrševanja obrti in na denarne kazni. Edino Mihael Novak je bil obsojen tudi na zaplembo premoženja. Glavna javna obravnava zoper njega je bila pred okrajnim sodiščem v Celju 12. 7. 1948. Poleg njega sta pred sodišče stopila še njegov sin Alojz in njegova hči Marija. Obtoženi so bili predvsem dveh kaznivih dejanj: "1. da so opustili redno vodenje mlinarskega dnevnika in prevzemno oddajnih listov s tem, da so prevzemali od raznih strank v mletje oziroma v izmenjavo prinešena žita z mlevskimi izdelki brez izdaje kontrolnih listov in brez knjiženja merice... 2. brez obrtnega dovoljenja za preprodajo proizvodov po Novaku Alojzu nakupovali razne količine belih žit od kmetov ter nato preprodajali mlevske izdelke, pridobljene iz zatajene merice in nakupljenih žit raznim strankam na robno..."[40] Sodišče je Mihaela Novaka obsodilo na 10.000 dinarjev denarne kazni, Alojza Novaka na 8 mesecev odvzema prostosti in Marijo Novak na 6 mesecev odvzema prostosti. Na izrečeno kazen so se pritožili vsi trije obsojenci kot tudi javni tožilec. Okrožno sodišče je pritožbo obsojencev zavrnilo, ugodilo pa je pritožbi javnega tožilca in je Mihaelu Novaku poleg denarne kazni izreklo še zaplembo mlina.[41]

2. Procesi proti trgovcem

Z zaplembami premoženja na osnovi odloka AVNOJ z dne 21. 11. 1944 je že leta 1945 na Celjskem v državno last prešla večina pomembnejših zasebnih trgovskih podjetij. To so bila trgovska podjetja, ki so bila v lasti oseb nemške narodnosti. Samo v okraju Celje-mesto jih je bilo leta 1945 na osnovi zgoraj omenjenega odloka zaplenjenih nad 40. V zasebni lasti so ostala samo še tista, ki so bila v lasti Slovencev. Med temi trgovskimi podjetji je bilo tudi nekaj večjih, kar je zlasti veljalo npr. za trgovsko podjetje Rudolfa Stermeckega v Celju, ki je bilo eno največjih v vsej Jugoslaviji. Seveda je enako kot za industrijska podjetja veljalo tudi za trgovska, da jih je komunistična oblast imela namen v najkrajšem možnem času razlastiti in podržaviti. Področje trgovine in preskrbe naj bi v celoti čimprej obvladovala samo državni in zadružni sektor, kar se je v obdobju 1945-1948 tudi zgodilo.

Zasebni trgovski sektor na Celjskem je bil že od vsega začetka postavljen pod strog nadzor poverjeništev za trgovino in preskrbo, ki so obstajala pri okrožnem odboru OF Celje in pri posameznih okrajnih ljudskih odborih. Trgovci, ki so bili osumljeni, da izrabljajo pomanjkanje potrošnega blaga za ustvarjanje dobička, so bili predani sodiščem, ki so jim običajno izrekla daljše zaporne kazni s prisilnim delom, odvzem državljanskih pravic za določeno dobo, zaplembo podjetja ali celotnega premoženja, v nekaj primerih pa celo smrtno kazen. Sodišča so trgovcem sodila na osnovi že omenjanega Zakona o pobijanju nedopustne špekulacije in gospodarske sabotaže z dne 23. 4. 1945, ki je bil leta 1946 deloma spremenjen in dopolnjen in se je odtlej imenoval Zakon o zatiranju nedovoljene trgovine, nedovoljene špekulacije in gospodarske sabotaže.[42]

Kakšen obseg so zajeli sodni procesi proti trgovcem v prvih povojnih letih v vsej Sloveniji in kako ostre kazni so jim bile izrečene, dokazuje tudi izjava Staneta Kavčiča, ki jo je leta 1969 dal članom t. i. Janžekovičeve komisije (ta komisija je imela nalogo proučiti dachauske procese): "Termin "dachauski proces" poudarjam, da bi ne povzročil plazu revizij in pritiskov na celotno revolucionarno sodstvo tistega časa. /.../ Bilo je

ustreljenih nekoliko trgovcev, ki so skrivali moko, da sedaj ne bi prišli njihovi svojci in vprašali: zakaj ste jih ustrelili, namesto da bi jih izročili sodniku za prekrške in obsodili na tristo dinarjev kazni..."[43]

Prvi val sodnih procesov proti trgovcem, ne le na Celjskem, ampak v celotni Sloveniji, so sprožili decembra 1945. Pod udar so prišli izključno lastniki večjih trgovskih podjetij z manufakturnim blagom. To nikakor ni bilo naključje. Tedaj se je namreč v Jugoslaviji ustanavljalo veliko državno trgovsko podjetje Narodni magazin (Nama), v sklop katerega naj bi prešla tudi vsa tedaj še zasebna trgovska podjetja z manufakturnim blagom. To je bilo najenostavneje izvesti z zaplembami teh podjetij. V teh sodnih procesih pa nekaterim trgovcem ni bila izrečena samo zaplemba njihovega trgovskega podjetja, ampak tudi smrtna kazen. Med temi, ki jim je bila izrečena smrtna kazen, sta bila tudi dva celjska trgovca.

Ti sodni procesi so bili v veliki meri posledica intervencije samega zveznega politbiroja CK KPJ in zveznega ministrstva za pravosodje. Politbiro CK KPJ je namreč na svoji seji 26. 12. 1945 sklenil, da so potrebni ostrejši ukrepi proti špekulantom in črnoborzijancem, saboter-jem itd. Od zvezne vlade je zahteval, da ustanovi posebna sodišča, ki bodo obravnavala pomembnejše primere kaznivih dejanj špekulacij, kraje in sabotaže.[44] Rezultat tega je bil, da je Vlada DFJ 29. 12. 1945 izdala uredbo, s katero so bili pri vrhovnih sodiščih vseh federalnih enot za sojenje kaznivih dejanj špekulacije in gospodarske sabotaže ustanovljeni posebni sodni senati.[45] Tak sodni senat je bil ustanovljen tudi pri Vrhovnem sodišču federalne Slovenije v Ljubljani, sestavljali pa so ga: dr. Helij Modic kot predsednik, dr. Ivan Novak in Anton Dolinšek kot sosodnika ter Jernej Stante kot tožilec.

Na konferenci, ki jo je 11. in 12. 1. 1946 sklicalo zvezno ministrstvo za pravošodje, so sodnikom dali smernice, kako morajo soditi. Med drugim so jih opozorili, kako se morajo zavedati, da mora sodstvo služiti predvsem zaščiti demokratičnih pridobitev NOB, in da morajo biti sodišča bič v rokah ljudstva.[46] S temi ukrepi so bili odpravljeni vsi zadržki

za obračun s posameznimi trgovci, katerih trgovska podjetja so bila predvidena za podržavljenje. Nalogo to izvesti, so dobila sodišča, ki so jo ne le ubogljivo sprejela, ampak tudi dosledno izvršila.

Prvi in hkrati največji sodni proces proti trgovcem s širšega celjskega območja je bil decembra 1945 pred okrožnim sodiščem v Celju. V tem sodnem procesu so bili zaradi domnevne špekulacije obsojeni naslednji celjski trgovci: Rudolf Stermecki, Miloš Pšeničnik, Franc Dobovičnik in Drago Hladin.[47] Razen njih pa sta bila v tem procesu obsojena še: Rudolf Rojnik, trgovski pomočnik in začasni upravnik Dobovičnikove trgovine, in Franc Fišer, poslovodja Hladinove trgovine. Akcija proti navedenim je bila skrbno pripravljena. Najprej sta odseka za trgovino in preskrbo pri Okrožnem odboru OF Celje in pri Okrajnem narodnem odboru Celje-mesto, ki sta jima načelovala Nestl Žgank oziroma Marica Šparhakel, v začetku decembra 1945 poslala v trgovine navedenih trgovcev posebno komisijo, ki je opravila pregled zalog. Ti pregledi naj bi se izvršili, ker so "iz vrst prebivalstva prišle pritožbe, da se nahaja v celjskih trgovinah večja količina blaga, posebno manufakture, katere razdeljevanje ne odgovarja potrebam prebivalstva."[48]
Tem pregledom trgovin so 12. 12. 1945 sledile aretacije trgovcev. V akcijo je stopil tudi Mestni komite KPS Celje pod vodstvom sekretarja Jakoba Drakslerja. Ta je tudi sicer bil dejansko tisti, ki je celotno akcijo proti celjskim trgovcem osebno vodil. Dan po aretaciji celjskih trgovcev, to je 13. 12. 1945, je Draksler sklical sestanek sekretarjev vseh partijskih celic z območja Mestnega komiteja KPS Celje. O čem so na sestanku razpravljali in kaj so sklenili,je razvidno iz ohranjenega zapisnika: "Sekretar Draksler je pozval vse sekretarje celic za pritegnitev vseh partijcev, delavcev in drugih v demonstracijo, ki bo 14. t. m. ob 5. uri popoldan, proti špekulantom, črnoborzijancem in kulturbundovcem. Člani partije morajo demonstracijo organizirati ter pritegniti ljudstvo za sabo, da bo demonstracija čisto spontana. Prikazati je treba ljudem, kako so delali nepošteni trgovci Stermecki, Pšeničnik, Dobovičnik itd. /.../ Vse to mora ostati v konspiraciji v toliko, da ne bo nihče slutil, da to pripravljajo člani KP. Hkrati pri demonstraciji treba zahtevati razlastitev vseh nepoštenih trgovcev."[49]

670/45.

Z A P I S N I K.

izrednega sestanka sekretarjev celic KP okraja Celje-mesto, ki se je vršil dne 13.12.1945.:

Navzoči so bili sledeči sekretarji:

I. četrt	Cinkarna
IV. četrt	Rudnik Pečovnik
Tovarna Metka	Narodna milica
Mohorjeva tiskarna	III. četrt

Tov. sekretar Draksler je pozval vse sekretarje celic za pritegnitev vseh partijcev, delavcev i.dr. v demonstracijo, ki se bo vršila 14.t.m. ob 5.uri pop., proti špekulantom, črnoborzijancem in kulturbundovcem. Člani partije morajo demonstracijo organizirati,ter pritegniti ljudstvo za sabo, da bo demonstracija čisto spontana. Prikazati je treba ljudem kako so delali nepošteni trgovci Stermecki, Pšeničnik, Dobovičnik itd. Nadalje naj ljudstvo odločno zahteva, da seiz Celja že končno odstranijo vsi nemčurji, da bo Celje zopet čisto. Vse to pa mora ostati v konspiraciji v toliko, da ne bo nihče slutil, da to pripravljajo člani KP. Obenem, pri demonstraciji, je treba zahtevati razlastitev vseh nepoštenih trgovcev, t.j. v zvezi z agrarno reformo.

Nadalje je tov. sekretar povdarjal nujnost plačevanja članarine. Do vsakega 10.v mesecu mora biti brezpogojno plačana članarina za naprej. Vsak član Partije mora imeti tolike zavesti in se točno držati termina.

Anketne liste je treba zadnji čas do pondeljka oddati na Komitet in priložiti karakteristike za vsakega člana celice posebej. Karakteristike naj podajajo vsi člani celice. Vsak član Partije mora tudi zase dati svojo oceno in gledati nase tudi samokritično.

Zelo važno je tudi za nas partijce, da opazujemo inozemce. Za vsakega inozemca moramo vedeti kam zahaja, s kom se druži in sploh nam mora biti poznano kretanje vseh inozemcev. Člani Partije so za to poklicani, da vršijo točno evidenco o vseh omenjenih in o njih stalno poročajo Komitetu.

Pri razlagi osnutka Ustave moramo posebno vsi Partijci aktivno sodelovati. Pravilno je treba ljudem prikazati, da je to ljudska ustava, ki smo si jo priborili v teku štiriletne borbe, da je to ljudska oblast itd. O vseh masovnih sestankih, ki se nanašajo na razlag o ustavi je treba pošiljati obširna poročila Okrajnemu odboru z navedbo kdo je posegel v diskusijo in o čem se je diskutiralo. Člani Partije morajo poseči v diskusijo in pobijati reakcionarje.

Zelo važna naloga za nas je akcija za zimsko pomoč naši vojski. Treba je napeti vse sile in izvesti to akcijo res tako, kot si zaslužijo naši borci. Paziti moramo pri tem, da ne izpade pobiranje raznih predmetov za vojsko kot navadno prosjačenje, geldati moramo na to, da bodo ljudje res uvideli potrebe naših borcev in prostovoljno darovali. Predvsem moramo zbirati perilo, obleko in slično.

Tov. sekretar je povdaril nadalje kako važno je to za nas, da še nadalje zbiramo interesente za agrarno reformo in postavljamo iz istih odbore. Nadalje je treba zbirati tudi podatke o vseh, ki zapadejo pod zakon o agrarni reformi.

O demonstraciji, ki se bo jutri vršila in o vseh stvareh, ki jih je tov. sekretar povdrail na izrednem sestanku, morano sekretarji celic poročati.

Smrt fašizmu - svobodo narodu !

Sekretar:

Zoper zaprte trgovce je dr. Jože Žabkar, javni tožilec za celjsko okrožje, sestavil obtožnico 22. 12. 1945. Ta je temeljila predvsem na izjavah, ki so jih zoper njih podale priče. Teh je bilo zaslišanih skupaj kar 22, to so bili: Nestl Žgank, Marica Šparhakl, Franc Dolenc, Helena Fuka, Sabina Lesnik, Franc Hribar, Terezija Slemenšek, Ivan Šepec, Jože Semi, Zora Ukmar, Rika Prelovec, Slavko Prelovec, Zora Kranjc, Ljubo Kobal, Majda Podrenik, Silva Ribič, Marija Zajc, Stana Rupreht, Kristijan Bukovnik, Olga Černetič in Leopold Travner.[50] Nedvomno je imelo posebno težo zlasti pričevanje Nestla Žganka, referenta odseka za trgovino in preskrbo pri Okrožnem odboru OF Celje, ter Marice Šparhakel, referentke odseka za trgovino in preskrbo pri Okrajnem narodnem odboru Celje-mesto.

V obtožnici je javni tožilec dr. Jože Žabkar Rudolfa Stermeckega, Miloša Pšeničnika, Rudolfa Rojnika, Franca Dobovičnika, Draga Hladina in Franca Fišerja obtožil, da so storili naslednja kazniva dejanja: "I. da so obtoženci od 1 do 6 v nameri kopičenja in prodajanja blaga po črni borzi, blago prikrivali in ga zadrževali od prodaje, ter ga na ta način odtegnili iz prometa, izmed navedenih predvsem obtoženec Pšeničnik, ki je prikrival in zadrževal od prodaje najbolj povpraševano blago t. j. volneno, ki ga je imel na zalogi ca. 3000 metrov in flanele, ki jo je imel na zalogi ca. 4000 metrov;
II. da so obtoženci od 1, 3 in 4 opustili obvezno prijavo zalog, zlasti obtoženec pod 1, ki ni prijavil niti metra starega blaga, dasi ga je imel na zalogi v vrednosti 1 milijon dinarjev, z namero da bi radi kupičenja in prikrivanja blaga, blago odtegnili splošnemu prometu in mu s tem zvišali ceno;
III. da je prvoobtoženec v nameri, doseči višjo ceno in kopičenja svojevoljno ustavil prodajo blaga s tem, da svoje trgovine za širšo javnost vobče ni odprl."[51]

Glavna javna obravnava pred senatom okrožnega sodišča v Celju, ki mu je predsedoval njegov predsednik dr. Ivan Šketa, je bila 24. 12. 1945. Obravnava je potekala po scenariju, ki je bil nasploh značilen za vse zrežirane procese. Vsi obtoženi so bili spoznani za krive, da so storili

kazniva dejanja po Zakonu o pobijanju nedopustne špekulacije in gospodarske sabotaže, in so bili obsojeni na naslednje kazni:
"1. Rudolf Stermecki, na 10 mesecev odvzema prostosti s prisilnim delom, na izgubo političnih in posebej državljanskih pravic za dobo 5 let, na prepoved izvrševati trgovsko obrt ter na zaplembo trgovskega podjetja z inventarjem in vsem blagom, ki je predmet podjetja ter nepremičnine, v kateri se podjetje izvršuje.
2. Miloš Pšeničnik, na 6 let odvzema prostosti s prisilnim delom, na izgubo političnih in posebej državljanskih pravic za dobo 10 let, na prepoved izvrševati trgovsko obrt ter na zaplembo trgovskega podjetja z inventarjem in vsem blagom, ki je predmet tega podjetja in inventarjem.
3. Franc Dobovičnik, na 4 leta odvzema prostosti s prisilnim delom, na izgubo političnih in posebej državljanskih pravic za dobo 7 let, na prepoved izvrševati trgovsko obrt ter na zaplembo celotnega trgovskega podjetja z vsem inventarjem in blagom, ki je predmet tega podjetja, nepremičnine, v kateri se trgovina izvršuje in na zaplembo imovinskega deleža pri tvrdki "Elka."
4. Rudolf Rojnik, na 8 mesecev prisilnega dela brez odvzema prostosti ter na izgubo političnih pravic in posebej državljanskih pravic za dobo treh let.
5. Franc Fišer, na 2 leti odvzema prostosti s prisilnim delom, na izgubo političnih in posameznih državljanskih pravic za dobo 4 let in na prepoved izvrševati trgovsko obrt.
6. Drago Hladin, na 1 leto in tri mesece prisilnega dela brez odvzema prostosti, na izgubo političnih in posameznih državljanskih pravic za dobo 5 let, na prepoved izvrševati trgovsko obrt ter na zaplembo trgovskega podjetja z vso zalogo, ki je predmet tega podjetja in inventarja, a izvzemši nepremičnine, v katerih se obrt izvršuje."[52]

Javni tožilec dr. Jože Žabkar se zoper sodbo ni pritožil, temveč je primer odstopil v obravnavo posebnemu sodnemu senatu pri Vrhovnem sodišču LRS, ki je bil ustanovljen izrecno za sojenje kaznivih dejanj po Zakonu o pobijanju nedopustne špekulacije in gospodarske sabotaže. Tako so Rudolfu Stermeckemu, Francu Dobovičniku in Milošu

Pšeničniku za isto kaznivo dejanje, za katerega jim je sodilo že celjsko okrožno sodišče, sodili še enkrat. Jernej Stante, javni tožilec pri posebnem senatu Vrhovnega sodišča LRS, je 4. 1. 1946 pri tem senatu zoper njih vložil obtožnico, ki je na naslov prispela šele ob 21. uri zvečer. Pol ure za tem se je že začel proces, kajti vse tri trgovce so že pred tem iz celjskih zaporov premestili v ljubljanske. Posebni senat pod predsedstvom dr. Helija Modica je obravnavo zaključil okrog polnoči in obsojencem izrekel naslednje kazni: Rudolfa Stermeckega je obsodil na 10 let odvzema prostosti, na izgubo državljanskih časti za dobo 10 let po prestani kazni in na zaplembo celotnega premoženja; Milošu Pšeničniku in Francu Dobovičniku pa je izrekel smrtno kazen z ustrelitvijo, trajno izgubo državljanskih časti in zaplembo premoženja.[53] Predsednik posebnega sodnega senata dr. Helij Modic je v zaključku obrazložitve sodbe zapisal: "Izrečene kazni odgovarjajo krivdi in težini dejanj posameznih obtožencev. Strogost kazni naj bo resen opomin vsem drugim izkoriščevalcem ljudstva."[54]

O tem sodnem procesu je obširno poročalo tudi tedanje časopisje, ki je seveda v celoti podpiralo odločitev sodišča in obsojence prikazovalo v skrajno slabi luči. Slovenski poročevalec je npr. 6. 1. 1946 takole komentiral obsodbe celjskih trgovcev: "Tudi ta stroga in pravična sodba dokazuje, da je naša oblast trdno odločena, da brezobzirno izkorenini vse one brezvestne elemente, ki na najpodlejši način izrabljajo pomanjkanje in stiske ljudskih množic v svoje osebne koristi, dočim vlagajo ljudske množice za obnovo naše porušene domovine skrajne napore." Dr. Anton Urbanc, odvetnik Miloša Pšeničnika in Franca Dobovičnika, je pri Predsedstvu Ustavodajne skupščine DFJ vložil prošnjo za njuno pomilostitev. Predsedstvo Ustavodajne skupščine DFJ je 9. 1. 1946 s posebnim telegramom od Ministrstva za pravosodje Slovenije in od Vrhovnega sodišča Slovenije zahtevalo, naj data mnenje glede pomilostitve na smrt obsojenih Miloša Pšeničnika in Franca Dobovičnika. Posebni svet Vrhovnega sodišča je na svoji tajni seji 10. 1. 1946 sklenil, "da se imenovana obtoženca Pšeničnik Miloš in Dobovičnik Franc ne priporočata v pomilostitev."[55] Takšno svoje stališče je predsednik posebnega sveta Vrhovnega sodišča dr. Helij Modic 11. 1. 1946 posredoval

Celjska trgovca Miloš Pšeničnik in Franc Dobovičnik.
Na procesu pred posebnim senatom Vrhovnega sodišča LRS
v Ljubljani, 4.01.1946, sta bila obsojena na smrt.

Predsedstvu Ustavodajne skupščine v Beograd, ki je nato prošnjo za pomilostitev zavrnilo. 22. 1. 1946 je bila smrtna kazen nad Milošem Pšeničnikom in Francem Dobovičnikom izvršena, in sicer na strelišču na Dolenjski cesti. Pred usmrtitvijo sta smela obsojenca napisati svojim bližnjim še zadnje poslovilne besede. Ohranilo se je poslovilno pismo Miloša Pšeničnika:[56]

Ljuba žena, hčerka in sinček!

Ker je prošnja za pomilostitev zavrnjena in se ne čaka na ponovno pomilostitev našega vodja maršala Tita, se mi dovoljuje, da sporočim moje zadnje vrste pred ustrelitvijo. Prosim te ljuba žena in mati, vzgajaj otroka v duhu časa in ne pozabite na najvišjega, ki je nad nami. Čas, ki nam je bilo sporočeno, da se nas justificira, je 11. 30 uri in kakor rečeno se ustrelitev izvrši danes popoldne. Prosim, da moje truplo, če bo to oblast dovolila, prepeljete v Celje in ga tam pokopate. Ker mi je vse premoženje zaplenjeno, in ti kakor tudi otroci Milena in Danilo ne ostane ničesar, gledi, da si od sodišča izposlujete pravice, da bo tebi kakor otrokom možno dalje živeti. Prisrčno te pozdravljam kakor tudi otroka Mileno in Danilota in naj ostanem nepozabni

Ljubljana, 22. 1. 1946. Vaš oče atek.

Leta 1991 je prišlo do obnove tega sodnega procesa. V obnovitvenem postopku se je izkazalo, da je bil celotni sodni proces zrežiran in da je prišlo pri njegovi izvedbi do cele vrste kršitev predpisov o vodenju sodnega postopka. Kot najpomembnejši dokaz za to, da je bil proces v celoti zrežiran, je Vrhovnemu sodišču RS, ki je primer obravnavalo, služil predvsem že citirani zapisnik sestanka partijskih sekretarjev z območja Mestnega komiteja KPS Celje z dne 13. 12. 1945, iz katerega je razvidno, da je celotni proces zrežirala Partija. V obrazložitvi svojega sklepa, da primer pošlje Temeljnemu sodišču v Celju v novo odločanje, je senat Vrhovnega sodišča RS 20. 11. 1991 med drugim tudi navedel nepravilnosti, ki jih je ugotovil v zvezi z vodenjem javne obravnave proti tem trgovcem pred senatom okrožnega sodišča v Celju in pred posebnim senatom Vrhovnega sodišča v Ljubljani: "Tudi na javnih ustnih razpravah na Okrožnem sodišču v Celju je bilo ustvarjeno vzdušje, ki je bilo izrazito nenaklonjeno obtožencem. Tako je Franc Dobovičnik

Zapisnik z dne 22. I. 1946.

Navzoči: pomočnik javnega tožilca Repovš Hubert po pooblastilu javnega tožilca Slovenije
poročnik Hribar Jože kot zapisnikar
zdravnik Masler Cirila.

Smrtna kazen z ustrelitvijo se je danes ob 6uri izvršila nad Pšeničnikom Milošem, roj. 4.9. 1891 in Dobovičnikom Francem roj. 19. 11. 1889 in sicer po zgoraj označenem vrstnem redu.

Ljubljana, dne 22. januarja 1946.

Javni tožilec:
Zapisnikar:
Zdravnik:

Zastopnik notranjega ministerstva ni bil navzoč, ker zadevno ministerstvo, kot poroča v svojem dopisu z dne 22.I.46, še ni prejelo tozadevnih navodil o izvrševanju kazni zveznega ministerstva za pravosodje odnosno ministerstva za notranje zadeve FLRJ.

(sin obsojenega F. Dobovičnika-op. M.M.), zaslišan v obnovitvenih poizvedbah kot priča povedal, da so njegovega bratranca, ki je bil sicer vojak V. prekomorske brigade in kot tak v uniformi, kot pričo nagnali iz dvorane, ko je povedal, da je obtoženi Dobovičnik Franc njegov stric; nadalje, da je bilo na procesu veliko nahujskanih ljudi, da so bili ljudje, ki so se drli v dvorani, pripeljani celo iz Ljubljane. Ko je bilo postavljeno vprašanje, ali se pred sodiščem lahko pojavijo tudi priče,ki bi pričale v prid obtožencem, je priča Franc Dobovičnik, ki je bila na razpravi navzoča, slišala, da se je javni tožilec dr. Žabkar zadrl, ne, tega ne dovolim. Tudi na razpravi na vrhovnem sodišču je tvorilo občinstvo zgolj veliko število uniformiranih ljudi. V takem vzdušju, ki je bilo ugotovljeno v obnovitvenih poizvedbah, seveda ni bilo čudno, da so se slišale zgolj priče v korist obtožbe..."[57]

V obnovitvenem postopku so tudi ugotovili, kakšno vlogo so odigrale posamezne priče, ki so pričale zoper obtožene trgovce. Milena Hohnjec, hči Miloša Pšeničnika, je v obnovitvenem postopku povedala, da je Marica Šparhakel, ki je bila ena glavnih obremenilnih prič na procesu proti njenemu očetu in soobtoženim, kakšnega pol leta po izvršeni smrtni obsodbi nad njenim očetom prišla k njeni materi "ter se je opravičila, češ da je na procesu lažno pričala, da je morala govoriti tisto, kar ji je bilo naročeno od strani oblastnih organov."[58]

Za popolnejšo osvetlitev sodnega procesa proti celjskim trgovcem Stermeckemu, Pšeničniku, Dobovičniku, in Hladinu je treba omeniti pričevanje že omenjene Milene Hohnjec, da je njenega očeta neposredno pred koncem vojne nekajkrat tajno obiskal oznovec Djuro Lubej in ga posvaril, naj se umakne iz Jugoslavije, ker je predviden za likvidacijo. Isti Djuro Lubej naj bi posvaril tudi Iva Čatra in njegovo ženo Terezijo. Medtem ko sta navedena njegov nasvet upoštevala in zbežala v Avstrijo, pa Miloš Pšeničnik tega ni storil, ker, kot pravi Milena Hohnjec, ni verjel, da bi se to lahko zgodilo, saj se med okupacijo ni kakorkoli kompromitiral.

Svojci obsojenih na tem zrežiranem sodnem procesu so še dolgo čutili

hude posledice. Ne le da so izgubili svojega najbližnjega, kar je bil gotovo najtežji udarec, čez noč so se znašli v situaciji, ko so ostali brez premoženja in s tem brez sredstev za preživljanje. Razen tega pa so oblast in partijski aktivisti stalno pritiskali nanje. Kot pripoveduje Milena Hohnjec, hči Miloša Pšeničnika, je očetova smrt njeno mater popolnoma strla. Ona sama pa je zaradi pritiskov, ki so jih izvajali skojevci, izstopila iz celjske gimnazije. Želela se je vpisati na srednjo ekonomsko šolo, vendar je za to morala prej dobiti dovoljenje od republiškega menistrstva za šolstvo. Vendar ji je tudi na ekonomski šoli pretila izključitev. Svetovano ji je bilo, naj se prijavi v mladinsko delovno brigado in z delom dokaže, da si zasluži zaupanje oblasti. To je tudi storila in se tako izključitvi izognila.

Razen celjskih trgovcev Rudolfa Stermeckega, Franca Dobovičnika in Miloša Pšeničnika sta bila pred posebnim senatom Vrhovnega sodišča LRS v začetku leta 1946 obsojena še dva trgovca s celjskega območja. To sta bila Alojz Germ in Drago Radej, lastnika trgovin z manufakturnim blagom v Trbovljah. Oba sta bila med vojno sodelavca OF, Alojz Germ pa je razen tega še izgubil sina, ki je padel v partizanih. Vendar to za oblast, ki se je hotela polastiti njunih trgovin, ni bil nikakršen zadržek, da ju ne bi postavila pred sodišče kot špekulanta. Javni tožilec za okrožje Celje je začel kazenski postopek zoper njiju v začetku januarja 1946.

Enako kot celjski trgovci sta bila tudi Germ in Radej obtožena, da sta prikrivala blago v svojih trgovinah, tako da ga določene stranke niso mogle kupiti. Kot glavna obremenilna priča je nastopil Anton Strniša, načelnik odseka za trgovino in preskrbo pri Okrajnem narodnem odboru Trbovlje. Javna obravnava je bila 12. 1. 1946 v Ljubljani. Posebni sodni senat je sodil v enaki sestavi kot na procesu proti celjskim trgovcem, v vlogi javnega tožilca pa je tokrat nastopil dr. Božo Kobe. Alojzu Germu je sodišče izreklo kazen 20 let odvzema prostosti s prisilnim delom in zaplembo vsega premoženja,[59] Dragu Radeju pa 10 let odvzema prostosti s prisilnim delom in zaplembo celotnega premoženja.[60] Radeju so kot oteževalno okoliščino šteli to, da je očitana kazniva dejanja počen-

jal v kraju, "kjer rudarji z izredno požrtovalnostjo in brezmejnim samozatajevanjem delajo na obnovitvenem planu naših oblasti, pri čemer so goli in bosi."[61]

Za Draga Radeja je mogoče ugotoviti, da je zaporno kazen s prisilnim delom prestajal v Zavodu za prisilno delo Teharje, in sicer od aretacije 29. 12. 1945 pa do 28. 6. 1946, ko je bil odpuščen, ker mu je bilo prestajanje ostanka kazni z odločbo Prezidija LS FLRJ oproščeno.[62] 1. 12. 1956 je okrožno sodišče v Celju sprejelo sklep, da se dovoli rehabilitacija Draga Radeja, s čimer so prenehale veljati vse posledice sodbe, ki mu je bila izrečena.[63]

Alojz Germ je bil pomiloščen in mu je bila kazen odvzema prostosti s prisilnim delom znižana z 20 na 2 leti, s sklepom okrožnega sodišča z dne 1. 2. 1958 pa so tudi njega sodno rehabilitirali.[64]

Seveda žrtve procesov pred posebnim sodnim senatom Vrhovnega sodišča LR Slovenije niso bili samo trgovci s Celjskega. Vendar je ta senat razen celjskima trgovcema Dobovičniku in Pšeničniku izrekel smrtno kazen le še v enem primeru. To se je zgodilo na procesu proti vrhniškim trgovcem Ivanu Malavašiču, njegovi materi Mariji in njegovi sestri Mimi.[65] Navedeni trije Malavašiči so bili zaradi domnevnega prikrivanja blaga obsojeni kar trikrat. Prvič 2. 10. 1945, ko sta bila Ivan Malavašič in njegova sestra Mimi pri okrajnem sodišču v Ljubljani obsojena na 15.000 oziroma na 10.000 dinarjev denarne kazni ter na zaplembo premoženja. Njuna mati Marija je bila oproščena. Referent za trgovino in preskrbo pri Okrajnem narodnem odboru Ljubljana Šinkovec je takoj po izrečeni sodbi poslal javnemu tožilcu uradni dopis, v katerem ga je opozoril, "da to, če sta dva člana Malavašičeve družine stopila v partizanske vrste, nikakor ne more opravičiti ostalih kot lastnike trgovine in posestva." Na pritožbo javnega tožilca je ljubljansko okrožno sodišče kot drugostopenjsko sodišče sodbo okrajnega sodišča v Ljubljani razveljavilo. V ponovni obravnavi je okrajno sodišče v Ljubljani razsodilo takole: Marija Malavašič je bila obsojena na 75.000 dinarjev denarne kazni in na izgubo političnih pravic za dobo enega leta, Ivan

Malavašič na 25.000 dinarjev denarne kazni in izgubo političnih pravic za dobo treh let, Mimi Malavašič pa na pol leta prisilnega dela brez odvzema prostosti in na odvzem političnih pravic za eno leto. Vsem pa je sodišče kot stransko kazen izreklo zaplembo vsega prikritega in neprijavljenega blaga oziroma tri četrtine zalog, ki so jih imeli.

Javni tožilec Ogrin se s takšno sodbo ni strinjal in je ta primer odstopil republiškemu javnemu tožilcu Jerneju Stantetu, ki je zoper vse tri Malavašiče 3. 1. 1946 vložil obtožnico pri posebnem senatu Vrhovnega sodišča LRS. Še istega dne je bila izvedena tudi javna razprava. Posebni senat je začel zasedati ob 20.15 in javno obravnavo zaključil ob 23.15 ponoči. Tudi na tem procesu so bile zaslišane samo priče, ki so obtožence obremenjevale. Sodišče je Ivana Malavašiča obsodilo na smrt z ustrelitvijo, Marijo Malavašič na tri leta prisilnega dela, Mimi Malavašič pa na 10 let prisilnega dela. Vsem je bila izrečena še kazen odvzema državljanskih pravic in zaplemba celotnega premoženja. Smrtna kazen nad Ivanom Malavašičem je bila izvršena 12. 1. 1946.

Tudi revizija tega sodnega procesa, do katere je prišlo leta 1992, je pokazala, da je bil v celoti zrežiran in da je na njem prišlo do številnih kršitev procesnega prava. Vsi trije obsojenci so bili v ponovljenem sodnem postopku oproščeni in s tem rehabilitirani.

V tem prvem valu sodnih procesov proti trgovcem na Celjskem je bil obsojen tudi Anton Mislej, lastnik trgovskega podjetja v Celju in tovarne leonskega nakita in bleščic AMI na Sp. Hudinji. Tudi on je bil obtožen, da ni prijavil vseh zalog blaga v svoji trgovini z manufakturnim blagom in da je le-tega odtegoval od prodaje kupcem ter tako hotel izkoristiti izredne razmere za kovanje dobička. Razen tega je bil obtožen, da je pod pretvezo, da nima surovin, preprečil obratovanje svojega podjetja AMI. Proces proti njemu je bil februarja 1946 pred senatom okrožnega sodišča v Celju, ki mu je predsedoval dr. Ivan Šketa. Glavna obravnava je bila 23. 2. 1946. Mislej je bil obsojen na tri leta odvzema prostosti s prisilnim delom, na izgubo političnih pravic za dobo treh let in na zaplembo celotnega premoženja.[66] Dr. Ivan Šketa je v obrazložitvi sodbe

zapisal, da "je obtoženca šteti med tiste škodljivce, ki namenoma s svojim delovanjem ali pa iz hude malomarnosti škodujejo ljudstvu in državnemu gospodarstvu in ki v času ljudskega trpljenja in stiske hočejo kopičiti premoženje in delati dobičke, kakor je to bila njih navada pred vojno."[67]

Anton Mislej je bil eden zadnjih trgovcev, ki je bil obsojen pred celjskim okrožnim sodiščem. Odslej so trgovcem skoraj brez izjeme sodili samo pred okrajnimi sodišči. Ugotoviti je mogoče, da v letih 1946-1947 niti ni bilo veliko sojenj trgovcem. Pred okrajnim sodiščem v Celju je bilo v teh letih obsojenih samo pet trgovcev oziroma trgovk, in sicer: Mila Cank iz Škofje vasi, Hedvika Šumer iz Celja, Nina Lenart iz Celja, Karel Lenart iz Celja in Martin Guček iz Škarnic pri Dobju.[68] Milo Cank je sodišče obsodilo na 6 mesecev prisilnega dela brez odvzema prostosti, na 10.000 dinarjev denarne kazni in na odvzem dovoljenja za opravljanje trgovske obrti. Ostali trije trgovci pa so bili obsojeni le na manjše denarne kazni v višini od 100 do 2.500 dinarjev.

Do novega vala sodnih procesov zoper trgovce je na Celjskem ponovno prišlo leta 1948, kar pa je bilo, kot smo že navedli, posledica še bolj poostrene politike oblasti do zasebnega sektorja. Med okrajnimi sodišči na območju celjskega okrožnega sodišča je bilo daleč največ sodnih procesov proti trgovcem pred okrajnim sodiščem v Celju. Poročilo o delu tega sodišča v prvem polletju 1948 ugotavlja, da je v tem času le-to obravnavalo 412 kaznivih dejanj, od tega jih je 11 odstotkov odpadlo na kazniva dejanja po Zakonu o zatiranju nedovoljene trgovine, nedovoljene špekulacije in gospodarske sabotaže. V okviru teh 11 odstotkov pa jih je nekaj manj kot polovico odpadlo na nedovoljeno trgovino. Poročilo navaja, da se špekulanti in saboterji "rekrutirajo iz trgovskih krogov in podeželskih premožnejših kmetov, ki se ne morejo sprijazniti z novo protikapitalistično ureditvijo trgovine in hlastajo še nadalje za prekomernim dobičkom."[69] Glede ukrepov, ki jih je sodišče izvedlo proti navedenim, pa poročilo navaja: "Proti tem elementom so se uporabile poostrene kazni z odvzemom prostosti in poboljševalnim delom kakor tudi s prepovedjo izvrševanja obrti ter zaplembo premoženja."[70] Poročilo

o delu okrajnega sodišča v Celju v 2. polletju 1948 navaja, da se je "pri omejevanju izkoriščevalskega sektorja v trgovini moralo v drugem polletju 1948 zagovarjati pred sodiščem 12 trgovcev, ki so bili obsojeni zaradi prikrivanja zalog in namernega nepravilnega vodenja knjig. Občutne kazni odvzema prostosti s prisilnim delom in zaplembo trgovine, v nekaterih primerih tudi s prepovedjo izvrševanja obrti, so bile izrečene v nekaj primerih."[71]

V letu 1948 so bili pred okrajnim sodiščem v Celju obsojeni naslednji trgovci: Frančiška Velenšek z Ostrožnega pri Celju, Oton Hlačer iz Žalca, Julijana Poharc iz Lisc pri Celju, Ivan Dečko iz Celja, Ivan Vizovišek iz Žalca, Marija Vizovišek iz Žalca, Jožefa Kolin iz Celja, Elizabeta Krašovec iz Celja, Avgusta Vračko iz Celja, Jože Polanc iz Petrovč, Marija Tisel iz Grajske vasi pri Gomilskem, Angela Korun iz Sv. Petra v Savinjski dolini, Josip Strah iz Ločice pri Vranskem, Jože Tiršek s Polzele, Andrej Pevec iz Sv. Jurija pri Celju, Slavko Šafar iz Celja, Ivan Javoršek z Gomilskega in Dominik Poženel iz Lisc pri Celju.[72] Navedenim so bile izrečene zelo ostre kazni, saj je nekaterim od njih sodišče izreklo tudi trajno prepoved opravljanja trgovske obrti in zaplembo trgovskega podjetja ali vsega premoženja. Zaplembo trgovskega podjetja oz. celotnega premoženja in trajno prepoved opravljanja trgovske obrti je sodišče od zgoraj navedenih izreklo: Otonu Hlačerju iz Žalca, Ivanu Vizovišku iz Žalca, Ivanu Dečku iz Celja, Slavku Šafarju iz Celja in Andreju Pevcu iz Sv. Jurija pri Celju.[73] Slednji se je zoper sodbo pritožil na okrožno sodišče v Celju, ki je njegovi pritožbi ugodilo, in zadevo vrnilo okrajnemu sodišču v Celju v ponovno obravnavo. Na ponovni obravnavi ga je okrajno sodišče v Celju obsodilo samo na denarno kazen.

Od procesov proti navedenim trgovcem bomo nekoliko podrobneje obdelali samo proces proti Ivanu in Mariji Vizovišek iz Žalca ter proces proti Dominiku Poženelu iz Celja. Proces proti Ivanu in Mariji Vizovišek je bil pred okrajnim sodiščem v Celju 1. 4. 1948. Obtožena sta bila prikrivanja manufakturnega blaga, konfekcije in železnine. Ivana Vezoviška je imenovano sodišče obsodilo na 1 leto in 6 mesecev odvzema

prostosti s prisilnim delom, izgubo državljanskih pravic za dobo dveh let in na zaplembo vsega premoženja, njegovo ženo Marijo pa je sodišče oprostilo.[74] Javni tožilec se je na oprostilno sodbo za Marijo Vizovišek pritožil na okrožno sodišče v Celju, ki je njegovi pritožbi ugodilo in je Mariji Vizovišek izreklo kazen 8 mesecev poboljševalnega dela in popolno zaplembo premoženja.

Proces proti celjskemu trgovcu Dominiku Poženelu je bil 3. 6. 1948. Razen njega sta v tem procesu kot obtoženki nastopali še Marija Plahutar in Ana Bandek, obe iz Celja. Dominik Poženel je bil obtožen, da je leta 1947 "v nameri, da doseže nesorazmerno imovinsko korist" storil dve kaznivi dejanji, in sicer, da je brez nakaznic kupoval pletenine in da je "kupil od neugotovljenega moškega najmanj 80 svilenih naglavnih rut ter v Mariboru 30 ducatov glavnikov in te predmete prodajal v svoji trgovini po neodobrenih cenah z nesorazmernim dobičkom."[75] Sodišče mu je izreklo kazen enega leta odvzema prostosti s prisilnim delom, prepoved izvrševanja trgovske obrti in zaplembo celotne trgovine.

Leta 1991 je prišlo do obnovitve sodnega procesa proti Ivanu in Mariji Vizovišek. Temeljno sodišče v Celju je v obnovljenem sodnem postopku odločilo, da se sodbi okrajnega in okrožnega sodišča v Celju v izreku o kazni spremenita tako, "da se obsojenemu Ivanu Vizovišku ob izrečenih kaznih odvzema prostosti, izgube državljanskih pravic za dobo dveh let in zaplembe predmetov v korist FLRJ, ne izreče še prisilno delo in zaplemba celotnega premoženja, obsojeni Mariji Vizovišek pa ob izrečeni kazni poboljševalnega dela ne izreče še kazen zaplembe celotnega premoženja."[76]

Do sodnih procesov proti trgovcem je leta 1948 ponovno prišlo tudi pred celjskim okrožnim sodiščem. V enem takšnih procesov pred navedenim sodiščem so bili 28. 7. 1948 obsojeni kar trije trgovci: Anton Flere z Dobrne, Franja Flere z Dobrne in Emilija Zdolšek iz Sv. Jurija pri Celju.[77] Skupaj z navedenimi so bili v tem procesu obsojeni še Franc Urleb, duhovnik iz Dobrne; Pepca Sevšek, trgovska pomočnica z Dobrne; Danijel Barle, upokojeni šolski upravitelj z Dobrne in Julijana

Sajko, delavka iz Sv. Jurija pri Celju. Vsi trije zgoraj navedeni trgovci so bili obtoženi, da so iz prodaje namerno odtegnili blago široke potrošnje s ciljem, da bi z njegovo kasnejšo prodajo dosegli dodatni zaslužek. Anton Flere pa je bil razen špekulacije obtožen še kaznivih dejanj zoper ljudsko oblast. Obtožnica mu je namreč očitala tudi, da je na območju Dobrne po navodilih bivšega ministra Snoja organiziral združbo, ki naj bi imela za cilj zrušiti obstoječo državno ureditev FLRJ. V to združbo bi naj kot zaupnika pritegnil tudi dobrnskega župnika Franca Urleba, "kateremu je spomladi leta 1946 izročil letak z naslovom "Beri in daj naprej", ki je vseboval propagando in navodila za nasilno porušenje obstoječe državne ureditve ter govoril njemu in napram ljudem, ki jih je skušal organizirati, da bo prišlo do vojne in preobrata, da bodo prišli Angleži in Amerikanci...".

Anton Flere je bil obsojen na pet let zaporne kazni s prisilnim delom, Franja Flere na eno leto poboljševalnega dela in Emilija Zdolšek na devet mesecev zaporne kazni. Vsem trem pa je bila kot stranska kazen izrečena tudi zaplemba celotnega premoženja. Tudi ostale obtožence je senat celjskega okrožnega sodišča pod predsedstvom sodnika Franca Soka spoznal za krive. Medtem ko je Pepci Sevšek, Danijelu Barletu in Julijani Sajko izrekel dokaj milo kazen (nekaj mesecev poboljševalnega dela), pa je duhovniku Francu Urlebu izrekel izredno strogo kazen, saj ga je obsodil na odvzem prostosti za obdobje petih let, na odvzem državljanskih pravic za dobo dveh let in na zaplembo celotnega premoženja.

Zadnji trgovec, ki je bil obsojen pred celjskim okrožnim sodiščem, je bil Božidar Ravnikar iz Celja. Bil je eden izmed devetih udeležencev že obravnavanega t. i. Greinovega procesa, ki je bil pred celjskim okrožnim sodiščem 7. in 8. januarja 1949. Obsojen je bil na petnajst let odvzema prostosti s prisilnim delom in na zaplembo premoženja, ker je, kot je navajala obtožnica, "posredoval pri Grein Franju radi ilegalnega pobega preko državne meje spomladi leta 1947 za Lazarevič Todorja in ženo in dr. Milenkoviča Vasilija in ženo."

Sodni procesi proti trgovcem so se leta 1948 ne le na Celjskem, ampak

v vsej Sloveniji iztekli. Razlog za to je bil preprost: zasebni trgovski sektor je bil pomladi 1948 dokončno ukinjen. Maja 1948 je namreč izšel Temeljni zakon o zasebnih trgovinah, ki je ukinil zasebne trgovine na debelo, ostale pa postavil pod nadzorstvo pristojnih državnih organov. Dovoljenje za nadaljnje opravljanje trgovske obrti je izdal pristojni izvršilni odbor okrajnega oziroma mestnega ljudskega odbora. Izdati se je smelo le, če je prosilec izpolnjeval z zakonom predpisane pogoje in če je bila trgovina v skladu s planom trgovske mreže, ki ga je določil izvršilni odbor okrajnega oziroma mestnega ljudskega odbora. Ker pa so v tem času državne in zadružne trgovine (NAPROZE) že v celoti pokrivale potrebe, izvršilni odbori zasebnikom dovoljenj za opravljanje trgovske obrti niso več izdajali. S tem je bil zasebni trgovski sektor v Jugoslaviji v celoti odpravljen, zato po letu 1948 do sodnih procesov proti zasebnim trgovcem tudi teoretično ni več moglo prihajati, ker le-teh enostavno ni bilo več.

3. Procesi proti kmetom

V povojnih političnih in zrežiranih procesih pred celjskim okrožnim oziroma okrajnim sodiščem je bilo obsojenih največ kmetov. To nikakor ni bilo samo posledica dejstva, da so bili kmetje daleč najštevilnejši družbeni sloj (saj je znano, da je bila delinkventnost med kmečkim prebivalstvom vedno majhna), ampak predvsem posledica politike, ki jo je takratna oblast vodila do zasebnega kmečkega sektorja. Zato je za razumevanje povojnih sodnih procesov proti kmetom nujno prikazati osnovne značilnosti te politike.

Tako kot na ostalih področjih se je Jugoslavija tudi na področju kmetijske politike zgledovala po Sovjetski zvezi. Ta politika pa je temeljila na teoriji sovjetskega ekonomista Jevgenija Preobraženskega, ki je trdil, da mora socialistična država akumulacijo za izgraditev težke industrije in infrastrukture črpati iz zasebnega kmetijskega sektorja.[78] Rezultat takšnih pogledov na odnos do kmeta je bil ta, da je država kmete ne le izredno visoko obdavčevala, ampak jih je tudi prisilila, da so viške pridelkov in živino po maksimiranih cenah morali obvezno oddajati državi v odkup. To je bil t. i. obvezni odkup ali obvezna oddaja, ki je bila v Jugoslaviji v veljavi vse od 1945 pa do leta 1952. Prvi predpisi o obvezni oddaji so bili sprejeti že leta 1945. Eden prvih takšnih predpisov je bila Uredba o obvezni oddaji krušnih žit, ki je bila sprejeta že avgusta 1945.

Razumljivo, da so se kmetje obveznemu odkupu na vse načine upirali, saj je bil zanje izredno hudo breme, kajti le redki so namreč ustvarjali toliko viškov, da bi lahko zadovoljili obveznemu odkupu, in da bi jim še ostalo dovolj za lastno prehrano. Razen tega (zaradi pomanjkanja blaga široke potrošnje) kmetje za tisto, kar so dobili za oddane pridelke in živino, dejansko niso mogli ničesar kupiti. Vse to je kmete nujno navajalo k temu, da so skušali prikazati čimmanjši pridelek in da so prijavljali manjše število živine, kot so je dejansko imeli. Žito in druge pridelke so zato skrivali in prijavljali manjše posejane površine, kot so jih dejansko posejali. Pogosti so bili tudi t. i. črni zakoli. V nekaterih primerih so kmetje člane komisij, ki so izvajale preiskave, da bi odkrile skrito

žito in druge pridelke ter živino, tudi fizično napadli. Seveda so bili za to zelo strogo kaznovani.

Skratka, odnos med oblastjo in kmeti se je zaradi uvedbe obveznega odkupa pridelkov in živine izredno zaostril. Na vse to je država seveda že vnaprej računala in je proti kmetom, ki so se obveznemu odkupu upirali, izvajala ostro kaznovalno politiko. Tiste, ki niso zadovoljili obveznemu odkupu, so šteli za špekulante in saboterje in so jih obravnavali po Zakon o pobijanju nedopustne špekulacije in gospodarske sabotaže.

Do dodatne zaostritve odnosov oblasti do kmetov je prišlo potem, ko je v začetku leta 1949 II. plenum CK KPJ sprejel Resolucijo o osnovnih nalogah Partije na področju socialistične preobrazbe vasi in pospeševanja kmetijske proizvodnje. Ta resolucija je bila dejansko reakcija na očitke Informbiroja, da v Jugoslaviji na vasi prevladujejo kapitalistični odnosi. Dala je smernice za pospešeno izvajanja podružbljanja zasebnega kmetijskega sektorja, kar naj bi udejanili predvsem z ustanavljanjem kmetijskih obdelovalnih zadrug (KOZ), ki so predstavljale nekakšno jugoslovansko različico sovjetskih kolhozov. Da bi uresničili smernice zgoraj navedene resolucije, je Partija začela izvajati veliko kampanjo za ustanavljanje KOZ in za vstop kmetov vanje. Vzporedno s kampanjo za ustanavljanje KOZ je potekala tudi velika partijska kampanja proti kmetom, ki so nasprotovali ustanavljanju KOZ, ali pa kakorkoli ovirali njihovo ustanavljanje in delovanje. Na udaru so bili zlasti večji kmetje, za katere se od slej skoraj izključno uporablja le še naziv "kulaki". Omenjena resolucija "kulake" označuje kot "kapitalistične izkoriščevalske elemente, sovražnike delavskega razreda, delovnih kmetov in ljudske države." Propagandni boj proti "kulakom" postane prioritetna naloga ne le partijskih organov (agitpropa), ampak tudi vseh ostalih političnih (t.i masovnih) organizacij, ki so predstavljale transmisijo Partije (OF, AFŽ, ZLM itd.). Partija je leta 1949 celo izdala posebno brošuro z naslovom Borcem za socialistično preobrazbo vasi, ki je vsebovala navodila partijskim in drugim aktivistom, kako voditi tovrstno propagando.

Problematiko zadružništva in boja proti "kulakom" na območju okrajev Celje-mesto in Celje-okolica prvič obširneje obravnavali na posvetovalni konferenci sekretarjev osnovnih partijskih organizacij z območja Mestnega komiteja KPS Celje in z območja Okrajnega komiteja KPS Celje-okolica; ta je bila v Celju 5. 8. 1949.[79] Konference se je udeležil tudi Franc Leskošek-Luka, ki je akcijo za krepitev zadružništva na Celjskem ocenil zelo kritično. Za neuspehe zadružništva na območju obeh celjskih okrajev je krivil tudi tovarniške delavce. "Ponekod delavci tako mislijo", je ugotavljal Leskošek, "da če bodo šli kmetje v KOZ, ne bodo mogli več kupovati od njih nekatere živežne artikle. Delavci prenašajo kulaški duh v tovarne, namesto da bi prenašali revolucijonarni duh iz tovarn na vas, se povezali in vršili borbo proti kmetom-kulakom in špekulantom, so se z njimi povezali in celo zavirajo diferencijacijo in socializacijo na vasi"[80] Ko je Leskošek govoril o "kulakih", jih je označil "kot bandite, ki zavirajo izgradnjo socializma na vasi". Poudaril je, da je treba "kmetu dopovedati, da gre v zadrugo prostovoljno ali bo lačen." Kmetom, ki se bodo vstopu v zadrugo upirali, pa je zagrozil, da jih bodo poslali na "družbeno koristno delo."

Ta grožnja, ki jo je izrekel Leskošek, se je leta 1949 tudi začela uresničevati. Člani Partije so tega leta po posameznih krajevnih ljudskih odborih sestavljali sezname tistih, ki bi jih, po njihovem mnenju, bilo treba poslati na "družbeno koristno delo." Med tistimi, ki so prišli na te sezname, so prevladovali kmetje, ki so si upali kakorkoli kritizirati obstoječi družbeni sistem in niso hoteli stopiti v kmetijske obdelovalne zadruge. Včasih pa so na te sezname uvrstili tudi tiste kmete, ki niso redno plačevali davkov ter izpolnjevali obvezne oddaje. Zaradi kakšne banalnosti je bil lahko kdo predlagan za "družbeno koristno delo", nam priča primer kmeta Jožeta Lokovška iz Ogeč pri Rimskih Toplicah. Njega je partijska celica Rimske Toplice predlagala za "družbeno koristno delo", ker je na proslavi 100-letnice Južne železnice, ki je bila v Rimskih Toplicah 17. 9. 1949, ploskal samo takrat, ko je govornik omenjal pomen železnice za napredek, nehal pa je ploskati, ko so navzoči začeli vzklikati Titu in Partiji.

Kakšno gonjo je proti kmetom sprožila Partija in kako fanatično so posamezni partijci pri tem sodelovali, nam pokaže poročilo, ki ga je na tej konferenci podala Ana Cerar, sekretarka vaške partijske organizacije Ljubečna: "Velike težkoče imam s špekulanti-kulaki povsod mi zavirajo. Najpreje sem jim pobrala hlapce in dekle. Ko smo ugotavljali hektarski donos, smo imeli velike težave, vendar obljubljam, da bom te kulake še ponižala. S celico se ne morem še pohvaliti, prisegam pa, da se bom na prihodnjem takem sestanku že lahko pohvalila z uspehi. Čeprav sem skromna žena delavca in bajtarja, bo naša celica še v bodoče delala tako, da bodo vsi bivši vaški mogotci zelo majhni pred menoj."[81]

Seveda v boju proti "kulakom" ni šlo samo za propagandni boj, ki so ga vodile politične organizacije s Partijo na čelu, ampak so v tem boju dobili posebne naloge tudi oblastni organi, zlasti še sodišča. Tako je zlasti v letih 1949-1950 prišlo do številnih sodnih procesov, ki bi jih lahko označili kot t. i. kulaške procese. Te je napovedovala že omenjana resolucija II. plenuma CK KPJ, ki je zahtevala, da "se mora ljudska oblast ostro boriti proti škodljivemu delu teh špekulantov, mora jih prisiliti, da izpolnjujejo svoje obveznosti do države, uporabljajoč stroge kazni vse do zaplembe premoženja...".

Kot je razvidno iz poročil okrajnega sodišča v Celju, je to sodišče navedenim smernicam v celoti sledilo; izredno je zaostrilo kaznovalno politiko do kmetov. V poročilu o delu okrajnega sodišča v Celju v drugem polletju 1948 njegov predsednik dr. Marjan Pavlič glede kaznovalne politike do kmetov ugotavlja: "V večji meri so se pojavili špekulanti predvsem v zvezi s kampanjskimi zadevami. Tako je sodišče doslej obravnavalo 13 primerov lažnega prijavljanja površin posevkov, skrivanja pridelkov in prikrivanja živine v reji. V teh primerih so padle visoke kazni, tudi od 50 do 70.000 din, zaplemba posestev, odnosno pridelka in živine...".[82]

Tudi poročilo o delu tega sodišča za prvo polletje 1949 govori o visokih kaznih, ki jih je izreklo kmetom. Glede kazni za kmete, ki so bili obtoženi špekulacije in gospodarske sabotaže, se avtor tega poročila dr. Marjan

Pavlič zavzema predvsem za kazni zaplembe premoženja, "ker jim na ta način odvzamemo možnost nadaljnih sabotaž, ker jih je treba udariti tam, kjer so najbolj občutljivi."[83] Glede zaplemb, ki jih je celjsko okrajno sodišče izreklo kmetom, pa isto poročilo navaja: "Popolna zaplemba premoženja v teh primerih ni imela namena pridobiti to ali ono premoženje, temveč kot kazen le vzgojni in prestraševalni namen." Za takšno poostreno kaznovalno politiko do kmetov je bilo celjsko okrajno sodišče na okrajni konferenci KPS Celje-okolica 21. 10. 1948 še posebej pohvaljeno. Eden izmed udeležencev te konference je v svojem referatu navedel, da je samo v letu 1948 bilo na kazen prisilnega dela in na zaplembo premoženja v okraju Celje-okolica obsojenih 95 kulakov.[84]

Vendar je že leta 1950 število sodnih procesov proti kmetom pred celjskim okrajnim sodiščem začelo postopama upadati. Kolikšen je bil delež kmetov med tistimi, ki so bili v prvem polletju 1950 kaznovani zaradi gospodarskega kriminala, nam prikazuje naslednja tabela[85]

Poklic	Število obsojenih oseb	Skupna vsota denarne kazni	Skupna vsota kaz. pob. dela	Skupna vsota kazni odvzema prostosti
kmetje	11	70500	1 leto, 3 m.	1 leto
delavci	4	17500	5 mesecev	2 meseca
nameščenci	4	7500	4 mesece	
ostali	5	10000	1 leto, 5 m.	1 leto, 2 m.

Trend upadanja števila sodnih procesov proti kmetom se je v letih 1951-1952 še povečal. Po letu 1952 pa tovrstnih sodnih procesov dejansko ni več. To je seveda treba povezati z določenimi spremembami, do katerih je prišlo v Jugoslaviji na področju kmetijske politike v začetku petdesetih let. Že leta 1950 je namreč začela popuščati kampanja za ustanavljanje kmetijskih obdelovalnih zadrug, ki so se pokazale kot popoln polom, kar je končno rezultiralo v njihovi ukinitvi v začetku

leta 1953. Maja 1951 je bil ukinjen obvezni odkup mesa, mleka, krompirja, fižola in sena; julija naslednjega leta pa je bil odpravljen tudi obvezni odkup žit (pšenice, rži, ovsa in ječmena). S prenehanjem forsiranja ustanavljanja kmetijskih delovnih zadrug in z odpravo obveznega odkupa so bili odpravljeni glavni razlogi, zaradi katerih je bilo v letih 1945-1952 obsojenih največ kmetov.

Iz ohranjenih vpisnikov in kazenskih spisov celjskega okrajnega sodišča je razvidno, da je bilo v letih 1945-1950 pred tem sodiščem obsojenih več sto kmetov. Vseh teh sodnih procesov seveda ni mogoče prikazati, zato se bomo omejili samo na prikaz nekaterih pomembnejših iz let 1949 in 1950, ko je bilo sodno preganjanje kmetov na višku. Omejili se bomo izključno na tiste sodne procese proti kmetom, ki so bili nedvomno politične narave in v katerih je bila obsojencem poleg drugih kazni izrečena tudi zaplemba premoženja. Tipični takšni sodni procesi so bili: sodni proces proti Francu in Antoniji Ocvirk z Ostrožnega pri Celju, sodni proces proti Stanku in Tereziji Brecl z Brdc nad Dobrno, sodni proces proti Alojzu Jagru iz Jarmovca pri Dramljah, sodni proces proti Jožetu Pospehu iz Kasaz in sodni proces proti Janezu Jakopinu iz Razborja, Stanku Jakopinu iz Laz pri Dramljah, Ivanu Avžnerju iz Št. Ilja pri Dramljah in Ferdinandu Kukoviču iz Trnovca. Vsi navedeni so bili večji kmetje, ki so imeli okrog 30 hektarov veliko posest, in so torej po tedanjih kriterijih spadali med t. i. kulake, zato so sodni procesi proti njim bili tipični t. i. kulaški procesi.

Sodni proces proti Francu in Antoniji Ocvirk z Ostrožnega pri Celju je bil eden tistih povojnih sodnih procesov, za katerega lahko trdimo, da je do njega prišlo izključno z namenom, da se jima zapleni premoženje. Iz celotnega gradiva o tem procesu in iz samega njegovega zaključka je namreč povsem nedvoumno mogoče ugotoviti, da zanj ni bilo nobene osnove in da je to moralo vedeti tudi sodišče. Proces proti njima je bil 18. 1. 1949.[86] Obtožnica, ki jo je zoper njiju vložilo javno tožilstvo za okrožje Celje, je temeljila na ugotovitvah odkupne komisije Mestnega ljudskega odbora Celje. Ta je namreč v začetku decembra 1948 pri Ocvirkovih opravila pregled zalog krompirja in pšenice in pri pregledu

odkrila: "1. v kleti med pijačo in v dveh sodih obloženih z jabolki, odnosno z zabojem cca. 600 kg krompirja in v prešnici pod korenjem cca. 300 kg krompirja; 2. v listnici pri hlevu v sodu pokritem z listjem in žagovino 300 kg pšenice in na podstrešju za streho v sodu pokritem z zavrženimi predmeti 300 kg pšenice." Ugotovljeno je bilo tudi, da je Antonija Ocvirk popisni komisiji prijavila samo devet namesto enajst prašičev.

Vse ugotovitve komisije pa so bile dejansko popolnoma brezpredmetne, saj sta Ocvirka za tisto leto vsem predpisanim obveznostim obvezne oddaje že zadostila in ni bilo nikakršnega razloga za pregled, še manj pa za kazensko ukrepanje proti njima. Pšenice in krompirja namreč nista skrivala pred komisijo, ampak pred tatovi, ki so jima ga v preteklem letu kar trikrat pokradli; eden izmed storilcev je bil zaradi tega tudi obsojen pred sodiščem. Sodišče teh dejstev ni hotelo upoštevati in ju je spoznalo za kriva, češ, da sta "prikrivala in opustila obvezno prijavo živil in prašičev z namenom, da se to blago odtegne prometu, da bi se lahko s poznejšo prodajo ali preprodajo dosegla nesorazmerna premoženjska korist." Franca Ocvirka je sodišče obsodilo na eno leto in tri mesece odvzema prostosti s prisilnim delom, njegovo ženo Antonijo pa na eno leto poboljševalnega dela. Obema pa je izreklo tudi kazen zaplembe vsega premoženja.

Seveda sta se obsojenca na takšno sodbo pritožila na celjsko okrožno sodišče, ki pa je njuni pritožbi le deloma ugodilo; zaporno kazen oziroma kazen poboljševalnega dela jima je znižalo na šest mesecev. Obema pa je ostala v veljavi kazen zaplembe premoženja, ki je bila nato tudi izvedena.[87]

Krivica, ki sta jo celjsko okrajno in okrožno sodišče povzročili Francu in Antoniji Ocvirk, jima je bila popravljena šele leta 1951, vendar tudi takrat ne v celoti. Ocvirka sta namreč preko svojega zastopnika v začetku leta 1951 vložila zahtevo za zaščito zakonitosti pri Javnem tožilstvu FLRJ, ki je ugotovilo, da "sporedna kazna konfiskacije prema oboje okrivljenih ne samo što nije trebala biti izrečena obzirom na društvenu

opasnost krivičnog dela i učinioca, nego ona ni po zakonu se nije mogla izreči..."[88] Javno tožilstvo FLRJ je Vrhovnemu sodišču LR Slovenije predlagalo, da sodbo celjskega okrožnega sodišča z dne 19. 2. 1949 spremeni tako, da ukine izrečeno kazen zaplembe celotnega premoženja. Vrhovno sodišče LR Slovenije je to storilo s sodbo z dne 30. 5. 1951.[89] Vendar ju ni v celoti oprostilo, saj je Franca Ocvirka obsodilo na tri mesece in deset dni odvzema prostosti, njegovo ženo Antonijo pa na 2.000 din denarne kazni. Seveda skrajšanje zaporne kazni Francu Ocvirku ni v ničemer več koristilo, ker je šest mesecev zaporne kazni, na katero ga je obsodilo celjsko okrožno sodišče, že prestal.

Proces proti Stanku in Tereziji Brecl z Brdc nad Dobrno je bil pred celjskim okrajnim sodiščem 19. 4. 1949. Obtožena sta bila dveh kaznivih dejanj: "1. da sta v decembru 1947 opustila prijaviti pristojnemu KLO Dobrna od svoje goveje živine vsaj 1 glavo, nato pa v letu 1948 do pričetka meseca decembra opustila prijaviti KLO Dobrna zatajeno govedo in prirastek goveje živine v letu 1948, vsled česar dne 6. 12. 1948 nista imela pri KLO Dobrna prijavljenih 2. juncev, 1 teleta, 1 vola, 4. ovc 2. prašičev; 2. dne 13. 9. 1948 na svojem domu v Brcah zaklala okoli 50 kg težkega prašiča, ki ga nista imela prijavljenega in čigar zakola tudi nista prijavila KLO; 3. dne 27. 12. 1948 na svojem domu v Brcah s pomočjo Okrožnik Jožefa in Pliberšek Rudija protipredpisno zaklala 150 kg težkega junca, ki ga nista imela prijavljenega."[90]

Sodišče je Stanka in Terezijo Brecl obsodilo vsakega na 25.000 dinarjev denarne kazni in na zaplembo mesa na črno zaklanih živali. Na takšno sodbo se je javni tožilec pritožil na celjsko okrožno sodišče, ki je njegovi pritožbi v celoti ugodilo. Senat tega sodišča, ki mu je predsedoval Franc Sok, je na obravnavi 28. 5. 1949 Stanku in Tereziji Brecl izrekel mnogo ostrejšo kazen, in sicer Stanku šest mesecev, Tereziji pa tri mesece poboljševalnega dela, hkrati pa obema tudi popolno zaplembo premoženja.[91] Obsojena sta 24. 6. 1949 naslovila prošnjo za pomilostitev na Prezidij Ljudske skupščine LRS, ki pa je njuno prošnjo brez utemeljitve zavrnil.[92] V prizadevanje za njuno pomilostitev sta se leta 1953 vključila celo Občinski odbor Zveze borcev NOV Dobrna in Občinski ljudski

odbor Dobrna. Prvi je priporočal njuno pomilostitev, ker je Stanko Brecl "za časa NOB sodeloval s partizani z materijalno pomočjo, kakor tudi z raznimi vožnjami in slično," drugi pa, "ker sta oba zmožna voditi to posestvo naprej kot pridna delavca in dobra gospodarja." Občinski ljudski odbor Dobrna je v svojem priporočilu za pomilostitev tudi zapisal: "Z odvzemom posestva se imenovana čutita življensko uničena, ker sta že rojena kmetovalca, in sta vsled tega zelo potrta."[93] Kljub tem priporočilom so bile njune prošnje za pomilostitev zavrnjene.

Proces proti kmetu Alojzu Jagru iz Jarmovca pri Dramljah je bil 18. 8. 1949 pred okrajnim sodiščem v Celju.[94] Obtožnica je navajala, da je storil kaznivo dejanje špekulacije, ker je "prijavil na KLO Dramlje, površino zemljišča, posejanega z belimi žiti tako, da je navedel, da je posejal le 0,60 ha pšenice in 1 ha ovsa, dočim je dejansko imel posejanega 1,13 ha površine s pšenico in 1,15 ha površine z ovsom tako, da znaša celotna utajitev površin posejanih z belimi žiti 0,68 ha." Okrajno sodišče v Celju ga je obsodilo na tri mesece poboljševalnega dela in na zaplembo celotnega premoženja. Predsednik sodnega senata Adolf Reya je v obrazložitvi sodbe Alojza Jagra označil kot človeka, ki "nima razumevanja do delovnega človeka in da nima pravilnega odnosa do ukrepov organov ljudske oblasti, marveč da je obtoženec tipičen kulak, kateremu je naša oblast trn v peti." Nadalje v obrazložitvi sodbe tudi navaja, "da je v območju KLO Dramlje na splošno znano, da obtoženec zavira razvoj zadružništva, na kratko rečeno, da je obtoženec vsled svoje ekonomske baze sovražnik delovnega ljudstva." Razloge za to, da se je sodišče odločilo izreči Jagru kazen zaplembe premoženja, pa je Reya pojasnil z naslednjimi argumenti: "Ne more se prištevati neprijava posejanih površin k morebitni malomarnosti obtoženca, marveč je sodišče mnenja, da obtoženec sistematično zavira in sabotira ukrepe ljudske oblasti iz sovražnega odnosa do delovnega ljudstva, katerega dejanja resno ogražajo obstanek socialistične izgradnje, vsled česar je potrebno, da se obtožencu izpodbije ekonomska baza."[95] Alojz Jager je zoper sodbo celjskega okrajnega sodišča vložil pritožbo na celjsko okrožno sodišče, ki pa jo je zavrnilo in je sodbo prvostopenjskega sodišča potrdilo.[96]

K 391/49-62

S o d b a

V i m e n u l j u d s t v a !

Okrajno sodišče v Celju je obravnavalo dne 10.avgusta 1949 v senatni sestavi pod predsedstvom sodnika Reya Adolfa in sodnikov porotnikov Frece Albina in Fazarinc Ivana,ob sodelovanju zapisnikarice Bole Sandre,v kazenski zadevi zoper J a g e r Alojza,radi kaznivega dejanja po čl.3.tč.1.ZTŠS in je v navzočnosti prostega obtoženca ter njegovega zagovornika dr.Goričana Alojza,odvetnika v Celju in pomočnika javnega tožilstva Bogdana Jereba,po končani javni ustni obravnavi

r a z s o d i l o :

Obtoženi

J a g e r Alojz, sin Valentina in Uršule roj.Kristan, rojen 28.3.1907 v Jarmovcu, okraj Celje-okolica, stanuje v Jarmovcu št.1,okraj Celje-okolica,državljan FLRJ, poročen,oče 4. nedoletnih otrok,kmet,poseduje posestvo v izmeri 28 ha, vredno cca 500.000.-din,ima 7.r.osnovne šole,nekaznovan,

j e k r i v ,

da je kot lastnik kmečkega posestva v Jarmovcu prijavil na KLO Dramlje, površino zemljišča,posejanega z belimi žiti tako, da je navedel,da je posejal le 0.60 ha pšenice in 1 ha ovsa,dočim je dejansko imel posejanega 1.13 ha površine s pšenico in 1.15 ha površine z ovsom tako, da znaša celotna utajitev površin posejanih z belimi žiti 0.68 ha,

tedaj je protivno Uredbi o odkupu žita podal netočne podatke,ki vplivajo na določitev obvezne oddaje, kar je storil z namero, da bi z opustitvijo obvezne prijave odtegnil bela žita obvezni oddaji ter s poznejšo prodajo dosegel nesorazmerno premoženjsko korist.

S tem je zakrivil kaznivo dejanje nedovoljene špekulacije po čl.3. tč.1.ZTŠS in se po čl. 4 odst.1. ZTŠS ob uporabi splošnih določil k.z.

o b s o d i

na 3/tri/ mesece poboljševalnega dela in

na zaplembo celotnega premoženja z zakonitimi omejitvami, zlasti zemljišča pod vl.št. 53 in 54 k.o. Marije-Dobje, vl.št. 253 k.o. Št.Ilj in vl.št. 328 k.o.Sv.Primož.

Stroški kaz.postopka se izreko za neizterljive.

Proces proti kmetu Jožetu Pospehu iz Kasaz je bil pred okrajnim sodiščem v Celju 18. 11. 1949. Obtožen je bil neizpolnjevanja obvezne oddaje krompirja in koruze. Namesto predpisanih 1.500 kg krompirja naj bi ga oddal samo 318 kg in namesto predpisanih 805 kg pšenice naj bi je oddal le 407 kg. Sodni senat, ki mu je tudi v tem primeru predsedoval sodnik Adolf Reya, ga je obsodil na osem mesecev poboljševalnega dela in na zaplembo celotnega premoženja.[97] Tudi v tem primeru je sodnik Adolf Reya v obrazložitvi sodbe navajal predvsem politične argumente, kot npr.: "Obtoženec v svojem kapitalističnem egoizmu vidi le samega sebe, dočim mu je delovno ljudstvo deveta briga, pa čeprav vsi propadejo. /.../ Dejanje, ki ga je obtoženec zakrivil, je v današnjih pogojih socializma zelo nevarno, kajti špekulacija resno ogroža pravilno in nemoteno prehrambeno politiko delovnega ljudstva. Zato smatra sodišče, da obtoženec ni vreden še nadalje vršiti gospodarske posle na svojem posestvu, kateri ga silijo k izvrševanju kaznivih dejanj, vsled česar smatra za potrebno odvzeti mu ekonomsko bazo, da se enkrat za vselej prepreči obtožencu izvrševanje sličnih nevarnih dejanj za družbo."

Izrečena sodba celjskega okrajnega sodišča je postala pravnomočna 30. 12. 1949, ko jo je kot drugostopenjsko sodišče potrdilo tudi okrožno sodišče v Ljubljani. Obsojeni Jože Pospeh je bil tako ob posestvo s preko 30 ha površine, nastopiti pa je moral tudi prestajanje prostostne kazni. Vendar se v usodo ni vdal, ampak je maja 1950 vložil zahtevo za varstvo zakonitosti pri Vrhovnem sodišču LRS, ki je njegovi zahtevi ugodilo in sodbi sodišč prve in druge stopnje v celoti razveljavilo ter naročilo, da mora primer ponovno obravnavati sodišče prve stopnje. Ponovno sojenje pred okrajnim sodiščem v Celju je bilo 10. 8. 1950. Tudi v ponovnem sodnem procesu je bil Jože Pospeh spoznan za krivega, vendar mu je tokrat sodišče odmerilo "samo" denarno kazen v višini 30.000 dinarjev.[98]

V procesu, ki je bil pred senatom celjskega okrajnega sodišča 21. 10. 1950, je bilo hkrati obsojenih več kmetov. To so bili: Janez Jakopin iz Razborja, Stanko Jakopin iz Laz, Ivan Avžner iz Št. Ilja in Ferdinand Kukovič iz Trnovca.[99] Vsi navedeni kmetje so bili člani kmetijske

obdelovalne zadruge v Dramljah. Obtoženi so bili, "da so kot zadružniki KDZ Dramlje od njene ustanovitve dalje ovirali delo te zadruge, izpodkopavali njeno ureditev in delovno organizacijo z namenom, da bi zadrugo uničili, zlasti s tem, da so že ob ustanovitvi opustili organizacijo zadruge v smislu zadružnih pravil in Temeljnega zakona o zadrugah, da so si kot ustanovitelji zadruge pridržali nesorazmerno velike ohišnice, na katerih so redili nesorazmerno veliko število glav goveje živine in prašičev, zaradi česar so obdelovali predvsem zemljo na ohišnici, obdelavo zadružne zemlje pa zanemarjali in jo v letu 1950 skoraj popolnoma opustili, pri čemer sta obtožena Avžner Ivan kot predsednik KLO Dramlje ter vodilni politični funkcionar tega KLO-ja in Jakopin Stanko kot odbornik KLO-ja in referent za odkupe in kmetijstvo tako delovanje podpirala tudi kot predstavnika ljudske oblasti in vodilnih krajevnih političnih organizacij."[100]

Vsi štirje obtoženci so bili obsojeni na zaporne kazni s prisilnim delom za dobo od deset mesecev do treh let, oba Jakopina in Avžner pa tudi na zaplembo premoženja. V obrazložitvi sodbe, ki je obsegala kar 12 strani, je dr. Marjan Pavlič kot predsednik sodnega senata glede izrečenih kazni navedel: "Pri odmeri kazni je sodišče pri vseh obtožencih upoštevalo predvsem družbeno nevarnost dejanj. Naklepno rušenje zadruge, ki je šele v začetku svojega razvoja, in to zlasti s strani oseb, katere so bile vsi odborniki KLO-ja, ki so bile kot ustanovitelji zadruge najbolj vidni predstavniki zadružniškega gibanja pomeni naklepno rušenje socializacije vasi, kar je danes ena od osnovnih nalog delovnih ljudi za izboljšanje življenskih pogojev delovnih kmetov in celokupnega prebivalstva...".

Kljub tako rigoroznim kaznim javni tožilec z njimi ni bil zadovoljen in se je na sodbo pritožil na okrožno sodišče v Ljubljani, ki je njegovi pritožbi ugodilo ter vsem štirim obsojencem zaporne kazni s prisilnim delom povišalo, in sicer: Janezu Jakopinu z dveh let in osmih mesecev na štiri leta, Stanku Jakopinu s treh let in šestih mesecev na štiri leta in šest mesecev, Ivanu Avžnerju s treh let na štiri leta in Ferdinandu

Kukoviču z deset mesecev na eno leto.[101] Prvim trem obsojencem pa je ostala v veljavi tudi kazen zaplembe premoženja.

Kmetje, ki so bili obsojeni v povojnih sodnih procesih pred okrajnim sodiščem v Celju, so seveda skušali izrabiti vsa pravna sredstva, da bi dosegli razveljavitev izrečene sodbe, ki se jim je zdela krivična. Ne le da so se v večini primerov zoper sodbo okrajnega sodišča v Celju pritožili na okrožno sodišče v Celju, če to njihovi pritožbi ni ugodilo, so se pritožili še na Vrhovno sodišče LRS in Vrhovno sodišče FLRJ. Če tudi tedaj niso dosegli ugodne rešitve, jim je kot zadnje upanje ostala še pritožba na kabinet maršala Tita. Veliko število takšnih pritožb na kabinet maršala Tita dokazuje, kako je med kmeti tedaj vladalo prepričanje, da maršal Tito ne ve, kaj oblast počenja z njimi, in da bi, če bi to vedel, tega ne dovolil. Podobno so slovenski kmetje razmišljali v času velikih kmečkih uporov proti fevdalcem v 16. stoletju, ko so bili prepričani, da cesar ne ve, kaj z njimi delajo fevdalci in da bodo pri njem našli pravico.

Le redki kmetje so bili sposobni sami pisati takšne pritožbe. Ker za advokata najčešče niso imeli denarja, so jim pritožbe običajno sestavljali tisti vaščani, ki so bili takšnega pisanja bolj vešči. Oblast je seveda takšne pisarje preganjala in jih neredko tudi kaznovala. Eden tistih, ki je kmetom pisal razne pritožbe, je bil npr. Alojz Bobek, poljedelski delavec iz Dobležič pri Drenskem rebru. Okrajno sodišče v Celju ga je zaradi tega 3. 10. 1949 obsodilo na 22 mesecev poboljševalnega dela in na izgon iz domačega kraja za dobo enega leta.[102]

Kakor lahko ugotovimo, da so posamezni kmetje proti političnim aktivistom in proti članom odkupnih komisij včasih uporabili tudi silo, je mogoče ugotoviti, da so tudi ti proti kmetom včasih nastopali nasilno in celo brutalno. To se je dogajalo zlasti v letih 1949-1950, torej v letih, ko je bila kampanja zoper "kulake" na višku. To je mogoče pripisati ne le temu, da so bili člani takšnih odkupnih komisij fanatični partijci, ki so bili direktive Partije pripravljeni dosledno izpolnjevati, ampak tudi temu, da so jih neredko rekrutirali iz vrst lumpenproletariata, ta pa je

že zaradi svojega socialnega položaja kmete sovražil. Za svoja dejanja običajno niso bili klicani na odgovornost, kaj šele, da bi bili za to obsojeni. Dogajalo se je ravno nasprotno: kaznovani so bili kmetje, ki so bili žrtve njihovega brutalnega postopanja.

To se je npr. zgodilo kmetici T. M. z Grobelnega. Kot pripoveduje, z možem Alojzem leta 1950 nista mogla pravočasno oddati para volov za obvezno oddajo, ker sta jih potrebovala za jesensko setev, ki se je zaradi slabega vremena zavlekla. Oblast za te razloge ni pokazala nikakršnega razumevanja. Ko je bila doma sama s štiriletnim sinom, so prišli člani odkupne komisije in vdrli v hlev, da bi vola odpeljali. Ona jim je to preprečila, in sicer tako, da se je obesila na verige, s katerima sta bila vola priklenjena k jaslim, in jih ni hotela izpustiti, čeprav so jo z lesenimi zapahi od vrat tolkli po prstih. Končno sta jo dva člana komisije podrla na tla in eden izmed njiju, ki je bil celo bližnji sosed (V. M. iz Stopč), ji je na prsi nameril pištolo ter ji grozil, da jo bo ustrelil. Kljub pretepanju in grožnjam s pištolo ni popustila in je uspela, da volov niso odpeljali. Po nekaj dneh je dobila poziv, da se mora zglasiti na celjskem javnem tožilstvu. Tam so jo aretirali in jo odpeljali v Stari pisker, kjer je bila zaprta več tednov, ne da bi ji izročili obtožnico ali da bi prišla pred sodišče. To je bilo, kot pravi danes devetinosemdesetletna T. M., plačilo za to, ker je njihova domačija med vojno dajala zatočišče in hrano partizanom in ker je sprejemala in hranila partizansko pošto.

V letih 1945-1949 je bil pred celjskim okrajnim sodiščem en sam proces proti članom odkupne komisije. Njihova brutalnost do kmetov je presegla vse meje in tudi oblast njihovih dejanj, tudi če bi hotela, ni mogla oziroma smela več tolerirati. Ta sodni proces je bil 12. 9. 1949 pred senatom okrajnega sodišča v Celju, v njem pa so kot obtoženci nastopili: Avgust Dosedla, Rafael Dosedla in Matija Petrovič.[103] Vsi trije obtoženci so bili zaposleni v libojskem rudniku in so se kot partijci udejstvovali v političnem življenju na območju KLO Liboje: Avgust Dosedla je bil sekretar osnovne partijske organizacije v Libojah in predsednik KLO Liboje, Rafael Dosedla in Matija Petrovič pa sta bila

predsednik oziroma tajnik krajevnega odbora OF Liboje. Sodili so jim zaradi hudih kaznivih dejanj, ki so jih 17. 8. in 23. 8. 1949 storili v Prekopi pri Vranskem nad kmetoma Avgustom Vraničem in Jakobom Vraničem. Če sledimo obtožnici in sodbi ter drugim dokumentom v kazenskem spisu, vidimo, da so dogodki potekali takole: V poletni akciji za odkup žita leta 1949 je poverjeništvo za državne nabave pri OLO Celje-okolica izdalo Avgustu in Rafaelu Dosedlu pooblastilo, da na posameznih kmečkih gospodarstvih določenega rajona pregledata zaloge žita ter ugotovita številčno stanje goveje živine in prašičev. Čeprav sta obtoženca imela določen vsak svoj rajon, sta delo na terenu opravljala skupaj. Tako sta se dne 17. 8. 1949 mudila v Prekopi, kjer sta izvršila hišno preiskavo pri kmetu Jakobu Vraniču. Čeprav sta imela pooblastilo, da ugotovita le zaloge žita in stanje živine, sta pregledala vse stanovanjske prostore, omare, skrinje, predale itd. Ob tej priliki sta ukradla zlat poročni prstan in zlat uhan. Istega dne sta se mudila tudi v hiši Avgusta Vraniča, posestnika iz Prekope. Tu sta prav tako pregledovala predale, omare itd. V tej hiši je Avgust Dosedla izmaknil večjo količino srebrnikov, nakar sta si z Rafaelom Dosedlom plen razdelila.

23. 8. 1949 sta se Avgust in Rafael Dosedla skupaj z Matijo Petrovičem znova odšla v Prekopo k posestniku Avgustu Vraniču. Že med potjo so dohiteli gospodinjo, kateri so rekli, da so z notranjega odseka, Avgust Dosedla pa je celo izjavil, da so organi UDV, medtem ko se je Petrovič izdajal za nekega "višjega" iz Ljubljane. Pri Avgustu Vraniču so najprej opravili preiskavo v hiši in kašči, nato pa so se začeli znašati nad gospodarjem. Kričali so, da je bandit ter ga udarjali s pestmi po rokah, hrbtu in glavi. Od Vraničeve je Avgust Dosedla zahteval, da mu pokaže denar. Ko je denar, ki ga je bilo nekaj nad 10.000 din, prešteval, je izmaknil štiri tisočake in jih dal Rafaelu Dosedli, ki jih je spravil v žep, nakar sta si jih naslednji dan razdelila. Razen tega je Rafael Dosedla ukradel tudi srebrno žepno uro. Hkrati so nadaljevali s pretepanjem Avgusta Vraniča. Vsi obtoženci so Vraničeve zmerjali, da so kulaki in izkoriščevalci, zase pa so poudarjali, da so komunisti. Rafael Dosedla in Matija Petrovič sta gospodarja silila v zadrugo, pri tem pa sta ga tepla in davila tako, da je bil Vranič ves krvav. Ustrahovali so tudi

gospodinjo Julijano. Vranič in domačega delavca, 62-letnega Ivana Mohorja, ga pretepali in prisilili, da je poljubljal svete podobe in kipe, vsi trije pa so morali na glas moliti očenaš. Rafael Dosedla je celo posegel po nožu in grozil, da bo vse poklal, ker da drugega vredni niso.

To ustrahovanje je trajalo od 18. do 23. ure. Okoli hiše se je medtem nabralo mnogo vaščanov, ki so samo s strahom opazovali, kaj se dogaja. Na cesto se je večkrat slišalo "tukaj je OZNA, videli boste, kako OZNA tepe." Divjanje obtožencev je uspel ustaviti šele Janko Šporin, domačin iz Prekope, sicer pa uslužbenec OLO Celje-okolica. Avgust Vranič je bil zaradi hudih telesnih poškodb, ki so mu jih prizadejali obtoženci, prepeljan v celjsko bolnišnico, kjer je ostal na zdravljenju dlje časa.

Rafael Dosedla in Matija Petrovič sta razen zgoraj navedenih kaznivih dejanj avgusta 1949 v Libojah podrla lesen križ in izropala tri kapelice pri libojski cerkvi.

Seveda so ti dogodki pri tamkajšnjem prebivalstvu povzročili veliko ogorčenje in oblast je morala reagirati. Da bi na vaščane Prekope in okolice vplivala pomirjevalno, je sodni proces proti storilcem organizirala kar v Prekopi, obtoženim pa je sodišče zreklo dokaj visoke kazni: Avgustu Dosedlu osem let zapora s prisilnim delom, Rafaelu Dosedlu pet let zapora s prisilnim delom in Matiji Petroviču tri leta in deset mesecev zapora s prisilnim delom.[104]

O tem sodnem procesu so pisali tudi tedanji časopisi in ga prikazovali kot dokaz, kako ljudska oblast sama kaznuje tiste svoje predstavnike, ki zlorabljajo svoja pooblastila. Celjski tednik je npr. 17. 9. 1949 o tem sojenju objavil obširen članek z naslovom "Proces v Prekopi je razkrinkal škodljivce naše družbe."

Represije nad kmeti v obravnavanem obdobju niso izvajala samo sodišča, ampak tudi upravni organi. Omenili smo že, da je oblast kmete, ki so se kakorkoli upirali izpolnjevati obveznosti, lahko brez postopka pred sodiščem poslala na "družbeno koristno delo." Upravni organi so

v teh letih dobili velike kompetence zlasti pri izrekanju kazni za neizpolnjevanje raznih uredb, s katerimi so bile kmetom naložene obveznosti do države. Oblast je namreč v prvih povojnih letih kmetom z raznimi uredbami naložila toliko različnih obveznosti, da sodišča ne bi zmogla obravnavati in kaznovati vseh, ki so takšne uredbe kršili. Tako je oblast obravnavanje kršitev posameznih tovrstnih uredb in kaznovanje storilcev prepustila kar upravnim organom. Pri krajevnih ljudskih odborih so tako npr. ustanovili komisije za pobijanje nedovoljene trgovine, špekulacije in gospodarske sabotaže, ki so lahko za manjša tovrstna kazniva dejanja storilcem izrekala denarne kazni.

Ena tistih uredb, na osnovi katere so upravni organi kršiteljem lahko izrekali celo kazen zaplembe določenega premoženja, je bila Uredba o obveznih prevoznih storitvah v gozdarstvu in lesni industriji, ki jo je ministrstvo za gozdarstvo in lesno industrijo sprejelo 16. 9. 1948.[105] S to uredbo je bila kmetom naložena dolžnost, da s svojimi vozovi in s svojo živino iz gozdov zvozijo določeno količino lesa. Okrajni izvršilni odbori so kmetom izdajali odločbe, kjer je bilo navedeno, kdo mora voziti les, v čigavo korist in kolikšno količino ga mora zvoziti.
Za tiste, ki bi prevozne obveznosti ne izpolnili, je uredba določala denarno kazen do 10.000 dinarjev ali pa kazen poboljševalnega dela do dvajset dni. Ta prevozna obveznost, ki je predstavljala nekakšen kuluk, je bila za kmete hudo dodatno breme, zato so se ji seveda nekateri skušali izmakniti. Ker teh ni bilo malo, je oblast kazni zaostrila in 22. 3. 1949 sprejela novo uredbo, ki je za takšne, ki niso izpolnili prevozne obveznosti, določila denarno kazen do 50.000 dinarjev, kazen poboljševalnega dela do treh mesecev ali pa celo zaplembo vozila in vprežne živine ali kar obojega.[106] Za izrekanje kazni so bili pristojni okrajni izvršilni odbori.

Na osnovi ohranjenih odločb okrajnega izvršilnega odbora Celje-okolica o kaznovanju kmetov, ki niso izpolnili prevozne obveznosti, je razvidno, da je omenjeni izvršilni odbor, ki mu je takrat predsedoval Ivan Ocvirk, po kazni zaplembe voza in vprežne živine posegel zelo pogosto, saj jo je samo maja 1949 izrekel kar devetnajstim kmetom.[107] V letu 1949 so

bili z odločbo okrajnega izvršilnega odbora Celje-okolica kaznovani na zaplembo voza in vprežne živine naslednji kmetje: Viktor Ocvirk iz Št. Lovrenca pri Prožinu, Jožef Stojan iz Dobja pri Dramljah, Ivan Ivačič iz Zagorja pri Planini, Franc Grobelnik iz Gotovelj, Anton Randl iz Dolenje vasi, Martin Vok iz Jarmovca, Terezija Samec iz Bukovžlaka, Franc Esih iz Št. Vida pri Grobelnem, Jakob Artnak iz Hrastja, Anton Baumkirhner iz Visoč pri Planini, Karolina Pfajfer iz Malih Gorelc nad Laškim, Jožef Golež s Kamenega, Viktor Jelen z Gomilskega, Jakob Rajh iz Brodnice, Franc Lapornik iz Lok nad Laškim, Jožefa Lapornik iz Št. Lenarta nad Laškim, Martin Zapušek iz Velikih Grahovš, Franc Seme iz Vrbja, Martin Jančič iz Laške vasi, Franc Dimec s Teharij, Ana Turk iz Št. Ruperta, Avgust Vranič s Prekope, Franc Cizej s Prekope, Jožef Gračner iz Kranjčice, Andrej Mastnak iz Šibenika, Martin Kroflič iz Črnolice, Frančiška Toman iz Jeronima, Ana Verdev z Vrh pri Teharjah, Franc Tovornik iz Večjega Brda pri Planini, Alojz Skamen iz Ivence pri Višnji vasi, Jože Travner iz Arje vasi.

Med navedenimi so bile tudi nekatere vdove, kot npr. Ana Verdev z Vrh pri Teharjah in Frančiška Toman iz Jeronima, ki sta sami z otroki morali obdelovati svoji posestvi in dejansko nista mogli opraviti vseh predpisanih prevozov lesa. Tudi do takšnih oblast ni poznala milosti, in jim je, zaradi neizpolnjene vozne obveznosti, izrekla zaplembo voza in vprežne živine.

Represija, ki jo je kmet doživljal zlasti v letih 1945-1952, seveda ni bila značilna le za celjsko območje, ampak za celotno Slovenijo. Tako je Partija sodelovanje kmetov v narodnoosvobodilni borbi, ki bi se je brez njihovega sodelovanja sploh ne bilo mogoče zamisliti, po vojni poplačala z najbolj brezobzirnim nasiljem nad njimi. Zato se nikakor ne gre čuditi, da slovenski kmet v teh letih oblasti ni nudil le različnih oblik pasivnega odpora, ampak se je, vsaj v posameznih primerih, zatekel tudi k raznim nasilnim oblikam odpora. To se je kazalo ne le v fizičnih napadih na izterjevalce obvezne oddaje, ampak predvsem v podpiranju raznih oboroženih skupin, katerih pripadniki so trdili, da se borijo proti komunizmu, kmetom pa so obljubljali skorajšnjo odrešitev izpod komunis-

tičnega zatiranja. Zaradi sodelovanja s takšnimi skupinami, ki jih je tedanji režim označeval kot "bande", so bili tudi s celjskega območja številni kmetje obsojeni na težke zaporne kazni in na zaplembo premoženja, v nekaterih primerih pa tudi na smrt. Te sodne procese bomo obravnavali v okviru sodnih procesov proti pripadnikom ilegalnih skupin in organizacij.

4. Procesi proti delavcem

Čeprav se je komunistična oblast formalno deklarirala kot oblast (diktatura) delavskega razreda, tudi delavcem v prvih povojnih letih s političnimi in zrežiranimi sodnimi procesi ni bilo prizanešeno. Ko govorimo o sodnih procesih proti delavcem, mislimo predvsem na tiste sodne procese, v katerih so bili delavci obsojeni zaradi domnevne gospodarske sabotaže. Tovrstni sodni procesi so bili značilni zlasti za obdobje planskega gospodarstva, čeprav je do njih prihajalo tudi že prej. Vsako dejanje delavca, ki bi imelo za posledico zastoj proizvodnje ali ki bi povzročilo podjetju materialno škodo, se je štelo za gospodarsko sabotažo. Delavca, ki so ga obtožili gospodarske sabotaže, so predali sodišču, ki mu je sodilo na osnovi Zakona o zatiranju nedovoljene trgovine, nedovoljene špekulacije in gospodarske sabotaže. Pri odmeri kazni, ki jo je izreklo sodišče, je bilo izredno pomembno predvsem to, ali je sodišče menilo, da je bilo kaznivo dejanje gospodarske sabotaže storjeno iz malomarnosti ali pa načrtno. V prvem primeru je izreklo milejše, v drugem primeru pa neprimerno ostrejše kazni. V enem primeru je celjsko okrožno sodišče obsojencu izreklo celo smrtno kazen.

Javno tožilstvo je v obtožnici običajno navajalo, da je bilo kaznivo dejanje storjeno s ciljem, da se zmanjša proizvodnja in da podjetje ne bi doseglo postavljenega plana proizvodnje. Ker so s tem vsa tovrstna kazniva dejanja nujno dobila politični značaj, so politični značaj dobili tudi vsi sodni procesi proti delavcem, ki so bili obtoženi gospodarske sabotaže. Pred celjskim okrajnim in okrožnim sodiščem je bilo v letih 1945-1949 kar nekaj procesov proti delavcem, ki so bili obtoženi gospodarske sabotaže. Za tiste tovrstne procese, ki so bili pred celjskim okrajnim sodiščem, je treba reči, da ni šlo za kakšne večje in pomembnejše in tudi veliko jih ni bilo. Zaradi domnevne gospodarske sabotaže se je v letih 1946-1949 pred celjskim okrajnim sodiščem zagovarjalo skupaj osem delavcev. V večini je šlo za delavce, ki se jim je v tovarni pokvaril stroj ali pa so pri delu povzročili nesrečo. Okrajno sodišče je v večini primerov ocenilo, da so bila kazniva dejanja storjena iz malomarnosti, ne pa načrtno in je storilcem tudi izreklo dokaj mile kazni (običajno nekaj

mesecev prisilnega dela brez odvzema prostosti), nekatere pa je celo v celoti oprostilo. Le v dveh primerih je sodišče ugotovilo, da so storilci kaznivo dejanje storili načrtno. Vendar tudi v teh dveh primerih obtoženci kaznivih dejanj niso storili z motivom, da bi ovirali izvajanje in doseganje plana proizvodnje podjetja, ampak iz povsem drugih razlogov. Sodišče je bilo drugačnega mnenja in je storilcem izreklo dokaj ostre kazni. Obsodilo jih je na odvzem prostosti do treh let, enemu izmed njih pa je celjsko okrožno sodišče na pritožbo javnega tožilca kazen povišalo na deset let odvzema prostosti s prisilnim delom.

Navedli bomo samo en primer, iz katerega je razvidno, zaradi česa vse se je delavec že lahko znašel pred sodiščem. 15. 3. 1946 je bila pred senatom celjskega okrajnega sodišča obravnava zoper Mihaela Pirnata, šoferja iz Celja, ki je bil obtožen, da je " na Veliko soboto 1946 namenoma pokvaril stroj v avtomobilu, s kater jim je vozil dnevno mleko z zbiralnic v mlekarno v Celju tako, da sta bila razbita dva ležaja in počene cilinderske stene ter bil na ta način neuporaben, vse to v nameri, da bi mu ne bilo treba drugi dan na Veliko noč prevažati mleka z zbiralnice v mlekarno Celje, da bi torej s tem oviral, onemogočil ali spravil v nevarnost pravilno in hitro poslovanje trgovskega podjetja s čimer je zakrivil dejanje gospodarske sabotaže."[108] Sodišče je v tem primeru upoštevalo zagovor obtoženega in izpoved prič in razsodilo, da obtoženec avtomobila ni pokvaril namerno, zato ga je v celoti oprostilo.

Največji in najpomembnejši tovrstni sodni proces (ne le na Celjskem, ampak v Sloveniji sploh) je bil 23. in 24. 5. 1947 pred celjskim okrožnim sodiščem. To je bil proces proti Janku Puflerju, Jožetu Benegaliju, Karlu Savriču in Jožetu Perclu.[109] Prvi je bil direktor, drugi trije pa delavci hrastniške steklarne. V tem podjetju je 23. 10. 1946 ob drugi uri zjutraj prišlo do eksplozije v kotlu, zaradi česar je nastal požar in je nastala večja materialna škoda. Kot krivci za to nezgodo so bili obtoženi zgoraj navedeni. Šlo naj bi za načrtno gospodarsko sabotažo. Kot glavni krivec je bil obtožen Janko Pufler, ki naj bi sabotažo organiziral. Obtožnica proti Janku Puflerju je temeljila predvsem na izjavah, ki jih je zoper njega v preiskovalnem postopku dal Jože Benegalija. Tako mu je

obtožnica očitala, da naj bi v začetku oktobra 1946 "nasnoval delavca Benegalija Jožeta, za katerega je vedel, da je v denarni stiski, naj dela pri kotlu tako, da bo prišlo do požara in da bo zato prejel plačilo, nakar je Benegalija diverzijo tudi izvršil...".

Senat celjskega okrožnega sodišča (predsedoval mu je sodnik Viktor Lesjak) je prvoobtoženega Janka Puflerja obsodil na smrtno kazen z ustrelitvijo; Jožeta Benegalijo na 12 let odvzema prostosti s prisilnim delom; Karla Savriča na 8 let odvzema prostosti s prisilnim delom; Jožeta Percla pa je oprostil.

Da je pri tem sodnem procesu šlo za tipični politični in zrežirani sodni proces, je razvidno iz poročila, ki ga je o njem sestavil Miha Čerin, major Uprave državne varnosti (UDV). Čerin je bil kot organ državne varnosti poslan v Celje z nalogo, da pripravi izvedbo glavne obravnave pred celjskim okrožnim sodiščem in zagotovi, da bo ta v celoti uspela. V ta namen je en dan pred glavno obravnavo, to je 22. 5. 1946, stopil v stik z javnim tožilstvom v Celju in s predsednikom celjskega okrožnega sodišča dr. Šketom. Slednjega je opozoril na pomembnost same razprave in mu sugeriral, da mora sodišče obtožene nujno prepoznati kot saboterje in jih kaznovati. Dr. Šketa je Čerinu obljubil, da bo stopil v stik s sodnikom Viktorjem Lesjakom "ter ga opozoril na poedine momente zlasti za Puflerja in njegovo držanje za časa okupacije." Čerin je primerno "obdelal" tudi sodnika-prisednika Kuneja ter kronsko pričo zoper Janka Puflerja Benegalijo. Zglasil se je tudi na okrajnem komiteju KPS Celje-mesto, kjer so se dogovorili, da bo komite organiziral udeležbo večjega števila partijcev na javni obravnavi. Udeležbo partijcev in delavcev hrastniške steklarne na javni obravnavi zoper Puflerja in soobtožene sta Čerinu zagotovila tudi pooblaščenstvo državne varnosti v Trbovljah in okrajni komite KPS Trbovlje.

Razprava se je začela 23. 5. 1947 ob 8. uri zjutraj. Prisostvovalo ji je "veliko število poslušalcev, med katerimi so bili večinoma člani KP." Zaradi uspešne obrambe obtoženih, zlasti še Janka Puflerja, je obstajala nevarnost, da ne bo potekala po predvidenem scenariju, zato je stopil v

akcijo major Čerin. V odmoru, po končanem dopoldanskem delu razprave, je dal predsedniku sodnega senata Viktorju Lesjaku in zastopnici javnega tožilca Sonji Zdešar navodila, kako voditi razpravo naprej, da bo dosežen zastavljeni cilj, to je obsodba Janka Puflerja in soobtožencev. Podobna navodila jima je dal tudi Janez Petje, kapetan SDV, ki je prav tako prisostvoval razpravi. Kot ugotavlja Čerin v svojem poročilu, je bila zastopnica javnega tožilca za njune pripombe "zelo dovzetna in zadovoljna, da ji je pri tem pomagal." Popoldanski potek razprave je Čerin ocenil zelo ugodno: "V popoldanski razpravi, ki se je nadaljevala z zaslišanjem Puflerja, se je stanje precej popravilo in je kazal sodnik Lesjak precejšnjo aktivnost in razgibanost ter je obtoženega Puflerja zelo dobro zabijal in mu dokazoval krivico. Zastopnik javnega tožilca mu je pri tem pridno pomagal in je bila v tem pogledu dosežena zelo dobra koordinacija tako, kot sem si jo zamislil." Med razpravo je svojo vlogo odigrala tudi publika. Ko sta zagovornika obtoženih dr. Goričan in dr. Pintar skušala z dokazi zmanjšati krivdo obtoženih, je publika zelo ostro reagirala, zaradi česar "sta bila zelo previdna in nista upala preveč nadaljevati in sta le v kratkih besedah spregovorila v glavnem to, kar po zakonu morata."

Razprava je bila končana ob pol sedmih zjutraj naslednjega dne, to je 24. 5. 1947, ko je sodni senat obtožencem izrekel že navedene kazni. Janko Pufler je sicer uspel, da je Vrhovno sodišče LRS sodbo celjskega okrožnega sodišča razveljavilo, vendar je bil nato kot obtoženec vključen v t. i. Diehl-Oswaldov dachauski proces, ki je bil v dneh med 20. in 26. 4. 1948 v Ljubljani. Tudi v tem procesu je bil obtožen istih kaznivih dejanj kot na procesu pred celjskim okrožnim sodiščem, le da je vojaško javno tožilstvo obtožnico zoper njega še razširilo. Med drugim ga je obtožilo, da je že leta 1941, ko je bil interniran v taborišču Dachau, postal gestapovski agent. Kot bivši gestapovski agent naj bi "po osvoboditvi v maju 1946 obnovil zvezo z agentom tuje obveščevalne službe in bivšim funkcionarjem gestapa v Leipzigu Goesslitzerjem ter od njega sprejel 5000 dinarjev za izvršitev diverzije v steklarni Hrastnik...". Vojaško sodišče, pred katerim je ta sodni proces bil, je Janka Puflerja skupaj z desetimi drugimi soobtoženci obsodilo na smrt z ustrelitvijo, ki je bila tudi izvršena.

Poleg sodnih procesov, v katerih so bili delavci obsojeni zaradi sabotaže, so imeli politični značaj tudi nekateri drugi procesi proti delavcem. Za procese političnega značaja bi lahko šteli tudi večino tistih, v katerih so bili delavci obsojeni zaradi tatvin izdelkov v tovarnah. Vsaka, tudi majhna, tatvina, ki jo je delavec storil v tovarni, je dobila politično konotacijo, saj so jo šteli za dejanje, ki je bilo naperjeno zoper narodno imovino oz. splošno ljudsko premoženje. Tudi manjših tatvin v tovarnah niso šteli za prekršek, ampak kot kazniva dejanja, zato so storilce običajno predali sodiščem. Običajno so te vrste kaznivih dejanj obravnavala okrajna sodišča. Iz kazenskih spisov okrajnega sodišča v Celju je razvidno, da je to sodišče tudi v primerih, ko je šlo za manjše tatvine, storilcem izreklo dokaj ostre kazni. Tako je npr. julija 1948 dve delavki, ki sta v polzelski tovarni nogavic vzeli dva oz. tri pare nogavic, obsodilo vsako na tri tedne zapora. Pri presoji stopnje nevarnosti kaznivega dejanja je sodišče kot otežilno okoliščino upoštevalo to, "da sta uničili oziroma ukradli ljudsko premoženje ter sta s tem dejanjem škodovale skupnosti."

Da oblast delavcev, ki so bili obtoženi sabotaže, ni nujno vedno predala sodišču, ampak je z njimi obračunala po kratkem postopku, nam priča primer, ki se je takoj po osvoboditvi leta 1945 zgodil v velenjskem premogovniku. Proti rudarjem tega premogovnika, "ki so skušali odvračati ljudi od obnovitvenega dela", je namreč Partija nahujskala ostale rudarje, tako da so jih iz rudnika enostavno izgnali.[110]

4. Procesi proti duhovnikom in redovnikom

Povojne sodne procese proti duhovnikom in redovnikom, ne le na Celjskem, ampak v Sloveniji sploh, je treba obravnavati z vidika odnosov, ki so takrat obstajali med državo in Cerkvijo. Ti odnosi so bili v prvih povojnih letih še zlasti zaostreni, saj je Partija katoliško cerkev in njeno duhovščino šteli za svojega glavnega ideološkega nasprotnika. Razen tega je bila Cerkev edina inštitucija, ki si je Partija ni mogla v celoti podrediti. Iz teh razlogov Partija proti Cerkvi ni vodila samo ideološkega boja, ampak je s pomočjo oblastnega aparata proti njej izvajala tudi represijo, pri čemer je uporabila tudi sodišča. Ta represija je bila huda zlasti na območju ljubljanske škofije, kjer je bilo v povojnem obdobju obsojenih 266 duhovnikov in redovnikov.[111] Ivan Maček-Matija je decembra 1945 takole napovedal obračun oblasti z duhovščino: "Mi bomo v bližnji bodočnosti zaprli nekoliko farjev, kajti imamo dovolj podatkov, da bodo lahko obsojeni". Izvajanje represije nad duhovščino in redovniki je bilo v obravnavanem obdobju značilno tudi za mariborsko škofijo, čeprav tamkajšnji duhovščini ni bilo mogoče očitati nikakršne medvojne kolaboracije z okupatorjem. Obseg represije nad duhovščino v mariborski škofiji je bil precej manjši kot v ljubljanski, saj je bilo na njenem območju po vojni obsojenih "le" okrog 90 duhovnikov, kar je približno trikrat manj kot v ljubljanski.

Tudi na Celjskem je Partija od vsega začetka Cerkvi in duhovščini posvetila veliko pozornost in budno spremljala njeno delovanje. Sekretar Okrajnega komiteja KPS Celje-mesto Jakob Draksler je 31. 12. 1945 na sestanku sekretarjev partijskih celic poudaril, da je treba imeti točno kontrolo nad delovanjem celjske duhovščine in razložil, kako si zamišlja izvajanje te kontrole: "Treba je organizirati dobre obveščevalce, ki bodo zahajali v cerkev in bodo poročali o tem, kaj duhovniki pridigajo in kakšen je odnos ljudstva do duhovnikov. V zadnjem času so se duhovniki potuhnili in ravno to nas ne sme uspavati, moramo biti še pozornejši kot doslej."[112] Tudi do profesorjev in učiteljev Draksler ni bil prizanesljiv, saj jih je označil, da so "reakcionarji" in se zavzel, da se tudi njih nadzoruje. "Od otrok bomo lako vse izvedeli, kaj jim učitelji in profesorji v šoli pripovedujejo,"[113] je med drugim poudaril Draksler.

Iz gradiva Mestnega komiteja KPS Celje in Okrajnega komiteja KPS Celje-okolica je razvidno, da skoraj ni bilo sestanka kakšnega njunega organa, ne da bi na njem obravnavali tudi vprašanje delovanja duhovščine in sprejemali sklepe o ukrepih, ki jih je potrebno izvesti, da se njeno delovanje vsaj ovira, če ga že ni bilo mogoče v celoti onemogočiti. Predvsem so si prizadevali, da bi čimbolj zmanjšali vpliv Cerkve na mladino. V teh prizadevanjih je Partija uporabljala vse načine in metode, ki so ji bile na razpolago. Tako je npr. ob istih urah, kot so bile maše, za mladino organizirala kinopredstave. V šolah je vodila stalno evidenco, koliko učencev se udeležuje verouka, in kateri učenci so to. Preko svojih ovadùhov je bila tekoče obveščena o vsem, kar so duhovniki govorili vernikom v svojih pridigah pri mašah. Posebno pozornost sta Mestni komite KPS Celje in Okrajni komite KPS Celje-okolica duhovnikom posvečala v času volitev. Ob volitvah je Partija vodila natančno evidenco, kateri duhovniki so se volitev udeležili in kateri se jih niso. V zvezi s tem je treba povedati, da to ni bilo značilno samo za prva povojna leta, ampak celo še za osemdeseta leta. To dokazuje okrožnica Koordinacijskega odbora za urejanje odnosov med samoupravno družbo in verskimi skupnostmi pri Republiški konferenci SZDL z dne 19. 4. 1982 z oznako "strogo zaupno", ki je od predsednikov občinskih konferenc SZDL zahtevala, da posredujejo podatke o tem, koliko duhovnikov je bilo izvoljenih v temeljne delegacije, kakšna je bila udeležba duhovnikov na volitvah in kakšna je bila njihova predvolilna aktivnost.[114]

Do dodatne zaostritve odnosa oblasti do Cerkve in duhovščine je prišlo po letu 1948. Zaostritev teh odnosov se je najprej pokazala na ideološkem področju, kar se je kazalo v povečani kampaniji, ki jo je proti duhovščini začela voditi Partija preko svojih osnovnih organizacij agitpropa, predvsem pa preko množičnih političnih organizacij. Kakšna je bila vsebina te kampanije, nam nazorno pokaže kratek citat iz referata, ki je bil podan na okrajni partijski konferenci Celje-okolica 21. 10. 1948 pod naslovom "Delo duhovščine-razkrinkavanje":[115] "Tovariši, mislim si, da ni nobenega med nami, ki bi se ne zavedal, da je duhovščina rakrana pa naj si bo katerem koli polju napredne družbene preobrazbe. Mi vidimo vse to delovanje župnikov in kaplanov tarnamo, da nas ovi-

rajo, radi bi jih onemogočili. Vse to pa je brezpomembno ako ne pristopimo k aktivnemu razkrinkavanju duhovščine-njihove zločinske vloge za kar so se oni rodili, živeli in živijo še danes..."

Seveda se tudi na Celjskem oblast oziroma Partija proti Cerkvi in duhovščini ni borila samo z ideološkimi sredstvi, ampak je uporabljala tudi represijo, ki se je najbolj očitno kazala v sodnih procesih proti duhovnikom in redovnikom. Vsi večji in pomembnejši procesi so bili pred okrožnim sodiščem v Celju, medtem ko so bili manj pomembni pred okrajnimi sodišči.

Pred celjskim okrajnim sodiščem je bilo v letih 1946-1949 šest sodnih procesov, v katerih je bilo obsojenih skupaj pet duhovnikov in dva redovnika. To so bili: Franc Krajnc, duhovnik v Braslovčah; Pavel Vesenjak, duhovnik na Teharjah; Jože Fidler, lazarist samostana Kongregacija misijonarjev sv. Vincencija Pavelskega v Celju; dr. Peter Kovačič, celjski opat; Julij Vajdi, upokojeni župnik iz Zagreba; Franc Savec-Bonaventura, duhovnik kapucin iz Celja, in Štefan Kušar, duhovnik iz Črešnjic pri Slovenskih Konjicah.

Braslovški duhovnik Franc Krajnc je bil obtožen, da je pri verouku v braslovški osnovni šoli učence navajal "k samomučenju s tem da jim je razlagal legendo o treh otrocih iz kraja Fatima na Portugalskem in jim prigovarjal, da tudi oni posnemajo muke, katerim so se prostovoljno podvrgli otroci, ki nastopajo v legendi, kar je imelo za posledico, da so učenci hodili bosi po koprivah, se postili ter se zbadali."[116] Razen tega naj bi 26. 5. 1946 s prižnice dejal: "So ljudje, ki ne verujejo v Kristusa in ne izpolnjujejo njegovih naukov, ki imajo civilne poroke; to niso kristjani, to so komunisti." Sodišče, ga je na glavni obravnavi, ki je bila 2. 9. 1946, za prvo kaznivo dejanje obsodilo na en mesec in dvajset dni odvzema prostosti, medtem ko ga je za drugo kaznivo dejanje oprostilo. Teharski duhovnik Pavel Vesenjak se je 29. 4.1947 zagovarjal pred celjskim okrajnim sodiščem, ker naj bi v teharski šoli potegnil za uho in krcnil po licu nekega učenca, ker je delal nemir pri verouku.[117] Sodišče ga je oprostilo, ker se je na osnovi pričevanj ravnatelja in učiteljice

teharske šole prepričalo, da učenec ni utrpel nikakršnih posledic in da tudi sicer Pavel Vesenjak ni pretepal učencev. Na takšno odločitev celjskega okrajnega sodišča se je pritožil javni tožilec in okrožno sodišče v Celju je sodbo okrajnega sodišča razveljavilo ter Pavla Vesenjaka obsodilo na dvesto din denarne kazni.[118] Na pritožbo Vesenjaka je sodišče razsodilo v njegovo korist in ga oprostilo. To je bil takrat eden redkih primerov, če ne kar edini, da je sodišče duhovniku izreklo oprostilno sodbo.

Celjskega lazarista Jožeta Fidlerja so ovadili, da naj bi 9. 2. 1947 v cerkvi Sv. Jožefa pridigal o prisegi in pri tem poudarjal, da je prisega veljavna samo takrat, če se za pričo kliče Bog, medtem ko je prisega samo pri časti naroda neveljavna. Razprava proti njemu je bila 27. 5. 1947. Obsojen je bil na štiri mesece odvzema prostosti.[119]

Celjski opat dr. Peter Kovačič je bil 13. 10. 1947 obsojen na 30 dni prisilnega dela brez odvzema prostosti, ker je upokojenemu zagrebškemu župniku Juliju Vajdi dajal na razpolago prostore v župnišču za opravljanje pregledov pacientov in le-te obveščal o njegovem prihodu v Celje.[120] Juliju Vajdi je sodišče izreklo kazen 60 dni prisilnega dela brez odvzema prostosti. Celjsko okrožno sodišče je po pritožbi javnega tožilca obema kazen prisilnega dela spremenilo v zaporno oziroma v denarno kazen. Julija Vajdo je obsodilo na en mesec odvzema prostosti, dr. Petra Kovačiča pa na 10.000 dinarjev denarne kazni.[121]

V letu 1948 pred celjskim okrajnim sodiščem ni bil obsojen noben duhovnik. V letu 1949 sta bila obsojena dva duhovnika, in sicer Franc Savec-Bonaventura, kapucin iz Celja, ter Štefan Kušar iz Črešnjic pri Slovenskih Konjicah.

Proces proti Francu Savcu-Bonaventuri je bil 14. 4. 1949.[122] Obtožen je bil dveh kaznivih dejanj. Prvo kaznivo dejanje naj bi storil 17. 8. 1947, ko bi naj v pridigi v kapucinski cerkvi v Celju, "lažno prikazoval dejanski stan sodbe okrožnega sodišča v Celju z dne 9. 8. 1947, s katero sta bila obsojena patra Salaj Lovrenc in Ferk Ivan." Ob tej

priliki naj bi v zvezi s sojenjem omenjenima duhovnikoma-patroma dejal, "da še Celje ni doživelo nikoli take stvari, kot se dogaja danes, da se jih obrekuje s podlimi lažmi, da jih preganjajo in blatijo z izmišljotinami in podlimi lažmi, da bodo morali sedaj Celje zapustiti." Kot drugo kaznivo dejanje pa mu je bilo očitano to, "da je v kapucinskem samostanu v Celju skupno z ostalimi kapucini pomagal prikrivati gvardijanu kap. samostana v Celju 15 vojaških omar vojnega plena." Za navedeni kaznivi dejanji je sodišče Francu Savcu-Bonaventuri izreklo kazen sedem mesecev odvzema prostosti.

Štefan Kušar, duhovnik iz Črešnjic pri Slovenskih Konjicah, je bil pred celjskim okrajnim sodiščem obsojen 3. 10. 1949.[123] Proces proti njemu je bil povezan z dekanijskim sestankom duhovnikov, ki ga je marca 1949 v Celju sklical Iniciativni sekretariat duhovnikov pri OF. Član tega sekretariata Medvešek je prejel anonimno pismo, v katerem je anonimni pisec njega in duhovnika Lampreta kritiziral zaradi njune velike vneme pri pridobivanju duhovnikov za sestanek v Celju. Kot avtor anonimnega pisma je bil obtožen Štefan Kušar, in sicer na osnovi grafološke analize in primerjanja rokopisov. Obtoženec je zanikal, da bi bil on avtor tega anonimnega pisma, vendar sodišče njegovega zagovora ni upoštevalo in ga je obsodilo na tri mesece odvzema prostosti. Sodnik Adolf Reya je v obrazložitvi sodbe kaznivo dejanje, ki naj bi ga storil Štefan Kušar, označil kot skrajno nevarno za obstoječi družbeni red, "ker se hoče s tem ubiti pri napredni duhovščini resno voljo uspešno sodelovati z ljudsko oblastjo ter iste terorizirati in jih odvračati od začrtane poti." Kot olajševalno okoliščino, ki jo je sodišče upoštevalo pri izreku kazni, pa je Reya navedel, "da obtoženec doslej še ni bil kaznovan, nadalje, da samo dejanje je ostalo brez nevarnih posledic, za katerimi je težilo, in končno, da je bil obtoženec v času okupacije preganjan, njegovi starši izgnani, dom oropan, en brat je padel kot talec v Celju, drugi brat pa je bil ustreljen v zloglasnem taborišču Aušvic."

Ta primer nam kaže, da so bili žrtve povojnih pregonov tudi tisti duhovniki, ki so jih med vojno preganjale nemške okupacijske oblasti.

Pred okrožnim sodiščem v Celju je bilo v letih 1947-1949 devet procesov proti duhovnikom in redovnikom. Le v dveh primerih je šlo za sodne procese, v katerih so sodili samo duhovnikom, v vseh ostalih primerih pa je šlo za skupinske sodne procese, v katerih je bilo razen duhovnikov obsojenih še več drugih oseb. Skupaj je bilo v teh letih pred celjskim okrožnim sodiščem obsojenih šest duhovnikov, pet redovnikov in štiri redovnice. Duhovniki in redovniki oziroma redovnice, ki so bili obsojeni pred celjskim okrožnim sodiščem, so bili obtoženi težkih kaznivih dejanj zoper ljudstvo in državo. Kot bo razvidno iz posameznih obravnavanih sodnih procesov, so bili obtoženi sovražnega delovanja s ciljem, da se zruši obstoječa državna in družbena ureditev. S tem v zvezi so bili obtoženi povezovanja s člani raznih ilegalnih skupin (t. i. band) in s takšnimi, ki so bili že obsojeni, kot npr. z Mirkom Bitencom, škofom Rožmanom itd. Mnogim duhovnikom so tudi očitali, da so zagrebškega škofa Alojzija Stepinca zaradi sodnega procesa proti njemu vernikom prikazovali kot žrtev.

Vsi duhovniki in redovniki, ki so jim sodili pred celjskim okrožnim sodiščem, so bili obsojeni na izredno visoke zaporne kazni, v nekaterih primerih pa tudi na zaplembo premoženja. To je veljalo zlasti za tiste, ki so bili obsojeni leta 1949. Oblast je v posameznih primerih proti duhovnikom, ki so bili priprti in v kazenskem postopku, organizirala množična zborovanja, na katerih so zahtevali, naj se jim izrečejo ostre kazni, s čimer so izvajali hud pritisk na sodišče. V nekaj primerih pa je prišlo tudi do zborovanj v podporo zaprtim duhovnikom, na katerih so udeleženci od oblasti zahtevali, naj jih izpusti. V vseh takšnih primerih so bili organizatorji teh zborovanj postavljeni pred sodišče in zelo strogo kaznovani.

Prvi proces proti duhovnikom pred celjskim okrožnim sodiščem je bil 9.8.1947. Tedaj sta bila obsojena patra celjskega kapucinskega samostana Lovrenc Salaj-pater Kerubin in Ivan Ferk-pater Joahim, ker naj bi neki ženski omogočila, da je v kapucinskem samostanu odpravila telesni plod, od nje pa zahtevala, da o tem ne sme nikomur ničesar povedati.[124] S tem dejanjem sta, kot je ugotavljala obtožnica, storila

kaznivo dejanje zoper pravosodje, in sta bila obsojena vsak na tri mesece odvzema prostosti.

V letu 1948 sta bila pred celjskim okrožnim sodiščem dva sodna procesa proti duhovnikom oziroma redovnikom. Prvi je bil 8. 7. 1948, v njem pa so bili obsojeni trije redovniki samostana Kongregacije misijonarjev sv. Vincencija Pavelskega v Celju.[125] To so bili: Leopold Šmid, Anton Rupnik in Jože Fidler. Skupaj z navedenimi redovniki je bil na tem procesu obsojen tudi profesor nižje gimnazije v Žalcu Simon Milač. Obtoženi so bili vrste kaznivih dejanj zoper ljudstvo in državo, ki naj bi jih storili predvsem v letih 1945-1946 ali pa že med vojno.

Med navedenimi redovniki je bil glavni obtoženec Leopold Šmid, superior navedenega samostana. Njemu je obtožnica očitala predvsem naslednja kazniva dejanja:... "da je kot superior samostana Kongregacije misijonarjev sv. Vincencija Pavelskega v Celju po osvoboditvi in od tedaj dalje vodil v samostanu takozvana razvedrila, na katerih je načrtno skupno s soobtoženci Rupnik Antonom in Fidler Jožetom ter ostalimi prebivalci samostana zbiral in obravnaval gradivo za sovražno propagando proti ustavni ureditvi FLRJ, proti ukrepom in funkcijonarjem ljudske oblasti ter političnih forumov, tako da je samostan postal žarišče sovražne propagande, ki se je odražala v ilegalni agitaciji za abstinenco pri volitvah in pri delu OF organizacij, v prikazovanju skorajšnje spremembe ustavne ureditve FLRJ, v klevetanju delovanja varnostnih organov in ljudskih sodišč, v zbiranju podatkov o politični pripadnosti ljudi, ki stanujejo v okolici samostana, v širjenju propagande za križarsko bando in je v to sovražno propagando pritegnil k sodelovanju vse samostanske prebivalce ter jih vzpodbujal, da so v svrho te propagande uporabljali tudi spovednico in prižnico ter na ta način izrabljali verska čustva ljudi in da je to vrsto propagande sam širil med ljudstvom, vse v namenu, da pride do nasilne spremembe ustavne ureditve FLRJ."

Poleg zgoraj navedenih kaznivih dejanj je obtožnica Leopoldu Šmidu še očitala, da je leta 1946 v samostanu dajal zatočišče nekaterim osebam, ki so se skrivale pred oblastjo. Istih kaznivih dejanj kot Leopold Šmid

Bj 11/48
2

Z a p i s n i k

Zaslišanja sestavljen v pisarni zaporov UDB za Celje mesto dne 19.I.1948.Zaslišanje vodil Vladimir Živkovič.

R u p n i k Anton,roj.31.12.1916 v Mlače občina Loče,sin Alojza in Terezije roj,Bukovšek,
po poklicu duhovnik-misionar
samski,
brez premoženja
ni bil v nobeni vojaški formaciji
veroizpovesti rimokatoliške
narodnosti Slovenske
državljanstvo FLRJ
nazdnje stanujoč Celje Večna pot 1.
Aretiran dne 17.I.1948.

Na stavljena vprašanja zaslišanec

I z p o v e:

Opišite svoje življenje!

Kot sin srednjega posestnika sem se šolal doma v Ločah in sicer 6 razredov osnovne šole.Leta 1929 sem odšel z doma v Ljubljano na klasično gimnazijo katero sem končal 1937.Istega leta sem stopil v semenišče v Groblje pri Domžalah.Tem sem ostal 1 leto.1938 sem odšel na bogoslovijo v Ljubljano kjer sem ostal do avgusta 1946.Pripominjam,da sem bil kot slušatelj vpisan na bogoslovski fakulteti do avgusta 1946,med tem sem vsled potreb bil prestavljen v Celje.Izpite sem polagal naknadno v Ljubljani.V Celje sem prišel 24 oktobra 1945.Dodeljen sem bil semostanu lazaristov ~~xxxxxxx~~ na Jožefovem hribu v Celju.Opravljal sem delo duhovnika in organista. Med časom šolanja sem zapustil Ljubljano 2 krat in sicer sem se odpeljal na oddih v Ponikvi pri Dobrepoljah na Dol.Prvič sem šel 1942 in drugič 1943.Oba krat sem šel z dovoljenjem italijanskih oblasti.Oba krat sem ost samo po 14 dni.

Kaj ste imeli z Kleč Janezom?

Z imenovanim sem se spoznal kmalu po mojem prihodu v Celje.Imenovani je prišel,k meni radi petja v cerkvi.Večkrat sva se menila o veri,kulturi, šolstvu in politiki.Priznam,da sem z imenovanim večkrat politiziral,oba sva zabavala in kritizirala.Posebno sem kritziral nedeljsko delo,ker sem smatral,da ni potrebno,siliti delavstvo ob praznikih na delo.Upošteval pa sem nujna dela.Nadalje sva zabavala čez šolstvo,da je vpeljano enotno učenje na podlagi materijalizma.

Ali ste kritziral v prisotnosti kake druge osebe razen Kleča?

Ne izključujem možnost,da sem tudi pred drugim kritiziral,vendar se ne spominjam.

Ali ste se izražal,da so bili soobtoženci Dr.Stepinca ~~xxxx~~ pretepeni in so povedali oz.podali priznanja na sodišču pod pritiskom?

Priznam,da sem govoril,da se v zaporih izvaja nad priporniki fizični ~~ali~~ duševni pritisk,ter,da podajajo izjave pod tem pritiskom.To sem govoril da se mi dozdeva.

Zasliševalec: [signature]

Zaslišanec: [signature]

K 198/48.
30

S o d b a .

V i m e n u l j u d s t v a !

Okrožno sodišče v Celju je v kazenski stvari zoper Šmida Leopolda in druge radi kaznivih dejanj po zkld, po sodniku Soku Francu predsedniku okrožnega sodišča v Celju in sodnikih porotnikih Gajšek Ristu in Frece Marici, ob sodelovanju zapisnikarice Križnik Ivanke v navzočnosti okrožnega javnega tožilca Pernuša Jože in obtožencev, ki se nahajajo vsi v priporu in katere zastopata branilca Lovrec Kirko in dr.Stanovnik Ivan, po predlogu tožilca na kaznovanje obtožencev v smislu obtožbe ter po prošnji obtožencev na milo kazen po dne 8.7.1948 opravljeni javni ustni razpravi

r a z s o d i l o :

Obtoženci:

I) Š m i d Leopold, sin Matije in Terezije roj. Šoba, rojen 4.11.1876 v Rogatcu, po poklicu duhovnik, samski, brez otrok,, Slovenec, državljan FLRJ, ima 8 razr. gimnazije in teološko fakulteto v Gradcu, brez premoženja, nekaznovan, stanujoč v Celju, Večna pot št.1, v priporu od 17.1.1948,

II) R u p n i k Anton, sin Alojza in Terezije roj. Bukovšek, roj. 31.12.1916 v Klačah pri Ločah, po poklicu duhovnik, samski, brez otrok, Slovenec, državljan FLRJ, brez premoženja, nekaznovan, stanujoč v Celju, Večna pot št.1, v priporu od 17.1.1948,

III) F i d l e r Jože, sin Franca in Lucije roj. Čretnik, rojen 18.2.1893 v Sv.Juriju pri Celju, po poklicu duhovnik, samski, brez otrok, Slovenec, državljan FLRJ, ima 8. razr. gimnazije in teološko fakulteto, brez premoženja, predkaznovan, stanujoč v Celju, Večna pot št.1, v priporu od 12.5.1948,

IV) M i l a č Simon, sin Aleša in Marjane roj. Primožič, roj.26.10.1897 v Lešah pri Radovljici, po poklicu gimnazijski profesor uslužbenec na nižji drž. gimnaziji v Žalcu, samski, brez otrok, Slovenec, državljan FLRJ, brez premoženja, nekaznovan, stanujoč v Žalcu št.71, v priporu od 11.2.1948,

s o k r i v i :

I) Š m i d Leopold:

1) da je kot superior samostana "Kongregacije misijonarjev sv. Vincencija Pavelskega v Celju" po osvoboditvi in od tedaj dalje vodil v samostanu takozvana razvedrila, na katerih je načrtno skupno s soobtoženci Rupnik Antonom, in Fidler Jožetom ter ostalimi prebivalci samostana zbiral in obravnaval gradivo za sovražno propagando proti ustavni ureditvi FLRJ, proti ukrepom in funkcijonarjem ljudske oblasti ter političnih forumov, tako da je samostan postal žarišče sovražne propagande, ki se je odražala v ilegalni

sta bila obtožena tudi ostala dva redovnika. Anton Rupnik pa je bil poleg tega še obtožen nekaterih drugih kaznivih dejanj, kot npr., da je med vojno (leta 1942) kot bogoslovec v Ljubljani domobrancem podaril knjigo Hoja za Kristusom in v svojih pridigah agitiral za vstop v domobransko vojsko ter da je med sodnim procesom proti Alojziju Stepincu "prikazoval le-tega kot heroja in skušal zmanjšati dokazno moč izjav, oddanih na razpravi, češ da so bili obdolženci v zaporih mučeni in pretepeni."

Prof. Simon Milač je bil obtožen povsem drugih kaznivih dejanj kot prvi trije udeleženci tega sodnega procesa. Njega je obtožnica bremenila, da je poleti 1946 začel sodelovati z agentom tuje obveščevalne službe Aleksandrom Žekarjem in da je pisal pozive, v katerih je jugoslovanske oficirje v inozemstvu in prebivalstvo v Sloveniji s proglasi oziroma z letaki pozival k ustanovitvi ilegalne politične organizacije, "ki bi združila reakcijonarne elemente v borbi proti ustavni ureditvi FLRJ." Poleg tega je bil prof. Simon Milač tudi obtožen, "da se je 27. 12. 1947 v Ljubljani sestal z vojnim zločincem Bitenc Mirkom in je pristal na sodelovanje z njim ter njegovo skupino in v posledici tega dobil od Bitenca konkretno nalogo, da naj zanj poišče v Celju ali njegovi okolici skrivališče."

Sodni senat okrožnega sodišča v Celju, ki mu je predsedoval sodnik Franc Sok, je obtožencem v tem procesu izrekel naslednje kazni: Leopoldu Šmidu odvzem prostosti s prisilnim delom za dobo sedemnajst let in izgubo državljanskih pravic za dobo petih let; Antonu Rupniku odvzem prostosti s prisilnim delom za dobo desetih let in izgubo državljanskih pravic za dobo treh let; Jožetu Fidlerju odvzem prostosti s prisilnim delom za dobo osmih let in izgubo državljanskih pravic za dobo treh let; prof. Simonu Milaču odvzem prostosti za dobo dvajsetih let in izgubo državljanskih pravic za dobo petih let.

Poleg teh kazni pa je sodišče izreklo tudi zaplembo premoženja Kongregacije misijonarjev sv. Vincencija Pavelskega v Celju, kar je predsednik sodnega senata Franc Sok v obrazložitvi sodbe opravičeval z naslednjimi argumenti: "Samostanska hiša Kongregacije sv. Vincencija

Pavelskega v Celju je bila ekonomska baza za protiljudsko delovanje. Služila je za skrivališče in zatočišče. Za zidovjem te hiše so se kovali vsi načrti za protiljudsko delovanje. Z ozirom na to je narekovala potreba, da se takšno protiljudsko delovanje v bodoče sploh onemogoči, tudi z zaplembo imovine navedene kongregacije."

V drugem sodnem procesu proti duhovnikom pred okrožnim sodiščem v Celju leta 1948 je bil obsojen župnik na Dobrni Franc Urleb.[126] Skupaj z njim so bili v tem procesu obsojeni še: Anton Flere, trgovec na Dobrni; Franja Flere, trgovka na Dobrni; Pepca Sevšek, trgovska pomočnica z Dobrne; Danijel Barle, uslužbenec KLO Dobrna; Emilija Zdolšek, trgovka iz Sv. Jurija pri Celju in Julijana Sajko iz Sv. Jurija pri Celju. Glavna javna obravnava proti navedenim obtožencem je bila 28. 7. 1948. Ker smo ta proces že obravnavali v okviru sodnih procesov proti trgovcem, se bomo tukaj omejili zgolj na tisti del obtožnice in sodbe, ki se je nanašal na dobrnskega župnika Franca Urleba. Ta je bil obtožen predvsem dveh težjih kaznivih dejanj:
"1. da se je večkrat sestajal v jeseni leta 1946 s Potočnik Vinkom, ki mu je ob raznih razgovorih najmanj trikrat pripovedoval o svojih zvezah z banditi Poklači ter je pri tem banditom preko Potočnika Vinka dajal nasvete, da naj bodo zelo previdni, da naj še počakajo, ker so trije premalo in podobno ter pripovedoval, da bo kmalu preobrat in da bo prišel nazaj kralj Peter,
2. se je povezal v jeseni leta 1945 s soobtoženim Flere Antonom, ki je po direktivah že obsojenega špijona Snoja prevzel organizacijo ilegalne združbe, ki je imela za cilj zrušiti obstoječo državno ureditev FLRJ v območju Dobrne in da je od Flereta od pomladi 1946 sprejel letak z naslovom "Beri in daj naprej", ki je vseboval propagando in navodila za nasilno porušenje obstoječe državne ureditve FLRJ."

Poleg navedenih kaznivih dejanj je bil Franc Urleb še obtožen, da je v pogovorih s farani in s prižnice širil sovražno propagando proti FLRJ, in da je marca 1948 od Julijane Sajko sprejel deset, od oblasti prepovedanih knjig z naslovom Fatima in jih širil med prebivalstvom. Sodišče ga je obsodilo na odvzem prostosti s prisilnim delom za dobo petih let,

na izgubo državljanskih pravic za obdobje dveh let in na zaplembo celotnega premoženja. Vsem ostalim obsojencem v tem procesu so bile izrečene zaporne kazni ali pa kazen poboljševalnega dela, trgovcem Antonu in Franji Flere ter Emiliji Zdolšek pa še zaplemba premoženja.

Pred celjskim okrožnim sodiščem je bilo največ procesov proti duhovnikom in redovnikom v prvih mesecih leta 1949. Samo februarja tega leta so bili pred tem sodiščem kar štirje takšni procesi. Eden teh je bil proces proti žalskemu kaplanu Francu Lasbaherju. Tako kot prof. Simon Milač iz Žalca je bil tudi Lasbaher obsojen zaradi domnevnega povezovanja z Mirkom Bitencem. Storil naj bi kaznivo dejanje, ker "je opustil obvestilo državnim organom o tem, da ga je 10. 1. 1945 v Žalcu na stanovanju obiskal profesor Milač Simon s predlogom, naj preskrbi skrivno stanovanje Bitenc Mirku, kateri se je ilegalno zadrževal v Ljubljani in je nameraval priti v celjsko okolico radi svojega ilegalnega protidržavnega snovanja in delovanja."[127] V obremenilnem gradivu, ki ga je UDV predložila celjskemu okrožnemu javnemu tožilstvu, naletimo tudi na ovadbo, češ, da je Lasbaher nekoč prisluškoval sestanku žalske organizacije SKOJ. Ta organizacija je namreč imela svoj sedež v farovžu in med enim izmed njenih sestankov naj bi žalski skojevci kaplana Lasbaherja zasačili, ko je prisluškoval pred vrati sobe, v kateri je SKOJ imel sestanek. Javni tožilec te ovadbe ni vključil v obtožnico.

Med pripravami na proces proti Lasbaherju je Partija v Žalcu s pomočjo žalskega krajevnega odbora OF 6. 1. 1949 organizirala množično zborovanje, s katerega so okrožnemu sodišču v Celju poslali resolucijo, ki je za kaplana Lasbaherja (ta se je tedaj že nahajal v zaporu) zahtevala, da se njegova krivda temeljito in vsestransko preišče in da se mu izreče stroga kazen.[128]

Glavna obravnava je bila 9. 2. 1949. Kljub pritiskom, ki jim je bil izpostavljen, je sodni senat (predsedoval mu je dr. Marjan Bele) Lasbaherju izrekel za takratne razmere dokaj milo kazen, in sicer dve leti poboljševalnega dela. Takoj je sledila reakcija. Sodnik dr. Marjan Bele je bil zaradi takšne sodbe javno ožigosan. Kot smo že omenili, je Celjski

22

Okrožno sodišče v Celju
Došlo 20. JAN 1949
1 krat 0.— prilog

OKROŽNEMU SODIŠČU

C E L J E

Kp 6/49
12

Člani O.F. iz Žalca in bližnje okolice, zbrani na masovnem sestanku dne 6.januarja 1949 v Žalcu, odločno obsojamo rovarjenje domače in tuje reakcije proti naši ljudski oblasti, oziroma proti socialističnemu družbenemu redu.

Posebno pa še obsojamo zločinsko dejavnost protiljudske duhovščine, ki z zlorabo verskih čuvstev zavaja nepoučene in nerazgledane v sabotažna in izdajalska protidržavna dejanja.

Ti ljudje, povezani s špekulantskimi in saboterskimi kulaki, skrito in pod krinko dušebrižniške vneme na vsakem koraku sovražno spremljajo napore vseh poštenih ljudi, da si čim hitreje ustvarimo na pridobitvah narodno osvobodilne borbe zgrajeno srečnejšo domovino.

S posebnim ogorčenjem obsojamo nemoralno in protidržavno delovanje kaplana Lasbaherja, prosimo, da se njegova krivda temeljito in vsestransko preišče ter zahtevamo zanj strogo in pravično kazen!

tednik le tri dni po procesu proti Lasbaherju objavil članek z naslovom "Kako sodi dr. Marjan Bele", v katerem je bilo med drugim tudi zapisano, da se takšni sodbi "čudi vse ljudstvo Žalca in okolice in da bo terjalo tudi odgovor na to."[129] Na pritožbo javnega tožilca je Vrhovno sodišče LR Slovenije sodbo celjskega okrožnega sodišča spremenilo in Francu Lasbaherju izreklo kazen odvzema prostosti s prisilnim delom za dobo dveh let in odvzem državljanskih pravic za dobo enega leta.[130]

Nekateri duhovniki na Celjskem so bili leta 1949 obsojeni na skupinskih procesih skupaj s pripadniki raznih ilegalnih skupin, ki jih je tedanja oblast označevala z nazivom "bande". Eden takšnih je bil vitanjski župnik Jože Miheličč. Sodili so mu na procesu proti članom skupine z nazivom "GROM" (o sojenju pripadnikom te skupine bo govora kasneje). Glavna obravnava pred senatom celjskega okrožnega sodišča proti pripadnikom te skupine je bila 4. in 5. 2. 1949.[131] Vitanjski župnik Jože Miheličč sicer ni bil obtožen, da bi bil član skupine GROM, očitali so mu le, da je imel s to skupino stike. Enemu izmed njenih članov (Albertu Žagarju) naj bi svetoval, "naj organizacija še počaka z oboroženo akcijo, ker je še prezgodaj, ker je to odvisno od Angloameričanov", in mu povedal za zanesljivo osebo, ki bi bila primerna za zaupnika. Kot bomo videli pri obravnavanju procesa zoper skupino GROM, so bili nekateri v tem procesu obsojeni celo na smrtne kazni. Vitanjski župnik Jože Miheličč je bil obsojen na odvzem prostosti s prisilnim delom za dobo petih let in na izgubo državljanskih pravic za dobo treh let.

S procesom proti duhovniku Jožetu Miheliču je bil povezan še proces proti Blažu Grobelniku iz Ljubnice pri Vitanju, ki je bil 29. 4. 1949 pred celjskim okrajnim sodiščem.[132] Proces proti imenovanemu je bil reakcija oblasti na dogodke, ki so sledili aretaciji vitanjskega župnika Jožeta Miheliča. Šef pooblaščenstva UDV za okraj Celje-okolica Anton Peterca v zvezi s tem poroča,[133] da se je v nedeljo 2. 1. 1949 ob 9. uri po maši v Vitanju pred poslopjem tamkajšnjega krajevnega ljudskega odbora zbralo okrog sto ljudi, v imenu katerih je Blaž Grobelnik od predsednika krajevnega ljudskega odbora zahteval sklic masovnega sestanka, na katerem bi razpravljali o aretaciji župnika Jožeta Miheliča. Ob tej

priliki je Grobelnik, kot v svojem poročilu navaja Peterca, zbranim iz ustave prečital člene, ki so se nanašali na zagotavljanje svobode združevanja, tiska in veroizpovedi. 4. 1. je Grobelnik na svojem domu organiziral sestanek, ki se ga je udeležilo okrog 40 ljudi. Na tem sestanku so izoblikovali naslednje zahteve, ki so jih nameravali posredovati oblastem: "1. Zakaj je oblast tov. vikarja (mišljen je Jože Miheličop. M. M.) zaprla in kdo ga je obtožil in kako? 2. Po dokazih o obtožencu, če ni nič zakrivil proti oblasti, prosimo in zahtevamo, da se izpusti tov. vikar takoj na svobodo. 3. Zaprosimo za drug sestanek 6. t.m. za ponovno razpravo o tem. 4. Da se takoj zaprejo omenjeni tožilci vikarja in preiščejo krivice in dolžnosti v naši okolici, ter 5. da nam OZNA tekom 1 ure pripelje nazaj tov. vikarja in odpelje omenjene tožilce." Vse to dogajanje je UDV budno spremljala in sama dala pobudo, da se skliče masovni sestanek en dan prej, kot so sklenili udeleženci sestanka pri Grobelniku. Tako je prišlo do masovnega sestanka v Vitanju že 5. 1. Udeležila sta se ga tudi predstavnika okraja Celje-okolica Nestl Žgank in Boris Debič. Ko je hotel Žgank zbranim spregovoriti, so mu ti s kričanjem to onemogočili in zahtevali izpustitev župnika Miheliča. Na oder je z jugoslovansko zastavo v rokah prišel tudi Grobelnik, vendar ga je milica takoj aretirala in odvedla v zapor. Javni tožilecje pri okrožnem sodišču v Celju proti njemu vložil obtožnico, v kateri ga je obtožil storitve kaznivih dejanj zoper ljudsko oblast. Sodišče je Blaža Grobelnika zaradi njegove vloge v teh dogodkih obsodilo na eno leto in šest mesecev odvzema prostosti ter na odvzem državljanskih pravic za dobo štirih let.

Da je bila oblast preko svojih ovaduhov obveščena celo o tem, kaj so duhovniki govorili v spovednicah, priča proces proti Jožetu Presniku, župniku v Sv. Vidu pri Planini, ki je bil 28. 2. 1949.[134] Kot glavno kaznivo dejanje, ki naj bi ga storil, so mu očitali, češ, da je pri spovedi nekemu naborniku govoril, "naj ne gre v JLA temveč v gozd h križarjem, ker bo JLA kmalu propadla in se bo vrnil kralj Peter, ter da je ljudska oblast slaba in da bo propadla, da bo prišlo do vojne, v kateri bo Amerika zmagala." Poleg tega pa so mu očitali še več drugih kaznivih dejanj: da je po obsodbi zagrebškega nadškofa Alojza Stepinca o njem govoril, da je nedolžen in da je mučenik; da je civilni zakon prikazoval kot divji

zakon; "da je imel brez dovoljenja tajno organizirano takozvano "Marijino družbo", v katero je bilo vključenih najmanj 20 žensk, s katerimi je imel od leta 1945 dalje večkrat sestanke, na katerih je govoril poti ljudski oblasti ter vzpodbujal članice na odpor proti nji."

Presnik je bil eden tistih, ki si je v preiskovalnem postopku in na glavni javni obravnavi upal odkrito priznati svojo antikomunistično opredelitev in zavzemanje za uvedbo demokracije po zahodnem vzoru. Na vprašanje preiskovalca, zakaj je med ljudmi ustvarjal nerazpoloženje do oblasti, je odkrito povedal: "Ker nisem hotel, da bi komunizem dolgo vladal, hotel sem demokracijo po vzoru ZDA, zapadno demokracijo." Ravno tako ni tajil, da je že v stari Jugoslaviji pridigal o "brezbožnem komunizmu". O sebi pa je preiskovalcu izjavil: "Samega sebe sodim, da sem neprijatelj komunizma posredno in neposredno ljudske oblasti." Seveda se postavlja vprašanje, ali je takšne izjave Presnik podal prostovoljno ali mu jih je sugerirala UDV in ga z mučenjem prisilila, da jih je podpisal kot svoje. Iz materialov, ki so nastali v preiskovalnem procesu proti njemu, je namreč razvidno, da je bil živčno povsem izčrpan in razrvan, kar je UDV nedvomno znala izkoristiti. V vsakem primeru so Presnika takšne izjave drago stale, saj mu je sodišče izreklo kazen šest let odvzema prostosti s prisilnim delom, odvzem državljanskih pravic za dobo treh let in popolno zaplembo premoženja. Takšno sodbo je v celoti potrdilo tudi Vrhovno sodišče LR Slovenije.[135]

Ob aretaciji duhovnika Jožeta Presnika je v Sv. Vidu pri Planini prišlo do podobnih dogodkov kot v Vitanju ob aretaciji tamkajšnjega duhovnika Jožeta Miheliča. Kmet Karel Jazbec iz Vrha pri Planini je namreč nekaj dni po Presnikovi aretaciji (ta je bil aretiran 29. 12. 1948) v Sv. Vidu javno nastopil v obrambo obtoženega. Šef pooblaščenstva UDV za okraj Celje-okolica Anton Peterca je o tem poročal: "V nedeljo 2. 1. po maši je stopil k cerkvi na zvišen prostor odbornik OF odbora Jazbec Karl in je vprašal, če so ljudje zadovoljni, da bi OF odbor Sv. Vid sestavil resolucijo na sodišče v Celje, da ga izpuste. Nato so sestavili resolucijo in pričeli pobirati podpise. Navzočih je bilo cca 300 ljudi. Podpisalo jih je okoli 40. Štampiljke so dali KLO, RK, OF odbor, Zveza borcev,

zadruge in drugi in se podpisali ter poslali Notranji upravi v Celju."[136] Karla Jazbeca je okrajno sodišče v Celju 29. 4. 1949 zaradi zgoraj opisanega dogodka obsodilo na eno leto in osem mesecev odvzema prostosti s prisilnim delom, na izgubo državljanskih pravic za dobo štirih let in na zaplembo celotnega premoženja.[137]

Februarja 1949 so bile pred celjskim okrožnim sodiščem poleg duhovnikov Lasbaherja, Miheliča in Presnika obsojene tudi štiri redovnice samostana Kongregacije reda šolskih sester sv. Frančiška Asiškega iz Slovenske Bistrice.[138] To so bile: Antonija Toplak, Marija Kozoderc, Neža Pavel in Antonija Doma. Obtožene so bile, da so leta 1946 pripravile pobeg več redovnic in duhovnika prof. dr. Miheliča v Avstrijo. Neža Pavel je bila še dodatno obtožena vzdrževanja stikov z inozemstvom, od koder bi naj leta 1946 in 1947 sporejemala pošto, med drugim tudi okrožnico škofa Rožmana, s katero je ta pozval redovnice na vdanost in pokorščino nemškemu vodstvu kongregacije. Ista bi naj zatrla akcijo tistih redovnic, ki so zahtevale odcepitev te kongregacije od nemškega vodstva. Obravnava proti zgoraj navedenim redovnicam je bila 16. 2. 1949. Vse štiri so bile obsojene na več let odvzema prostosti (od treh let in pol do devetih let) in na odvzem državljanskih pravic (za dobo od dveh do petih let). Kot stransko kazen pa je sodišče izreklo tudi zaplembo celotnega premoženja Kongregacije šolskih sester sv. Frančiška Asiškega na področju FLRJ. Takšno sodbo je potrdilo tudi Vrhovno sodišče LR Slovenije.[139]

Marca 1949 je bil pred celjskim okrožnim sodiščem obsojen samo en duhovnik. To je bil Franc Zupan iz Lazišč pri Laškem. Skupaj z njim so bili na istem procesu obsojeni še člani družine Kladnik iz Harij nad Laškim (Ernest, Marko, Ivana in Hedvika) in Ljudmila Aužner iz Lazišč. Glavna javna obravnava proti navedenim je bila 31.3.1949.[140] Osrednja oseba v tem procesu je bil dejansko Ernest Kladnik iz Lazišč nad Laškim, ki se je od leta 1944 skrival pred oblastjo in je bil aretiran 1.1.1949. Duhovnik Franc Zupan je bil vključen v ta proces, ker naj bi Ernesta Kladnika obiskoval vse od leta 1946 pa do njegove aretacije, in mu "dajal razne nasvete, zlasti kar se tiče pobega v Avstrijo." Kot drugo kaznivo dejanje pa so mu očitali,

"da je širil od osvoboditve dalje v Sv. Miklavžu nad Laškim in v okolici, izrabljajoč pri tem tudi svojo duhovniško službo, sovražno propagando napram prebivalstvu govoreč o preobratu v FLRJ, o koncu ljudske oblasti in podobno, in že leta 1945 odvračal prebivalstvo od volitev v ustavodajno skupščino in tako izrabil vsako priliko, da je ščuval proti ljudski oblasti in njenim ukrepom kot npr. proti predpisom o obvezni oddaji, proti davčni politiki, proti načinu vzgoje mladine in podobno, vse v nameri, da pripomore k spremembi ustavnega reda v FLRJ." Sodišče mu je izreklo kazen odvzema prostosti s prisilnim delom za dobo štirih let, izgubo državljanskih pravic za dobo dveh let in zaplembo celotnega premoženja.
Ostali udeleženci v tem procesu so razen tega, da so skrivali Ernesta Kladnika in imeli z njim stike, bili obtoženi podobnih kaznivih dejanj kot duhovnik Zupan. Javni tožilec jih je v obtožnici celo označil za pripadnike "zločinske združbe". Tudi njim je sodišče izreklo kazni odvzema prostosti za dobo od enega do treh let in izgubo državljanskih pravic za dobo od enega do dveh let. Marku in Ivanki Kladnik pa so izrekli tudi zaplembo polovice premoženja.

Zoper to sodbo so se pritožili tako obsojenci kot tudi javni tožilec. Vrhovno sodišče LR Slovenije je ugodilo samo pritožbi javnega tožilca in je nekaterim obsojencem izreklo še ostrejše kazni.[141] Duhovniku Zupanu je kazen odvzema prostosti s prisilnim delom s štirih let povišalo na pet let, Marku in Ivani Kladnik pa je namesto zaplembe polovice premoženja izreklo zaplembo celotnega premoženja.

Zadnji duhovnik, ki je bil leta 1949 obsojen pred celjskim okrožnim sodiščem, je bil Jurij Mikolič iz Luč v Zgornji Savinjski dolini. Mikolič je bil 4. 12. 1948 že obsojen pred okrajnim sodiščem v Šoštanju na 18 mesecev odvzema prostosti s prisilnim delom in na zaplembo celotnega premoženja ter na izgubo državljanskih pravic za dobo dveh let. Leta 1948 naj bi namreč "opustil prijavo 1 telice, 6 svinj, 12 kokoši in posevkov raznih kultur."[142] Obsodbi Jurija Mikoliča so sledili podobni dogodki kot v Vitanju in v Sv. Vidu pri Planini ob aretaciji tamkajšnjih duhovnikov. Krajani Luč in okolice so se 8. 12. 1948 po maši zbrali na masovni sestanek, ki so ga zaradi velike udeležbe morali izvesti v tamkajšnjem

gasilskem domu. Na sestanku so udeleženci zahtevali izpustitev duhovnika Mikoliča in kritizirali oblast, ker ga je obsodila. Kot glavne krivce za organizacijo masovnega sestanka in za širjenje vesti, da je bil župnik Jurij Mikolič pred šoštanjskim okrajnim sodiščem po krivem obsojen, so bili poleg samega Mikoliča obtoženi še: Bogomir Supin iz Luč, Alojz Plesnik iz Podvolovjeka in Antonija Pančur iz Luč. Celjsko okrožno sodišče jih je na javni obravnavi 8. 4. 1949 obsodilo na naslednje kazni: Bogomira Supina na osem let odvzema prostosti s prisilnim delom in na izgubo državljanskih pravic za dobo dveh let, Alojza Plesnika na šest mesecev odvzema prostosti s prisilnim delom in na delno zaplembo premoženja, Antonijo Pančur na eno leto poboljševalnega dela, duhovnika Jurija Mikoliča pa na dve leti odvzema prostosti s prisilnim delom, na zaplembo vsega premoženja in na odvzem državljanskih pravic za dobo dveh let.[143] Pri odmeri kazni župniku Juriju Mikoliču je celjsko okrožno sodišče upoštevalo sodbo, ki mu jo je 4. 12. 1948 izreklo šoštanjsko okrajno sodišče.

Iz tega pregleda sodnih procesov proti duhovnikom in redovnikom, ki so bili v prvih povojnih letih pred okrožnim in okrajnim sodiščem v Celju, bi lahko sklepali, da je komunistična oblast na Celjskem takrat izvajala pritisk samo na katoliške duhovnike in redovnike, vendar ni bilo tako. Pritiskom in preganjanju so bili izpostavljeni tudi duhovniki in člani drugih verskih skupnosti, ki so obstajale na Celjskem. Tu mislimo predvsem na duhovnike in pripadnike baptistične verske skupnosti ter na pripadnike sekte Jehovinih prič. Tudi ti se v prvih povojnih letih niso mogli izogniti sodnim pregonom.

Največji proces proti pripadnikom baptistične verske skupnosti, ne le na Celjskem, ampak v Sloveniji sploh, je bil pred okrožnim sodiščem v Celju 3. 9. 1948. V tem procesu so bili obsojeni: Vekoslav Korošec, propovednik in predsednik babptistične verske skupnosti za Slovenijo iz Ljubljane; Frančiška Plahuta z Ostrožnega pri Celju; Angela Plahuta z Ostrožnega pri Celju; Zofija Gorišek z Ostrožnega pri Celju; Marija Hlastan iz Lok pri Trbovljah; Martin Hlastan iz Lok pri Trbovljah in Ivan Poličnik iz Celja.[144] Kot glavni obtoženec je v tem procesu nastopal

Vekoslav Korošec. Obtožen je bil treh kaznivih dejanj:
"a) da je kot predsednik in propovednik sekte baptistov za Slovenijo, izrabljajoč svoj verski položaj in vpliv, organiziral in vodil na ozemlju LR Slovenije, zlasti na domu Plahuta Frančiške star. na Ostrožnem tajne sestanke, na katerih je članom prepovedoval vsako politično in kulturno udejstvovanje v ljudskih organizacijah, katere je označeval kot "satanove", kritiziral ljudsko oblast in ustavno ureditev, zlasti predstavnike in vodilne funkcionarje FLRJ, napovedoval skorajšnji državni preobrat in prihod Angloamerikancev, nalagal članom dolžnost sklicevanja rednih tajnih sestankov, razširjanja literature in pridobivanja novih članov, jim dajal oporo v njihovem delovanju s tem, da jim je v primeru eventuelnega zasledovanja s strani državnih organov naročal, naj pobegnejo preko meje, odobraval pobeg baptista Plahuta Ivana v oboroženo tolpo in zatrjeval, da ta korak odobrava tudi baptistični propovednik Horak Jožef iz Zagreba, ter je za svoje protiljudsko delovanje iz inozemstva prejemal materialno in denarno nagrado in tako sodeloval v cilju nasilnega rušenja ustavne ureditve v FLRJ;
b) da je vzdrževal stalne stike z baptističnim propovednikom Vacek Danijelom iz Zagreba, za katerega je mogel vedeti, da deluje kot vohun v korist neke tuje obveščevalne službe in ga je vzpodbujal k sovražnemu delovanju s tem, da mu je svetoval, naj kar gre v inozemstvo, da je sicer nevarno, da pa se mu bo v inozemstvu bolje godilo;
c) da je vedel za nameravani pobeg baptista Plahuta Ivana v oboroženo tolpo, pa ni o tem obvestil državnih organov."

Ostale obtožence v tem procesu so obtožili predvsem sodelovanja na sestankih pripadnikov baptistične verske skupnosti, ki so jih imeli na domu Frančiške Plahuta na Ostrožnem, in da so vedeli za pobeg nekaterih pripadnikov baptistične verske skupnosti v inozemstvo. Frančiška Plahuta ter Marija in Martin Hlastan pa so bili še dodatno obtoženi, da so na svojih domovih nudili zatočišče Vekoslavu Korošcu in nekaterim drugim baptističnim propovednikom ter dajali na razpolago prostor za njihove sestanke z verniki.

Posebno pozornost zaslužijo uvodne besede v obrazložitvi obtožnice,

saj je iz njih mogoče spoznati, česa vse je tedanja oblast na splošno dolžila duhovščino. "Procesi proti lazaristom v Celju, jehovcem v Ljubljani in Zagrebu ugotavljajo," se navaja v obrazložitvi obtožnice, "da je domača in inozemska reakcija našla oporo za svoje delovanje med pripadniki duhovniškega poklica, ki so se iz sovraštva do narodno osvobodilnega gibanja in svojih egoističnih protiljudskih interesov vrgli na pot odpora proti delovnemu poletu in stremljenjem delovnega ljudstva za dosego socializma in odpravo izkoriščanja človeka po človeku".

Sodni senat pod predsedstvom sodnika Franca Soka je na najtežjo kazen obsodil Vekoslava Korošca. Obsodil ga je na odvzem prostosti s prisilnim delom za dobo enajstih let in izgubo državljanskih pravic za dobo petih let. Tudi ostalim obtožencem je izrekel visoke kazni, in sicer: Martinu Hlastanu in Ivanu Poličniku šest let, Frančiški Plahuta štiri leta, Angeli Plahuta tri leta ter Mariji Hlastan eno leto in pol odvzema prostosti s prisilnim delom. Milejšo kazen (dve leti poboljševalnega dela) je izrekel samo Zofiji Gorišek.

Tako kot je obtožnica zoper zgoraj navedene vsebovala predvsem politične argumente, je takšne argumente vsebovala tudi obrazložitev sodbe. Sodnik Franc Sok je v obrazložitvi sodbe navedel, "da je delovanje prvoobtoženca in z njim tudi večine pripadnikov verske sekte baptistov v cerkveni občini Celje imelo za cilj zrušiti ali spraviti v nevarnost obstoječo državno ureditev FLRJ." Za Vekoslava Korošca pa je v obrazložitvi sodbe posebej poudaril, da je vsa očitana kazniva dejanja storil z namenom "zrušiti ustavno ureditev FLRJ in spraviti v nevarnost pridobitve Narodno osvobodilne borbe."

Sovražni odnos tedanje oblasti do katoliške cerkve in do drugih verskih skupnosti v Sloveniji se ni kazal samo v sodnih procesih proti duhovnikom in redovnikom, ampak tudi v uničevanju in skrunjenju sakralnih spomenikov in znamenj. Takšni ekscesi so se dogajali tudi na širšem celjskem območju. Za večino lahko trdimo, da je za njimi neposredno ali posredno bila oblast sama oz. Partija. V nekaterih primerih, ko so ti ekscesi pri ljudeh povzročili veliko ogorčenje, tudi oblast ni mogla ostati

brezbrižna, in je storilce kaznovala. Pred celjskim okrajnim sodiščem je bilo po vojni obsojenih kar nekaj skruniteljev in uničevalcev sakralnih spomenikov oz. znamenj. Večinoma so to bili partijski aktivisti in mladinci. Kazni, na katere jih je sodišče obsodilo, so bile dokaj mile. Običajno so bili obsojeni le na nekaj mesecev odvzema prostosti.

Ko so npr. trije mladi partijski aktivisti v noči s 16. na 17. marec 1946 v Migojnicah sneli lik boga z obcestnega križa in ga sežgali, jih je celjsko okrajno sodišče obsodilo na pet oz. šest mesecev zapora.[145] Sodišče je bilo mnenja, da so to dejanje storili "iz mladostne nepremišljenosti in mladostne objestnosti" in jim je to štelo kot olajševalno okoliščino. Isto sodišče je npr. kmete zaradi nekaj kilogramov neoddanega žita obsodilo na več let zapora.

Nasilje oblasti oziroma Partije nad duhovščino v Sloveniji in tudi na Celjskem se je nadaljevalo tudi v petdesetih letih. Ne le da je še naprej prihajalo do sodnih procesov proti duhovnikom in redovnikom, ampak je prišlo celo do fizičnih napadov na njih. Višek je to nasilje doseglo, ko je 20. 1. 1952 prišlo celo do poskusa zažiga ljubljanskega škofa Antona Vovka. Pozitivne spremembe v odnosih oblasti do Cerkve in do duhovščine je mogoče zaslediti šele okrog leta 1955. Takrat so se tudi iztekli zadnji procesi proti duhovnikom v Sloveniji.

5. Procesi proti pripadnikom ilegalnih skupin in organizacij

Pri sodnih procesih proti pripadnikom oboroženih skupin in ilegalnih organizacij gre za sodne procese z izrazito političnim ozadjem, saj je v njih šlo za sojenje tistim, ki so bili obtoženi, da so nameravali s silo strmoglaviti obstoječo oblast in spremeniti družbeni red. Štajerska (in s tem tudi širše celjsko območje) je spadala med tiste slovenske pokrajine, kjer je v prvih povojnih letih delovalo največ ilegalnih oboroženih skupin in organizacij. Zanje je oblast dosledno uporabljala naziv "bande", ki so ga med vojno uporabljale tudi nemške okupacijske oblasti, in sicer za partizanske enote.

V Pregledu ilegalnih band na teritoriju Slovenije, ki ga je leta 1947 pripravila Uprava državne varnosti (UDV),[146] je navedeno, da se na sektorju Štajerske "v glavnem opaža sovražno delovanje od strani salzburškega kraljevega komiteta, ki v sporazumu z Angleži in avstrijsko policijo organizira bande ob jugoslovansko-avstrijski meji, katere delajo posamezne izpade v notranjost Slovenije, kjer ropajo zadruge in napadajo posamezne vojake JA, obenem pa širijo sovražno protinarodno propagando". Iz citiranega dokumenta je mogoče ugotoviti, da so ob jugoslovansko avstrijski meji na Štajerskem delovale tedaj naslednje skupine oziroma "bande": "Markojeva banda", "Sernečeva banda", "banda" pod vodstvom poročnika Draga, "banda" pod vodstvom Krima in Kozjeka, ostanki "Mačkove bande", "banda Pristava-Ljutomer" in "Poklačeva banda."

Razen ene te skupine s svojim delovanjem niso posegale na širše celjsko območje, ampak so delovale na območju jugoslovansko-avstrijske meje, tako da so se njihovi člani po izvedenih akcijah običajno umaknili v Avstrijo. Edina izjema med njimi je bila t. i. "Poklačeva banda", ki je delovala na sektorju Št. Ilj, Št. Janž, Paški Kozjak, Vel. Mislinja, Razborca, Pohorje in Šaleška dolina. Ta skupina je dobila ime po bratih Štefanu in Ivanu Poklaču /vulgo Urh/, ki sta to skupino ustanovila in jo tudi vodila. Oba Poklača sta bila dezerterja iz NOV in sta februarja 1945 stopila v ilegalo. Poleg njiju je bil član te skupine še Edvard Meža iz

Velenja ter še trije, katerih imena pa niso znana. UDV je glede te skupine poročala: "Banda se izdaja za križarje ter je prirejala v letu 1946 razne sestanke pri nam nasprotnih elementih. Mreža podpornikov te bande v okolici Velenja, Bevč in Št. Ilja je bila že vsa aretirana. Značilno je, da banda ne dela nikakih vojaških akcij razen redkih ekonomskih. Med simpatizerji širijo propagando za kralja Petra in križarje. Zadnji pojav te bande se beleži 17. 1. 1947 v bližini Pake pri Mislinjskem grabnu. Od tedaj dalje ni o bandi nikakih novih izsledkov, čeprav je bila izvršenih cela vrsta operativnih ukrepov."

Kot je razvidno iz zgoraj citiranega poročila UDV, so bili julija 1947 aretirani vsi, ki so bili osumljeni, da so "Poklačevo bando" podpirali ali kako drugače z njo sodelovali. Glavni proces proti njim je bil 13. in 14. 10. 1947 pred okrožnim sodiščem v Celju.[147] Pred sodni senat, ki mu je predsedoval dr. Ludvik Lobe, je stopilo sedemnajst obtožencev. To so bili: Štefan Šešel, kmet iz Črnove; Alojz Hribar, mali posestnik iz Črnove; Andrej Baloh, mizarski pomočnik iz Črnove; Mihael Brecelj, kmet iz Črnove; Antonija Šešel, kmetica iz Črnove; Martina Šešel, hči Štefana in Antonije Šešel iz Črnove; Marija Hribar, gospodinja iz Črnove; Jože Krajnc, kmet s Tolstega vrha; Ignac Plazovnik, kmečki sin iz Razborce na Pohorju; Ana Oder, gospodinja iz Velike Mislinje; Jože Legner, kmečki sin iz Št.Vida nad Valdekom; Ana Jovan, gospodinja iz Št. Janža pri Velenju; Alojz Jovan, krojač iz Št. Janža pri Velenju; Anica Hribar, kmečka hči iz Črnove; Andrej Osonkar, delavec iz Razborce na Pohorju; Franc Trjenk, delavec iz Razborce na Pohorju in Rozalija Pocajt, gostilničarka iz Velenja.

Kot glavni obtoženci so bili označeni Štefan Šešel, Alojz Hribar, Andrej Baloh in Mihael Brecelj. Obtoženi so bili, "da so bili neugotovljenega časa po osvoboditvi pa do njihove aretacije člani terenske organizacije za podporo križarskega pokreta, in kot taki nudili oboroženi tolpi Poklačev, kakor tudi oboroženi tolpi, ki je koncem maja ali pa začetkom junija 1947 prišla iz Avstrije, vso v poštev prihajajočo idejno in materialno podporo, na primer: agitirali so za križarje, in propagirali njihove prevratniške namere, hodili na sestanke in udeleževali se sestankov z

omenjanimi oboroženimi tolpami, vodili bandite na dom reakcionarno usmerjenih elementov in jih spremljali kot vodiči pri njihovih zločinskih podvigih, vzdrževali zveze z banditi na eni strani, z njihovimi podporniki pa na drugi strani, obveščali jih o kretanju organov javne varnosti in pripadnikov JA, dajali podatke o političnem zadržanju prebivalcev svoje okolice, nudili banditom zatočišče in hrano, dajali jim municijo in orožje, denarne podpore in slično." Ostali udeleženci v tem procesu so bili obtoženi, da so članom Poklačeve skupine ali dajali zatočišče in hrano ali pa da so vedeli za simpatizerje in sodelavce te skupine, pa jih niso prijavili.

Vseh sedemnajst je bilo obsojenih na zaporne kazni s prisilnim delom od nekaj mesecev pa do petnajst let, nekateri med njimi pa tudi na izgubo državljanskih pravic. Samo eden izmed njih je bil obsojen tudi na popolno zaplembo premoženja, kar pa nikakor ni bilo naključje, saj je bil lastnik 20 hektarov velikega posestva in je torej po takratnih merilih oblasti spadal med "kulake". Kot vidimo, med obsojenci ni bilo voditelja "Poklačeve bande" Štefana Poklača, ker naj bi, kot je navedeno v obrazložitvi sodbe, uspel pobegniti iz zapora.

Poleg prej navedenih oboroženih skupin, ki so delovale predvsem na območju jugoslovansko-avstrijske meje in so na celjsko območje posegale le izjemoma, pa so obstajale tudi oborožene skupine, ki so delovale izključno na celjskem območju. Največja in najpomembnejša med njimi je bila t. i. "Palčkova skupina". Ustanovitelj te skupine je bil Dušan Mlakar iz Svetelke pri Dramljah, ki je bil do svoje smrti julija 1947 tudi njen voditelj (po navedbah Ivana Laubiča-Palčka, ki jih je dal na zaslišanju, naj bi se Dušan Mlakar sam smrtno ranil, ko se mu je med spanjem sprožila brzostrelka). Aprila 1947 se je Dušanu Mlakarju in njegovi skupini priključil tudi Ivan Laubič-Palček iz Zagaja pri Ponikvi, ki je po Mlakarjevi smrti prevzel njeno vodstvo.

Tako Mlakar kot Laubič sta bila bivša partizana. Oba sta stopila v partizane leta 1944. Ivan Laubič, s partizanskim vzdevkom Palček, je bil ob vstopu v partizane star komaj 17 let. Po vojni je bil do septembra

1945 miličnik na postaji narodne milice v Sv. Juriju pri Celju, nato pa se je kot trgovski pomočnik zaposlil v Naprozi v Štorah. Ker je bil osumljen kraje večje vsote denarja v zadrugi, je bil septembra 1946 odpuščen iz službe. Dušanu Mlakarju se je priključil aprila 1947. Kot je sam navedel v preiskovalnem postopku, se mu je priključil zato, ker je "govoril, da bo čez dva meseca preobrat in mi predbacival, da sem pobil, dokler sem bil v partizanih, veliko ljudi in da me zato vse ljudstvo sovraži."[148]

Mlakarjeva oziroma Palčkova skupina je delovala predvsem na območju tedanjih krajevnih ljudskih odborov Dramlje, Pristava, Ljubečna, Blagovna in Ponikva pri Grobelnem, občasno pa tudi izven navedenega območja. Delovanje Palčkove skupine lahko delimo v dve obdobji, in sicer na tisto v letu 1947 in na tisto v letu 1950. Leta 1947 je svojo dejavnost usmerila predvsem na napade sedežev posameznih krajevnih ljudskih odborov. Tako je leta 1947 napadla sedeže naslednjih krajevnih ljudskih odborov: Sv. Primož (9. 4. 1947), Blagovna (12. 4. 1947), Ponikva pri Grobelnem (24. 4. 1947), Šentjernej (24. 4. 1947), Špitalič (8. 5. 1947), Pristava (neugotovljenega dne), Ljubečna (12. 6. 1947), Kalobje (12. 6. 1947), Sv. Štefan (14. 6.1947. Ob napadih na sedeže navedenih krajevnih ljudskih odborov so običajno zažgali arhive in pobrali pisalne stroje, štampiljke, pisarniški material ter denar. Razen na sedeže krajevnih ljudskih odborov je "Palčkova banda" izvedla tudi napade na več poslovalnic kmetijskih zadrug in na nekatere člane Partije ter aktiviste OF.

Med gradivom, ki je nastalo v zvezi z zasledovanjem in aretacijo članov "Palčkove bande" pri UDV, ni mogoče najti nobenega dokumenta, iz katerega bi bilo konkretno razvidno, kakšna je bila politična opredelitev te skupine. Ugotoviti je mogoče le, da so se njeni člani najprej izdajali za t. i. križarje in za vojsko kralja Petra, nazadnje pa tudi kot pristaši Informbiroja. Kot je v preiskovalnem postopku povedal Ivan Laubič-Palček, so člani Mlakarjeve oziroma njegove skupine sestavili pisno prisego, na katero so prisegli sami in tisti, ki so se v to skupino vključili kasneje. Prisega se je, po njegovi navedbi, nanašala "na kralja Petra, na boga in na

MINISTRSTVO ZA NOTRANJE ZADEVE LRS
Pooblaščenec uprava drž. varnosti
za celjsko-okoliški okraj
Št. 1197/M
11. 5. 1952
CELJE

20

II 600496

Predmet: Izredno poročilo, banda "Palček".

U D B a za S l o v e n i j o in
U D B a za Ljubljansko oblast

Kakor smo Vam že v dnevnih depešah nakazali da je vodja bande ki se pojavlja na našem in Poljčanskem terenu Laubič Ivan Palček. Poleg njega se kretajo Laubič Martin in njegov brat Jože, Korošec Miha in njegov pobol sin Stropnik Miha, kateri nodi z njima na akcije kod legaleo, česti je pa bil Verbič Franc, katerega smo pa na dan 2.maja prijeli. Vse gornjo na zaslišanjih priznavata Verbič Franc, Zdolšek Miha in njegov sin Franc.

Verbič in Zdolšek priznavata da je ta banda izvršila akcijo v Žičah okraj Poljčane, odkoder so robo prinesli k Zdolšek-u. Dalje akcijo k kmetu Fidler Tonetu iz Fletovarja, o čemur smo že poročali v poročilu od dne 4.V.1950 št.1122. Verbič izpove, da mu je Palček tudi povedal da je v letu 1949 naredil akcijo na VLO Dramlje, od kjer je vzel radio aparat. Tako da lahko sedaj poleg podatkih pripisujemo vse nepojasnene akcije na terenu Dramlje, ki so se izvršile v letu 1949 in 1950 banditu Palčku. Akcije v Ljubečni o kateri poročamo v poročilu od 5.5.1950 št.1125 je pa jasno dokazano, da je izvršena od strani te bande. Dne 9.5.1950 so se pojavili pri kmetu Resar Antonu iz Hrastnika VLO Fristava, kateri jim je celo popravljal puške. To je prijavil Pogladič Franc iz Straže- Dramlje, kateri je prišel isti čas k Resarju. Pogladič je poznal Laubič Martina, Jožeta in Korošec Mihaela, dveh pa ni pohnal, ker je pa čisto sigurno, da sta bila Palček in Stropnik, oboroženi so bili z nemškimi brzostrelkami in dvemi puškami. To pot se je banda izjavila, da gredo se isti večer k Kožuhu iz Gabrovca in k vulgo Šedlšeku iz Dramelj. Od vseh navedenih, kmetov ni prišel nihče prijaviti.

Nepojasnem nam je še ostal pojav 6 banditov iz nad Nove cerkve o katerem poročamo v poročilu z dne 4.5.1950 št.1124, za ta pojav še nismo mogli ugotoviti če so tu bili isti banditi pod vodstvom Palčka. Sliči po tem, da tudi Palček rad marhira z hrvatsko govorico, ker je tudi opaziti pri pojavu v Novi cerkvi, dalje tudi to, da jih je bilo šest, kar tudi odgovarja, ker takrat je bil še Verbič Franc na svobodi. Moti nas to, ker Verbič pravi, da so se določenega dne nahajali pri Zdolšeku, kar pa po veliki verjetnosti laže.

V zvezi s to bando smo še sedaj poleg že izvršenih aretacij aretirali:

- Solinc Ivan rojen dne.18.8.1901 v Št.Juriju, zad.biv. Ljubečna - Čbed čt.16 po poklicu kmet, poseduje 2 ha 7o a zemlje in kmečko poslopje.
- Solinc Franc rojen 15.7.1899 v Žepini pri Ljubečni, zad. biv.isto tam, po poklicu kmet, poseduje 3 ha zemlje, 5 glav goveje živine in kmečko poslopje.
- Avžner Alojz rojen 3o.5.193o Žepina p.Ljubečni, stan. isto tam. Neoženjen je samski, po poklicu kmečki delavec.
- Kožuh Martin, rojen 1.1o.1923 Gabrovec okraj Celje-okol. brez zaposlitve.

Zaslišanje navedenih pripornikov Vam pošljemo naknadno.

.I. Kremžič Zgornji

Vloga:

uničenje komunizma."[149] Vsak, ki se je skupini pridružil, je moral prebrati besedilo prisege in se pod njim tudi podpisati. Pri svojem delovanju so se Ivan Laubič-Palček in drugi člani njegove skupine povezovali predvsem s kmeti, katerim so govorili o skorajšnjem preobratu, o prihodu križarske vojske s Koroške in o vzpostavitvi vladavine kralja Petra. Ljudem so tudi delili besedilo pesmi z naslovom "Ura se bliža", pod katero je bila kot avtorica podpisana Štefka Štuklek iz Razborja.[150] To pesem so med prebivalstvom širili tudi člani organizacije GROM.

Ta prva Palčkova skupina je bila uničena že leta 1947, vendar se je takrat Ivanu Laubiču uspelo na čudežen način izogniti aretaciji. Prvi sodni procesi proti pripadnikom in simpatizerjem Palčkove skupine so bili pred celjskim okrožnim sodiščem že leta 1947. Omenili bomo samo enega, in sicer tistega, v katerem so bili obsojeni Franc Belak iz Razborja pri Dramljah, Franc Rečnik iz Zagaja pri Ponikvi in že zgoraj omenjena Štefka Štuklek iz Razborja pri Dramljah.[151] Glavna obravnava proti njim je bila pred senatom celjskega okrožnega sodišča 5. 7. 1947. Obtoženi so bili, da so "članoma oborožene tolpe Mlakarju Dušanu in Laubiču Ivanu-Palčku ponovnokrat nudili zatočišče in hrano ter bili njuni obveščevalci." Vsem trem je sodišče izreklo štirinajst let zaporne kazni s prisilnim delom, Francu Rečniku pa še zaplembo vsega premoženja (kmetije). Na pritožbo javnega tožilca je Vrhovno sodišče LR Slovenije Štefki Štuklek zaporno kazen zvišalo na osemnajst let.

Ta sodni proces omenjamo predvsem zaradi navedb obsojencev o odnosu prebivalstva do Dušana Mlakarja in Ivana Laubiča-Palčka ter njune ilegalne skupine, ki so ga le-ti izrazili v svojem pisnem odgovoru na pritožbo javnega tožilca zoper sodbo. V njem so obsojenci med drugim tudi zapisali: "Prebivalstvo si ni bilo dolgo na jasnem glede vloge te bande in jih je veliko nasedlo z ozirom na prejšnje življenje Palčka in Mlakarja. Kmečko prebivalstvo se jih je balo in to upravičeno, saj so bili oboroženi z brzostrelkami, grozili s streljanjem, požigom domačij in drugimi represalijami, če se jim ni ustreglo in če bi jih kdo izdal."[152]

Ivan Laubič-Palček je ponovno stopil v akcijo šele leta 1950. O tem, kaj

se je z njim dogajalo v letih 1948-1949, ni podatkov. Leta 1950 je Ivan Laubič-Palček ustanovil novo skupino, ki pa je delovala le malo časa, saj so bili on in drugi njeni člani že maja istega leta aretirani. Palčka so aretirali 26. 5. 1950. Poročilo UDV navaja, da se je Palček pred aretacijo skrival v bunkerju v bližini hiše kmeta Alojza Gabra iz Leskovca pri Trnovljah in da je pri njegovi aretaciji sodelovalo 25 pripadnikov UDV in oficirjev KNOJ-a.[153] Izvedbo njegove aretacije poročilo UDV opisuje takole: "Bunker smo takoj obkolili, nato pa poslali pred njega gospodarja in gospodinjo z nalogo, da pozivata "Palčka" naj se preda, v nasprotnem primeru pa likvidiramo vse tri. Palček se pozivu ni odzval, temveč pričel iz bunkerja streljati s pištolo. Tedaj, ko se mu je pištola pokvarila, je pripravil defenzivno bombo. Vprašal je gospodinjo, katera je bila poleg bunkerja, kako je obkoljen, in se potem predal."[154] Isto poročilo tudi navaja, da je bilo v zvezi s Palčkovo skupino aretiranih 39 oseb in opozar-ja na govorice, ki so se širile med prebivalstvom, da so te aretacije posledica tega, ker so ljudje nasedli provokatorjem, ki jih je na teren poslala OZNA.

Z aretacijo Palčka in drugih članov njegove skupine so se proti njim leta 1950 pred senatom ljubljanskega okrožnega sodišča začeli vrstiti procesi. Najpomembnejši med njimi je bil vsekakor proces proti Ivanu Laubiču-Palčku in nekaterim drugim članom njegove skupine, ki je bil 12. 13. in 15. 7. 1950 v Celju.[155] Poleg Ivana Laubiča-Palčka je bilo na tem procesu obsojenih še naslednjih trinajst oseb: Franc Trebovc s Proseniškega, Mihael Stropnik z Zg. Hudinje, Franc Verbič iz Zaloga, Franc Kukovič iz Grašc, Jože Laubič iz Svetelke, Julijana Gaber iz Leskovca, Ivan Cenca iz Zagaja, Miha Zdolšek iz Jazbin, Miha Podrgajs iz Straže, Alojz Spolenak iz Zlateč, Franc Zidanšek iz Zaloga, Alojz Gaber iz Leskovca in Mihael Preložnik iz Svetelke. Ivanu Laubiču in Francu Trebovcu je sodišče izreklo smrtno kazen z ustrelitvijo in trajno izgubo državljanskih pravic. Trebovcu je kot stransko kazen izreklo še zaplembo premoženja. Ostale je sodišče obsodilo na zaporne kazni, na odvzem državljanskih pravic za določeno število let, nekatere pa tudi na zaplembo premoženja. Najnižja izrečena zaporna kazen je znašala dve leti, najvišja pa dvajset let.

Eden zadnjih večjih sodnih procesov proti pripadnikom Palčkove skupine je bil v Celju pred senatom ljubljanskega okrožnega sodišča 26. 10. 1950. Na njem so bili obsojeni: Martin Golež, mali kmet iz Gradišča; Franc Pančič, čevljar iz Slatine; Andrej Ribič, kmet iz Luterja; Kristina Kukovič, kmečka delavka iz Gruščc; Ivan Vrečar, šofer iz Bukovžlaka; Jože Oberžan, kmet iz Bukovžlaka; Alojz Veber, kmečki delavec iz Bovš; in Ivan Cenc, kmet iz Penoja pri Zbelovem.[156] Najvišjo zaporno kazen s prisilnim delom (za dobo šestih let) je sodišče izreklo prvoobtoženemu Martinu Goležu, ostalim pa je izreklo krajše zaporne kazni s prisilnim delom v trajanju od šestnajstih mesecev do štirih let. Dejansko pa je najtežjo kazen sodišče izreklo Andreju Ribiču, saj mu je poleg štirih let zapora s prisilnim delom izreklo še zaplembo vsega premoženja.

V letih 1946-1948 je na širšem celjskem območju delovala tudi tajna politična organizacija z imenom Gorje razbojnikom-osveta morilcem ali kratko GROM. Če upoštevamo kot verodostojne podatke, ki se v zvezi s to organizacijo navajajo v gradivu UDV in v kazenskem spisu Okrožnega sodišča Celje[157], je to organizacijo januarja 1946 ustanovil Ivan Satler, uslužbenec MLO Celje s Spodnje Hudinje, ki je bil tudi njen voditelj. Njegov namestnik je bil Albert Žagar, uradnik iz Celja, ki se je Satlerju priključil marca 1946. Poleg njiju je bil v vodstvu organizacije še Oskar Črepinšek, industrijski risar iz Celja, ki se je tako kot Žagar Satlerju priključil marca 1946. Navedeni trije naj bi tvorili vodstvo ali nekakšen "vodilni center" organizacije GROM, njegov sedež pa naj bi bil v Celju. Vsak izmed njih je bil posebej zadolžen za določeno območje. Ivan Satler je bil odgovoren ne le za delovanje celotne organizacije, ampak še posebej za območje Celja in za območje Zgornje Savinjske doline; Albert Žagar je bil odgovoren za območje tedanjega okraja Šmarje pri Jelšah; Oskar Črepinšek pa je imel funkcijo Žagarjevega namestnika za območje šmarskega okraja, razen tega pa je bil v organizaciji blagajnik. Imenovani so imeli na terenu svoje zaupnike, ki so imeli nalogo pridobivati nove člane in s tem širiti organizacijo. Kot najagilnejši zaupniki se omenjajo predvsem Alojz Tirgušek, zidarski delovodja iz Zadrž pri Šmarju pri Jelšah; Edvard Plevnik, trgovski pomočnik iz kraja Sela; Ferdinand Osojnik, trgovec in gostilničar iz

Ura se bliža !!!

B

K 4 J 248/47

6

I.

V Boj za resnično svobodo
Slovenec pripravljaj se vsak,
da solnce resnice zasije nam novo
ura ti šteto rudeči sovrag!

II.

Ne ustraši se žrtev in krvi
kar 'en sam vklik naj v borbo te spremlj
pogaži morilca ki slovenec ni
reži mu trplenje smrt komunistom

III.

Dvigni v roko prapor pravice
z grbom, in križem naj kaže ti pot
zmaga je naša zmaga resnice
sovraga iskopan peklenski ji grob!

Smrt komunistom !!!
Gorje morilcam osvetá izdajalcem.

Štuklek Štefka.

Pesem, ki so jo med ljudmi razširjali pripadniki organizacije GROM in pripadniki Palčkove skupine.

Olimja; Ivan Grobeljšek, posestnik iz Verač; Franc Plevčak, mesar in posestnik iz Celja; Antonija Žagar, nameščenka iz Celja; Jože Mihelič, župnik iz Vitanja; in Jože Golež, posestnik iz Hotunj pri Ponikvi.

Tako kot za Palčkovo skupino tudi za organizacijo GROM ni mogoče ugotoviti, kakšen je bil njen program - če ga je seveda sploh imela. Če povzamemo navedbe, ki jih je v obtožnici zoper člane te organizacije navedel javni tožilec, je bil njihov cilj ne le pripraviti teren za tujo vojaško intervencijo v FLRJ, ampak po preobratu tudi prevzeti oblast. Voditelji te organizacije naj bi si celo že razdelili oblastne funkcije, ki bi jih zasedli po preobratu. Da bi to lažje dosegli, naj bi se že prej vključevali v OF in druge masovne organizacije ter jih od znotraj razkrojili. Kot dokaz, da jim je to ponekod že uspelo, je javni tožilec navedel, da je Ivan Satler uspel postati sekretar vaškega odbora OF Spodnja Hudinja, Ivan Grobeljšek pa sekretar vaškega odbora OF Verače. Za dosego svojih ciljev naj bi se vodstvo organizacije GROM povezovalo z inozemstvom (za zvezo naj bi skrbel Jožef Šuler), hkrati pa naj bi navezalo tesne stike tudi s Palčkovo skupino in z njo sodelovalo pri načrtovanju terorističnih akcij. Organizacija je imela tudi svoj pečat, njeni člani pa so dobili članske izkaznice.

Večina pomembnejših članov skupine GROM je bilo aretiranih novembra in decembra 1948. Glavna obravnava proti njim je bila 4. in 5. februarja 1949 pred senatom okrožnega sodišča v Celju, ki mu je predsedoval sodnik Franc Sok.[158] Štiri obsojence (Ivana Satlerja, Alberta Žagarja, Oskarja Črepinška in Alojza Tirguška) je sodišče obsodilo na smrt z ustrelitvijo, ostalim pa izreklo zaporne kazni s prisilnim delom od dveh do petnajstih let in odvzem državljan-skih pravic za določeno dobo. Trem obsojencem (Alojzu Tirgušku, Ferdinandu Osojniku in Francu Plevčaku) je kot stransko kazen izreklo tudi zaplembo vsega premoženja.

Seveda to ni bil edini proces proti pripadnikom in simpatizerjem skupine GROM. Ti so se leta 1949 vrstili tudi še potem, ko so bili voditelji te organizacije že obsojeni.

Poleg navedenih ilegalnih skupin in organizacij jih je na širšem celjskem območju v teh letih delovalo še nekaj. Ugotoviti je mogoče, da dejansko ni bilo območja na Celjskem, kjer bi ne delovala kakšna ilegalna skupina. V posameznih primerih so takšne ilegalne skupine obstajale dejansko samo formalno in njihovega delovanja sploh ni mogoče zaznati. Večino pripadnikov teh skupin je oblast uspela že po krajšem obdobju njihovega delovanja aretirati, proti njim pa organizirati sodne procese, na katerih je sodišče nekaterim izreklo tudi smrtne kazni.

Eno takšnih ilegalnih skupin, ki je bila sicer ustanovljena, vendar o kakšnem njenem delovanju ni mogoče govoriti, je v bližini Celja poleti 1947 organiziral neki prišlek iz Avstrije z imenom Metod. Imenovani se je maja ali junija 1947 pojavil v Lipovcu pri Ljubečni in "napovedal spremembe sedanjega političnega reda, češ da bodo Angleži in Američani zasedli Jugoslavijo, da bode Slovenija postala avtonomna, da bo skupaj z Avstrijo, v Srbijo pa da se bo vrnil kralj Peter."[159] Na njegovo željo je bil 15. 8. 1947 sklican nekakšen sestanek v gostilni Antona Svetca na Ljubečni, ki so se ga poleg "Metoda" udeležili še: Anton Svetec, kmet in gostilničar z Ljubečne; Julijana Jošt, kmetica iz Lipovca; Ivan Jošt, kmet iz Lipovca, in Franc Motoh, zidar iz Začreta. Na tem sestanku je Metod ostale nagovarjal, naj pridobijo čimveč somišljenikov in zanj zbirajo denar, ki ga potrebuje, ker mnogo potuje. Anton Svetec in Franc Motoh sta bila aretirana 10.9. 1947, Ivan in Julijana Jošt pa 14. 11. 1947.

Glavna javna obravnava proti njim je bila pred senatom okrožnega sodišča v Celju 10. 1. 1948. Kot prvoobtoženka je v tem procesu nastopila Julijana Jošt. Njo je javni tožilec obtožil, da je "po navodilih iz Avstrije došlega terorista Metoda organizirala ilegalno skupino, ki je nameravala ovirati uspešno izvedbo petletnega plana in delovati proti sedanji demokratični ureditvi...".[160] Ostali trije so bili obtoženi sodelovanja v tej ilegalni skupini, Anton Svetec pa še posebej, da je dal za sestanek na razpolago svojo gostilno. Senat celjskega okrožnega sodišča, ki mu je predsedoval sodnik Jura Lesjak, je Julijano Jošt obsodil na osem let zaporne kazni s prisilnim delom in zaplembo premoženja, Ivana Jošta

na tri leta zaporne kazni s risilnim delom, Antona Svetca na dve leti zaporne kazni s prisilnim delom in Franca Motoha na eno leto zapora s prisilnim delom. Na takšno sodbo se je javni tožilec pritožil in Vrhovno sodišče LR Slovenije je 12. 2. 1948 Ivanu Joštu in Antonu Svetcu poleg zaporne kazni izreklo še zaplembo vsega premoženja. S tem je prešlo v državno last 35 hektarov veliko posestvo Julijane in Ivana Jošta ter polovica 11 hektarov velikega posestva Antona Svetca.

Druga takšna ilegalna skupina, ki je obstajala samo formalno in ki je bila že po nekaj tednih razbita, njeni člani pa aretirani, je bila skupina, ki je bila v začetku leta 1947 ustanovljena na območju Trbovelj. Iz dokumentacije, ki je nastala pri UDV v zvezi z zasledovanjem in uničenjem te skupine, je mogoče ugotoviti, da je skupino ustanovil in vodil Ludvik Golec iz kraja Loke pri Trbovljah.[161] Podobno kot organizatorji in voditelji nekaterih drugih ilegalnih skupin na širšem celjskem območju je bil tudi Golec bivši partizan. Po vojni je bil najprej zaposlen v trboveljskem rudniku, nato pa je bil premeščen v izpostavo narodne milice rudnika Trbovlje. Kot član narodne milice je " 15. 11. 1946 pripravljal svoje somišljenike za odhod v bando. To so bili: Šprogar Franc, Jerman Slavko, Zafl Vinko, Kladnik Milan, Vukovič Jože, Ivšek Martin, Šafar Nace, Tomažin Jože in Zupan Franc, vsi delavci rudnika Trbovlje." Vendar takrat Golcu očitno skupine ni uspelo ustanoviti.

Do njene ustanovitve naj bi prišlo šele 15. 3. 1947, ko je Golec "imel sestanek v rudniški restavraciji s Povh Oskarjem in Ribizl Alojzom, katera sta 16. 3. 1947 ubila čevljarja Centriha iz Trbovelj, naslednji dan pa odšla v bando." Na tem sestanku, ki se ga je udeležil tudi Jože Ribizl, "je Golec obljubil Povhu, da bo koncem aprila t. l. odpeljal 32 fantov iz Trbovelj v Križarje ter istočasno razorožil izpostavo Narodne milice na Gojdi ter sam predlagal, da se bo napadla patrola NM, katera hodi v patrolo v Retje". Ponovni sestanek z Oskarjem Povhom in Alojzem Ribizlom je imel Golec 18. 3. 1947 vasi Sv. Urh pri kmetu Francu Kovaču. Na sestanku jima je izročil pištolo " Bereto" z municijo in jima obljubil, da jima bo "naknadno dal dve pištoli "Valter" 7.65 in Froemer kal. 7.65, od katerih je ena služila Golcu za službene potrebe, druge pa je dobil od Ribizl Jožeta." S Povhom

in Ribizlom naj bi imel Golec dogovorjen še tretji sestanek, vendar so ga pripadniki UDV prej aretirali. V dokumentih UDV se navaja, da je Golec organiziral ilegalno skupino zato, ker "je bil od strani obratovodstva Zunanjega obrata zaničevan ter po kazni premeščen k izpostavi Narodne milice radi česar je pričel organizirati odhod v Križarje." Golec naj bi "širil propagando ter se javno izražal, da bo šel v ilegalo v Križarje, da bo tam dobro živel, da bodo lahko ropali kmetom hrano itd."

Večina tistih, ki so bili kakorkoli povezani z Golčevo skupino, je bila aretiranih aprila, maja in junija 1947, nekateri, kot npr. Jože Ribizl iz vasi Retje pri Trbovljah, pa so bili aretirani že marca 1947. Aretaciji pa sta se dejansko izognila glavna člana te ilegalne skupine, Oskar Povh in Alojz Ribizl.

Sodni proces proti pripadnikom in simpatizerjem Golčeve skupine je bil 3. 10. 1947 pred senatom celjskega okrožnega sodišča, ki mu je predsedoval sodnik Ivan Lesjak. Pred sodiše je stopilo kar šestnajst obtožencev, od tega je bilo deset žensk oz. deklet. Kot prvoobtoženi na tem procesu je nastopil Ludvik Golec, kot drugoobtoženi pa Jože Ribizl iz Retij pri Trbovljah. Ostali obtoženci na tem procesu so še bili: Vera Požun iz Retij, Ivica Novak iz Retij, Franc Pirc iz Trbovelj, Magda Ribizl iz Retij, Albina Pirc iz Trbovelj, Frančiška Povh iz Lok pri Trbovljah, Helena Mraz iz Lok pri Trbovljah, Andrej Pušič iz Paneč, Frančiška Pušič iz Paneč, Božidara Lavrič iz Lok pri Trbovljah, Vida Pušič iz Paneč, Franc Kajtna iz Laške vasi, Ivan Rovšnik iz Trbovelj in Franc Plevnik iz Lok pri Trbovljah.
Iz tega seznama obtožencev je razvidno, da na tem procesu med obtoženci ni bilo Oskarja Povha in Alojza Ribizla, ki naj bi bila poleg Ludvika Golca najpomembnejša člana te skupine. Kaj se je zgodilo z njima iz ohranjene dokumentacije ni razvidno. Prvim štirim obtožencem je sodišče izreklo visoke zaporne kazni s prisilnim delom v trajanju od šest do dvanajst let. Enajst jih je bilo obsojenih na zaporne kazni od šestih mesecev do treh let ali na prisilno delo brez odvzema prostosti, ena pa je bila obsojena na "vzgojnopoboljševalni ukrep."

Ilegalne skupine so v prvih povojnih letih bile ustanovljene tudi na območju

Spodnje Savinjske doline. Pomembnejši sta bili dve takšni skupini, ki pa sta delovali le kratko obdobje. Ena izmed teh dveh ilegalnih skupin na območju Spodnje Savinjske doline je bila skupina, ki so jo ustanovili Jakob Zajc iz Žalca, Ludvik Puncer iz Braslovč, Jože Mlinarič iz Sv. Petra v Savinjski dolini, Ivan Plahuta z Ostrožnega pri Celju in Ivan Veligovšek iz Sv. Petra v Savinjski dolini.[162] Glavna obravnava proti njim in še enajstim soobtoženim je bila 10. 5. 1948. Navedene je sodni senat pod predsedstvom sodnika Franca Soka obsodil na smrt z ustrelitvijo, ker naj bi marca 1948 ustanovili oboroženo skupino. Kot je v obtožnici navajal javni tožilec, so se zgoraj navedeni "znašli dne 15. 3. 1948 na zbornem mestu vsi oboroženi. Od tod so šli mobilizirat, in sicer v dveh grupah. Mobilizirali so mladeniče, ki so bili poklicani v JA. Vsaka grupa za sebe je šla in obiskala več hiš, da bi tamkaj mobilizirala in da bi s tem povečali svojo družbo. Po neuspelih mobilizacijah v noči od 15. 3. na 16. 3. 1948, ko so tudi hoteli povečati svojo oborožitev, so se umaknili v drugi kraj in preživeli preostali del noči pri soobtoženemu Jezernik Ivanu. Ta odmor je izrabil organizator in vodja Zajc Jakob za to, da je ostalim prej navedenim obtožencem pojasnil svoje namere in jih tudi moralno podprl. Pravil jim je, da mora v najkrajšem času nastopiti pri nas preobrat, da bodo prišli Angleži, Amerikanci, ustaši ter križarji."[163] Po navedbah obtožnice so člani Zajčeve skupine zatem napadli sedež krajevnega ljudskega odbora Zgornja Ponikva in tam vzeli pisalni stroj in papir. Nato so znova skušali mobilizirati mladeniče, ki so imeli pozive za vpoklic v JA. Naslednji dan, to je 17. 3. 1948, so "krenili proti Belim vodam, kjer jih je nato doletela po dveurni borbi z organi javne varnosti ter NM aretacija."

Čeprav je v tem primeru dejansko šlo za oboroženo skupino, ki naj bi razpolagala s tremi brzostrelkami, dvema puškama, dvema pištolama in z več sto kosi municije, ni mogoče z gotovostjo trditi, da je bil njen namen tudi ostati in delovati na žalskem območju oziroma v Sloveniji sploh. Vsi obtoženi, razen Jakoba Zajca, so namreč v preiskovalnem postopku in na glavni obravnavi trdili, da je bil njihov namen samo pobegniti preko meje v Avstrijo. S pobegom v Avstrijo so se verjetno nameravali izogniti služenju v JA. "Edino prvoobtoženi Zajc Jakob je," kot navaja sodnik Franc Sok v obrazložitvi sodbe,

"moral pri razpravi priznati, da je imel namen s svojo družbo ostati na domačem teritoriju ter tamkaj rušiti obstoječi družbeni red. Le v primeru, da bi postalo tukaj vroče, bi se sam z drugimi vred prebil preko meje."[164]

Povedali smo že, da so bili Jakob Zajc, Ludvik Puncer, Jože Mlinarič in Ivan Plahuta obsojeni na smrt z ustrelitvijo. Jakob Zajc je bil obosojen tudi na zaplembo remoženja. Ostalih enajst soobtoženih, med katerimi so bile tudi tri ženske, je bilo obsojenih na zaporne kazni s prisilnim delom v trajanju od enega do dvajset let; nekaterim pa je bilo tudi zaplenjeno premoženje. Na najdaljšo zaporno kazen s prisilnim delom (20 let) je bil obsojen Ivan Veligovšek. Nekaj jih je bilo obsojenih samo na nekaj mesecev prisilnega dela.

Drugo ilegalno oboroženo skupino, ki je delovala na širšem žalskem območju, sta jeseni 1949 ustanovila dezerterja iz JA Anton Levičnik in Ivan Kajzer.[165] Težišče njunega delovanja je bilo na območju Podgore pri Galiciji, kjer se jima je tudi pridružilo največ posameznikov. Tako kot za ostale skupine se tudi za to skupino navaja, da je bil njen cilj zrušiti obstoječi družbeni red. Prvo akcijo sta Levičnik in Kajzer izvedla v noči s 14. na 15. november 1949, ko sta vlomila v žalsko odkupno postajo, "kjer sta odnesla poleg drugih predmetov tudi 350.000 din gotovine in usmrtila Polenška Mirka." S tem denarjem naj bi nakupila večjo količino orožja za oborožitev ilegalne skupine. Večina tistih, ki so se jima pridružili, oziroma so z njima kakor koli sodelovali, je bila aretiranih v začetku februarja 1950.

Glavna obravnava proti njim je bila 13., 14. in 15. aprila 1950 pred senatom ljubljanskega okrožnega sodišča v Celju. Vseh obtožencev je bilo šestnajst. Kot njuni glavni sodelavci so bili obtoženi: Stanko in Hilda Krempuš iz Podgore, Anica Pecelj iz Podgore, Anton Grobelnik st. iz Podgore, Stanko Žolnir iz Podgore, Ivan Krajnc iz Novske in Ivan Veber iz Zavrha.[166] V tem primeru sodišče nobenemu izmed šestnajstih obsojencev ni izreklo smrtne kazni, pač pa zaporne kazni s prisilnim delom in nekaterim tudi zaplembo premoženja. Na najvišjo zaporno kazen

sta bila obsojena Anton Grobelnik st. in Stanko Krempuš. Prvi je bil obsojen na osemnajst, drugi pa na šestnajst le zapora s prisilnim delom. Na deset let zapora s prisilnim delom sta bila obsojena Stanislav Žolnir in Ivan Krajnc; Hilda Krempuš in Ivan Veber pa sta bila obsojena na osem let. Na zaplembo celotnega premoženja so bili obsojeni: Anton in Neža Grobelnik ter Stanislav Žolnir. Ostalim obsojencem je sodišče izreklo zaporno kazen s prisilnim delom v trajanju od enega do petih let, nekaterim pa samo eno ali dve leti poboljševalnega dela.

Eden zadnjih večjih sodnih procesov proti pripadnikom ilegalnih skupin in organizacij na Celjskem je bil pred senatom ljubljanskega okrožnega sodišča 22., 23. in 24. marca 1950 v Šoštanju.[167] Pred senatom navedenega sodišča se je tedaj zagovarjalo štirinajst obtožencev, ki so bili obtoženi, da so se združili v ilegalno skupino, ki je delovala na območju šoštanjskega okraja, in je imela za cilj s silo zrušiti obstoječo državno ureditev. Po podatkih, zbranih v obremenilnem gradivu zoper pripadnike te skupine, naj bi se že leta 1946 na območju Podgorja pojavil neki "major križarske vojske Slovenije" z imenom Anton Janže in za svoje cilje pridobil kmete Ivana Podkrižnika ter Ivana in Miho Šumaha iz Razborja. Ker naj bi pri prebivalstvu ne dobili podpore, njihovega delovanja do leta 1949 na terenu ni bilo opaziti. Stanje se je spremenilo šele ob koncu leta 1949, ko se je skupini pridružil Franc Požar, ki je postal tudi njen vodja. Njemu je uspelo pridobiti večje število novih sodelavcev- predvsem iz vrst kmetov- in organizirati večje število terorističnih akcij. Njegova skupina naj bi za svoj cilj ne imela samo napadov na zadruge, krajevne ljudske odbore in na aktiviste, temveč celo rušenje prog, mostov in predorov. Računala pa naj bi tudi na vojaško intervencijo tujih sil. Tako kot organizacija GROM je tudi Požarjeva skupina imela svoj žig (krog, v katerem so bili peterokraka zvezda, križ in polmesec). Ta žig so tiskali na lepake, s katerimi so pozivali ljudi na oborožen upor. Požarjeva skupina je prenehala delovati v začetku leta 1950, ko je prišlo do aretacije njenih članov.

Po treh dneh, kolikor je trajala glavna obravnava proti pripadnikom Požarjeve skupine, je sodišče štirim obsojencem izreklo smrtno kazen

z ustrelitvijo. Poleg Franca Požarja so bili na smrt obsojeni še: Miha Šumah, kmet iz Razborja; Ivan Podkrižnik, kmet iz Razborja; in Ivan Beričnik, zidar iz Brezja. Devetim obsojencem je sodišče izreklo zaporne kazni v trajanju od enajst do osemnajst let, enemu pa dve leti poboljševalnega dela. Vseh štirinajst pa je bilo obsojenih tudi na zaplembo premoženja.

Pri obravnavanju sodnih procesov proti pripadnikom ilegalnih skupin in organizacij se ni mogoče izogniti vprašanju, kakšno vlogo je pri organiziranju in delovanju teh skupin in organizacij imela oblast. Domnevati je namreč mogoče, da je bila v ustanavljanje in delovanje nekaterih takšnih skupin in organizacij verjetno aktivno vključena tudi OZNA oziroma kasneje Uprava državne varnosti (UDV). Iz gradiva, ki ga pod oznako "Bande" hranijo v Arhivu Ministrstva za notranje zadeve, je sicer mogoče ugotoviti, da je UDV v že obstoječe ilegalne skupine in organizacije infiltrirala svoje agente, ni pa mogoče ugotoviti, ali so bili agenti UDV tudi njihovi ustanovitelji in voditelji. Sumi, da so to bili, so pri posameznikih obstajali že takrat, ko so te ilegalne skupine in organizacije še delovale. Zlasti to velja za Ivana Laubiča-Palčka. Agentka UDV, ki je bila zadolžena za člana ilegalne organizacije GROM Alberta Žagarja, poroča, da ji je ta izjavil, da je Palček najbrž podkupljen od strani UDV in da mu ni zaupati.[168] Tudi poročilo UDV o aretaciji Palčka navaja, kako se je med ljudmi pojavila govorica, "da je OZNA poslala na teren provokatorje, katerim je ljudstvo nasedlo in se sedaj vsled tega vršijo masovne aretacije. [169]" Tudi nekateri še živeči člani Palčkove skupine so mnenja, da je bil Palček agent UDB-e. Eden takšnih je npr. Jože Laubič iz Svetelke pri Dramljah, ki o tem takole razmišlja: "Ko danes iz zgodovinske razdalje zrem na svojo prehojeno pot, mi je marsikaj bolj jasno, takrat, ko se je vse skupaj v resnici dogajalo, pa ni bilo za pameten premislek nikoli dovolj časa. Vse je nekako teklo samo od sebe, vsa dejanja so bila vedno izsiljena in nikoli nisem imel pravih možnosti za drugačne odločitve. Ta usodnost je bila brez dvoma pogojena z mržnjo do takratnih oblasti in z mučnim občutkom popolne nemoči. Obvezne oddaje, preganjanje kmetov, vere, ter šopirjenje štirih ali petih drameljskih članov partije, ki so s silo izvajali osovraženo

"ljudsko oblast", pri tem pa pridno skrbeli za svoje interese in znali zapostavljati druge, me kam drugam kot v naročje prefriganega Palčka res ni moglo pripeljati. Šele mnogo kasneje mi je postalo jasno, da sem bil nemočno kolesce v grdi zgodovinski mašineriji, ki je zmlela velik del moje generacije."[170]

Nekateri celo trdijo, da so Palčka videli še pred nekaj leti in da smrtna obsodba nad njim dejansko ni bila izvedena, ker je bil v resnici agent UDV.

K domnevi, da so bili celo nekateri organizatorji in voditelji teh ilegalnih skupin in organizacij agenti UDV, navajajo tudi nekatere skupne značilnosti teh ljudi. Večina jih je imela še iz vojnih časov nad seboj razne grehe, ki so bili OZNI in kasneje UDV seveda zelo dobro znani, zaradi česar jih je imela "v šahu", in jih je lahko brez težav prisilila v sodelovanje. Nekateri med njimi, kot npr. Štefan in Ivan Poklač, Dušan Mlakar, so bili dezerterji iz NOV, medtem ko je bil npr. Ivan Laubič-Palček med vojno partizanski likvidator. V korist domnevi, da je bila v organiziranje in delovanje teh skupin vpletena oblast sama, govori tudi dejstvo, da se je nekaterim njihovim voditeljem uspelo izogibati aretaciji kar več let. Neverjetno je, da bi npr. Ivana Laubiča-Palčka organi pregona prijeli šele po dobrih treh letih njegovega delovanja v ilegali. Odprto ostaja vprašanje, kako se je leta 1947, ko je bila njegova skupina razbita, ravno njemu uspelo rešiti. Tudi to, da je vodji "Poklačeve bande" Štefanu Poklaču uspelo pobegniti iz zapora in se tako izogniti sojenju, vzbuja pomisleke, ali je šlo v resnici za pobeg. Povsem nepojasnjeno ostaja tudi, kdo se je dejansko skrival za imenom Metod, pod katerim je nastopal moški, ki je junija 1947 agitiral za ustanovitev ilegalne organizacije na območju Lipovca in Ljubečne.

Ne glede na to, kakšna je bila dejanska vloga UDV pri organiziranju teh ilegalnih skupin in organizacij, je mogoče trditi, da bi jih verjetno ustanovila oblast sama, če bi do njihove ustanovitve ne prišlo spontano. Njej je njihov obstoj prišel še kako prav, saj je s terorjem, ki so ga izvajale te skupine, lahko dokazovala, kako zelo je ogrožena ne le od zunanjih,

ampak tudi od notranjih sovražnikov, s tem pa je opravičevala izvajanje represije nad lastnim prebivalstvom. Te ilegalne skupine in organizacije prebivalcem, kjer so delovale, ne le da niso v ničemer koristile, ampak so jim, nasprotno, povzročile izredno veliko gorja. Ljudje so se znašli v precepu: če z njimi niso hoteli sodelovati, so jihpripadniki teh ilegalnih skupin k temu lahko prisilili z nasiljem; če pa so na sodelovanje pristali, so tvegali, da pridejo pred sodišča, ki jim bodo izrekala izredno ostre kazni. Mnogi so to sodelovanje, ki največkrat niti ni bilo prostovoljno, plačali ne le z dolgoletno ječo in prisilnim delom, ampak tudi z izgubo imetja, ki jim je bilo zaplenjeno, ali pa celo z življenjem.

Ostali procesi

Poleg obravnavanih sodnih procesov so bili v prvih povojnih letih pred celjskim okrožnim in okrajnim sodiščem še številni drugi, ki so sicer tudi imeli politični značaj, vendar jih ne bi mogli uvrstiti v nobeno izmed obravnavanih skupin. Po letu 1948 so se pred celjskim okrožnim sodiščem začeli npr. procesi proti tistim, ki so se izrekli za resolucijo Informbiroja in za Stalina. Te sodne procese bi lahko poimenovali kot procese proti informbirojevcem. Posebno kategorijo sodnih procesov so predstavljali procesi, v katerih je šlo za sojenje tistim, ki so žalili t. i. ljudsko oblast in njene nosilce. Ta kazniva dejanja bi lahko kratko označili kot verbalne delikte.

Kljub izredno ostri kaznovalni politiki, ki so jo v tem obdobju vodila sodišča, so se našli posamezniki, ki so si upali tudi javno kritizirati obstoječo oblast in zabavljati na račun partijskih in državnih funkcionarjev. Za obravnavanje tovrstnih kaznivih dejanj, ki so jih smatrali za "kazniva dejanja zoper ljudsko oblast in zoper javni red in mir", so bila pristojna okrajna sodišča. Za kakšna kazniva dejanja je šlo, bomo spoznali iz treh primerov sodnih procesov, ki jih navajamo kot najzanimivejše.

Eden takšnih je bil npr. sodni proces proti ravnatelju celjske plinarne Antonu Macuhu. Njega je celjsko okrajno sodišče 12. 6. 1951 obsodilo na sedem mesecev odvzema prostosti, ker je "v družbi več oseb govoril, da naši voditelji živijo v razkošju in da imajo vsak po dva do tri avtomobile, da se bogastvo LR Slovenije prenaša v druge republike, in da se na ta način bogastvo Slovenije izčrpava na račun drugih republik."[171] Razen tega je bil tudi obtožen, da je podcenjevalno govoril o nekaterih borcih, ki so se "s svojim partizanstvom preveč hvalili", ter da je našim funkcionarjem dajal za zgled skromnost sovjetskih funkcionarjev.

Eden tistih, ki so imeli dovolj poguma, da so javno in celo pisno izrazili svoj kritični odnos do oblasti in do njenih gospodarskih ukrepov, je bil novinar Janko Kač iz Ljubljane. Bil je urednik časopisa Hmeljar, glasila Hmeljarske zadruge v Žalcu. V novoletni številki tega glasila leta 1950

je objavil uvodni članek z naslovom "Inventura in bilanca", v katerem je kritično obravnaval povojno kmetijsko politiko države in prikazal, kako uničujoče posledice je imela ta politika zlasti za hmeljarstvo v Savinjski dolini.[172] Javno tožilstvo je pri celjskem okrajnem sodišču zaradi tega članka zoper njega vložilo obtožnico. V njej je kot najbolj obremenjujoči del navedlo tisti del omenjenega članka, kjer navaja: "Duh časa in napačni prijemi tistih, ki so se upregli z vso ihto v razljudevanje podeželja kljub zgodovinskim nasprotnim naukom, je pognal ne le služinčad, temveč tudi otroke od samega prvorojenca in postrguljčka v drug svet. Danes želimo to popraviti, bojimo pa se, da ne bo mogoče več spraviti te mladine nazaj v kmetski svet, ker je ta trd in skoraj brez svobode napram živahno mižikajoči in tako široki svobodi proletariata."

S temi navedbami je, po mnenju javnega tožilstva, Janko Kač storil kaznivo dejanje zoper ljudstvo in državo. Glavna obravnava proti njemu je bila pred celjskim okrajnim sodiščem 21. 6. 1951. Sodišče je Janku Kaču izreklo kazen šest mesecev odvzema prostosti.[173] Dr. Marjan Pavlič, ki je predsedoval sodnemu senatu, je v obrazložitvi sodbe zapisal: "Analiza predmetnega članka pokaže, da je kritika vseskozi negativna in da je ton, v katerem je članek pisan, posmehljiv, tako da je očitno moral vzbuditi pri čitalcih vtis, da se pisec norčuje iz ukrepov organov oblasti na polju kmetijstva, pri čemer bi lahko nepoučenemu bralcu vzbudil prepričanje o resničnosti vsebine članka z ozirom na to, da je sicer kot uvodni članek zadružnega glasila, torej kot nekako načelno stališče hmeljarske zadruge."

Janko Kač se je zoper sodbo pritožil na celjsko okrožno sodišče. Na veliko presenečenje je to njegovi pritožbi v celoti ugodilo in ga oprostilo obtožbe, s tem pa je bila sodba celjskega okrajnega sodišča razveljavljena. Takšna odločitev je še toliko bolj presenetljiva, če vemo, da je sodnemu senatu, ki je Kača oprostil obtožbe, predsedoval sodnik Franc Sok. Isti sodnik je namreč v številnih povojnih političnih in zrežiranih sodnih procesih pred celjskim okrožnim sodiščem obtožencem izrekel izredno ostre- tudi smrtne kazni in se pokazal kot eden najzanesljivejših izvrševalcev partijske politike na področju sodstva.

Težje primere žalitve oblasti je seveda obravnavalo okrožno in ne okrajno sodišče. V enem takšnih sodnih procesov, ki je bil pred senatom ljubljanskega okrožnega sodišča v Celju 9. in 10. decembra 1949, je bilo zaradi kritiziranja oblasti in še nekaterih drugih kaznivih dejanj obsojenih kar 10 oseb. To so bili: dr. Franc Roš, odvetnik iz Laškega; Ivan Deželak iz Laškega, Matevž Deželak iz Lož pri Marija Gradcu, Jože Igričnik iz Laškega, Peter Hrastelj iz Laškega, Janez Hrastnik iz Brstnika, Maks Košar iz Laškega, Franc Pintar iz Celja, Bratomil Štokovnik iz Sv. Jedrti in Frančiška Feuš iz Laškega.[174] Najvišjo kazen je sodišče izreklo Ivanu Deželaku in dr. Francu Rošu, ki ju je obsodilo na tri oziroma na dve leti in šest mesecev zaporne kazni s prisilnim delom in na delno zaplembo premoženja. Ostali so bili obsojeni na zaporne kazni od šest mesecev do leta in pol. Le eden je bil obsojen samo na štirinajst mesecev poboljševalnega dela.

OPOMBE

1. Uradni list SNOS in NV Slovenije, št. 5/1945.
2. Prav tam.
3. Prav tam.
4. Uradni list DFJ, št. 67/1945.
5. Uradni list SNOS in NV Slovenije, št. 37/1945.
6. Uradni list SNOS in NV Slovenije, št. 44/1945.
7. Uradni list SNOS in NV Slovenije, št. 42/1945.
8. Značilnosti jugoslovanskega kazenskega sodstva v prvih povojnih letih obravnavajo predvsem naslednja dela in razprave: Jera Vodušek-Starič,Prevzem oblasti 1945-1946, Ljubljana 1993; Jera Vodušek-Starič, Ozadje sodnih procesov v Sloveniji v prvem povojnem letu, Prispevki za novejšo zgodovino, št. 1-2, Ljubljana 1992; Peter Kobe, Kazensko pravni sistem, organi kazenskega pregona in pravosodja v času dachauskih procesov; Peter Kobe, Uporaba kazenskega procesnega prava v dachauskih procesih; Ljubo Bavcon, Materialno kazensko pravo v času dachauskih procesov; Ljubo Bavcon, Uporaba kazenskega materialnega prava v dachauskih procesih. Vse navedene razprave Petra Kobeta in Ljuba Bavcona so objavljene v zborniku Dachauski procesi(Raziskovalno poročilo, dokumenti), Komunist 1990.
9. Uradni list FLRJ št. 106/1947, 11/1951, 13/1951.
10. Uradni list DFJ št. 66/1945 in Uradni list FLRJ, št. 59/1946.
11. Uradni list DFJ, št. 26/145 in Uradni list FLRJ, št. 56/1946.
12. Uradni list DFJ, št. 36/1945.
13. Prav tam.
14. Zgodovinski arhiv v Celju (dalje ZAC), MLO Celje, sig. 1293.
15. ZAC, Okrajno sodišče Celje, spis K 386/49.
16. ZAC, MLO Celje, sig. 14.
17. ZAC, OLO Šmarje, sig. 1.
18. Glej opombo št. 14.
19. ZAC, Okrožno sodišče, fasc. 606 in 607, poročila o delu Okrožnega sodišča Celje v obdobju 1945-1948.
20. ZAC, Okrožno sodišče Celje, fasc. 606, poročilo o delu okrajnih sodišč na območju Okrožnega sodišča Celje za leto 1946.
21. ZAC, Okrožno sodišče Celje, spis KO 2/45.
22. ZAC, Okrožno sodišče Celje, spis KO 17/46.
23. ZAC, Okrožno sodišče Celje, spis K 20/48.
24. ZAC, Okrajno sodišče Celje, spis K 649/48.
25. Prav tam.
26. ZAC, Okrajno sodišče Celje, spis K 662/48.
27. Prav tam.
28. Prav tam (spis K 18/47 je združen s spisom K 662/48).
29. ZAC, Okrajno sodišče Celje, spis K 789/48.
30. Prav tam.
31. ZAC, ObLO Celje, premož.-pravne zadeve, spis B-340.
32. ZAC, Okrožno sodišče Celje, spis K 34/49

33. Prav tam.
34. Prav tam.
35. Arhiv Vrhovnega sodišča RS, spis Ips 182/91-3.
36. ZAC, Okrožno sodišče Celje, spis K 302/48.
37. Prav tam.
38. ZAC, ObLO Celje, premož.-pravne zadeve, spis C-75.
39. ZAC, Okrajno sodišče Celje, spisi: K 11/48, K 12/48, K 14/48, K 130/48, K 135/48, K 422/48, K 693/48.
40. ZAC, Okrajno sodišče Celje, spis K 422/48.
41. Prav tam.
42. Uradni list DFJ, št. 26/1945, Uradni list FLRJ, št. 56/46 in 74/46.
43. Boro Krivokapič, Dachauski procesi, Prosveta, Beograd 1986, str. 115.
44. Jera Vodušek-Starič, Ozadje sodnih procesov v Sloveniji v prvem povojnem letu, Prispevki za novejšo zgodovino, št. 1-2, Ljubljana 1992, str. 151.
45. Uradni list DFJ, št. 102/1945.
46. Jera Vodušek-Starič, navedeno delo, str. 151.
47. ZAC, Okrožno sodišče Celje, spis K 172/45.
48. Prav tam.
49. ZAC, Mestni komite ZKS Celje, fasc. 1, zapisnik izrednega sestanka sekretarjev partijskih celic okraja Celje-mesto z dne 13. 12. 1945.
50. ZAC, Okrožno sodišče Celje, spis K 172/45.
51. Prav tam.
52. Prav tam.
53. Arhiv Vrhovnega sodišča RS, spis Kv 3/46-5.
54. Prav tam.
55. Prav tam.
56. Poslovilno pismo Miloša Pšeničnika hrani njegova hči Milena, por. Hohnjec.
57. Arhiv Vrhovnega sodišča RS, spis I Kr 43/91.
58. Prav tam.
59. Arhiv Vrhovnega sodišča RS, spis Kv 5/46-5.
60. Arhiv Vrhovnega sodišča RS, spis Kv 4/46-5.
61. Prav tam.
62. Arhiv Temeljnega sodišča v Celju, Okrožno sodišče Celje, spis Kr 2/57.
63. Prav tam.
64. Arhiv Temeljnega sodišča v Celju, Okrožno sodišče Celje, spis Kr 84/57.
65. Arhiv Vrhovnega sodišča RS, spis Kv 2/45. Delo 18. 12. 1992, članek Smrtna kazen "zahvala" za odkritost.
66. ZAC, Okrožno sodišče v Celju, spis KO 51/46.
67. Prav tam.
68. ZAC, Okrajno sodišče Celje, spisi: Ks 88/46, Ks 85/47, Ks 96/47, Ks 200/47.
69. ZAC, MLO Celje, sig. 1293.
70. Prav tam.
71. Prav tam.
72. ZAC, Okrajno sodišče Celje, spis K 115/48, K 137/48,K 172/48, K 185/48, K 215/48, K 343/48, K 372/48, K 397/48, K 414/48, K 417/48, K 449/48, K 453/48, K

506/48, K 514/48, K 585/48, K 620/48, K 309/48.

73. ZAC, Okrajno sodišče Celje, spisi: K 137/48, K/185/48, K 343/48, K 506/48, K 514/48.
74. ZAC, Okrajno sodišče Celje, spis K 185/48.
75. ZAC, Okrajno sodišče Celje, spis K 309/48.
76. ZAC, Okrajno sodišče Celje, spis K 185/48.
77. ZAC, Okrožno sodišče Celje, spis K 201/48.
78. Celovit prikaz tedanje kmetijske politike v Jugoslaviji je podan v delu Dragana Veselinova, Sumrak seljaštva, Ekonomika, Beograd 1987. V navedenem delu so pod opombami navedena tudi druga dela in razprave, ki obravnavajo to problematiko. Od slovenskih avtorjev je kritični prikaz povojne kmetijske politike v Jugoslaviji podal Jože Pučnik v razpravi O dilemah našega kmetijstva, Perspektive, 33-34, leto IV 1963-64.
79. ZAC, Mestni komite ZKS Celje, sig. 10.
80. Prav tam.
81. Prav tam.
82. ZAC, MLO Celje, sig. 1293.
83. Prav tam.
84. ZAC, Okrajni komite ZKS Celje, sig. 17
85. ZAC, MLO Clje, sig. 1293.
86. ZAC, Okrajno sodišče Celje, spis K 15/49.
87. Prav tam.
88. Prav tam.
89. Prav tam.
90. ZAC, Okrajno sodišče Celje, spis K 155/49.
91. Prav tam.
92. Prav tam.
93. Prav tam.
94. ZAC, Okrajno sodišče Celje, spis K 391/49.
95. Prav tam.
96. Prav tam.
97. ZAC, Okrajno sodišče Celje, spis K 455/49.
98. Prav tam.
99. ZAC, Okrajno sodišče Celje, spis K 349/50.
100. Prav tam.
101. Prav tam.
102. ZAC, Okrajno sodišče Celje, spis K 453/49.
103. ZAC, Okrajno sodišče Celje, spis K 442/49.
104. Prav tam.
105. Uradni list LRS, št. 41/1949.
106. Uradni list LRS, št. 11/1949.
107. ZAC, KUNI, sig. 207.
108. ZAC, Okrajno sodišče Celje, spis Ks 930/47.
109. Vse podatke, ki jih navajam v zvezi s sodnim procesom proti Janku Puflerju in soobtoženim, sem črpal iz dela Dachauski procesi (Raziskovalno poročilo z

dokumenti), Komunist 1990.
110. ZAC, Okrajni komite ZKS Celje, sig. 133.
111. Božo Repe, Povojni sodni procesi, Povojna zgodovina na Slovenskem, Slovenj Gradec 1992, str. 59. O povojnih preganjanih duhovščine v Sloveniji glej tudi: Ludovik Ceglar, Nadškof Volk in njegov čas 1900-1963, I. del, Mohorjeva Celovec 1993; Ljerka Bizilj, Cerkev v policijskih arhivih, Ljubljana 1991.
112. ZAC, Mestni komite ZKS Celje, sig. 1.
113. Prav tam.
114. ZAC, SZDL Krško, fasc. 7, sig. VIIg/3.
115. ZAC, Okrajni komite ZKS Celje-okolica, Zapisnik in gradivo okrajne partijske konference z dne 21. 10. 1948.
116. ZAC, Okrajno sodišče Celje, spis Ks 785/46.
117. ZAC, Okrajno sodišče Celje, spis Ks 178/47.
118. Prav tam.
119. ZAC, Okrajno sodišče Celje, spis Ks 322/47.
120. ZAC, Okrajno sodišče Celje, spis K 708/47.
121. Prav tam.
122. ZAC, Okrajno sodišče Celje, spis K 107/49.
123. ZAC, Okrajno sodišče Celje, spis K 452/49.
124. ZAC, Okrožno sodišče Celje, spis K 289/47.
125. ZAC, Okrožno sodišče Celje, spis K 197/48.
126. ZAC, Okrožno sodišče Celje, spis K 201/48.
127. ZAC, Okrožno sodišče Celje, spis K 6/49.
128. Prav tam.
129. Celjski tednik 12. 2. 1949.
130. ZAC, Okrožno sodišče Celje, spis K 6/49.
131. ZAC, Okrožno sodišče Celje, spis K 15/49.
132. ZAC, Okrajno sodišče Celje, spis K 177/49.
133. Arhiv MNZ, Bande, 214-10, "GROM".
134. ZAC, Okrožno sodišče Celje, spis K 23/49.
135. Arhiv Vrhovnega sodišča Republike Slovenije, spis Kž 92/49.
136. Glej opombo št. 132.
137. ZAC, Okrajno sodišče Celje, spis K 174/49.
138. ZAC, Okrožno sodišče Celje, spis K 16/49.
139. Prav tam.
140. ZAC, Okrožno sodišče Celje, spis K 36/49.
141. Prav tam.
142. Arhiv Temeljnega sodišča v Celju, Enota v Velenju, Okrajno sodišče Šoštanj, spis K 270/48.
143. ZAC, Okrožno sodišče Celje, spis K 37/49.
144. ZAC, Okrožno sodišče Celje, spis K 242/48.
145. ZAC, Okrajno sodišče Celje, spis Ks 318/46.
146. Arhiv MNZ, Bande, 214-28.
147. ZAC, Okrožno sodišče Celje, spis K 348/47.
148. Arhiv MNZ, Bande, 214-1, Palčkova banda.

149. Prav tam.
150. ZAC, Okrožno sodišče Celje, spis K 227/47.
151. Prav tam.
152. Prav tam.
153. Arhiv MNZ, Bande, 214-1, Palčkova banda.
154. Prav tam.
155. Arhiv Temeljnega sodišča v Ljubljani, Enota v Ljubljani, Okrožno sodišče Ljubljana, spis K 316/50.
156. Arhiv Temeljnega sodišča v Ljubljani, Enota v Ljubljani, Okrožno sodišče Ljubljana, spis K 465/50.
157. Arhiv MNZ, Bande, GROM, 214-10. ZAC, Okrožno sodišče Celje, spis K 15/49.
158. ZAC, Okrožno sodišče Celje, spis K 15/49.
159. ZAC, Okrožno sodišče Celje, spis K 430/47.
160. Prav tam.
161. ZAC, Okrožno sodišče Celje, spis K 297/47.
162. ZAC, Okrožno sodišče Celje, spis K 160/48.
163. Prav tam.
164. Prav tam.
165. Arhiv Temeljnega sodišča v Ljubljani, Enota v Ljubljani, Okrožno sodišče Ljubljana, spis K 156/50.
166. Prav tam.
167. O tem sodnem procesu je 1. 4. 1950 obširno poročal Celjski tednik v članku "Na procesu v Šoštanju je 14 banditov prejelo zasluženo kazen".
168. Arhiv MNZ, Bande, 214-10, "GROM".
169. Arhiv MNZ, Bande, 214-1, Palčkova banda.
170. Šentjurske novice, štev. 8, Palčkov proces-pravica ali prevara?
171. ZAC, Okrajno sodišče Celje, spis K 280/51.
172. Hmeljar, glasilo Hmeljarske zadruge z o. j. Žalec, štev. 11-12, 1950.
173. ZAC, Okrajno sodišče Celje, spis K 288/51.
174. ZAC, Okrožno sodišče Celje, spis K 372/49.

Osebno kazalo

Opomba: V osebnem kazalu niso zajete tiste osebe, ki se navajajo v raznih seznamih oseb in v opombah.

A
Abel Viljem 71, 72
Antič Makso 63
Artnak Jakob 166
Avžner Ivan 154, 159, 160

B
Bačun Franc 95
Baloh Andrej 196
Bandek Ana 146
Barle Danijel 146, 147, 183
Barth Oskar 63
Baumkirhner Anton 166
Bavcon Ljubo 1
Belak Franc 200
Bele dr. Marjan 46, 101, 109, 125, 184, 186
Belohribek Jindrich 63
Benegalija Jože 169, 170
Berger Albin 85
Bergmann Maks 63
Bergmann Valter 63
Beričnik Ivan 211
Bitenc Mirko 178, 182, 184
Bitzy Deziderij 61, 62
Blaškovič Herta 65, 66
Bobek Alojz 161
Bobek Ivan 5
Božič Jakob 101
Brecelj Mihael 196
Brecl Stanko 154, 156, 157
Brecl Terezija 154, 156
Bregar ing. Emil 67
Brunet Francka 18, 21
Bukovnik Kristijan 134
Bully Benzion 63

C
Cank Mila 144
Caselj Ivanka-Sonja 80
Cenc Ivan 201, 202
Cerar Ana 152
Cerovšek Terezija 85, 86
Cizej Franc 166

Č
Čakš Anton 28
Čater Alojz 84, 85, 124
Čater Ivan 102, 120, 124, 125, 126, 140
Čater Olga 84
Čater Terezija 102, 120, 124, 125, 126, 140
Čerin Miha 170, 171
Černe Jože 91
Černelič Slavko 112
Černetič Olga 134
Černoša Gašper 28
Čmak Ivan 5
Čmak Štefanija 5, 7
Črepinšek Oskar 202, 204

D
Debič Boris 187
Dečko Ivan 145
Dečman Ivan 28
Deutsch Oton 63
Deželak Ivan 216
Deželak Matevž 216
Dežnikar Alojz 4
Dimec Franc 166
Dobovičnik Franc 102, 124, 132, 134, 135, 136, 138, 140, 141, 142
Dolenc Franc 134
Dolinšek Anton 131
Doma Antonija 189
Dosedla Avgust 162, 163, 164
Dosedla Rafael 162, 163, 164
Draksler Jakob 132, 173

E
Erhart ing. Evgen 63
Esih Franc 166

F
Fedran Franc 29
Fedran Jože 28
Fedran Marija 28
Fedran Milan 28
Ferk Ivan 176, 178
Feuš Frančiška 216
Fidler Jože 175, 176, 179, 182
Filipič France 31
Fišer Franc 132, 134, 135
Flere Anton 146, 147, 183, 184
Flere Franja 146, 147, 183, 184
Friedel dr. Hans 63
Fuka Helena 134
Fuks Frančiška 118, 119, 120

G
Gaber Alojz 201
Gaber Julijana 201
Gabrovec Emilija 109
Germ Alojz 141, 142
Golec Ludvik 206, 207
Golež Anton 37
Golež Jožef 166, 204

Golež Martin 202
Goričan dr. Alojz 82, 171
Gorišek Zofija 191
Gračner Jožef 166
Granda Danilo 22
Grasclli Josip 38
Gregorič dr. Cvetko 63
Grein Franjo 121, 126, 127, 147
Grein Marija 126
Grobelnik Anton 209, 210
Grobelnik Blaž 186, 187
Grobelnik Franc 166
Grobeljšek Ivan 204
Grutschreiber Helmut 62
Gubenšek Franc 109
Guček Ivan 72
Guček Martin 144
Guna Ivan 108

H
Handl ing. Josef 62
Herman Frančiška 80, 82
Herman Rudolf 79, 80, 82, 83, 108
Hlačer Oton 145
Hladin Drago 132, 134, 135, 140
Hlastan Marija 191, 192
Hlastan Martin 191, 192
Hohnjec Milena 140, 141
Homšak Franc 34
Horak Jožef 192
Hradek Viktor 64
Hramec Franc 22
Hrastelj Peter 216
Hrastnik Janez 216
Hribar Alojz 196
Hribar Anica 196
Hribar Franc 134
Hribar Marija 196
Hribar Rado 63
Hribar Rudolf 108
Hruška ing. Anton 62
Hruška ing. Emil 62
Hrvatin Jože-Jurič 80, 82
Hulek dr. Erih 64

I
Igričnik Jože 216
Ivačič Ivan 166
Ivšek Martin 206

J
Jager Alojz 154, 157
Jakopin Janez 154, 159, 160
Jakopin Stanko 154, 159, 160
Jančič Martin 166
Janže Anton 210
Javoršek Ivan 145
Jazbec Karel 188, 189
Jelen Pavel 18
Jelen Viktor 166
Jereb Bogdan 112
Jerman Slavko 206
Jezernik Ivan 208
Ježovnik Ivan 22
Jošt Ivan 205, 206
Jošt Julijana 205, 206
Jovan Alojz 196
Jovan Ana 196
Juhart dr. Jože 100

K
Kač Janko 214, 215
Kajtna Franc 207
Kajzer Ivan 209
Kaker Anton 22
Kavčič Stane 130
Kieslinger Emerih 63, 64
Kladnik Ernest 189, 190
Kladnik Hedvika 189
Kladnik Ivana 189, 190
Kladnik Marko 189, 190
Kladnik Milan 206
Klemenčič Peter 72
Knez Ivan 120, 121, 122
Knez Minka 122
Knez Rudolf 36
Kobal Ljubo 134
Kobe dr. Božo 141
Kogej Pavel 48
Kohne Edvard 129
Kolenc Franc 95
Kolin Jožefa 145
Koellner Franc 68
Konstrenčič dr. Nikola 63
Korošec Vekoslav 191, 192, 193
Korun Angela 145
Kosmus Josip 38
Košar Maks 216
Kovač Franc 206
Kovač Leopold 72
Kovačič dr. Peter 175, 176
Kozoderc Marija 189
Krajnc Franc 175
Krajnc Ivan 209, 210
Krajnc Jože 196
Kralj Karel 126
Kralj Štefan 126
Kranjc Zora 134
Krašovec Elizabeta 145
Krašovec Ferdinand 129
Kraut Vladimir 101, 109, 111
Krempuš Hilda 209, 210
Krempuš Stanko 209, 210
Kresnik Anton 129
Kroflič Martin 166
Krulej Franc 22
Kukovič Ferdinand 154, 159, 160
Kukovič Franc 201
Kukovič Kristina 202
Kunej Ruša 119, 120
Kušar Štefan 175, 176, 177
Kuzmin Mara 112

L
Lamprecht Koloman 72
Lapornik Franc 166
Lapornik Jožefa 166
Lasbacher Franc 109, 184, 186, 189
Laubič Ivan-Palček 29, 197, 198, 200, 201, 211, 212
Laubič Jože 201, 211
Laurich Alfred 66, 67
Laurich Ana 67
Laurich Anton 67
Laurich Elza 67
Laurich Karl 66, 67
Lavrič Božidara 207
Lazarevič Todor 126, 147
Legner Jože 196
Lenart Karel 144
Lenart Nina 144
Lesjak Ivan 101, 207
Lesjak Juro 101, 205
Lesjak Viktor 111, 170, 171
Leskošek Franc-Luka 151
Lesnik Sabina 134
Lešnik Frančiška 22
Levart Karl 109
Levičnik Anton 209
Lobe dr. Ludvik 101, 196
Lokovšek Jože 151
Lotrič Janez 46
Lubej Djuro 140
Lukman Josip 63

M
Mach Valter 68
Macuh Anton 214
Maček Ivan-Matija 173
Majdič Peter 119
Malavašič Ivan 142, 143
Malavašič Marija 142, 143
Malavašič Mimi 142, 143
Mastnak Andrej 166
Mavrin Karl 129
Meh Angela 18, 21
Meh Francka 18
Mehlen Hana 65, 66
Mejavšek Ivana 28, 37
Meža Edvard 195
Mihelič Jože 186, 187, 188, 189, 204
Miklavžina Matija 120, 121
Mikolič Jurij 190, 191
Milač prof. Simon 179, 182, 184
Milenkovič dr. Vasilij 147
Mislej Anton 143, 144
Mlakar Dušan 197, 198, 200, 212
Mlakar Rudolf 129
Mlinarič Jože 208, 209
Modic dr. Helij 11, 131, 136
Mohor Ivan 164
Mohorič Ivo 63
Mohorič Matevž 101
Molan Martin 23
Motoh Franc 205, 206
Mraz Helena 207

N
Neufeldt-Schoeller dr. Filip 61, 62
Neufeldt-Schoeller Gustav 61, 62
Novak Alojz 129
Novak Franc 37
Novak dr. Ivan 131
Novak Ivica 207
Novak Jožefa 34
Novak Karl 34, 37
Novak Marija 129
Novak Mihael 129
Novak Rudolf 85

O
Oberžan Jože 202
Ocvirk Antonija 154, 155, 156
Ocvirk Franc 154, 155, 156
Ocvirk Ivan 165
Ocvirk Vikotor 166
Očko Viktorija 126
Oder Ana 196
Ogriseg Valdemar 65
Okrožnik Jožef 156
Osetič Ignac 80
Osojnik Ferdinand 202, 204
Osonkar Andrej 196

P
Pacak Jožef 64
Pacchiaffo Avgusta 62
Pančič Franc 202
Pančur Antonija 191
Pavel Neža 189
Pavlič dr. Marjan 107, 111, 152, 153, 160, 215
Pavlič dr. Peter 111
Pavlin Fran 63
Pecelj Anica 209
Percl Jože 169, 170
Pernuš Joža 112
Peterca Anton 186, 187
Petje Janez 171
Petrovič Matija 162, 163, 164
Pevec Andrej 145
Pevec dr. Vladimir 63
Pfajfer Karolina 166
Pfeiffer Josef 72
Pintar dr. 171
Pintar Franc 216
Pirc Albina 207
Pirc Franc 207
Pirnat Mihael 169
Plahuta Angela 191
Plahuta Frančiška 191, 192
Plahuta Ivan 192, 208, 209
Plahutar Marija 146
Planinšek Anton 121, 123
Plazovnik Ignac 196
Plesnik Alojz 191
Plevčak Franc 204
Plevnik Edvard 202
Plevnik Franc 207
Pliberšek Rudi 156

Pocajt Rozalija 196
Podkrižnik Ivan 210, 211
Podrenik Majda 134
Podrgajs Miha 201
Poharc Julijana 145
Poklač Ivan 195, 212
Poklač Štefan 195, 197, 212
Polanc Jože 145
Polenšek Mirko 209
Poličnik Ivan 191
Pospeh Jože 154, 159
Potočnik Vinko 183
Povh Frančiška 207
Povh Oskar 206, 207
Požar Franc 210, 211
Požar dr. Jože 46, 101
Požencl Dominik 145, 146
Požun Vera 207
Preiss dr. Jaroslav 63
Prelovec Slavko 134
Prelovec Rika 134
Preložnik Mihael 201
Preobraženski Jevgenij 149
Presnik Jože 187, 188, 189
Privšek Albin-Branko 80, 82
Prodan Albert 122
Pšeničnik Miloš 102, 124, 132, 134, 135, 136, 138, 140, 141, 142
Puflcr Janko 169, 170, 171
Puncer Ludvik 208, 209
Purnat Jože 33
Pušič Andrej 207
Pušič Frančiška 207
Pušič Vida 207

R
Radej Drago 141, 142
Rajh Jakob 166
Randl Anton 166
Ravnikar Božidar 126, 147
Rečnik Franc 200
Redlhammer Friedrich 64
Reya Adolf 111, 123, 157, 159, 177
Rezar Antonija 22
Ribič Andrej 202
Ribič Silva 134
Ribizl Alojz 206, 207
Ribizl Jože 206, 207
Ribizl Magda 207
Rode Adolf 121, 126, 127, 129
Rode Aga 126, 127, 129
Roeger Franc 23
Rojnik Rudolf 132, 134, 135
Rop Ivan 33
Roš Bogomir 101
Roš dr. Fran 216
Rovšnik Ivan 207
Rožman dr. Gregorij 178
Rupnik Anton 179, 182
Ruprcht Stana 134

S
Sajko Julijana 147, 183
Salaj Lovrenc 176, 178
Samec Terezija 166
Satler Ivan 202, 204
Savec Franc-Bonaventura 175, 176, 177
Savrič Karel 169, 170
Scheer Ivan 22
Schley dr. Franc 72
Seme Franc 166
Semi Jože 134
Senica Franc 37
Senica Vilko 94
Sevšek Pepca 146, 147, 183
Simončič Štefan 112
Skamen Alojz 166
Slemenšek Terezija 134
Smrečnik Jože 18
Sok áFranc 46, 101, 106, 111, 126, 147, 156, 182, 193, 204, 208, 215
Sommer Karl 72
Souvan Leon 63
Spolenak Alojz 201
Stante Jernej 112, 131, 136, 143
Steiner Rudolf 63
Stepinac Alojz 178, 187
Stermann Herbert 62
Sterman Viljem 85
Stermecki Rudolf 102, 130, 132, 134, 135, 136, 140, 141
Stojan dr. Ivan 101
Stojan Jožef 166
Strah Josip 145
Strniša Anton 141
Stropnik Mihael 201
Supin Bogomir 191
Svetec Anton 205, 206

Š
Šafar Nace 206
Šafar Slavko 145
Šelih Alojz 35, 36
Šelih Franc 35
Šelih Ivan 112
Šepec Ivan 134
Šešel Antonija 196
Šešel Martina 196
Šešel Štefan 196
Šibanc Dragica 37
Šibanc Štefka 37, 38
Šketa dr. Ivan 100, 101, 111, 134, 143, 170
Šmid Alojzij 101
Šmid Leopold 179, 182
Šparhakel Marica 132, 134, 140
Šporin Janko 164
Šprogar Franc 206
Štahel Alojz 26
Štandekar Ivan 121, 122, 123
Štokovnik Bratomil 216
Štuklek Štefka 200
Šuler Jožef 204
Šumah Ivan 210

Šumah Miha 210, 211
Šumer Hedvika 144

T
Tepež Franc 23
Themel Franc 65
Tirgušek Alojz 202, 204
Tiršek Jože 145
Tisel Marija 145
Toman Frančiška 166
Tomažin Jože 206
Tončič Ivan 126
Toplak Antonija 189
Tovornik Franc 166
Trjenk Franc 196
Travner Jože 166
Travner Leopold 134
Trebovc Franc 201
Turk Ana 166
Turk Franc 129

U
Ukmar Zora 133
Unger-Ullmann ing. Edmund 61
Urabič Alojz 95
Urbanc dr. Anton 136
Urbanček Helena 29,31
Urbanček Jože 29, 31
Urbanček Karolina 29, 32
Urleb Franc 146, 147, 183

V
Vacek Danijel 192
Vajdi Julij 175, 176
Veber Alojz 202
Veber Ivan 209, 210
Velenšek Frančiška 145
Veligovšek Ivan 208, 209
Verbič Franc 201
Verdev Ana 166
Verk Rozalija 28
Vesenjak Pavel 175, 176
Vidmar Josip 91
Vizovi{ek Ivan 145, 146
Vizovi{ek Marija 145, 146
Vok Martin 166
Vovk Anton 194
Vra~ko Avgusta 145
Vrani~ Avgust 163, 164, 166
Vrani~ Jakob 163
Vrani~ Julijana 164
Vre~ar Ivan 202
Vr{nik Alojzija 36
Vukovi~ Jo'e 206

W
Weiss Antonija 32
Weiss Ferdinand 32
Weiss Marija 32
Westen Adolf 71, 72, 73
Westen Avgust 71, 72, 73
Westen ing. Maks Adolf 71, 72, 73, 74
Wirth Leopold 28
Woschnagg Herbert 68, 71
Woschnagg Malvina 71
Woschnagg Mariana 71
Woschnagg Valter 71

Z
Zafl Vinko 206
Zajc Jakob 208, 209
Zajc Marija 134
Zapu{ek Martin 166
Zde{ar Sonja 112, 171
Zdol{ek Emilija 146, 147, 183, 184
Zdol{ek Miha 201
Zeschko dr. Erih 65, 66
Zidan{ek Franc 201
Zimmerman Gabriel 72
Zupan Franc 189, 190
Zupan Franc 206
Zupanc Ivan-Petru{ka 79, 80, 82
Zupanc Janez 129
Zupanc Ludvik-Ivo 5
Zupan~i~ Anton 85
Zupančič Franc 46, 101, 109

Ž
Žabkar dr. Jože 11, 112, 134, 135, 140
Žagar Albert 186, 202, 204, 211
Žagar Antonija 204
Žager Anton-Težak 80, 82
Žekar Aleksander 182
Žgank Nestl 132, 134, 187
Žigon Alojzij 91
Žolgar Alojz 28
Žolnir Stanko 209, 210

KAZALO

UVODNA BESEDA 1

DELOVANJE PARTIZANSKIH VOJAŠKIH SODIŠČ
NA CELJSKEM V LETIH 1944-1945 4

Začetki partizanskega sodstva na Celjskem 4

Vzpostavitev partizanskega vojaškega sodstva na območju
IV. operativne cone spomladi in poleti 1944 9

Reorganizacija partizanskega vojaškega sodstva na območju
IV. operativne cone jeseni 1944 13

Medvojne izvensodne usmrtitve na Celjskem 24

Seznam nekaterih na smrt obsojenih oseb s širšega celjskega območja 39

Seznam nekaterih med vojno izvensodno usmrčenih oseb
s širšega celjskega območja 41

PROCESI PRED VOJAŠKIMA SODIŠČEMA
JULIJA IN AVGUSTA 1945 V CELJU 46

Procesi proti pripadnikom Slovenskega domobranstva 48

Seznam 405 obsojenih domobrancev 51

Procesi proti nemškim industrijskim podjetnikom 61

Povojne izvensodne usmrtitve na Celjskem 75

Opombe 87

PROCESI PRED SENATOM SODIŠČA SLOVENSKE NARODNE ČASTI
JULIJA IN AVGUSTA 1945 V CELJU 90

Opombe 99

PROCESI PRED OKROŽNIM IN OKRAJNIM SODIŠČEM V CELJU V OBDOBJU 1945-1951 100
Ustanovitev okrožnega in okrajnega sodišča v Celju leta 1945 100
Nekatere značilnosti delovanja okrožnega in okrajnega sodišča v Celju na področju kazenskega sodstva v prvih povojnih letih 102
Statistični pregled poslovanja kazenskega oddelka okrožnega sodišča v Celju v letih 1945-1948 112
Statistični pregled poslovanja kazenskih oddelkov okrajnih sodišč z območja celjskega okrožnega sodišča 115

PREGLED NEKATERIH POMEMBNEJŠIH PROCESOV PRED OKROŽNIM IN OKRAJNIM SODIŠČEM V CELJU V LETIH 1945-1951 116
Procesi proti industrialcem in obrtnikom 118
Procesi proti trgovcem 130
Procesi proti kmetom 149
Procesi proti delavcem 168
Procesi proti duhovnikom in redovnikom 173
Procesi proti pripadnikom ilegalnih skupin in organizacij 195
Ostali procesi 214
Opombe 217
Osebno kazalo 222

Izdal in založil Zgodovinski arhiv v Celju
Zanj odgovarja Rudolf Koželj, ravnatelj

Lektor: Anton Šepetavc, prof.
Naslovnico oblikoval: Dušan Zavšek
Naklada: 1000 izvodov
Tisk: FORMA d.o.o., Kidričeva 36, Celje